

**Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут інноваційних технологій і змісту освіти
Національний гірничий університет**

**ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
науково-практичної конференції**

**«УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ»**

квітень 2013 року

**Дніпропетровськ
ДВНЗ «НГУ»
2013**

Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України : зб. тез доповідей наук.-практ. конф., квітень 2013 р., Дніпропетровськ / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Держ. вищ. навч. закл. «Нац. гірн. ун-т». – Д. : ДВНЗ «НГУ», 2013. – 369 с.

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО
КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ»
квітень 2013 року**

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

**Моніторинг рингу праці
Акредитація напрямів, спеціальностей та вищих навчальних закладів
Проблеми стандартизації вищої освіти
Оцінювання рівня навчальних досягнень студентів
Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів
Загальні питання вищої освіти**

Укладачі: Письменкова Тетяна Олександрівна
Журунова Ольга Володимирівна

Відповідальний за випуск: Салов Володимир Олександрович

ЗМІСТ

1. МОНІТОРИНГ РИНКУ ПРАЦІ

1	Вдовиченко А.І. Буріння свердловин у вирішенні енергетичних та екологічних проблем	7
2	Волошенко В.В., Чернобаев В.В. Сучасні вимоги до якості підготовки молодих спеціалістів	12
3	Горова А.І., Павличенко А.В., Лисицька С.М. Моніторинг ринку працевлаштування екологів	18
4	Дедіков О.І. Про фактори впливу на формування тенденцій розвитку ринку праці в Україні	22
5	Іконніков Ю.Р., Іконніков М.Ю. Виробнича практика, як засіб удосконалення професійної підготовки та працевлаштування випускників ВНЗ	26
6	Приходько В.В. Условия, влияющие на учебную деятельность. «образ», как механизм самоуправления учебной студента.....	29
7	Прокопенко В.І., Шаповал В.А. Портеби суб'єктів ринку праці як основа інноваційної моделі розвитку університетів.....	34
8	Таран І.О., Новицький О.В., Грищенко Я.В. Обґрунтування структурно-функціональних складових оновлених знань в підготовці управлінців у транспортній сфері.....	37
9	Тимошенко Л.В. Забезпечення безперервності освіти у гірничому університеті як чинника професійної кар'єри випускників.....	41
10	Черкавская Т.М. Проблемы высшего образования и способы его модернизации.....	47
11	Швец В.Я., Стеханова З.С. Проблеми забезпечення якості вищої освіти в умовах економічної кризи.....	55

2. АКРЕДИТАЦІЯ НАПРЯМІВ, СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ТА ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

12	Гришак С.В., Шанина Е.Г., Кирич Р.С Проблемы аккредитации специальности "правоведение": опыт российской федерации.....	62
13	Рябчий В.А., Рябчий В.В. Аналіз кадрового забезпечення при ліцензуванні та акредитації напрямів, спеціальностей і внз україни.....	68
14	Свіжеська С.А. Акредитація нгу 2013: реальні висновки.....	71

3. ПРОБЛЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

15	Алексеев М.О., Коротенко Г.М., Коротенко Л.М., Письменкова Т.О. К питанню формування компетенцій фахівців у сфері комп'ютерингу на базі корпоративних сервісів мікроблогінгу.....	75
16	Гаркуша І.П., Певзнер М.Ш. Оптимізація програм з фундаментальних дисциплін на сучасному етапі науково-технічної революції як новий елемент стандарту вищої освіти.....	79
17	Леонова О.В. Стандарти юридичної клінічної освіти в Україні.....	82
18	Пазынич Ю.Н. Модернизация содержания высшего профессионального образования для обеспечения профессиогенеза.....	85
19	Письменкова Т.О., Салов В.О. Аналіз змісту професійного стандарту «Інженер-електромеханік гірничий».....	90
20	Приходченко В.Ф., Полякова Н.С. Стандарти вищої освіти як чинник якості	

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

	та змісту підготовки фахівців.....	92
21	Рябчій В.А., Рябчій В.В. Практична підготовка майбутніх інженерів-землевпорядників.....	95
22	Салов В.О., Письменкова Т.О. Застосування компетентнісного підходу при впровадженні національної рамки кваліфікацій.....	96
23	Шереметьєва І.В. Формування економічної компетентності менеджерів адміністративної діяльності як складової їх професійної компетентності.....	100

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

24	Бардась А.В. Удосконалення системи контролювання знань студентів на основі впровадження компетентнісного підходу.....	106
25	Бессчастный А.В., Голинько В.И. К вопросу об оценке знаний по охране труда при тестовом контроле.....	111
26	Гаркуша І.П., Певзнер М.Ш. Деякі питання роботи зі студентами перших курсів.....	116
27	Горова А.І., Павличенко А.В., Кулина С.Л., Шкреметко О.Л. Оцінювання навчальних досягнень студентів, як спосіб підвищення їх навчально-пізнавальної діяльності.....	120
28	Дашковська О.В., Письменкова Т.О., Салов В.О. Процедури та принципи оцінювання навчальних досягнень студентів.....	123
29	Зіборов К.А., Проців В.В., Вернер І.В. Впровадження сучасних дистанційних засобів діагностування та контролю знань.....	130
30	Іванова Л.В. Правові засади дипломування у вищих навчальних закладах.....	137
31	Іванова М.И. Усовершенствование балльно – рейтинговой системы оценивания знаний студентов.....	139
32	Медведовська Т.П. Удосконалення системи оцінювання якості професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах: проблеми і перспективи.....	147
33	Нестерова О.Ю. Критерії, показники та рівні розвитку інформаційної культури майбутніх перекладачів.....	151
34	Пащенко О.А., Раціна Т.В. Використання комп'ютеризованої системи контролю і оцінювання.....	158
35	Письменкова Т.О., Салова В.О. Організаційні чинники забезпечення якості освіти вищого навчального закладу.....	161
36	Письменкова Т.О. Тестування сформованості професійних компетенцій із застосуванням інформаційних технологій.....	164
37	Проців В.В., Зіборов К.А. Система модульного (оперативного) тестування рівня знань студентів.....	169
38	Хоменко Ю.Т., Козловський Л.М., Білан Н.В. Оцінювання рівня навчальних досягнень студентів на польових геологічних практиках з метою удосконалення умов формування їх професійної компетентності.....	177
39	Шаніна Є.Г. Оцінювання рівня навчальних досягнень студентів.....	182

5. НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

40	Єрмошкіна О.В. Забезпечення підвищення рейтингу вищих навчальних закладів в процесі інтеграції у міжнародне наукове та освітнє співтовариство...	186
41	Проців В.В., Салов В.О., Соболев В.С. Рейтингування науково-педагогічних працівників як інструмент підвищення конкурентноспроможності університету на ринку освітніх послуг.....	193

42	Родіна О.В. Оцінка діяльності викладача – невід’ємна складова моніторингу вищої освіти.....	202
43	Розов С.В. Рейтинговая система оценки знаний.....	206
44	Салов В.О., Соболев В.С., Проців В.В., Скороход І.С., Журунова О.В. Методика рейтингового оцінювання науково-педагогічних працівників та підрозділів вищого навчального закладу.....	208
45	Шевченко С.О. Сутність, специфіка й особливості моніторингу як джерельного базису для оцінювання якості вищої освіти.....	228

6. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

46	Вдовиченко А.І. Присудження наукових ступенів за визнанням.....	235
47	Горпинич О.В. Сертифікація професійної кваліфікації спеціалістів агенціями з контролю та оцінювання якості освіти як складової незалежної оцінки якості вищої освіти.....	242
48	Дідик Р.П. Проблеми, роздуми, пропозиції «створи» замість «повтори» або як підготувати сучасного інженера.....	247
49	Журавльова Т.В. Педагогічне значення методу ситуаційного навчання.....	249
50	Лагошний А.Ю., Лагошная Е.А. О многообразии форм воспитательной работы.....	251
51	Нефедова О.Н., Лоздан Л.В. Роль вузовской библиотеки в формировании информационной культуры пользователя.....	257
52	Нефедова О.Н., Недайвода Т.А. Автоматизация библиотеки как способ расширения доступа к информации.....	261
53	Ніколаєва Т.Г., Павличенко А.В., Чеберячко С.І. Роль центру «здорового способу життя» нгу у гармонійному розвитку студентської молоді.....	264
54	Павленко И.В. Использование методики семантического дифференциала в исследовании личности студентов.....	267
55	Пампуха С.І., Складановська М.Г. Компетентнісний підхід до педагогічного контролю підготовки майбутніх психологів.....	271
56	Пащенко О.А., Ільїна А.В. Проблематика комп'ютеризованого навчання.....	277
57	Прокопенко В.І., Шаповал В.А. Потреби суб'єктів ринку праці як основа інноваційної моделі розвитку університетів.....	279
58	Салов В.О. Розгляд навчальних книг щодо надання грифів.....	283
59	Складановська М.Г., Прокоф'єва К.А. Педагогічне спілкування і якість навчання.....	286
60	Тарасова Н.Ю. «Історія української культури» в технічному вузі: точки біфуркації.....	290
61	Фесенко О.С. Використання інтерактивних технологій під час проведення лекційних занять з біології у вищій школі.....	292
62	Черняк В.И. Развитие системного мышления студентов технических вузов в процессе подготовки менеджеров производственной сферы.....	298
63	Шабанова Ю.О. Організація самостійної роботи студентів як чинник підвищення якості технічної освіти.....	301

7. СТУДЕНТИ ПРО ОСВІТУ

64	Волошина Яна. Адаптація молодих викладачів у педагогічному колективі. Психологічні особливості та умови.....	312
65	Головченко Катерина. Функциональная грамотность – источник свободы.....	315

66	Гуменюк Вікторія. Основи і специфіка педагогічної підготовки юридичних кадрів у ВНЗ в Україні.....	317
67	Дігтяр Тетяна. Співвідношення понять «навчання впродовж життя» та «післядипломна освіта» : болонський погляд.....	322
68	Дубина Юлія. Гендерний підхід у викладанні іноземної мови (до питання вибору підручників).....	327
69	Каргополов Юрій. Неуспеваючі студенти – продукт середньої школи.....	330
70	Коваль Юлія. Оцінювання рівня навчальних досягнень студентів.....	331
71	Марченко-Іванюк Олена. Обґрунтування потреби впровадження спеціалізації «вчитель інформатики в початкових класах».....	336
72	Ніколаєнко Юлія. Проблеми стандартизації вищої освіти.....	340
73	Саєнко Андрій. Необхідність формування професійної мотивації у студентської молоді.....	345
74	Тимофєєв Олександр. Оптимізація соціальної адаптації студентів з особливими потребами до навчального процесу ВНЗ.....	348
75	Хоменко Катерина. Проблематика вищої школи.....	354
76	Цюпа Валерія. Різновиди фобій у студентів вищих навчальних закладах.....	355
77	Часова Катерина. Індивідуалізація процесу викладання іноземної мови у вищій школі.....	359
78	Ярошенко Артем. Реформування системи вищої освіти в Україні в умовах трансформації сучасного суспільства.....	363

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. МОНІТОРИНГ РИНКУ ПРАЦІ

Вдовиченко А.І.

Голова правління Спілки буровиків України

БУРІННЯ СВЕРДЛОВИН У ВИРІШЕННІ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ

Спілка буровиків України об'єднує не лише фахівців бурової справи, а також інших зайнятих вивченням та використанням земних надр (геологів, гірників, видобувачів, енергетиків, переробників мінеральної сировини, екологів). Вчену раду Спілки складають фахівці найвищої кваліфікації відповідних галузей.

В центрі уваги Спілки постійно перебуває питання ефективного використання енергетичного потенціалу земних надр для забезпечення енергетичної незалежності України, в першу чергу, розвитку національного нафтогазовидобутку, як головного напрямку вирішення енергетичних проблем.

На сьогодні у фахівців викликає велику *стурбованість* те, що у вирішенні цих важливих завдань у нашій країні чомусь *обираються занадто складні та надмірно витратні нічим і ніким не обґрунтовані шляхи.*

На сьогодні існує *єдиний науково обґрунтований* та практично підтверджений оптимальний шлях збільшення власного нафтогазовидобутку - *постійне нарощування обсягів буріння пошуково-розвідувальних та експлуатаційних свердловин. Іншого шляху в природі поки що не існує.*

Згідно Національної програми до 2010 року передбачалось довести видобуток газу в Україні до *30 млрд. м. куб.* на рік за рахунок збільшення обсягів пошуково-розвідувального буріння (ПРБ) до 418 тис. м на рік. Проте, загальні обсяги буріння, не те що зростали, а навпаки - стрімко із року в рік скорочувались. Так, за період з 1991 до 1996 року обсяги ПРБ в Україні всього за 5 років скоротились майже у 8 раз (з 474,6 тис. м. до 62,8 тис. м). З 1997 по 2001 рік поступово ці обсяги ніби то збільшились до 235,0 тис м. та залишились на такому рівні аж до 2008 року. З 2009 по 2010 обсяги поступово зменшились до 200.0 тис м. Таким чином, замість передбаченого державною програмою значного зростання, обсяги ПРБ скоротились і вийшли на рівень, який вдвічі менший, ніж це потрібно для забезпечення запланованого приросту запасів вуглеводнів.

Крім того обсяги буріння експлуатаційних свердловин з 2001 року скоротились більше ніж у двічі з 315,0 тис. м до 143 тис. м. у 2010 році. При таких підходах неможливе збільшення нафтогазовидобутку і тому сьогодні річний видобуток газу залишається вже довгі роки на рівні на рівні приблизно *20 млрд. куб,* що у *півтора рази менше ніж це було передбачено національною програмою.*

Не зважаючи на очевидність трагедії та катастрофічних наслідків для держави від повального провалу виконання головної державної програми, реалізація якої має вирішальний вплив на соціально-економічний, політичний

рівень та обороноздатність країни, на превеликий подив, такий вкрай тривожний стан в економіці не викликав ніякого занепокоєння у влади всіх каденцій, без винятку, не відчувалась бурхлива реакція політиків всіх мастей та більшості громадськості різного спрямування. Чомусь це питання не викликає особливої зацікавленості у ЗМІ, а його обговорення проходить в обстановці млявості, байдужості і повного штилю.

Яскравим прикладом цього є парламентські слухання «Про стан та перспективи видобутку вуглеводнів в Україні», які відбулись 15 січня 2011 року, саме в той час, коли закінчився термін реалізації національної програми і з'явилась сама слухна нагода підвести підсумки та влучно розставити акценти. Проте, цього не відбулось. Ніякого аналізу причин невиконання програми, винних в цьому не виявлено, а шляхи подолання перешкод, що стримують нарощування власного нафтовидобутку, не визначено. Взагалі, ніякого рішення по цьому питанню не було прийнято. У ЗМІ жодного повідомлення, а тим паче широкого обговорення, цієї добре перезрілої у всіх відношеннях важливої проблеми, не відбулось.

Відомі фахівці нафтогазової геології науково доводять, що в Україні є всі підстави в найближчий час стати енергонезалежною. Так, академік НАН України О. Ю. Лукін на тих же парламентських слуханнях заявив, що надра України мають величезний вуглеводний потенціал, особливо газовий, нехтувати яким не тільки злочинно, але й безглуздо. Колапс паливно-енергетичного комплексу обумовлений не міфічним виснаженням надр, а руйнуванням геологорозвідувальної і нафтової галузей, обвальним падінням глибокого буріння та геофізичних досліджень. В Україні сьогодні ще є все необхідне для забезпечення в найближчий час повної її енергонезалежності і потрібно для цього тільки одне – *політична воля влади* бути незалежним від імпорту.

Для цього необхідно збільшити обсяги ПРБ до 600 тис. м а експлуатаційного до 400 тис. і це цілком реально. На сьогодні бурові потужності ПАТ «Укрнафта» завантажені на 30 % а НАК «Надра України» на 10%, приватні підприємства – на 40 %. Для збільшення ефективності бурових робіт потрібна модернізація існуючого бурового парку державних підприємств, що дозволить вдвічі збільшити продуктивність бурових робіт.

Основні обсяги робіт повинні бути зосереджені в першу чергу на суші в розвинутих перспективних регіонах на традиційних напрямках, де значно меншими витратами є можливість отримати сьогодні більший результат. З часом, із суттєвим збільшенням власного видобутку та зменшення імпорту появляться додаткові значні кошти, які можуть бути направлені освоєння інших більш затратних джерел вуглеводнів.

Морський видобуток це перспективний напрямок і його потрібно розвивати, проте, на сьогодні для України він занадто дорогий. Вартість буріння на морі більше ніж у 10, а деяких випадках і в 20 разів перевищує буріння на суходолі. Крім того існують надзвичайно великі ризики як економічні так і екологічні. Дві діючі вітчизняні платформи «Тавріда» та «Сиваш» при відповідній їх модернізації в змозі були забезпечити на сьогодні достатні темпи

1. Моніторинг ринку праці

розвитку робіт на морі при відповідному їх фінансуванні. Останні роки вони більше простоювали із-за відсутності коштів.

Доречно навести заяви іноземних інвесторів про те, що розробка власних родовищ є для України економічною необхідністю, а не політичною грою, а Чорне море може дуже легко стати другим Північним по видобутку нафти та газу і вони готові вкласти для цього достатньо коштів за умови створення в Україні сприятливого інвестиційного клімату. І тому, саме по собі, напрошується питання – чому українська влада не залучає інвесторів для вирішення таких складних питань, а береться за це самотужки, при своїх злиднях, ігноруючи не при цьому доступні можливості, реалізація яких потребує набагато менше коштів, але із суттєво більшим результатом.

Так званий «сланцевий газ» (більш точна назва - «природний газ із низько проникних колекторів» з низькими дебітом не може бути альтернативою такого ж, але із високо проникних колекторів з великими дебітом. Це підтверджують елементарні розрахунки, які зрозумілі навіть необізнаній публіці.

Приклад практичного досвіду США в освоєнні родовищ «сланцевого» показав, що це потребує капіталовкладень, які в десятки раз перевищують видобуток «звичайного» газу. Для умов України такі витрати будуть ще більші.

Для досягнення необхідного рівня видобутку «звичайного» газу необхідно бурити в рік до 1000 км разом пошуково - розвідувальних та експлуатаційних свердловин, що є цілком реальним для України. При «сланцевій» технології потрібно бурити не менше 50 000 км на рік. Це надзвичайно важкий, витратний та недоцільний на сьогодні шлях для України.

Проте, якщо в розвиток цього напрямку будуть вкладатись іноземні інвестиції, його потрібно всіляко підтримувати та створювати найсприятливіші умови. Ніякої екологічної загрози тут не має. Навпаки, цей метод видобутку природного газу є набагато екологічний а ніж «звичайний» і в далекій перспективі за ним майбутнє.

В цьому відношенні вкрай важливим є врахування думки відомих фахівців, зокрема, директора Інституту геологічних наук академіка П.Ф. Гожики, який заявив: «... на Україні є великий резерв малих родовищ. Навіть Росія при своїх гігантських запасах приступила до їх активного освоєння. У нас їх багато, і вони можуть бути успішно використані на місцевому рівні і це великий резерв. Багато шуму навколо сланцевого газу. Це питання абсолютно не актуальне і його необхідно зняти на 10 років. В Америці, якби не було пільг по оподаткуванню, цей видобуток був би у них нерентабельним. Проблему необхідно спочатку добре вивчити, а потім вже визначати шляхи її оптимального вирішення. Треба зосередитись на *шахтному метані*. Є хороші нароби, конкретні результати, за що деякі колективи вже отримали Державну премію...»

Що стосується *метану вугільних шахт*. Не викликає ніякого сумніву в доцільності його видобутку. І важко зрозуміти владу, чому цей важливий напрямок практично не розвивається. Для видобутку його видобутку, звісно, потрібні великі обсяги бурових робіт, проте їх виконання не викликає значних

економічних, технічних та екологічних проблем. Навпаки, інтенсифікація цього видобутку попутно вирішую багатьох різних наболілих проблем, особливо в підвищенні безпеки діяльності вугільних шахт, екології та у зменшенні «парникового ефекту». В США сьогодні видобувається 55 млрд куб. м. такого газу. Ось приклад, який потребує першочергового вивчення та наслідування.

Для України набуває все більшого значення такий новий напрямок у виявленні нових нафтогазоносних регіонів, як вивчення перспектив *нафтогазоносності докембрійських порід Українського щиту (УЩ)*. Глобальна нафтогазоносність кристалічного фундаменту на сьогодні не викликає ніяких сумнівів, особливо після відкриття у 1988 році гігантського газонафтового родовища Баш Хо (Білий Тигр) на південно-в'єтнамському шельфі. На сьогодні у світі відомо 460 нафтогазових родовищ, запаси яких частково або повністю пов'язані з кристалічним фундаментом. Перші результати по вуглеводним перспективам УЩ були отримані ще в 1998 році. Підтвердження цьому стали значні газопрояви при розробці Новокостянтинівського уранового родовища в центральній частині УЩ. Додали до цього результати досліджень цих явищ Севастопольським національним університетом ядерної енергії у 2008 році, за якими зроблений прогноз про наявність на глибинах 2,3 – 3,5 км аномалій, пов'язаних із крупними газовими покладами. Ще більші поклади прогножуються на глибинах 3- 5 км. Вже давно назріла необхідність буріння на УЩ параметричних свердловин, проте жодного кроку в цьому напрямку не зроблено, незважаючи на те, що на це потрібні, порівняно із існуючим в країні повальним марнотратством, нікчемні кошти.

В умовах виснаження вуглеводневих покладів все більшої актуальності набувають нові погляди по їх *відновленню*. Такі явища в останні роки стали активно досліджуватись, в результаті яких виявлені чисельні свідчення відновлення виснажених покладів після тривалої зупинки видобутку.

Наприклад, в Татарстані вилучено із родовищ 3 млрд. т нафти, тоді як оцінка для всієї осадової товщі складала всього 709 млн т. На деяких родовищах, які експлуатуються більше 60 років, встановлено щорічний приток нафти понад 2 млн т.

В Україні на Щебелинському родовищі в останні декілька років щорічно притікає додатково не менше 2 – 3 млрд. куб. м газу. За рахунок регенерації тут є можливість приростити 20 – 30 млрд м куб газу.

На одному із найбільших нафтових родовищ Східної України – Лесяківського, із нижнього об'єкта розробки на початок 2008 року видобуто більше 47 млн т нафти, що у півтора рази перевищує затверджені геологічні запаси в 31 млн т. Видобуті запаси навіть теоретично не можна вмістити в сучасну геологічну модель родовища. При цьому поклад успішно експлуатується і сьогодні.

Американські нафтовики давно помітили, що коли з родовища відбирають нафту чи газ, то запаси такого родовища поновлюються, зростають.

За результатами досліджень зроблені висновки про доцільність застосування заходів з нарощування ресурсної бази шляхом буріння додаткових експлуатаційних свердловин або відновлюваних робіт у відпрацьованих свердловинах та повернення до розробки виснажених покладів. За рахунок цього щорічний приріст запасів газу у Східному регіоні може скласти до 5,0

1. Моніторинг ринку праці

млрд куб м, нафти – до 0,5 млн т, а в Західному регіоні – до 0,6 млрд куб м газу та до 0,3 млн т нафти. Таким чином, кожний поклад вуглеводнів, що досяг високого ступеню виснаження має бути об'єктом дослідження на предмет відновлення та подальшого освоєння.

Гідротермальне буріння сьогодні широко використовується в Європі, особливо в Польщі, де навіть були задіяні на цю справу українські бурові підприємства. Поляки дуже швидко освоїли цей простий та доступний метод використання земного тепла і зрозуміли, що вони в цьому самостійно впораються, відмовились від наших послуг та високим темпами розвивають його. В Україні поки що не відчувається зацікавленні у розвитку цього важливого напрямку енергозабезпечення.

Буріння відіграє значну роль у вирішенні екологічних питань при використанні практично всіх джерел енергії пов'язаних із земними надрами. Завдяки розвитку бурових робіт випереджаючими темпами *на вірно обраних напрямках* Україна в змозі самостійно розв'язати в найближчий час завдання в енергозабезпеченні так і успішно подолати екологічні проблеми, які виникають при цьому.

Висновки:

1. Україна володіє достатнім потенціалом для забезпечення в найближчі роки своєї повної енергетичної незалежності.

2. Оптимальним напрямкам стрімкого нарощування видобутку вуглеводнів, на яких потребується максимальне зосередження національних ресурсів, мають бути:

- традиційні родовища нафти та газу та їх регенерація;
- метан вугільних родовищ;
- вуглеводний потенціал кристалічного фундаменту Українського щиту.

3. В найближчі роки освоєння морських нафтогазових родовищ та сланцевого газу доцільно здійснювати тільки за рахунок недержавних інвестицій, для цього в Україні необхідно створити сприятливі умови для іноземного капіталу.

4. Видобуток сланцевого газу не створює суттєвої загрози навколишньому середовищу при дотриманні елементарних вимог регламентів спорудження та освоєння свердловин.

5. Одним із найбільш доступних, ефективних та екологічно безпечних джерел земного потенціалу є використання гідротермальної енергії, яке повинно обов'язково передбачатись в кожному проекті при будівництві нових житлових та промислових об'єктів та при їх реконструкції.

6. Розвиток всіх видів використання енергетичного потенціалу земних надр потребують значних обсягів та високого рівня техніки, технології та організації бурових робіт.

7. В Україні сьогодні є достатній науковий, виробничий та кадровий потенціал, який в стані, при відповідному фінансуванні, досягти високі темпи збільшення обсягів бурових робіт для забезпечення необхідного нарощування видобутку вуглеводнів.

8. Україна володіє сьогодні всім необхідним для забезпечення в найближчий час повної її енергонезалежності і потрібно для цього тільки одне – *політична воля влади* бути незалежним від імпорту.

Волошенко В.В., Чорнобаєв В.В.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МОЛОДИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Анотація. У статті проаналізовані чинники впливу на якість підготовки випускників вищих навчальних закладів та напрями модернізації освітньої діяльності в Україні. На основі результатів досліджень можуть бути прийняті рішення щодо підвищення якості вищої освіти та забезпечення конкурентоспроможності молодих спеціалістів.

Аннотация. В статье проанализированы факторы влияния на качество подготовки выпускников высших учебных заведений и направления модернизации образовательной деятельности в Украине. На основе результатов исследования могут быть приняты решения в отношении повышения качества образования и обеспечения конкурентоспособности молодых специалистов.

Annotation In the article analyzed factors influencing the quality of university graduates and for the modernization of the educational activities in Ukraine. Based on the results of the study could take decisions on how to improve education quality and competitiveness of young professionals.

Постановка задачі. Сучасний стан розвитку економіки України, створення великої кількості підприємств заснованих на недержавних формах власності, опанування ними методів успішної ринкової діяльності в умовах глобалізаційних викликів потребують створення в країні критичної маси добре освічених спеціалістів усіх рівнів, здатних ефективно працювати в сучасних економічних умовах.

Метою статті є визначення напрямів запровадження інноваційних методів в освіті як одного із достатньо вагомих факторів підвищення якості вищої освіти.

Основна частина. Сучасні вимоги до якості професійної підготовки майбутніх фахівців зумовлюють необхідність пошуку та обґрунтування нових освітніх технологій, що сприяють повноцінному освоєнню ними змісту майбутньої діяльності. Одним з важливих напрямків у досягненні позитивних результатів, на думку багатьох фахівців, є цілеспрямоване формування у студентів основ професійної майстерності, що поєднує в собі комунікативні, конструкторсько-проективні й організаторські вміння і навички при досить високому рівні їхніх знань.

Одним із головних завдань по впровадженню інноваційних методів освіти в Україні має бути адекватне, гнучке і ефективне надання навчання у відповідності з конкретними потребами різних категорій студентів. Програми навчання повинні визначатися в першу чергу попитом. Зі зміною попиту адекватно змінюються і програми. Навчальні матеріали також повинні відповідати сучасним принципам навчання і запитам різних аудиторій, задовольняти різні запити студентів щодо часу, місця, частоти контактів з викладачами, використовувати найбільш сучасні та ефективні технології.

1. Моніторинг ринку праці

Діяльність сучасного вищого навчального закладу (ВНЗ) охоплює всі елементи «трикутника знань» (освіта, дослідження та інновації). Взаємозалежний розвиток вузу в даних сферах створює синергетичний ефект, що дозволяє багаторазово посилити ступінь розвитку кожної складової «трикутника» щодо спроб їх незалежного розвитку [1,2].

Створення клімату інноваційності й конкурентоспроможності в економіці забезпечується такими інститутами, діяльність яких спрямована на підготовку людського капіталу та сприятливого інформаційного середовища для проведення інноваційної діяльності; які безпосередньо приймають участь у процесі створення, комерціалізації та використання нового знання; які спрямовані на забезпечення інноваційної діяльності матеріальними ресурсами. У світі початкова межа інновативності економіки визначається на рівні 40%, тобто рівні впливу на економічне зростання, який забезпечується за рахунок вагомих результатів науки та їхнього технологічного застосування. Інновативність же вітчизняної економіки не перевищує 10-12% [3, с.35].

Інноваційний статус української економіки ґрунтується на складових, серед яких можна виділити: наявність кваліфікованої робочої сили¹ і якість вищої освіти. Україна має достатньо високий показник (0,94) індексу рівня освіти – майже як країни ОЕСР – увесь світ – 0,77– країни ОЕСР із високим рівнем доходу – 0,98. Досить Україна має високий інноваційний потенціал в таких галузях, як оборона промисловість, енергетичне атомне машинобудування, авіаційне та енергетичне турбінобудування, технології зверхвисоких частот, кристалічні матеріали для мікроелектроніки, сонячної енергетики.

Як свідчать дані таблиці 1, місце України у світових рейтингах за показником ВВП на душу населення (ПКС у дол.) є значно низьким. У 2010 р. цей показник становив в Україні 6535 дол. проти 47094 дол. в США, 35308 дол. у Німеччині, 29518 дол. у Республіці Корея, 35087 дол. у Сполученому Королівстві. При цьому дуже важливо, що цей показник також низький у порівнянні зі країнами що у індексу людського розвитку знаходяться нижче України, 13359 дол. у Туреччині, 7258 дол. у Китаї. Можна зробити наступний висновок, що існує невідповідність між порівняно високими показниками середньої тривалості навчання та низькими показниками ВВП на душу населення (ПКС у дол.) свідчить про низьку ефективність використання інноваційних підходів у системі освіти, матеріальних і фінансових ресурсів, які Україна направляє на забезпечення освітньої діяльності, незважаючи на те що, за показниками освітньої діяльності Україна займає досить високі місця серед найрозвинутіших країн світу. Це відбувається через те, що підготовка сучасних фахівців відбувається переважно для 3-го та 4-го технологічних укладів, тобто тих секторів економіки, які є характерними для країн, що є сировинним додатком для більш розвинутих країн.

Також якість освіти оцінюється відповідно до потреб суспільства тільки в теперішній час, але з точки зору інноваційних підходів повинна орієнтуватися на тенденції розвитку суспільства в майбутні десятиліття, для забезпечення конкурентоспроможності України в умовах глобалізаційних викликів.

Таблиця 1

Індекс людського розвитку у 2010 році

Країни та їх місце у світі за індексом людського розвитку	Індекс людського розвитку	Очікувана тривалість життя при народженні, років	Середня тривалість навчання, років	Очікувана тривалість навчання, років	Валовий національний дохід на одну особу, за ПКС 2008 року, дол. США
2.Австралія	0,937	81,9	12	20,5	38692
4.США	0,902	79,6	12,4	15,7	47094
10. Німеччина	0,885	80,2	12,2	15,6	35308
11. Японія	0,884	83,2	11,5	15,1	34692
12. Корея, Республіка	0,877	79,8	11,6	16,8	29518
13. Швейцарія	0,874	82,2	10,3	15,5	39849
14. Франція	0,872	81,6	10,4	16,1	34341
15. Ізраїль	0,872	81,2	11,9	15,6	27831
25. Австрія	0,851	80,4	9,8	15	37056
26. Сполучене Королівство	0,849	79,8	9,5	15,9	35087
28. Чеська Республіка	0,841	76,9	12,3	15,2	22678
31. Словаччина	0,818	75,1	11,6	14,9	21658
41. Польща	0,795	76	10	15,2	17803
69. Україна	0,71	68,6	11,3	14,6	6535
83. Туреччина	0,679	72,2	6,5	11,8	13359
92. Китай	0,663	73,5	7,5	11,4	7258

Джерело: Статистичний щорічник України за 2010 рік. К., 2011, с. 552-553.

У сучасному світі дуже швидко зростає міжнародна конкуренція в галузі науки. У світовій економіці, яка стає все більш глобальною, наукові знання і здібності, продукування нових ідей є дуже важливим для забезпечення конкурентоспроможності України в секторі високих технологій і високої якості. Тільки країна, яка забезпечить своє лідерство в сфері науки, здібностей і інновацій, може сподіватися на успіх у цьому новому непростому світі інформаційних технологій.

Тому підвищення ефективності освіти можна досягти переважно за рахунок розвитку інноваційних підходів, які отримують кінцеве вираження в нових методиках навчання, нових видах підготовки студентів відповідних реальному сектору економіки, конкурентоспроможності на ринку праці. Пошук і використання інновацій безпосередньо у вищій освіті є актуальною проблемою. Розвиток нових технічних і організаційно-технологічних рішень,

1. Моніторинг ринку праці

вдосконалення основних принципів навчання стосовно специфіки вітчизняного ринку створюють умови для поновлення процесів відтворення на підприємствах і дають додатковий імпульс для економічного зростання. За своєю природою інновації включають в себе не тільки технічні чи технологічні розробки, але і будь-які зміни в кращий бік у всіх сферах науково-виробничої діяльності. Постійне впровадження нових форм навчання дає можливість підготувати студентів, які зможуть впроваджувати інновації для виробництва конкурентоспроможної продукції, завоювання і збереження позицій підприємств на ринку і підвищення продуктивності, а також ефективності підприємства

Дослідження, яке здійснювалося Міжнародним інститутом менеджменту у рамках дослідницької програми Консорціум з удосконалення бізнес-освіти в Україні (CEUME) [4, с. 34-37] виявило незадоволеність роботодавців якістю освіти випускників ВУЗів, які не мають практичних навичок та компетенцій для роботи в бізнесі. У результаті роботодавець змушений нести додаткові витрати по підготовці фахівця, якого потребує враховуючи обставини що склалися на даний час.

В результаті дослідження було відмічено ряд проблем, які пов'язані з якістю освіти в Україні, а саме:

- у ВНЗ студенти недостатньо вивчають предметну область, мають низький рівень знань щодо технологій виробництва продукції або надання послуг; у них також спостерігається відсутність достатнього рівня практичних навичок, тобто існує суттєвий відрив теорії від практики;

- спостерігається відставання від комп'ютерних технологій, тому що підприємства часто використовують нові програмні продукти, які є дуже дорогими для ВНЗ;

- корпоративна культура та морально-етичні норми є одним із суттєвих бар'єрів швидкої адаптації молодих спеціалістів в колективі у зв'язку з невизнанням загальних норм та традицій, бунтарською поведінкою, підвищеною самооцінкою, наявністю шкідливих звичок тощо;

- молоді спеціалісти часто не вміють готувати документи щодо інвестиційних проектів, тендерів, конкурсів тощо.

В економічній системі суспільства повинні бути створені умови для безперешкодної трансформації носіїв трудових здібностей з одного соціального стану в інший, яке відбувається під впливом дії системи внутрішніх спонукальних мотивів. Поряд із ринком праці, що є основним регулятором руху робочої сили, повинен функціонувати механізм, що забезпечить взаємодію підприємця з системою освіти, що дозволить впливати на підготовку відповідних кадрів для реального сектору економіки.

В даний час в ряді ВНЗ створені спеціалізовані кафедри з інноваційної діяльності або викладаються відповідні курси для слухачів різних категорій. Однак, програми викладання дисциплін у цій галузі недосконалі, попередній аналіз свідчить про далеко недостатню практичну спрямованість навчального

матеріалу. Прослухавши навчальний курс студенти не отримують необхідних знань для здійснення практичної роботи по інноваційному розвитку та управління реалізацією інноваційних проектів. Необхідно переглянути програми викладання в частині посилення практичної спрямованості, організувати більш широку підготовку магістрів з інноваційного напрямку, організувати широку мережу післядипломної підготовки керівників промислових підприємств, державних службовців, в обов'язки яких входять відповідні завдання. Організувати підготовку та видання підручників по цих напрямках, що відповідають вимогам інноваційної діяльності в умовах сучасного стану національної економіки.

Також на нашу думку в системі вищої освіти постійно повинні відбуватися такі зміни, як:

1. Зміна ролі викладача - перехід від традиційних педагогічних концепцій до нових педагогічних стратегій; викладач повинен виступати не в ролі джерела знань, а керівником і організатором процесу навчання; забезпечувати студента методичними матеріалами для самостійної роботи, мотивувати студента до навчання, виступати не транслятором знань, а супроводжувачем і консультантом;

2. Зміна компетентнісної спрямованості освітнього процесу для формування у студентів уміння здобувати й аналізувати інформацію, самостійно й усвідомлено приймати рішення, домагатися поставленої мети.

В результаті навчання студенти повинні розвинути навички практичного застосування знань про основні принципи організації та ведення бізнесу, розробки нових ідей, процесів, продуктів для створення стійко функціонуючих підприємств, відстеження тенденцій у розвитку економіки країни і коригування у відповідності зі сформованою ситуацією бізнес.

Випускникам замість простої інформованості потрібні знання, що допомагають розвиватися, творчі здібності і готовність до самореалізації. Для конкурентоспроможності абсолютно необхідні схильність до інновації і здатність стійко і безперервно нарощувати інтелектуальний потенціал.

В умовах нестабільності, викликаній як внутрішніми так і зовнішніми чинниками дуже важливо навчати підприємництву як стилю життя, здатності випускників та працівників швидко адаптуватися до нових умов. У сучасному світі реагувати і пристосовуватися до мінливих складних обставинам, ставати ключовою рисою сучасного підприємця.

До основних напрямів модернізації освітньої діяльності в Україні з метою підвищення якості економічної освіти та забезпечення конкурентоспроможності випускника вищого навчального закладу слід віднести:

- скорочення обов'язкових дисциплін (нормативна частина підготовки бакалавра) за рахунок виведення циклів дисциплін гуманітарного та

1. Моніторинг ринку праці

природничо-блоків з нормативної частини за умови розширення майбутньої спеціалізації з введенням комбінованих освітніх програм (наприклад: економіка / політологія; економіка / право; економіка / філософія; економіка / менеджмент; економіка / історія тощо);

- технологія навчання, яка сьогодні стає однією з компонентів конкурентоспроможності ВНЗ на ринку освітніх послуг. Сьогоднішня наповнюваність диплома бакалавра чи магістра практично однакова, а от як вчать, стає актуальним як для ВНЗ так і для студента - товару на ринку освітніх послуг. Використання для навчання передових методик, включаючи case-studies, mini-projects, distance learning, Internet, що дають можливість студентам використовувати на практиці отримані теоретичні знання з урахуванням конкретних ситуацій, розвивати особистісні якості, вміння працювати в команді і приймати командні рішення;

- перехід на вивчення міждисциплінарних дисциплін, дасть можливість вивчати інтегровані дисципліни (мікроекономіка та маркетинг, мікроекономіка та економіка підприємства тощо);

- створення партнерських відносин вищої школи та бізнесу для удосконалення ринку праці.

Висновки. Отримуючи вищу освіту сьогодні за державними освітніми стандартами вищої освіти, створеним п'ять чи десять років тому, студентам доведеться застосовувати свої знання на практиці протягом декількох десятиліть в майбутньому. Тому важливо, щоб спрямованість освіти в майбутнє, на задоволення потреб людського суспільства не тільки сьогодні, але і в найближчі десятиліття, базувалась на інших підходах до якості вищої освіти.

Якість освіти має розглядатися в контексті потреб його споживачів, тих, кому воно покликане служити. Тому якісним може вважатися тільки та освіта, яка зможе дозволити його сьогоднішнім споживачам якісно жити і працювати протягом декількох десятиліть, адекватно і ефективно справлятися з тими викликами, які неминуче виникнуть у XXI столітті.

Література:

1. Калиновская Т.Г., Косолапова С.А., Прошкин А.В. Треугольник знаний как фактор инновационного развития // Современные наукоемкие технологии. – 2010. – № 10 – С. 118-120. - Режим доступа: http://www.rae.ru/snt/?section=content&op=show_article&article_id=6359
2. Конференция «Треугольник знаний. Формируем будущее Европы» («The Knowledge Triangle. Shaping the Future of Europe»). - Режим доступа: <http://www.almavest.ru/ru/world/2009/12/07/117/>
3. Лазарева Є. Дослідження закономірностей інноваційних перетворень у регіональній економіці // Економіст. – 2009. – № 9. – с. 35-37.
4. Аналіз потреб українських підприємств у бізнес-освіті на сучасному етапі розвитку економіки // Консорціум з удосконалення бізнес-освіти в Україні (CEUME). – МІМ, Київ. - 2000. – с. 34-37.

Горова А.І., Павличенко А.В., Лисицька С.М.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

МОНІТОРИНГ РИНКУ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЕКОЛОГІВ

Анотація. Розглянуті та проаналізовані особливості ринку працевлаштування випускників-екологів. Наведена роль моніторингу у виявленні взаємозв'язку між вимогами роботодавців та рівнем підготовки випускників. Охарактеризовано специфіку підготовки студентів-екологів для гірничодобувної галузі.

Аннотация. Рассмотрены и проанализированы особенности рынка трудоустройства выпускников-экологов. Приведена роль мониторинга в выявлении взаимосвязи между требованиями работодателей и уровнем подготовки выпускников. Охарактеризована специфика подготовки студентов-экологов для горнодобывающей отрасли.

Annotation. The author considers and analyses peculiarities of the employment market of graduating students-ecologists. He shows the role of monitoring in identification of relationship between employers' requirements and level of training of the graduates. Also he describes the specificity of training of students-ecologists for the mining industry.

Сьогодні серед найбільш актуальних питань для України залишається розвиток мінерально-сировинного комплексу та його провідна роль у формуванні промислового й економічного потенціалу. Тому гірничодобувна галузь, яка забезпечує державу різними видами мінеральних ресурсів, має бути високопродуктивною та конкурентноспоможною. При цьому стратегія і характер розвитку гірничого виробництва повинні орієнтуватися не тільки на об'єми, кількість підприємств та кадрів, а й на екологічність технологій, що не спричиняють шкідливого впливу природі та здоров'ю людей.

Пріоритети сучасного суспільства передбачають формування екологічної свідомості нового покоління на всіх рівнях освітнього процесу. Це, насамперед, вміння майбутніх фахівців оцінювати природно-ресурсний потенціал, раціонально використовувати його для цілей промислового виробництва, в тому числі і гірничого, володіти спеціальним програмним забезпеченням, знати природоохоронне законодавство, системи екологічних стандартів й нормативів та приймати управлінські рішення з урахуванням можливих наслідків антропогенної дії [1].

Такий підхід обумовлює виникнення проблеми підготовки висококваліфікованих фахівців-екологів гірничої галузі як для діючих підприємств, так і для тих, що закриваються, а також необхідності проведення регулярного моніторингу ринку праці для визначення інформації про розміри потенціалу трудових та освітянських послуг.

Моніторинг ринку праці являє собою сукупність методів і інструментів дослідження стану та динаміки розвитку основних показників кон'юнктури даного ринку, а саме потреб працедавців у кадрах, їх вимоги до відповідного рівня компетентності підготовлених спеціалістів та наявність професіонального

1. Моніторинг ринку праці

трудового ресурсу та пропозицій його ефективного використання [2].

Потреба у екологах обумовлена загостренням екологічної кризи в Україні і функціонуванням на її території великомасштабних підприємств гірничо-металургійного комплексу.

З метою своєчасного вирішення екологічних проблем гірничопромислового комплексу підхід до підготовки фахівця у ДВНЗ «Національний гірничий університет» базується на необхідності засвоєння теоретичних знань через опанування навичок, практичного досвіду. Для підвищення рівня підготовки бакалаврів, спеціалістів і магістрів спеціальності 7(8).04010601 «Екологія та охорона навколишнього середовища» навчальним планом як обов'язковий освітній складовий елемент передбачено ряд екологічних практик, які проводяться на завчасно обраних природних та промислових полігонах та промислових підприємствах. Специфіка програм таких практик полягає в необхідності залучення у методологічну базу широкого спектру знань загальноосвітніх та нормативних дисциплін.

Під час практик студенти закріплюють знання і отримують навички з визначення та опису компонентів природних комплексів і первинного аналізу їх техногенної трансформації, засвоюють методологію оцінки стану природних і техногенно-навантажених ландшафтів, формують досвід роботи з бібліографічними і електронними каталогами, атласами, картами, довідниками тощо.

Під час виробничої практики студенти-екологи ознайомлюються з діяльністю промислового підприємства, його технологічними процесами, вимогами технологічної та екологічної безпеки, з можливими впливами промислової діяльності на компоненти навколишнього середовища, характером територіальної організації та управління ефективністю виробничого процесу. Студенти мають можливість опанувати алгоритми вирішення професійних типових завдань та функцій на виробництві.

Переддипломна практика являє собою завершальний етап практичної підготовки фахівців де студенти закріплюють професійні навички та визначають оптимальні технологічні рішення, які дозволять підвищити ефективність екологічної складової підприємства для безпеки довкілля.

Випускники ВНЗ за спеціальністю «Екологія та охорона навколишнього середовища» можуть працювати у відділах охорони навколишнього середовища на промислових підприємствах, на посадах екологічних інспекторів державних підприємств і установ, в науково-дослідницьких організаціях та викладачами в навчальних закладах. Після завершення магістратури випускники можуть навчатися в аспірантурі та працювати у університеті.

На виробничих комплексах, в першу чергу, працевлаштування знаходять ті екологи, які знайомі з технологіями видобутку та збагачення корисних копалин

та здатні впроваджувати природоохоронні технології, спрямовані на зниження негативного впливу підприємств на довкілля та здоров'я населення.

Умови оплати праці визначаються трудовими угодами і чинним законодавством. Кожний зарплатний діапазон (молодий спеціаліст без досвіду роботи; спеціаліст зі стажем роботи не менш 1 року; спеціаліст з досвідом роботи на даній позиції; спеціаліст з великим досвідом роботи на даній позиції) характеризується певним типовим набором вимог та посадових інструкцій. Розмір окладу інженерів-екологів залежить від рівня кваліфікації та може складати від 2 до 10 тис. грн. на місяць.

Ціна на працю як виробничий фактор визначається на основі закону попиту і пропозицій. Класична теорія зайнятості в умовах сучасної конкуренції передбачає взаємозалежність цих функцій. При цьому суб'єктами попиту на ринку праці виступають підприємці і держава, а суб'єктами пропозиції – робітники з їх професійними навичками та вмінням. В той же час пропозиція праці – це співвідношення між величиною заробітної плати та обсягом праці, яку власник цього ресурсу мусить запропонувати на ринку [3].

Закономірним є те, що попит на працю (T) знаходиться у зворотній пропорційній залежності від заробітної плати ($ЗП$) (рис. 1) [4].

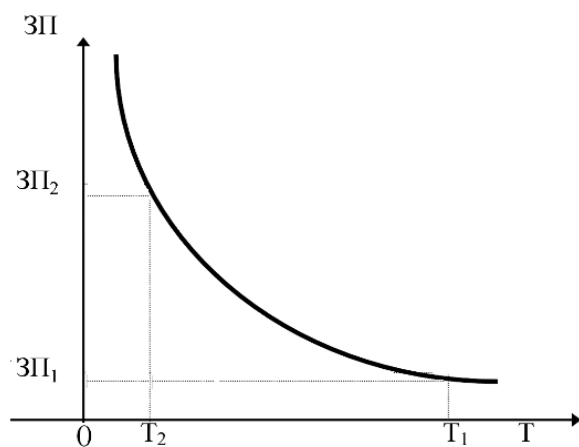

Рис. 1. Графік попиту на працю:

$ЗП_1$ – величина низької заробітної плати, відповідна значному попиту на працю (T_1);

$ЗП_2$ – величина високої заробітної плати, відповідна низькому попиту на працю (T_2)

Необхідно враховувати таку об'єктивну економічну залежність, що при зростанні зарплати попит на працю з боку працедавця знижується, а при її зменшенні потреба у спеціалістах навпаки росте.

З огляду на те, що спектр посад інженерного профілю для екологів дуже різноманітний (це інженер-еколог, еколог, інспектор-еколог, експерт-еколог, еколог-менеджер тощо) і передбачає універсальність, то високий рівень компетентності може обумовлювати договір про певний розмір стартової плати за працю.

Реалізація моніторингу ринку праці на наявність професіональних кадрів, які відповідають потребам працедавців, передбачає враховувати цілий ряд факторів (рис. 2).

Завдяки систематичним дослідженням ринку працевлаштування, виникає можливість своєчасного отримання об'єктивної інформації стосовно вимог роботодавців до рівня професійної підготовки випускників і при необхідності врахувати їх у навчальних планах підготовки кадрів.

1. Моніторинг ринку праці

Рис. 2. Моніторинг взаємодії суб'єктів ринку праці

Рівень підготовки на кафедрі екології ДВНЗ «Національний гірничий університет» дозволив випускникам працевлаштуватися у відділи екології на ПАТ «ДТЕК Павлоградугілля», ДП НВО «Павлоградський хімічний завод», ВАТ «Дніпрошина», ТОВ Метал та інших промислових підприємствах Дніпропетровської області та України, в структурні підрозділи та регіональні відділення Державного управління екології та природних ресурсів в Дніпропетровській області та інші природоохоронні установи та організації.

Література:

1. Білецька Г.А. Становлення професійної екологічної освіти України. // Наукові записки. Серія : Педагогіка. – 2011. – № 5. – С. 56–60.
2. Кибанов А.Я. Экономика и социология труда : учеб. / А.Я. Кибанов. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 584 с.
3. Петюх В.М. Ринок праці : навч. посіб. / В.М. Петюх. – К. : КНЕУ, 1999. – 288 с.
4. Адамчук В.В. Экономика труда : учеб. / В.В. Адамчук. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 415 с.

Дедіков О.І.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

**ПРО ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ
РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ**

Викладено проблеми, що виникають перед українськими підприємствами і організаціями у процесі реформування ринку праці в Україні. Розглянуто можливість використання досвіду розвинених країн світу у процесах, які відбуваються на ринку праці: регіональному, національному, міжнародному. Запропоновано систему заходів, як основу подальшого розвитку ринку праці в Україні.	Изложены проблемы, возникающие перед украинскими предприятиями и организациями в процессе реформирования рынка труда в Украине. Рассмотрена возможность использования опыта развитых стран мира в процессах, которые происходят на рынке труда: региональном, национальном, международном. Предложена система мероприятий, как основа дальнейшего развития рынка труда в Украине.	The problems arising before the Ukrainian enterprises and the organizations in the course of reforming of a labor market in Ukraine were noticed. Possibility of use of experience of the developed countries of the world in processes which happen on a labor market is considered: regional, national, international. The system of actions, as a basis of further development of a labor market in Ukraine is offered.
---	---	--

Практичний досвід реформування ринку праці в Україні дозволив виявити труднощі, що виникають на сучасному етапі розвитку економіки України у процесі регулювання трудових відносин, що формуються у сфері управління персоналом.

Погіршення стану економіки України призвело до збільшення диспропорцій у розвитку національного ринку праці. Насамперед, це стосується розбалансування попиту та пропозиції певних кваліфікаційних та професійних груп робочої сили, збільшення масштабів безробіття, недостатньої адаптованості системи підготовки кадрів, вищої освіти до сучасних вимог, сформованих сучасною інноваційною економікою і таке ін.

Проблемам регулювання ринку праці присвячені дослідження економістів Р. Барра, Дж. Бюкенена, Т. Веблена, Дж. Кейнса, В. Ойкена, А. Маршала, Дж. С. Мілля, Д. Рікардо, П. Самуельсона, А. Сміта, Дж. Стігліца, Ф. Хайєка, Й. Шумпетера, А. Філіпса, М. Фрідмена, Д.П.Богині, О.А. Грішнкової, В.І. Герасимчук, М.М. Кім, Е.М. Лібанової, В.Л. Міненко, А.А. Никифорової, В.В. Онікієнко, В.М. Петюха, В.В. Близнюк, Т.І. Броварної, Ж.В. Гарбар, В.Г. Герасимчук, Р.П. Жадан, В.В. Юрченко та ін.

В роботах вказаних вчених наведені форми й методи державного регулювання ринку праці не повною мірою враховують економічну кон'юнктуру, господарську спеціалізацію регіонів із відповідною орієнтацією працездатних громадян на недержавні форми зайнятості (малий бізнес, підприємницька діяльність тощо), ринковий характер формування зайнятості та

1. Моніторинг ринку праці

ін. Тому виникає необхідність адаптації в наявний механізм регулювання ринку праці існуючих у розвинених країнах світу сучасних методів впливу на його розвиток, вдосконалення механізмів державного регулювання попиту і пропозиції робочої сили, покращення дії окремих елементів системи зайнятості населення, формування сучасної системи інформаційно-аналітичного забезпечення, зокрема, запровадження державного моніторингу ринку праці.

Регулювання ринку праці повинно базуватися на застосуванні сучасних технологій контролю та моніторингу поточного стану соціально-економічного розвитку територій країни. Разом з тим за наявності великої кількості ідей, думок і пропозицій невирішеним залишається питання щодо формування національної моделі державного регулювання ринку праці.

Метою статті є вдосконалення методичних аспектів регулювання ринку праці в Україні шляхом впровадження існуючих прогресивних форм стимулювання розвитку кваліфікаційних навичок персоналу. Відповідно до поставленої мети, вирішено наступні завдання: оцінка відповідності існуючих систем регулювання ринку праці сучасним вимогам; обґрунтування критеріїв для визначення масштабів впливу коригуючих факторів на основі прогресивних галузевих стандартів; оцінка фактичної ефективності масштабів впливу на існуючі пропорції.

Для розв'язання вказаних проблем необхідне застосування управлінських технологій, які дозволять забезпечити якісний контроль за ефективністю рішень, що приймаються державними менеджерами та менеджерами економічних об'єктів, і при цьому досягати необхідної оперативності і підвищення ефективності процесу прийняття управлінських рішень.

Однією з найбільш серйозних проблем сучасного ринку праці в Україні є утримання невисокого рівня економічної активності населення. Неоднорідність структурних зрушень у складі вікових груп економічно активних чоловіків стосується зменшення рівнів економічної активності представників високоактивних вікових груп. Зниження рівнів економічної активності жінок найбільш продуктивних вікових груп, пов'язане, насамперед, з народженням та вихованням дітей, недостатньо розвинутою мережею дошкільних закладів, гендерною нерівністю при працевлаштуванні, збереженням низького віку виходу жінок на пенсію.

Як зазначається у економічній літературі [1], за період 2000-2008 років середній вік населення збільшився з 38,5 до 39,7 років. Постійно збільшується кількість осіб пенсійного віку, яка у 2008 році досягла 24 % всього населення країни (за міжнародними стандартами населення вважається старим, якщо частка осіб пенсійного віку перевищує 12 % всього населення країни). Відтак, за умов локалізації працездатного віку в межах 16-59 років, на 1000 осіб працездатного населення, в Україні у найближчий час, припадатиме 727 осіб у непрацездатному віці, що стане непосильним тягарем для економіки.

Пропозиція ж робочої сили в Україні зменшилася за період 2000 р. червень 2007 року на 600,1 тис. осіб. Хоча у співвідношенні попиту та пропозиції робочої сили останнім часом спостерігається зменшення невідповідності між

їхніми обсягами, але попит і пропозиція робочої сили не збалансовані за професійними групами.

Загалом, економічна активність в умовах демографічної кризи, яка нині існує в Україні, формується під впливом депопуляції населення та збільшенням рівня його старіння. Вищезазначені чинники істотно погіршують перспективи поліпшення стану економічної активності населення і прогресивних зрушень на ринку праці.

Крім того, з урахуванням орієнтованої на експорт спрямованості розвитку української економіки протягом останнього часу, достатньо загрозливим явищем є зниження обсягів виробництва промислової продукції та зменшення можливості зайнятості населення в промисловому секторі, що погіршує якість робочих місць та зумовлює зростання ризиків, пов'язаних із наповненням соціального бюджету, підвищенням соціальних стандартів і зростанням рівня професійної підготовки працівників. Кризові явища в економіці країни, які спостерігаються нині, зокрема, зумовили скорочення попиту на представників будівельних професій, основних професій у промисловості, працівників сфери послуг та ін. у результаті послаблення інвестиційної активності, стрімкого зниження обсягів будівельних робіт, негативних змін економічної кон'юнктури та ін.. Дія вказаних факторів призвела до того, що кількість повних робочих місць в економіці України скоротилася нижче рівня 10 млн. Це відбулось із-за того, що в ряді галузей (які вище ми зазначали) співробітників почали переводити на часткову зайнятість. Скорочення кількості робочих місць спостерігається у народному господарстві країни уже більше 6 місяців. При цьому, на жаль, конкретних заходів, які б змінили існуючий стан, не реалізуються і не пропонується.

За інформацією Державного комітету статистики України, загальна кількість робочих місць в Україні швидко скорочується. За станом на кінець січня 2013 р., у народному господарстві країни було 10,2 млн. робочих місць, що на 1,6 % менше, ніж у грудні 2012 р. Дане скорочення кількості штатних працівників не можна пояснити сезонним фактором, оскільки у січні 2012 р., у порівнянні із груднем 2011 р., кількість робочих місць зросла на 1,9%. Тенденція до скорочення спостерігається 6 місяців поспіль. Темпи скорочення робочих місць в останні місяці прискорюються. За повідомленням Державного комітету статистики України, кількість робочих місць за останні 12 місяців скоротилася на 3,8% [2].

Необхідно зазначити, що багато працівників, на підприємствах України, переводять на режим неповного робочого дня. В січні 2013 р. загальна кількість штатних працівників у еквіваленті повної зайнятості складала 9,7 млн., вперше за декілька років скоротившись нижче рівня у 10 млн. робочих місць. У січні 2012 р. загальна кількість робочих місць в країні складала 10,2 млн., а отже, річне зниження складає 4,4%. За січень 2013 р. кількість штатних працівників у еквіваленті повної зайнятості скоротилася на 3,8%. Скорочення числа працівників було зафіксовано у всіх галузях народного господарства: у промисловості – на 1,6%, у фінансовому секторі – на 1,8%, у сільському господарстві – на 0,6%, у будівництві – на 5,1% [2].

1. Моніторинг ринку праці

Найістотніший вплив на загальний стан ринку праці зробив сектор операцій з нерухомістю. Кількість повних робочих місць у ньому у січні 2013 р. скоротилася з 691,7 тис. до 134,4 тис, тобто більше, ніж у 5 разів.

Крім того, у січні 2013 р. суттєво скоротилась кількість повних робочих місць у сфері транспорту та зв'язку (зниження становило 16,1%). Це пов'язано із різким зменшенням повних робочих місць у поштової галузі – із 175,2 тис. до 79,4 тис. Значне скорочення числа повних робочих місць мало місце у медицині (зниження становило 7,7%). У галузі державного управління зменшення числа робочих місць становило 0,7%; у освітній галузі зменшення числа робочих місць становило 0,3%. Переведення на неповний робочий день більш характерне для державного сектору, що може бути пов'язане із недостатнім фінансуванням. В приватних компаніях частіше звільняють працівників. Серед позабюджетних секторів значне скорочення числа працівників спостерігається у галузі торгівлі (зниження становить 5%) [2].

Для зміни негативних тенденцій, які формуються у сфері зайнятості населення, уряд розробив «Державну програму активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки», яка має стимулювати зайнятість та економічне зростання у народному господарстві та привести до створення нових робочих місць. Вона ґрунтується, перш за все, на залученні Україною кредитів ЄС та Китаю [3].

За результатами моніторингу ринку праці та враховуючи жорсткий характер існуючої монетарної політики, наявні ускладнення у реалізації виробленої вітчизняної та імпортованої продукції, зумовлені звуженням внутрішнього споживчого попиту та ін. При цьому ситуація із зайнятістю у основних галузях економіки у найближчій перспективі може дещо погіршитися.

Таким чином, аналізуючи чинники впливу на стан трудових ресурсів в Україні, можна дійти висновку, що деформація структури трудових ресурсів поглиблювалася внаслідок відсутності дієвої державної політики в галузі управління трудоворесурсним потенціалом.

Перспективою подальших досліджень є регламентація факторів впливу на ринок праці між різними учасниками бізнес-процесів, що протікають на данному ринку, та розробка методики аналітичної підтримки управлінських рішень щодо удосконалення менеджменту ринку праці.

Література:

1. Донець Л.І., Ходус В.В. Моніторинг стану ринку праці в контексті висвітлення соціально-економічних проблем//

http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2009/Economics/42537.doc.htm

2. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Державна програма активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки - <http://eimg.pravda.com.ua/files/4/e/4ee55a8---2013-2014.pdf>

Іконніков Ю.Р., Іконніков М.Ю.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА, ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ ВНЗ

Формування особистості фахівця вимагає створення системи безперервної освіти, яка складається з трьох основних етапів: довузівського, вузівського і післявузівського. Вузівський етап є основним, бо на ньому формуються не тільки фахові знання, але й специфічні інтегральні якості майбутнього науковця, інженера, керівника виробничого процесу.

Успішне засвоєння знань, що безперервно ускладнюються, неможливе без спеціально організованої роботи щодо розвитку пізнавальних здібностей осіб, що навчаються. Цей процес супроводжується інтенсифікацією навчання, найважливішою функцією якого є відпрацювання вмінь самостійно набувати знання, засвоювати різноманітні види розумової та практичної діяльності. Безперервність в освіті має бути пов'язана з оптимальним задоволенням реальних потреб майбутніх фахівців у спеціалізації, здійснюваної в ході практичної діяльності, стажування, підвищення кваліфікації, самоосвіти. Цей принцип припускає послідовність вузівської освіти, багаторівневості самого процесу вищої освіти, безперервність постійного професійного вдосконалювання студента. Звідки випливає одна з концептуальних вимог безперервної освіти - взаємозв'язок навчального, наукового та виробничого процесів.

Значною стала проблема організації виробничої практики студентів вузів в умовах ринкової економіки. Виробничу практику необхідно використовувати в якості стартової площадки майбутніх фахівців.

Вузи України щороку випускають понад 450 тисяч фахівців. Не всім випускникам вдається працевлаштуватися за спеціальністю, що призводить до збільшення чисельності безробітних або неефективному використанню отриманих знань. На працевлаштування випускників ВНЗ впливає велика кількість різних факторів. Серед яких - недостатня орієнтованість системи підготовки кадрів, нереальні потреби роботодавців. Ця невідповідність виникла після скасування системи державного розподілу фахівців і постійно продовжує посилюватися, ускладнюючи тим самим працевлаштування випускників закладів освіти. Доповнюють негативні моменти у розвитку реформаційних процесів, що відбуваються в економіці України: значне і тривале зниження обсягів виробництва у багатьох галузях; наявність великих заборгованостей по заробітній платі; низька заробітна плата, особливо у молодих спеціалістів, криза неплатежів; зростаюча неповна зайнятість.

1. Моніторинг ринку праці

Важливим напрямком у функціонуванні системи підготовки спеціалістів в ринковій економіці повинна бути інтеграція зі сферою праці. Попит на фахівців, його обсяги та структуру визначає сфера використання кадрів. Ринок праці з кожним роком стає більш динамічним, і ситуація в професійному відношенні істотно змінюється. Щоб молодий спеціаліст міг легко адаптуватися в сучасних умовах, необхідна наявність у нього не тільки глибоких знань з обраної спеціальності, але й уміння грамотно впроваджувати їх в життя, правильно орієнтуватися у сформованій економічній ситуації, проводити якісний аналіз, визначати тенденції, що характеризують економічне явище, і на основі цього самостійно приймати рішення. Придбання досвіду практичної роботи, відпрацювання професійних умінь є невід'ємною частиною підготовки студентів. Особливу роль при вирішенні цих завдань у процесі навчання відіграє виробнича практика.

Організація виробничої практики є важливою науковою проблемою, оскільки спрямована на вдосконалення процесу професійного навчання та сприяє зв'язку навчального закладу з підприємством. Адаптація випускників у виробничих умовах після закінчення навчання у ВНЗ має проходити в мінімальні строки.

Сучасний рівень техніки, своєрідність технологічного процесу обумовлюють необхідність проведення тривалої, ефективної виробничої практики. Виробнича практика, як складова частина навчально-виховного процесу, має ті ж самі методологічні корені, що і професійна теоретична підготовка в цілому. Виробнича практика є інтегруючим видом підготовки спеціаліста, де студенти вивчають у дії засоби виробництва та технологічні процеси, організацію праці, економіку виробництва.

Організація виробничої практики студентів стикається з рядом проблем. Досить важко вирішуються питання зі знаходженням місць проходження практики. На жаль, сьогодні погано налагоджені прямі зв'язки споживача (виробництва) з виробником (навчальним закладом). Порухені в дев'яності роки зв'язки з роботодавцями в галузі професійної освіти поки що не відновлені. Прямі горизонтальні зв'язки вищої школи і виробництва слабкі. Фактично в Україні після скасування державної системи розподілу випускників вищих навчальних закладів відбулася децентралізація відповідальності з боку держави та покладання цієї відповідальності на плечі вузу, а в підсумку - на самого студента. Більшість студентів Національного гірничого університету, що навчаються за напрямами підготовки гірничого спрямування, проходять виробничу практику в ДТЕК «Павлоградвугілля». Студенти інших напрямів, в основному, знаходять місце для проходження практики самостійно. Вони проходять практику у: відділах і службах промислових підприємств (фірм): планово-економічному, виробничому, маркетингу, збуту, бухгалтерському, фінансовому, управління якістю продукції, організації праці і заробітної плати,

проектно-конструкторському, технологічному, економічних бюро цехів, дільниць підприємств, інформаційно-аналітичних центрах, науково-дослідних організаціях та ін. На жаль, незначна кількість студентів проходять всі види практики на одному і тому ж підприємстві. І одиниці з них дійсно працюють на конкретних посадах, набувають досвіду роботи, і, як правило, отримують від керівників підприємства запрошення на роботу ще в період навчання на випускному курсі. Коло об'єктів проходження виробничої практики студентами, які навчаються за напрямами факультету інформаційних технологій, досить широкий. Це - великі, середні та малі промислові підприємства та їх структурні підрозділи; комерційні організації різних організаційно-правових форм; некомерційні організації та об'єднання, які потребують професійних знань використання інформаційних технологій; державні установи. Однак, керівники підприємств не проявляють ініціативу і не прагнуть запросити до себе студентів-практикантів. Більшість підприємств схильні взяти працівника, який отримав досвід у інших установах, організаціях і підприємствах. Не всі роботодавці розуміють, що якою би грамотною і досвідченою не була людина, їй необхідний час для того, щоб вивчити специфіку конкретного підприємства і пройти акліматизацію в колективі. У той же час студент, проходячи всі види практики на одному і тому ж підприємстві, вивчає його специфіку, набуває досвіду роботи, вливається в колектив, і по закінченні ним вузу, підприємство отримує фахівця зі знаннями та досвідом, які необхідні на даному підприємстві. Тому замовлень з боку керівництва підприємств небагато, що пояснюється тим, що у підприємств виникає більше проблем, ніж переваг. По-перше, це додаткові витрати. По-друге, джерело витоку комерційної таємниці. По-третє, немає гарантії, що після закінчення вузу цей студент прийде працювати на це підприємство. По-четверте, немає юридичної основи. Але саме основна причина - немає фінансової зацікавленості у підприємства, так як воно не отримує матеріальної компенсації за надання місця практики. Наприклад, якщо підприємство укладає договір з Центром зайнятості та бере людину на роботу, то перший рік зарплату і всі нарахування на неї платить держава, і тільки починаючи з другого року, це покладається на плечі роботодавця. Створюючи нові робочі місця, роботодавець зацікавлений в такому співробітництві, так як у нього витрати не збільшуються, і як наслідок, зростає прибуток. При організації практик нічого подібного немає, тобто немає фінансової підтримки з боку держави. А отже, немає зацікавленості у підприємств. Необхідно організовувати практику студентів таким чином, щоб вони могли проходити всі її види на одному і тому ж підприємстві. Це дозволить вирішити в деякій мірі проблему працевлаштування молодого спеціаліста відразу ж після закінчення вузу.

**УСЛОВИЯ, ВЛИЯЮЩИЕ НА УЧЕБНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ.
«ОБРАЗ», КАК МЕХАНИЗМ САМОУПРАВЛЕНИЯ УЧЕБОЙ СТУДЕНТА**

Аннотация. Представлен анализ ситуации в стране, определяющий особенности учебного процесса в вузах. Актуализированы задачи совершенствования преподавания и учебной деятельности студентов университетов.

Анотація Представлено аналіз ситуації в країні, яка визначає особливості навчального процесу у вузах. Актуалізовані задачі вдосконалення викладання та навчальної діяльності студентів університетів.

Annotation Analyzes the situation in the country, defining features of the educational process in schools. Actualized task of improving teaching and learning activities of university students.

Критический анализ исследований. Проводя анализ ранее опубликованных результатов исследований, мы обратили внимание на следующую тенденцию: авторы статей по теме развития отечественной высшей школы, обычно, не обращают внимания на контекст существующей политической ситуации [1-3]. И совершенно напрасно, ведь, например, саммит Украина-ЕС, состоявшийся в Брюсселе 25 февраля 2013 г., дал отсчет началу последнего отрезка пути Киева к получению (или не получению) ассоциации с Европейским Союзом. Отсюда, совсем не лишне вернуться к известному событию, когда в мае 2005 г. в норвежском городе Берген рукой тогдашнего министра образования и науки С. Николаенко был подписан Болонский протокол, чем засвидетельствовано желание Украины принять правила игры, которые, сохраняя индивидуальные черты высшей школы каждой страны, обеспечивают общеевропейскую интеграцию университетов. Ведь, если желаемое произойдет и наша страна получит статус ассоциированного члена ЕС, чиновники от высшей школы будут вынуждены не «на показ», но уже абсолютно всерьез заниматься евроинтеграцией и в этом важном сегменте общественной жизни.

Определение противоречия (проблемная ситуация в практической деятельности). Если обратиться к теме реформы национальной высшей школы в контексте обязательных, рекомендованных и факультативных параметров Болонского процесса, необходимо согласиться со следующим тезисом. Для уровня университетов в числе первоочередных задач определено требование, обеспечить систему эффективных мер по порождению, разворачиванию и совершенствованию учебной деятельности студентов. Ведь именно подлинная учеба, не путать учебу с принудительным посещением учебных занятий, формирует будущего специалиста и профессионала. Именно о таком отношении к своему главному на этом этапе жизни делу один из моих студентов написал: «Учеба в вузе это такая же работа, как и любая другая. Разница в том, что с нами пока рассчитываются не деньгами, а отметками».

Несмотря на наличие требования Болонского процесса об «активной вовлеченности студентов», практически все усилия МОН, молодежи и спорта

України, а вместе с ними и руководства университетов, тратятся лишь на то, чтобы заставить, принудить студентов учиться (только письменные ответы, модульный контроль и т.п.). Складывается впечатление, что чиновники от образования не понимают, что силой и давлением, угрозами и страхом врача и инженера, учителя и менеджера, агронома и социолога сформировать нельзя. Иначе, откуда в их лексиконе теперь вместо понятия «прием на учебу», - «набор», не «учебно-воспитательный процесс», а «проведение учебных занятий», не «учебная деятельность студента», а «посещение занятий»?

Цель исследования заключается в том, чтобы рассмотреть условия, так или иначе влияющие на качество учебной деятельности студентов. Определить роль «образа» будущей профессиональной деятельности, важного условия мобилизации усилий студентов на учебу, как их главного и важного дела.

Результаты теоретического и эмпирического исследования. Анализируя причины того, что препятствует студентам результативно учиться, мешает их полноценной учебной деятельности, которая формируется самим студентом, мы не должны «быть слепыми». Так, разве нам, преподавателям высшей школы неизвестно, что абитуриент, наполненный многочисленными примерами о тех, кого сегодня считают «правильным по жизни пацанами», такой молодой человек, избирая свой жизненный путь, испытывает почти непреодолимое искушение отдать предпочтение не своему призванию, а «хлебной профессии» (примером, налогового инспектора, работника ГАИ, прокуратуры, суда).

Кроме того, разве нам неизвестно, какими являются перспективы трудоустройства по избранной специальности, пусть даже и очень нужной людям, на какой размер первой заработной платы может рассчитывать выпускник, каковы перспективы служебной карьеры и учитываются ли при этом личностные и профессиональные качества, а не пресловутое кумовство?

Расплата за ловкачество не заставляет себя ждать. Если студент не учится, если у него нет искреннего желания глубоко освоить будущую профессию, он начинает искать «короткий путь». Например, ему поручили подготовить реферат или курсовую работу. Короткий путь – найти материал в Интернете, так или иначе, почти всегда преподаватель примет его распечатку и зачтет.

Но ведь все чаще мы, преподаватели вузов, встречаем студентов, которые на самом деле не могут написать дипломную работу: у них нет знаний и умений о том, как искать, изучать и использовать сведения из литературных источников; как обобщать изученное и делать собственные выводы; как провести свое исследование, подсчитать и описать его результаты. А ведь без этого, чему можно было бы научиться на первом-третьем курсах, работая над рефератом (курсовой), дипломную работу подготовить нельзя. Отсюда новые вопросы, откуда же берутся у таких студентов дипломы? Может ли позволить себе выпускающая кафедра, чтобы студент, который как бы проучился четыре-пять лет, не имел на руках к моменту защиты дипломной работы?

Нетрудно заметить, что в стенах наших университетов есть как студенты (лат. *studens*, родительный падеж от *studentis* – добросовестно работающий, тот, кто трудится), так и «как бы студенты» - надо полагать этих, вторых едва ли не

1. Моніторинг ринку праці

большая часть. Тогда, выходит, потратив на напряженную работу выделенное им время, студенты имеют шанс стать специалистами и профессионалами, а «как бы студенты» автоматически превращаются в «как бы специалистов».

Надо думать, такое положение дел определяется отсутствием у МОН, молодежи и спорта Украины стратегии формирования будущего специалиста и профессионала (кстати, еще в 2005 г. в газете «Освіта» мы публично обосновали необходимость реформирования этой структуры в Министерство образовательной и научной *политики* Украины [5]). Чем иным, как не отсутствием стратегии, можно определить существующую норму о том, что абитуриент может одновременно подавать документы в приемные комиссии пяти вузов и на три специальности в каждом? А как быть с призванием, с профориентацией, учитывающими способности и жизненные приоритеты уже, практически, сформированной личности выпускника школы?

В то же время, не реформированное министерство, не задается и другими важными вопросами, как, например, о новой роли преподавателя университета во время широкого распространения Интернета? Ведь еще 10-15 лет назад, когда Интернет не был доступен каждому, преподаватель выступал едва ли не единственным источником информации для своих студентов (хорошо, если сохранились со времен СССР или уже были изданы в Украине учебники и учебные пособия по соответствующим дисциплинам).

Тогда кто ответит на вопрос, достаточно ли, нужно ли сегодняшнему профессору, доценту в интересах студента делать все так же, как и раньше? Видеть себя тем, кто по своему усмотрению определяет круг формируемых знаний и умений по данной учебной дисциплине, перечень рекомендованных студентам книг, способы педагогического контроля и оценивания успеваемости студентов (может, стоит задуматься над тем, какой контроль эффективнее для становления профессионализма: с боку преподавателя или самоконтроль)? Очевидно, от того, какую позицию в ходе учебного процесса занимает преподаватель, в значительной мере зависит, способствует ли она возникновению и сохранению учебной деятельности студента или нет.

Так, по мнению опрошенных нами студентов вузов Днепропетровска и Запорожья, сегодняшний преподаватель должен отказаться от позиции «единственного источника информации». Студенты хотят видеть в нем:

- того, кто способен к диалогу со студентом («ди-а-лог», отличен от привычного чтения лекций тем, что допускает наличие нескольких, вовсе не ошибочных взглядов на один и тот же вопрос, речь, скорее, о разных фокусах рассмотрения, представления и обсуждения того или иного вопроса);

- человека опытного, того, кто преподает не по конспекту, а опираясь на свой успешный производственный опыт в соответствующей сфере, того, кто не «горлом берет», но убедительно аргументирует свою позицию по каждому дискуссионному вопросу, приводя и анализируя примеры из практики;

- того, кто занимает не только позицию контролера по отношению к освоенному учебному материалу, но и выполняет важную роль наставника молодежи (скажем иначе, он осознает, что воспитывать одними только словами

нельзя, еще Г. Гессе в своей «Игре в бисер» писал, что воспитание представляет собой завоевание морального авторитета и духовное руководство);

- того, кто ориентируется в пространстве Интернета и может дать совет, какой материал «скачать» и изучить, а на какой не стоит тратить время;

- того, кто поможет желающим студентам сделать первые шаги в науку.

И еще один вопрос, который напрашивается после ознакомления с приглашением к участию в конференции «Совершенствование системы мониторинга обеспечения качества высшего образования Украины». Почему едва ли не все объявленные тематические направления конференции, так или иначе, связаны с системой оценивания ситуации и контроля «сверху - вниз»: от международных и национальных рейтингов – к уровню отдельного университета, и от преподавателя – к студенту? Налицо все тот же «субъект - объектный подход», тогда как десятилетия мы рассуждаем о самоуправлении вузов, о гуманистическом, «субъект - субъектном» подходе в образовании. Мы что, для красного словца, для наших западных коллег говорим о том, что студент является равноправным участником образовательного процесса?

Давайте задумаемся еще вот над чем, если деятельность преподавания направляется утвержденной учебной программой, принятой в вузе системой контроля, оценивания и учета успеваемости, то, что тогда направляет учебную деятельность студента? Неужели, желание получить диплом? Очевидно, этого мало, по нашему мнению, надежным ориентиром в условиях современного образования является «образ» будущей профессиональной деятельности [6].

Ведь на самом деле процесс образования начинается не с момента зачисления в институт, но с формирования образа «себя в будущем»: надо представить, человеком с какими профессиональными и личностными качествами я хочу себя видеть? Если такой образ студентом, с помощью преподавателя-наставника создан, с этого момента и начинается процесс образования: изучение необходимых для овладения профессией учебных дисциплин, дискуссии в аудитории по актуальным проблемам профессиональной деятельности, самостоятельная работа – все это и многое другое включается в процесс образования. И тогда выходит, что процесс образования не носит гуртового характера, он именно потому индивидуален (требование Болонского процесса к наличию индивидуальных программ обучения студентов), что он представляет собой развитие личности, от момента создания ею желаемого образа «себя в будущем», до «вытесывания», «выделывания» себя по мере овладения теми личностно и социально важными чертами, которыми студенты наперед наделили себя в созданном «образе».

Очевидно, представленный контекст ситуации в украинской высшей школе и решение задач Болонского процесса требует усилий как на центральном уровне, начиная с создания Министерства образовательной и научной политики, так и непосредственно педагогических коллективов. И все же не будем забывать, что процессы обучения и воспитания, образования и подготовки осуществляются непосредственно в вузе. Поэтому, если нас на самом деле волнует тема повышения качества образования, нам некуда деваться, мы вынуждены в теме гуманизации высшего образования переходить

1. Моніторинг ринку праці

от слов к делу. Одной из наиболее важных задач, которую нам предстоит решить, как раз и является вопрос о превращении студента в подлинного субъекта образовательного процесса. При этом, мы не видим другого способа его заинтересованного включения в учебную деятельность, кроме как применения специально созданных учебных технологий, направленных на создание устойчивого и понятного, направляющего и мобилизующего образа будущей профессиональной деятельности [4]. Именно созданный «образ» и желание студента с ним «слиться» является наиболее действенным индикатором для самоконтроля в учебном процессе: студенту не сложно понять, в какой степени сформированы те или иные важные профессиональные знания и умения, в какой мере он воспитал те или иные качества специалиста, будущего руководителя, гражданина своей страны?

Выводы. Очевидно, что ситуация в отечественной высшей школе определяется общей политической ситуацией в Украине. Понятно, также, что часть вопросов реформирования национальной высшей школы напрямую относятся к компетенции (и связаны с компетентностью) государственных служащих самого высокого уровня. Это, например, готовность к созданию на базе существующего, Министерства образовательной и научной *политики*.

При всем при этом, основная часть реформ должна быть выполнена «внизу», непосредственно в высших учебных заведениях. Мы никогда не сможем убедить ни себя, ни наших западных партнеров, что всерьез приступили к выполнению наработанных параметров Болонского процесса, если не обеспечим полноценное включение основной части студентов в образовательный процесс, признаком которого как раз и является возникновение, сохранение и совершенствование их учебной деятельности.

Поэтому, отработывая механизмы контроля и оценивания вузов и хода учебно-воспитательного процесса в них, мы не должны забывать о решении задач гуманизации образования в высшей школе, повышении учебной активности студентов в ходе овладения избранной профессией, о создании и использовании механизмов порождения их учебной деятельности.

Литература:

1. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. - № 10. – С. 16-21.
2. Булавенко О. А. Проектирование подготовки будущих экономистов в системе непрерывного образования: монография / О. А. Булавенко. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 304 с.
3. Васіна Т. Л. Парадигма особистісно-орієнтованого навчання / Т. Л. Васіна // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт : зб. – Чернігів : ЧДПУ, 2008. – № 55. – Т. 1. – С. 77–79.
4. Приходько В. В. Інноваційна реформа вищої освіти в сучасній Україні : Монографія / В. В. Приходько. – Дніпропетровськ : Пороги, 2010. – 456 с.
5. Приходько В. Чи потрібно «готувати солдатів до минулої війни»? / В. Приходько, В. Вікторов // Освіта. – 2005. - № 34. – С. 12-13.
6. Табінська С. Динаміка показників стану готовності студентів інститутів фізичної культури вирішувати завдання з особистісно-професійного самопізнання / С. Табінська, В. Приходько // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2009. - № 2-3.- С.32-36.

Прокопенко В.І., Шаповал В.А.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ПОРТЕБИ СУБ'ЄКТІВ РИНКУ ПРАЦІ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТІВ

Анотація. Проаналізовані проблеми та наукові підходи до впровадження інноваційної моделі розвитку університетів. Визначена роль стратегічного управління освітнім закладом, спрямованого на потреби суб'єктів ринку праці.

Аннотация. Проанализированы проблемы и научные подходы к внедрению инновационной модели развития университетов. Определена роль стратегического управления образовательным учреждением, ориентированного на нужды субъектов рынка труда.

Annotation. The problems and scientific approaches to the implementation of an innovative model of universities. The role of strategic management of an educational institution aimed at the needs of the labor market.

Актуальність. Інноваційна діяльність стає більш зорієнтованою не на масового споживача, а на окремих індивідів та їх специфічні потреби. Відбувається переоцінка людського фактору, зростає роль творчих особистостей як утворювачів корпоративних культур конкурентоспроможних підприємств. Світовий досвід доводить, що розвиток університетів в моделі "освітні послуги – споживач – ринок праці" пов'язується з оновленням механізмів інтеграції зацікавлених суб'єктів. Інноваційна активність вищих навчальних закладів в сфері викладацьких та науково-дослідницьких функцій має супроводжуватись налагодженням зв'язків з існуючими та потенційними споживачами, партнерами та обов'язковими змінами в системі організації внутрішніх процесів, забезпечення їх необхідними матеріальними та фінансовими ресурсами.

Критичний аналіз досліджень. Інноваційним технологіям навчання присвячено багато досліджень, зокрема: А.С. Нісімчука, М.І. Поночовного (інноваційні технології в навчально-виховному процесі вишу як концептуальна основа підготовки спеціаліста); С.Ю. Мариньчак (аналіз ефективності інноваційних підходів у системі вищої освіти); Д.Ф.Крюкової (проблема пошуку принципів побудови інноваційних технологій); В.К. Маригодова (комплекс інноваційних технологій у формуванні професійно-творчої особистості фахівця); І.Н.Авдєєвої, Л.М. Гури (аспекти організаційного та методичного забезпечення педагогічних інновацій). В цілому, пошук теоретичних та практичних рішень в сфері інноваційності інструментарію освітньої діяльності є достатньо активним. Проте, потребують подальшого дослідження механізми переходу освітніх закладів від поточних до майбутніх (інноваційних) моделей функціонування в умовах ринкових відносин та економіки знань.

Мета роботи полягає у визначенні кола провідних проблем та шляхів удосконалення концептуальних підходів до впровадження інноваційної моделі розвитку освітніх організацій.

Виклад основного матеріалу. Науковці зазначають, що інноваційні процеси, розширення практики їх реалізації є пріоритетною метою розвитку

1. Моніторинг ринку праці

сучасної освіти. Традиційне навчання носить переважно репродуктивний характер, а освітні заклади вважаються найбільш інертними соціальними інститутами з рисами конвеєрного типу організації праці. Доцільним буде нагадати, що до типів навчання відносять "підтримуюче навчання" та "інноваційне навчання", які сприяють формуванню традиційних поглядів особи або її активної позиції стосовно нових проблем людини та суспільства. Враховуючи сучасні проблеми фінансування освітнього закладу, провідною ціллю його функціонування має залишатись задоволення потреб суспільства в знаннях (вміннях, навичках). Тобто, вирішення економічних завдань не повинно пригнічувати важливість спрямованості діяльності університету на розвиток особистості з активною громадською позицією. За Кузьміновим Я.І. [1], місія вузу полягає в максимальному сприянні творчій самореалізації викладачів, наукових співробітників, студентів та аспірантів. Таким чином, місія враховує цілі окремих зацікавлених груп, які разом становлять та розвивають інтелектуальний потенціал університету, формують його конкурентоздатність та інноваційність.

В ринковій економіці важливим є фінансове забезпечення діяльності, що вимагає від навчальних закладів активного пошуку абітурієнтів. На думку Артюхіної М. [2], в основу процесу формування нового контингенту студентів має бути покладений соціальний потенціал закладу як результат працевлаштування випускників, пов'язаний з якістю освіти. Цей соціально-економічний потенціал відбиває здатність виробляти освітні і наукові продукти відповідної якості, кількості й асортименту, з метою задоволення існуючих і перспективних соціальних потреб у відтворенні інтелектуального капіталу країни.

Слід погодитись з Мальцевою Г.І. про недостатність методичних напрацювань в сфері стратегічного управління університетами [3]. Необхідною умовою для виживання університету в умовах високої конкуренції за контингент студентів є модель, яка потребує розвитку лідерства та інновацій не лише в навчальному процесі та дослідженнях, а також в управлінні навчальним закладом. Проте, зазначимо, що переслідуючи мету виживання, зменшується статус інших цілей освітніх закладів. Істотною перешкодою поширенню інноваційних цінностей в освітньому закладі стає невідповідність його корпоративної культури поставленим цілям, що унеможливорює швидке та ефективне вирішення актуальних завдань.

Подібні проблеми досліджує Альгіна М.В. [4], яка наголошує на індивідуальності стратегічного планування університетів щодо політики впливу на абітурієнтів. Однак, збалансований розвиток університету також повинен передбачати формування достатніх внутрішніх можливостей (фінанси, мотивація, бізнес-процеси) для задоволення потреб споживачів (студенти, роботодавці, держава). Задоволеність студенту визначається багатьма чинниками, а саме: внутрішнім кліматом взаємин з університетом; інфраструктурою, можливостями самостійного розвитку та виробничої підготовки; змістом та переліком дисциплін тощо. Оцінка цих складових студентом залежить від його особистих якостей та характеристик, рівня знань та мотивацій. Задоволеність інших споживачів університету – роботодавців – залежить від компетентності випускників, спрямованості дослідницьких робіт

на вирішення прикладних завдань та наявністю додаткових спеціалізованих курсів для підвищення професійного рівня персоналу підприємства.

Отже, вирішення потребує завдання ефективного управління стратегічною ініціативою, за джерелами її походження (керівництво університету або структурний підрозділ), повноваженнями здійснення процесів, можливістю реалізації проектів в умовах існуючих бюрократичних процесів та протиріччя внутрішніх інтересів. З питань поширення стратегічного менеджменту у вищій освіті Деревнина А.Ю. [5] відзначає, що в структурі інноваційних університетів може бути сформований додатковий контур стратегічного управління, який складається з підсистем:

- підсистеми вищого управління;
- підсистеми управління розвитком та адаптацією (служби стратегічного планування; служби взаємодії зі зовнішнім середовищем; інформаційно-аналітичні служби тощо).

Таким чином, в більшості досліджень йдеться про управлінські інновації в університеті, які стосуються реорганізацію структури освітнього закладу, передбачатимуть реальний перерозподіл функцій, повноважень, відповідальності та ресурсів, на відміну від механічного утворення, відокремлення/злиття підрозділів, їх ребрендингу.

Висновки. Освітні заклади відграють найважливішу роль в формуванні та розвитку суспільства. Рівень отриманих у вищому навчальному закладі знань обумовлює конкурентоспроможність особи на ринку праці та в самостійній підприємницькій діяльності. Інноваційну модель відрізняє її гнучкість та творчий підхід, висока ймовірність змін форм організації бізнес-процесів. Передусім, це стосується пошук альтернативних варіантів управлінських рішень, на підставі аналізу інформації, отриманої при спілкуванні з потенційними споживачами, оцінки функціональних та ресурсних можливостей освітньої організації з впровадження запланованих змін. Тому, зміст інноваційного розвитку освітньої організації визначається в процесі відкритої дискусії з зацікавленими сторонами, а не лише з власного бачення та можливостей здійснення освітянської діяльності.

Література:

1. Кузьминов Я.И. Высшая школа экономики: миссия и механизмы ее реализации // Университетское управление: практика и анализ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hse.ru/data/955/784/1228/hsemission.pdf>.
2. Артюхіна М. Економіко-математична модель відтворення соціально-економічного потенціалу вищої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2009_640/02.pdf.
3. Мальцева Г. И. Стратегическое управление университетом // Владивостокский государственный университет экономики и сервиса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecsocman.hse.ru/data/057/094/1217/15-23.pdf>.
4. Альгина М.В. Управление сбалансированным развитием в техническом вузе // Университетское управление: практика и анализ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umj.ru/index.php/files/download/162/>.
5. Деревнина А.Ю. Проектирование организационной структуры университета на основе модели жизнеспособной системы // Университетское управление: практика и анализ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecsocman.hse.ru/data/2010/12/06/1214828378/2007-1-5.pdf>.

Таран І.О., Новицький О.В., Грищенко Я.В.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ОБГРУНТУВАННЯ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СКЛАДОВИХ ООНОВЛЕНИХ ЗНАНЬ В ПІДГОТОВЦІ УПРАВЛІНЦІВ У ТРАНСПОРТНІЙ СФЕРІ

Анотація. Проведені дослідження щодо існування двох різних моделей підготовки і використання кадрів у традиційному й інноваційному сегментах транспортної сфери. Обґрунтовані структурно-функціональні складові оновлених знань в підготовці управлінців у транспортній сфері.

Аннотация. Проведены исследования о существовании двух различных моделей подготовки и использования кадров в традиционном и инновационном сегментах транспортной сферы. Обоснованы структурно-функциональные составляющие обновленных знаний в подготовке управленцев в транспортной сфере.

Annotation. The investigation of the existence of two different models of training and use of personnel in the traditional and innovative segments of the transport sector. Justified by the structural and functional components of the updated knowledge in training managers in the transport sector.

У сучасних умовах висококваліфіковані фахівці не тільки забезпечують розвиток країни чи певної галузі, а й утворюють найважливіший стратегічний потенціал нації.

Інноваційний сценарій розвитку транспортної сфери, що в цей час є безальтернативним, потребує відповідних інновацій у сфері освіти з урахуванням предметів, що відповідають потребам ринкової економіки, а також формування інноваційної свідомості та інноваційної компетенції фахівців.

Деякі дослідники акцентують увагу на проблемах невідповідності рівня підготовки фахівців вимогам багатьох інноваційних підприємств. Аналізуючи основні проблеми забезпечення переходу до інноваційної діяльності, кадрова проблема займає друге місце серед п'яти найважливіших. Саме дефіцит кваліфікованого персоналу є істотним гальмом розвитку інноваційної діяльності у сфері транспорту. Причому недостатня кількість таких кадрів відчувається, насамперед, в органах державної влади.

Вимоги до підготовки кадрів постійно зростають, у зв'язку з чим потрібні фахівці широкого профілю. Проблема кваліфікованих кадрів розглядається дослідниками в двох аспектах – кількісному і якісному, наближення запропонованих освітніх програм до вимог інноваційного розвитку суспільства.

Але реалізація таких потреб відбувається не завжди, оскільки зміна суспільних інтересів часто має несистемний, епізодичний характер. Конкретні вимоги щодо рівня освіти і кваліфікації з боку роботодавців дають змогу працівникам критично оцінити якість процесу навчання з точки зору його відповідності вимогам у професійному навчальному закладі.

Дані опитування управлінців, наведені в таблиці 1, свідчать про те, що якість підготовки в професійних навчальних закладах задовольняє переважно працівників традиційного сегмента транспортної сфери, що підтверджує тезу про відтворення «застарілої» професійно-кваліфікаційної структури. Разом з тим працівники, зіставляючи отриманні знання з вимогами виробництва, обов'язково відзначили б це у своїх оцінках.

Таблиця 1

*Опитування управлінців, задіяних в управлінні змінами,
та управлінців традиційного типу*

Відповіді на запитання: «Які недоліки процесу навчання Ви вважаєте потрібними за необхідне відзначити?»	Відповіді управлінців, %	
	Інноваційного типу	Традиційного типу
Суттєвих недоліків не відчуваю	72,6	42,9
Не задовольняє якість освітніх послуг у цілому	2,1	6,5
Недоліки у викладанні теоретичних дисциплін/фундаментальних знань	2,4	6,5
Недоліки в конкретних навчальних програмах, методах, методиках	2,4	6,5
Недоліки програми навчання, відсутність орієнтації (викладання) курсів і дисциплін на потребу в практичній діяльності, на ринковий попит	2,7	15,6
Відсутність чи недостатня кількість активних методів навчання	4,8	18,2
Не прищеплюється уміння самостійно вчитися, одержувати знання	1,2	3,9
Недостатньо часу приділялось на виробничу практику	8,6	18,2
Недоліки в організації виробничої практики	8	16,9
Низьке матеріально-технічне забезпечення навчального процесу	8	16,9
Низька забезпеченість літературою	9,5	11,7

Працівники інноваційних підприємств більш активні щодо якості здобутої освіти і відзначають конкретні недоліки. Серед них варто виділити зауваження щодо навчання на основі застарілих методик.

В сучасних умовах найбільш суттєвими чинниками дії на суспільно-економічну сферу слід вважати інноваційність розвитку світової економіки та посилення глобалізаційних тенденцій, що істотно впливає на особливості реформування транспортної галузі. Причому трансформації мають відбуватися в умовах значного обмеження ресурсів галузі, що ще більше спричиняє гальмування реформи.

Таким чином, виникає необхідність компетентно орієнтованої системи підготовки керівників регіонального управління для ефективної реалізації

1. Моніторинг ринку праці

державної політики у транспортній сфері, запровадження сучасної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників.

Відповідно і для реалізації інноваційних сценаріїв розвитку сфери транспорту та для підвищення продуктивності праці потрібні високий рівень і «якість» людського капіталу, що багато в чому забезпечується системою освіти. Розглянемо особливості трудової поведінки працівників і моделі кадрового забезпечення, реалізовані роботодавцями в традиційному й інноваційному сегментах, а також ступінь використання потенціалу (освітнього, професійного, трудового, особистісного) професійно підготовленої молоді.

У результаті аналізу даних опитування експертів з'ясовані питання кадрової політики підприємств і характеристики його трудового колективу, а саме професійні і особисті якості, які є вирішальними факторами для успішної інноваційної діяльності. Серед чинників, які перешкоджають запровадженню інновацій на підприємствах, на перше місце вийшла група інвестиційних чинників, на друге – чинник нестачі кваліфікованих кадрів (50%), на третє – невідповідність інноваційної інфраструктури (50%). Крім того, вказано на низьку готовність виробництва до інновацій; недосконалість законодавчої нормативної бази нововведень і значну кількість бюрократичних процедур, що супроводжують нововведення, а також на високі ризики нововведень.

Проведення дослідження дало змогу виявити існування двох різних моделей підготовки і використання кадрів у традиційному й інноваційному сегментах транспортної сфери.

Інноваційний сегмент реалізує відмінну від традиційного сегмента – модель кадрового забезпечення. У цій моделі технічна політика на підприємстві орієнтована в основному на запровадження наукових розробок (частіше вітчизняних). Велика увага приділяється підвищенню кваліфікації кадрів відповідно до зростання вимог і запитів даної сфери, що ґрунтується на використанні знань; установа системи підвищення кваліфікації кадрів вибирається відповідно до конкретних критеріїв високої якості й унікальності того чи іншого виду освітніх послуг.

Інноваційний сегмент порівняно з традиційним у цілому висуває більш високі вимоги до компетенції випускників системи професійної освіти (опитування молодих спеціалістів). Також можна відзначити, що традиційний і інноваційний сегменти відрізняють особливі потреби останнього: наприклад, працівникам частіше необхідні знання вузької спеціалізації питань. У цілому складність виконуваної роботи в інноваційному сегменті стимулює активність працівників до постійної самоосвіти – визначається більш високий рівень їх активної діяльності, спрямованої на удосконалення потенціалу. Інноваційний сегмент транспортної сфери має ряд особливостей. Головна особливість високої потреби в різноманітних якостях працівників пов'язана із творчістю і креативністю (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл відповідей на запитання «Які здібності й особисті якості задіяні Вами у трудовій діяльності», % до числа що відповіли (усього, у тому числі з вищою освітою)

Здібності й особисті якості	Працівники традиційного сегмента		Працівники інноваційного сегмента	
	всього	у т.ч. з вищою	всього	у т.ч. з вищою
Навченість, здатність до самоосвіти	63,0	90,2	90,9	93,1
Лідерство/здатність керувати людьми	13,2	30,5	29,9	25,9
Здатність адаптуватися в нових умовах	53,9	61,0	67,5	70,7
Здатність генерувати нові ідеї	12,6	24,4	44,2	50,0
Здатність працювати автономно/незалежно	26,1	43,9	49,4	48,3
Уміння вести переговори або налагоджувати контакти	21,5	40,2	32,5	32,8
Здатність до критики і самокритики	33,8	45,1	48,1	50,0
Уміння працювати в команді	63,3	63,4	80,5	75,9
Здатність працювати в міжнародному контексті	1,1	3,7	9,1	10,3
Творче мислення/здатність до інновацій	10,9	25,6	40,3	44,8
Прагнення до професійного удосконалення	40,7	56,1	68,5	70,1
Воля до успіху/наполегливість у досягненні мети	26,4	39,0	36,4	34,5
Ініціативність, здатність втілювати в життя нові ідеї	15,5	24,4	35,1	34,5
Здатність приймати рішення/брати на себе відповідальність	37,2	56,1	37,7	37,9
Працьовитість	70,2	78,0	68,8	70,7
Дисциплінованість	64,5	76,8	71,4	70,7

У молодих працівників інноваційного сегмента (порівняно з працівниками традиційного) був виявлений підвищений рівень незадоволених прагнень щодо багатьох аспектів трудової діяльності – самостійного характеру роботи, кар'єрного зростання, оплати праці, технологічного рівня використовуваного устаткування тощо. Наведемо перелік здібностей й особистих якостей, необхідних на ринку для усіх працівників (за даними опитування експертів): уміння працювати в команді (80%); працьовитість, ретельність (77%); дисциплінованість, пунктуальність (72%); здатність до самоосвіти (67%); здатність працювати автономно/незалежно (67%); здатність адаптуватися в

1. Моніторинг ринку праці

нових умовах (57%); творче мислення/здатність до інновацій (57%); прагнення до професійного удосконалення (56%).

Експерти, що представляють традиційний сегмент, з цього списку виділили чотири найбільш значимі для всіх працівників знання і навички (по 60%): знання професійних обробок програм, збирання й аналіз даних; вміння застосувати професійні знання при вирішенні робочих завдань; знання вузькоспеціальних питань; знання вітчизняного і зарубіжного досвіду в професійній сфері. Експерти, що представляють інноваційний сегмент економіки, як найбільш значимі для всіх працівників виділили з цього списку здатність генерувати нові ідеї (100%). Другий за значимістю ранг отримали такі здібності й особисті якості (по 75%): творче мислення, здатність до інновацій; здатність адаптуватися в нових умовах, уміння вести переговори; уміння працювати в команді. Третій за значимістю ранг складався для таких якостей: здатність до самоосвіти; лідерство, здатність керувати людьми; здатність працювати автономно, незалежно; здатність до критики і самокритики; ініціативність, здатність втілювати в життя нові ідеї (по 50%).

На додаток до такої фактично сформованої соціальної практики можна рекомендувати розвивати цей досвід через законодавчу і фінансову підтримку регіональної влади, цілеспрямовано формувати і підтримувати освітній кластер для інноваційного сегмента транспортної сфери і для великих інвестиційних проектів.

Література:

1. Державне управління у сфері охорони здоров'я: суспільні потреби та підготовка кадрів: метод. рек. / авт. кол.: І.М. Солоненко, Л.І. Жаліло, О.І. Мартинюк та ін. – К.: НАДУ, 2010. – 56.
2. Андрощук Г.О. Інноваційний розвиток України: стан, проблеми, стратегічні перспективи / Г.О. Андрощук // Проблемы и перспективы инновационного развития экономики в контексте преодоления мирового финансового кризиса: науч.-практ. конф. по инновац. деятельности. – К.; Симферополь. – С. 6-12.
3. Про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців: Указ Президента України від 30 травня 1995 р. № 398/95 // вісн. держ. служби України. – 1995. - №2. – С. 4-6.

Тимошенко Л.В.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ОСВІТИ У ГІРНИЧОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЯК ЧИННИКА ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ ВИПУСКНИКІВ

Анотація. Проаналізовані проблемні питання щодо отримання сучасної й повноцінної освіти випускниками університету, яка буде сприяти їх затребуваності на ринку праці. Визначена роль другої вищої освіти як чинника професійної кар'єри випускників.

Аннотация. Проанализированы проблемные вопросы получения современного и полноценного образования выпускниками университета, которое будет способствовать их

востребованности на рынке труда. Определена роль второго высшего образования как фактора профессиональной карьеры выпускников.

Annotation. It is analyzed the problematic issues of receiving a modern and complete university education for alumnus of the University, that promotes their demand on the labor market. The role of the second higher education as a factor of professional careers for alumnus is defined.

Актуальність. Сучасна освіта розширює обрії життя, надихає і створює можливості особистісного розвитку людини. Найважливішим для держави є виховання людини нового типу мислення та культури, розвиток освітнього простору з урахуванням інноваційного спрямування освіти, потреб суспільства і держави, запитів особистості. Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних технологій, високого кадрового, наукового, матеріально-технічного та інформаційно-методичного потенціалу, модернізації змісту освіти, організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя. Отже якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку суспільства, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості.

Критичний аналіз досліджень. Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а здатності самостійно їх застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, перехід від суспільства знань до суспільства компетентних громадян. Забезпечення високого рівня компетентності випускників неможливе без постійного розширення обсягів та напрямів як теоретичного підґрунтя знань, так і практичного досвіду.

Загальноєвропейська тенденція освіти «впродовж усього життя», була остаточно сформульована та прийнята у країнах з розвиненою ринковою економікою в середині минулого століття [1]. Упровадження ідеї «безперервної освіти» або освіти «впродовж усього життя» в життя тісно пов'язано з розгортанням Болонського процесу, безпосередній взаємозв'язок яких проаналізовано в монографії М.Ф. Степко, Б.В. Клименко, Л.Л. Поважного [2]. Слід зазначити, що на перше місце поставлено саме обговорення проблем навчання впродовж життя.

При цьому базова освіта повинна розглядатися не як кінцева, завершена, а лише як основа, фундамент. Це вимагає, що випускник ВНЗ крім отриманих знань у вузькій професії повинен на студентській лаві розвинути свої здатності до навчання протягом усього професійного життя, розвинути навички

1. Моніторинг ринку праці

комунікації, адаптивності, самовдосконалення, організаційної й групової ефективності та низку інших якостей [3].

Поняття успішної кар'єри зв'язується перш за все з успішним професійним самовизначенням [4]. Тобто людина повинна знайти адекватні можливості для реалізації своїх здібностей, інтересів і властивостей особистості в професійній ситуації. Одним із шляхів, що забезпечить випускнику успішне кар'єрне зростання, є можливість доповнення базової освіти другою. Особливо, якщо це пов'язано як із задоволенням особистих прагнень людини, так і потреб організації.

Мета роботи полягає у визначенні проблемних питань та узагальненні сучасних підходів, що сприяють отриманню повноцінної освіти випускниками університету на всіх етапах свого життя як чинника їх професійної кар'єри.

Виклад основного матеріалу. Вчитися можна й найчастіше потрібно протягом усієї професійної кар'єри, а то й після її закінчення. Можливість одержання другої вищої освіти розширює перспективи працевлаштування випускників. Друга вища освіта може бути продовженням першої, коли, наприклад, людина зі ступенем бакалавра (спеціаліста) повертається до ВНЗ (чи навіть не залишає його) для здобуття ступеня магістра за тією самою спеціалізацією. А може бути способом змінити професію, найчастіше технічного або технологічного профілю на управлінську або економічну. В кожному разі знання, набуті за першою освітою, не пропадають марно, а доповнюють новий цикл знань та враховуються під час упорядкування індивідуального навчального графіку.

Здобути другу вищу освіту в Україні можна у вищих навчальних закладах післядипломної освіти або у структурних підрозділах ВНЗ відповідного рівня акредитації, тобто даний процес відбувається в площині функціонування закладів вищої школи. У Державному ВНЗ «Національний гірничий університет» здійснюється як підготовка фахівців, так і перепідготовка (в т.ч. з наданням другої вищої освіти) за базовими напрямками (спеціальностями) й підвищення кваліфікації за базовими напрямками (спеціальностями). При цьому слід розрізняти післядипломну освіту і другу вищу освіту. Адже післядипломна освіта передбачає поглиблення, розширення й оновлення професійних знань особи на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня. Заснована на принципах безперервності та наступності вона може включати магістратуру, аспірантуру, докторантуру, інтернатуру, підвищення кваліфікації, різного роду курси і тренінги, самоосвіту та інші форми, але стосовно вже здобутих особою базових знань в рамках першої вищої освіти.

Розглядаючи ж зміну фахового профілю, слід мати на увазі саме підготовку фахівців за другою (або наступною) спеціальністю. В процесі дослідження було виявлено низку визначальних відмінностей при здобутті особою першої та другої (або наступної) вищої освіти, що наведено у таблиці 1.

Порівняльна характеристика відмінностей при здобутті першої та другої (або наступної) освіти

Ознака	Перша вища освіта	Друга вища освіта
Мотивація до навчання та обрання спеціальності	Часто невисока. Вибір спеціальності здійснюється спираючись, насамперед, на поради оточення (головним чином батьків), а не потреби ринку праці	Чітко виражена, обумовлена вимогами ринку, практичним досвідом особи або перспективами подальшого професійного зростання
Термін навчання	4-5 років	1,5-3 роки
Оплата навчання	За кошти державного бюджету або фізичних і юридичних осіб	Виключно за рахунок коштів фізичних і юридичних осіб
Форма навчання	Здебільшого денна	Переважно заочна (а також вечірня, екстернатна, індивідуальна, дистанційна)

Вихідною відмінністю у дослідженні даного питання є мотивація осіб, які вирішили здобути другу вищу освіту. Адже ці особи вже володіють певним рівнем знань, отриманих раніше у вищій школі, і очевидно, що ці знання їх більше не задовольняють. До того ж згідно з чинним законодавством, друга чи кожна наступна вища освіта здобуваються виключно на платній основі, тобто власним коштом зацікавлених осіб (рідше їх роботодавців).

Для встановлення причин, що спонукали випускників ВНЗ отримати другу вищу освіту, було проведено анкетування серед студентів за напрямом підготовки «Специфічні категорії» у Державному ВНЗ «Національний гірничий університет». Дослідження відповідних категорій залучених до навчання осіб на спеціальності здійснено одночасно з виокремленням ключових причин здобуття другої вищої освіти, серед останніх вбачаємо такі:

1) зміни ринкових умов. Економічні негаразди в Україні спонукали інженерів, військових та інших фахівців радикально змінювати сферу діяльності. І в новому життєвому середовищі їм видавалися необхідними новітні ґрунтовні знання в тому напрямку, який певною мірою дозволив би отримувати дохід.

Опрацювання результатів анкетування свідчить про значну різноманітність попередньої освіти осіб (рис 1). Найбільшу ж питому вагу займають випускники гірничого (21%) та електротехнічного (17%) напрямку підготовки, які забажали отримати другу вищу освіту;

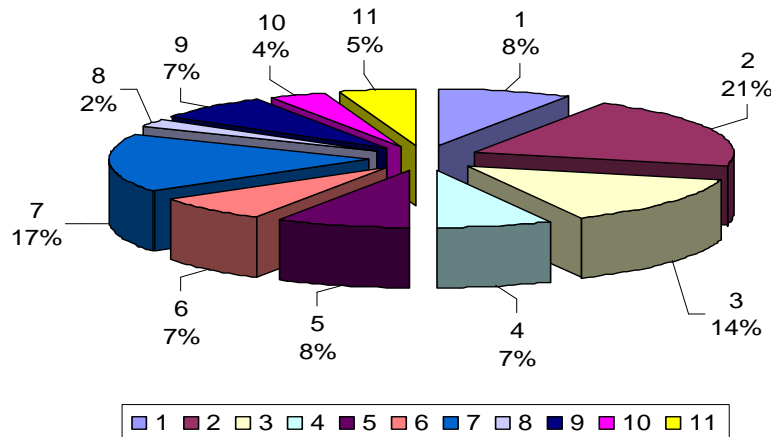

Рис. 1. Розподіл студентів напрямку підготовки «Специфічні категорії» за видами попередньої освіти;

1. Моніторинг ринку праці

де 1 – екологія та охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування, 2 – гірництво, 3 – спеціальності економічного спрямування, 4 – системний аналіз, 5 – гідрогеологія, 6 – маркшейдерська справа, 7 – спеціальності електротехнічного спрямування, 8 – спеціальності правознавства, 9 – спеціальності інформаційних технологій, 10 – філологія, 11 – спеціальності механіко-машинобудівного спрямування.

2) перспективи професійного зростання. В основному стосуються універсальних та суміжних професій – юриспруденції та економіки (узагальнене поняття, що включає безпосередньо економіку підприємства, виробництва, довілля і природних ресурсів; адміністративний менеджмент, інноваційний менеджмент; фінанси, тощо). Застосовувати управлінські, економічні та правові знання доречно майже в кожному виді діяльності, адже в умовах сьогодення найбільш затребувані спеціалісти, які компетентні саме в суміжних сферах.

Зазначимо, що за результатами опитування, другий диплом саме за управлінським та економічним напрямками отримують молоді спеціалісти віком 21-23 роки (65%) відразу після здобуття першої вищої освіти та віком 24-26 років (13%) для закріплення власних позицій на ринку праці (рис. 2.). Також слід відзначити групу осіб віком 30-45 років (15%), для яких дана перепідготовка зумовлюється фактичною професійною діяльністю;

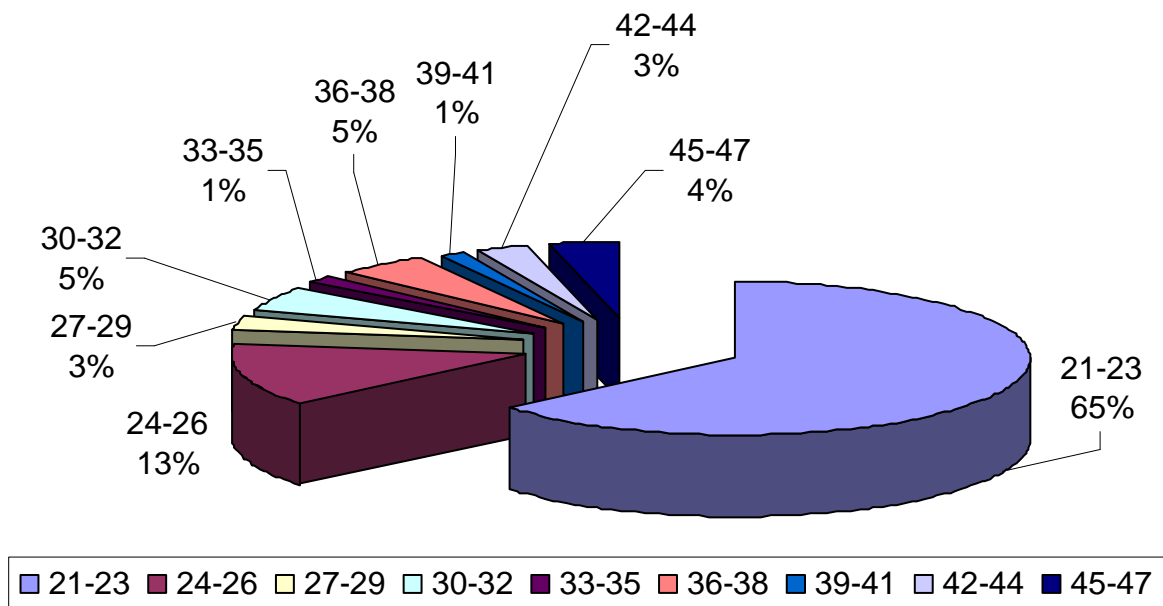

Рис. 2. Розподіл студентів наряду підготовки «Специфічні категорії» за віковим критерієм

3) задоволення індивідуальних потреб громадян у особистісному зростанні. Дана категорія осіб відзначається наявністю вільного часу, достатніми фінансовими можливостями та, власне, покликанням до самовдосконалення.

Аналіз анкет свідчить, що випускники ВНЗ на робочому місці виконували найрізноманітніші функції (рис. 3).

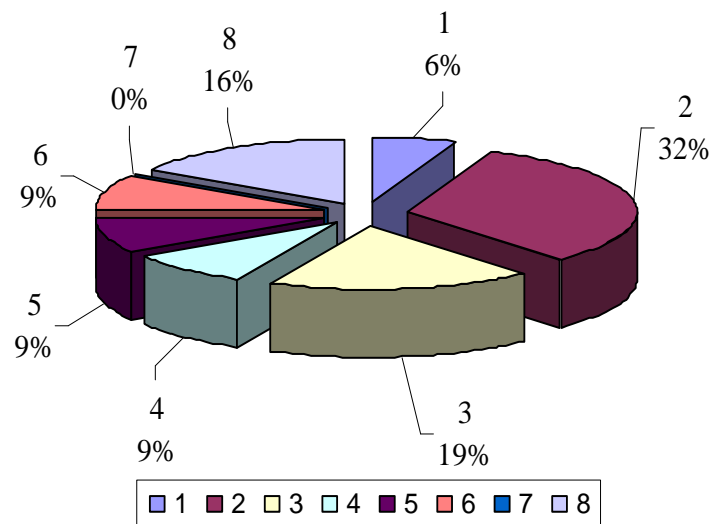

Рис. 3. Розподіл виконання функцій на робочому місці,

де 1 – ведення власного бізнесу; 2 – безпосереднє виконання робочих процесів; 3 – управлінська діяльність (планування, контроль); 4 – ведення обліку; 5 – адміністративні функції; 6 – наукові дослідження та дослідно-конструкторські розробки; 7 – інше, 8 – досвід роботи відсутній.

Причому 32% респондентів безпосередньо приймали участь у виконанні робочих процесів і відчули потребу у зміні професійного спрямування. 19% респондентів здійснювали управлінські функції. Їх бажання отримати другу вищу освіту викликане посадовими вимогами та можливостями подальшого кар'єрного зростання.

Слід зазначити, що у 16% респондентів відсутній досвід роботи. Тобто це особи, які в силу певних обставин ще не реалізували себе на ринку праці, але прагнуть мати необхідний обсяг знань та навичок в економічній та управлінській сферах для своєї самореалізації.

Отже, у Національному гірничому університеті створені відповідні вимогам часу умови для забезпечення безперервної освіти випускників. Отримання другої вищої освіти буде сприяти їх затребуваності на ринку праці та просуванню у професійній кар'єрі, яка впливає на формування життєвого шляху особистості та її самореалізацію. Це є важливим та значимим для людини в її уявленні про себе та задоволеність життєвою позицією в цілому.

Висновки:

1. В умовах сьогодення погіршення економічної ситуації обумовлює необхідність випереджального професійного розвитку особистості, насамперед, шляхом перепідготовки (продовження навчання), швидкого й адекватного реагування на зовнішні вимоги, а також своєчасного переходу в перспективні професійні сектори відповідно до потреб ринкової економіки.

2. Вибір професії і ВНЗ, де вона здобуватиметься, є складним і відповідальним завданням кожної особистості. На сьогодні Національний гірничий університет відносять до провідних ВНЗ країни, який розкриває перед випускниками багато можливостей професійного становлення.

1. Моніторинг ринку праці

3. Нинішні умови діяльності інженера – гірника, геолога, шахтобудівника, еколога тощо - вимагають опанування не тільки технологій виробництва, але й управлінських та економічних знань щодо раціонального використання потенціалу організації, без збереження та розвитку якого неможливе впровадження ефективних технічних рішень.

4. Зміст підготовки магістрів за напрямом «Специфічні категорії» відповідає державним вимогам, потребам ринку праці та особистості та формує підґрунтя для потенційного кар'єрного зростання; можливості за допомогою освіти створити власний бізнес; здобуття більш цікавої та вигідної роботи та ін. Зараз потреба в освіті все більше пов'язується взагалі з можливістю мати роботу, а професіоналізм в різних сферах діяльності розглядається як шанс вибрати в умовах жорсткої конкуренції на ринку праці.

Література:

1. Давидов П.Г. Безперервна освіта – вимоги часу чи нова філософія освітньої діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vdnuet/gum/2010_2/24.pdf
2. Степко М.Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя: [монографія] / М.Ф. Степко, Б.В. Клименко, Л.Л. Товажнянський. – Х.: НТУ, 2004. – 112 с.
3. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика (аналітична записка) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua/articles/252/
4. Проскурка Н.М. Професійна кар'єра як один із аспектів професійного розвитку особистості [Електронний ресурс]. –
5. Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vnau_pp/2009_2/proskurka.pdf

Черкавская Т.М.

ГВУЗ «Национальный горный университет»

ПРОБЛЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ И СПОСОБЫ ЕГО МОДЕРНИЗАЦИИ

Аннотация. В статье рассматривается необходимость модернизации высшего образования. Конкурентоспособность вузов связывается с улучшением качества образования, ускорением интеграционных процессов и учетом требования рынка труда. Устойчивость экономического развития страны определяется эффективностью инвестиций в человеческий капитал.

Анотація. У статті розглядається необхідність модернізації вищої освіти. Конкурентоспроможність вузів пов'язана з покращенням якості освіти, прискоренням інтеграційних процесів та обліком вимог ринку праці. Стійкість економічного розвитку країни визначається ефективністю інвестицій у людський капітал.

Annotation .In article necessity of modernization of higher education is considered. Competitiveness of high schools contacts improvement of quality of education, acceleration of integration processes and the account of the requirement of a labor market. Stability of economic development of the country is defined by efficiency of investments into the human capital.

Рыночные реформы, сопровождающиеся масштабной реструктуризацией отраслевой структуры экономики, с одной стороны, внесли изменения в структуру спроса на рынке труда, а с другой – повысили требования к качеству

подготовки специалистов, обладающих не только знанием рыночных инструментов, но и умением применять их на практике. Сегодня с удовлетворением можно констатировать, что затяжной трансформационный спад не подорвал стимулы к накоплению человеческого капитала, а наоборот, сформированы, хотя и мало ощутимые, новые мотивационные механизмы. Не вызывает сомнения тот факт, что модернизация и связанные с ней радикальные изменения в украинской системе образования не имеют альтернатив. Они являются обязательным условием достойного будущего Украины, сохранения ее интеллектуального и научного, а, следовательно, и инновационного потенциала, авторитета страны с богатыми образовательными и культурными традициями.

Радикальные изменения в системе образования Украины в целом связаны с модернизацией экономического механизма. Для будущего Украины эти изменения носят стратегический характер, поскольку они сохраняют и умножают интеллектуальный потенциал страны с ее богатым культурным и образовательным наследием. Кризис в экономике заставил в значительной мере под другим углом посмотреть на комплекс проблем, которые необходимо решить в ближайшей и отдаленной перспективе в сфере развития бизнес-образования, определив место, роль, функции вузов в этом процессе.

В настоящее время Украина переживает серьезные модернизационные изменения в образовательной сфере, результативность которых в значительной мере зависит от интенсивного и интегрированного развития экономического и бизнес-образования, обуславливающих уровень экономического мышления в стране, в значительной степени определяющий степень ее конкурентоспособности и устойчивости экономической динамики, детерминируя выбор стратегии и траектории ее последующего развития в рамках мирового экономического сообщества.

Национальная система образования каждой страны тесно связана с ее экономикой. В этой связи следует заметить, что возрастание роли образования в трансформационной экономике обусловлено сложными задачами ее модернизации, реформирования экономики, необходимостью преодоления опасности отставания от мировых тенденций экономического и общественного развития. Рыночное преобразование экономики страны невозможно без эффективного воспроизводства специалистов и квалифицированных кадров. Рынок образовательных услуг с позиции макроэкономического подхода является одним из факторов экономического роста, так как способствует повышению интеллектуального и культурного потенциала общества.

Современный экономический рост во все большей мере ассоциируется с процессом накопления знаний и умением производительно их использовать. Поскольку образование относится к общественно-частному благу, то возникают определенные сложности в его финансировании. Расходы на образование складываются из общественных и частных. Личные расходы выступают в форме частных инвестиций в человеческий капитал, в профессиональную подготовку, в будущие доходы. А расходы общества можно рассматривать как вложения в интеллектуальный потенциал, участвующий в формировании национальной инновационной модели развития национальной экономики.

1. Моніторинг ринку праці

Соотношение в источниках финансирования между частным и государственным имеет национальную специфику и во многом зависит, во-первых, от степени экономического развития страны, во-вторых, от уровня осознания значимости этого фактора для экономического процветания.

Значение высшего образования как важнейшего фактора формирования нового качества экономики, основанной на инновационном развитии, увеличивается вместе с ростом влияния человеческого капитала. Уровень образования населения входит в важнейшую составляющую индекса человеческого развития стран-членов ООН. В условиях рыночной экономики уровень образованности является своего рода формой социальной защищенности населения.

В таблице 1 приведены показатели Украины в мировых рейтингах по индексу образования, уровню образования взрослого населения, ВВП на душу населения (ППС в дол.).

Таблица 1:

*Показатели Украины в мировых рейтингах по индексу образования, уровню образования взрослого населения, ВВП на душу населения (ППС в дол.)**

Показатели	Годы			
	1995	2000	2005	2010
Индекс образования	0,87	0,92	0,95	0,795
Место Украины в мировом рейтинге	53	31	32	21
Уровень образования взрослого населения (старше 15 лет) (%)	95	99,6	99,4	99,7
Место Украины в мировом рейтинге	55	4	12	7
ВВП на душу населения (ППС в дол.)	5010	3194	5491	6535
Место Украины в мировом рейтинге	94	104	91	89

Главные выводы, которые можно сделать из представленных данных, таковы:

за годы независимости масштабы образовательной деятельности в Украине в относительном измерении увеличились;

по относительным количественным показателям образовательной деятельности Украина в международных рейтингах занимает главенствующие места среди наиболее развитых государств мира;

относительные показатели людских и финансовых ресурсов, которые Украина направляет на обеспечение образовательной деятельности, находятся на уровне ведущих государств мира, а то и превышают его;

* См.: Витренко Ю. «Образование как вид экономической деятельности в Украине» // Экономика Украины. 2011.-№10, с.6

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

несоответствие между сравнительно высокими показателями образовательной деятельности и низкими показателями ВВП на душу населения (ППС в дол.) свидетельствует о низкой эффективности использования людских, материальных и финансовых ресурсов, которые Украина направляет на обеспечение образовательной деятельности.

В таблице 2 приведены данные, которые свидетельствует о том, что в условиях украинской экономики высшее образование многократно повышает конкурентные позиции работника. Как и в развитых странах мира, здесь прослеживается закономерность: более высокий уровень образования – более высокая экономическая активность, уровень дохода, занятость, ниже уровень безработицы.

Для каждой страны главным критерием высокой эффективности образовательных услуг является структурное и содержательное соответствие между результатами обучения и реальными потребностями эффективного воспроизводственного процесса, улучшение уровня и качества жизни. Уровень реальных трудностей в Украине связан со следующими основными причинами: 1) несформированностью инновационных национальных моделей развития экономики; 2) неопределенностью становления рыночных основ функционирования образовательных систем; 3) высокими экономическими и социальными издержками реформ, приведшими к обнищанию основной массы населения этих стран. Перечисленные причины усложняют возможности Украины успешно конкурировать с другими странами в условиях формирования мирового рынка образовательных услуг.

Таблица 2:

Уровни экономической активности, занятости и безработицы в зависимости от уровня образования и половой принадлежности в Украине в 2011 году*

	Уровень экономической активности, %		Уровень занятости, %		Уровень безработицы, %	
	женщины	мужчины	женщины	мужчины	женщины	мужчины
Вместе	57,1	68,9	53,7	64,3	6,0	6,7
в том числе имеющие образование полное высшее	76,7	84,4	73,3	80,3	4,5	4,8
базовое высшее	55,4	55,4	52,5	50,4	5,2	9,0
неполное высшее	67,1	77,7	63,2	72,8	5,9	6,3
полное общее	54,0	71,3	49,8	65,9	7,7	7,5
базовое общее	31,8	43,1	30,6	39,9	4,1	7,4
начальное общее или не имеют образования	21,3	21,2	21,2	21,1	0,7	0,6

* См.: Интернет-ресурс: офіційний сайт Державної служби статистики України <http://zakon.rada.gov.ua/>

1. Моніторинг ринку праці

Начавшийся несколько лет назад Болонский процесс, цель которого — создать зону европейского высшего образования, не оставил в стороне и Украину. Трансформационный процесс предполагает реформу системы высшего образования, как с точки зрения ее организации, так и с точки зрения содержания учебной деятельности. Основными принципами формирования образовательной стратегии являются доступность, качество, мобильность.

На жизнь украинских вузов существенно влияют изменения, происходящие в сфере образования на международном уровне, а также внутренние процессы, протекающие в Украине:

всеобщий кризис в образовании, связанный с переходом от доминирующих экстенсивных целей образования к преобладанию интенсивных целей. Для образования важно не просто накапливать и передавать знания, но и формировать человека, способного к постоянному восприятию изменений и к постоянному профессиональному совершенствованию;

сокращение государственного финансирования на общеобразовательную и научную деятельность;

аннулирование государственного распределения выпускников. Старая система распределения уже не действует, а новые формы находятся только на начальном этапе процесса институционализации;

высокий уровень безработицы в Украине и, как следствие, низкий спрос на молодых специалистов;

потеря образованием своего качества быть эффективным средством достижения личных жизненных целей. Хотя образование входит в десятку ценностей, наиболее важных для молодежи, однако мало кто связывает с ним возможность повышения своей квалификации и надежды на повышение по службе;

дефицит специалистов, способных дать необходимые будущим специалистам знания для работы в условиях рыночной экономики — старение профессорско-преподавательского состава, отсутствие притока молодых талантливых педагогов и ученых, уход наиболее активных, прогрессивно настроенных кадров. Так, 42% украинских ректоров, свыше 30% заведующих кафедрами и 54% профессоров — люди пенсионного возраста. В то же время только 13% доцентов не исполнилось сорока лет. А именно этой возрастной группе присуща максимальная профессиональная мобильность, продуцирование новых идей, наибольшая научная активность [7];

выживание вуза в настоящее время во многом зависит от количества студентов-контрактников.

Успешная работа любого вуза напрямую зависит от постоянного совершенствования его деятельности, в том числе по улучшению качества образования. Именно качество должно стать и восприниматься руководителями и сотрудниками вуза как один из основных объектов стратегии вуза, т.к.

именно оно помогает создать хорошую репутацию и имидж, способствует росту конкурентоспособности на рынке образовательных услуг, создает возможности для самореализации сотрудников.

В Европе происходит ускорение интеграционных процессов в сфере высшего образования. Эти процессы уже имеют интернациональное регулирование — в рамках Болонского процесса определены основные интеграционные параметры и темпы осуществления соответствующих интеграционных процессов. В Болонской декларации закреплены основные положения процесса образовательной интеграции, а также определены три основные цели стран-участниц: международная конкурентоспособность, мобильность студентов и преподавателей и востребованность выпускников на рынке труда. В результате должно быть достигнуто формирование единого европейского пространства высшего образования и повышение престижа европейской системы высшего образования в мире за счет:

сопоставимости дипломов и научных степеней;

системы высшего образования, базирующейся на двух основных циклах обучения: первый цикл более общей подготовки ориентирован на массовый рынок труда, второй цикл базируется на первом цикле и ориентирован на научно-исследовательскую деятельность и/или узкие сегменты рынка труда;

накопления и взаимного зачета учебных кредитов (переход на европейскую систему зачетных единиц - ЕСТБ);

поддержки мобильности студентов, преподавателей, научно-исследовательских работников;

содействия сотрудничеству в управлении качеством образования;

усиления европейского измерения в высшем образовании.

Модернизация образования должна обеспечить достижение важнейших целей:

академическое качество, под которым понимается не только мастерство в сфере исследований, преподавания и распространения знаний, но и вклад в развитие личности;

способность выпускников вузов найти работу на международном рынке труда в течение всей жизни;

мобильность во всех смыслах - пространственная, временная, а также программная, затрагивающая такие аспекты, как признание неакадемического образования и предоставление возможностей многократного доступа к образованию.

Одной из важнейших установок стало признание важности обучения в течение всей жизни и последующее развитие этого направления. Украина не может не реагировать на эти явления — от этого зависит конкурентоспособность не только образовательной системы, но и национальной экономики в целом.

Основные направления Украины в контексте модернизации высшего образования следующие:

1. Моніторинг ринку праці

Во-первых, необходимо обратить внимание на объемы и содержание образования. Ориентация на количественные параметры образования – количество дисциплин, наполнение соответствующих программ и т.п. – является традиционной для отечественной системы образования как на уровне среднего, так и высшего образования. А с учетом дисциплин второй части (по выбору вуза) их общее количество существенно увеличивается. В результате этого возникают проблемы дублирования, перегруженности студентов и снижение их мотивации, отбора преподавательских кадров, качественных учебников и т.п. Кроме того, важным аспектом качества учебного процесса является то, что многие преподаватели просто вынуждены читать целый ряд дисциплин, в результате чего становится невозможным качественно готовить лекции, обеспечивать необходимый уровень методических разработок, отслеживать новейшие практические и научные подходы к решению соответствующих проблем.

Во-вторых, важным вопросом является направленность высшего образования, характер образовательного процесса, диагностика овладения студентами дисциплин учебных планов. Украинская система высшего образования до сих пор сильно ориентирована на аудиторную работу преподавателей со студентами (отсюда очень большое количество аудиторных часов). В то время, как зарубежная образовательная система направлена прежде всего на индивидуальную работу студентов.

В-третьих, проблемным представляется вопрос финансовых условий деятельности высших учебных заведений.

В-четвертых, наличие смешанной образовательной системы (сочетание государственных и частных вузов) является обычным элементом жизни для западных стран и одним из факторов их образовательной и общей конкурентоспособности. В Украине необходимо обеспечить реальное равенство условий функционирования государственного и частного секторов образования. В конечном счете надо понять, что решающее значение имеет не форма собственности вуза, а качество его образовательных услуг. Для общества и государства главное – качество и доступность образования. Именно на них должно концентрироваться внимание государства, эти аспекты образовательной системы должны быть приоритетными в государственном регулировании образования.

Украине необходимо провести значительную работу по приведению образовательной системы к тем требованиям, которые формируются в результате усиления европейских интеграционных процессов. Становление рынка образовательных услуг находится в плоскости разрешения противоречия между его интернационализацией, протекающей в межстрановом согласовании и регулировании тех или иных сторон образовательной деятельности, что находит свое проявление в институционализации, т.е. принятии международных норм и правил деятельности высших учебных заведений, и духовно-нравственным, культурно-историческим и социальным основанием образования (что в отличие от первой составляющей данного противоречия является исключительным национальным достоянием), которое не может быть

ни унифицировано, ни разрушено. Разрешение данного противоречия лежит в плоскости реформирования образовательных систем.

В заключении следует учесть, что решение задачи устойчивости экономического роста требует переосмысления отечественного опыта функционирования системы образования для повышения ее инновационности и адаптивности к социальным рискам и вызовам глобализирующегося рынка образовательных услуг с целью сохранения и приумножения конкурентного преимущества Украины — высокого интеллектуального потенциала нации.

В современных условиях устойчивость конкурентных позиций высшего учебного заведения на рынке образовательных услуг определяется его способностью поддерживать не только базовые компетенции выпускника, но и активно развивать дополнительные компетенции с учетом требований рынка труда с целью обеспечить надежную и долгосрочную инновационность и адаптивность своих выпускников и слушателей. Другими словами, при любой правовой и концептуальной установке относительно образовательных стандартов (стандартов качества), в конечном счете, этот стандарт должен быть проекцией самого вуза, его позиционирования (вуз, ориентированный на преподавание, исследования, на местный, региональный, общенациональный, международный рынки. В каждом высшем учебном заведении должна формироваться культура качества. Качество высшего образования представляет собой динамичную концепцию в контексте миссии, задач, целей государства, общества и вуза, специальности, предметной области. Стало быть, оно есть сбалансированная совокупность характеристик и параметров, находящихся в движении, изменении, стратегически и принципиально направленных в будущее, и, таким образом, на смену одной концепции качества приходит другая, обновленная, с адекватной сменой его показателей.

Литература:

1. Автономов В.С. Человек в зеркале экономической теории (Очерк истории западной экономической мысли). Интернет-ресурс: <http://eklit.agava.ru/>
2. Антошкіна Л.І. Економіка вищої освіти: тенденції та перспективи реформування. – К.: Видавничий дім “Корпорація”, 2005.
3. Витренко Ю. Образование как вид экономической деятельности в Украине // Экономика Украины. 2011. – №10, с. 4-15.
4. Геєць В.М. та ін. Трансформація моделі економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи). Інститут економічного прогнозування/За ред. В.Геєця. – К.: Логос, 1999.
5. Олейник Е. Риск потери работы в Украине // Экономика Украины. 2011. – №11, с. 80-87.
6. Стефанишин О.В. Людський потенціал економіки України: Монографія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006.
7. Интернет-ресурс: офіційний сайт Державної служби статистики України <http://zakon.rada.gov.ua/>

Швець В.Я., Стеханова З.С.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Конкурентоспроможність економіки країни забезпечується, перш за все, висококваліфікованими кадрами. Неперервна якісна підготовка фахівців з вищою освітою у відповідних галузях дозволить прискорити інноваційні процеси в Україні і реформувати її економіку. В умовах економічної кризи фінансування освіти з державного бюджету обмежено. Альтернативним джерелом фінансування на цей час є контракт. Необхідно розробити економічний механізм доступності, зацікавленості і відповідальності особи, яка одержує неперервну освіту протягом життя, а також механізм регулювання взаємовідносин вищого навчального закладу і підприємств різних форм власності, бізнесу і банків для забезпечення якості вищої освіти.

Вищі навчальні заклади України мають високий науковий потенціал своїх кадрів, який, на жаль, не використовується в повній мірі і зменшується за різними ознаками. Неперервність освіти забезпечує ланцюгове набуття досвіду виконання наукових робіт студентом – магістром – кандидатом наук – доктором наук та впровадження наукових розробок як основи інноваційного розвитку економіки країни.

Позитивний досвід формування кадрового потенціалу Державного вищого навчального закладу «Національного гірничого університету» дозволив здобути університету статус дослідницького. Але і цей поважний навчальний заклад зазнає труднощів в умовах економічної кризи. Впровадження значних наукових досліджень дали позитивний економічний результат, який міг бути ще більш значимий.

Зміна форм власності підприємств і відсутність економічного механізму регулювання взаємовідносин бізнесу, банків і навчальних закладів з підготовки і використання науковців і фахівців різних рівнів вищої освіти мають негативний результат.

Практична підготовка фахівців має здійснюватися на взаємній зацікавленості бізнесу у висококваліфікованих кадрах і навчального закладу, який їх готує. Перш за все, базою виробничої практики має бути підприємство, де майбутній фахівець буде працювати після набуття відповідної кваліфікації. При цьому договори підприємства з навчальним закладом на проходження практики і майбутнє працевлаштування мають носити реальний а не формальний характер. Бізнес безкоштовно не повинен одержувати висококваліфікованого фахівця, він або має фінансувати підготовку кадрів, або платити навчальному закладу за їх підготовку. Це питання має бути вирішене законодавчо.

Одночасно, обидві сторони мають бути зацікавленими у вирішенні реальних прикладних наукових завдань з метою інноваційного розвитку суб'єкта господарювання. Підприємство ставить завдання, надаючи базу

практики з відповідним інформаційним забезпеченням про його діяльність, а студент під керівництвом наукового керівника з університету його вирішує.

Система багаторічного досвіду підготовки інженерів-економістів у Дніпропетровському гірничому інституті базувалася на поєднанні інженерної і економічної освіти та послідовного надбання умінь фахівця під час проходження студентом виробничих практик протягом п'яти років навчання в інституті - від робочого очісного забою або прохідника, хронометражиста, потім статиста, нормувальника, плановика до виконуючого обов'язки начальника планового відділу шахти. На сьогоднішній день повністю відсутнє фінансування на проходження і керівництво практикою. Студент, навчаючись протягом 5 – 6 років, не забезпечений базами практик, має слабе, а то і зовсім не має уявлення – що таке підприємство. То про які дослідження для підприємства може йти мова?

Корумпованість суспільства іноді призводить до того, що доктора економічних наук з прикладної економіки не мають уявлення про підприємство. Чи здатні вони бути науковими керівниками магістрів і майбутніх кандидатів наук?

В підготовці фахівців з менеджменту особливого значення набуває інженерна підготовка з глибокими знаннями і вміннями з технології виробництва у відповідній галузі. Так, наприклад, не може менеджер із зовнішньоекономічної діяльності грамотно виконати економічне обґрунтування доцільності інноваційного проекту, глибоко не розуміючи сутності виробничого процесу і інновації в ньому – щонайменша помилка може звести на нівець цінне інноваційне рішення, або не дозволить одержати необхідне фінансування, а, тим більше, - знайти інноваційний підхід у цьому обґрунтуванні.

Що стосується неперервності одержання освіти на рівні базової – бакалавра і повної – магістра, виникає багато питань. На наш погляд, об'єднання підготовки бакалаврів-менеджерів протягом чотирьох років навчання за одним напрямом в умовах обмеженого часу на викладання нормативних дисциплін орієнтованих на спеціальність, а не за спеціальностями, як це було раніше, з подальшим одержанням освіти на рівні магістра протягом півтора року не дає можливості забезпечити якість підготовки менеджера вищої кваліфікації, особливо коли в одному бакалавраті підготовка ведеться для майбутніх магістрів за чотирма спеціальностями. До того ж виникають питання з надання нормативів часу на викладання дисциплін, орієнтованих на спеціальність. Так, наприклад, в ОПП бакалавра з менеджменту, який продовжить навчання в магістратурі зі спеціальності „Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності”, на викладання дисципліни „Облік і аудит” передбачено 162 години, а на викладання дисципліни „Зовнішньоекономічна діяльність підприємства” – 108 годин. Доцільно на обох рівнях вести підготовку фахівців за спеціальністю.

Одержання вищої освіти в магістратурі, на наш погляд, має обов'язково включати не формальне доручення претенденту на кваліфікаційний рівень магістра вирішити задачу з науковим обґрунтуванням, а мати реальну основу.

1. Моніторинг ринку праці

Такі задачі можуть знайти юридичне оформлення у вигляді господарського договору підприємства-замовника магістра з вищим навчальним закладом, який має ліцензію і здійснює підготовку магістра. Виконувати такі роботи будуть майбутні магістри під керівництвом наукового керівника вищого навчального закладу.

У підготовці магістрів після бакалаврату доцільно щоб бакалавр мав особистий досвід і підготовку для вирішення в магістратурі нових реальних наукових завдань.

Так приймальні комісії магістерських програм за кордоном перевагу віддають кандидатам, які „у змозі внести свій вклад в програму своїм особистим досвідом і підготовкою” [1], але й академічні досягнення для них в процесі приймання є самим важливим фактором.

Директор прийому в American University of Paris Ренді Венер розуміє [1], що робить бакалаврів успішними в магістратурі: „Хороші кандидати тримірні – вони об’єднують свої академічні досягнення з особистою історією і досвідом. Вони ясно пояснюють, чому бажають навчатися в конкретній програмі і як їх ключові навички вплинуть на успіх в навчанні на магістерських програмах [1].

Директор юридичної магістратури і міжнародних програм в Boston College в США Гейл Хаппер відмічає, що амбіції і досвід обумовлюють переваги претендентів в магістратуру, а також висловлює думку про те, що „Ми схильні шукати людей, які мають досвід роботи, але це не абсолютна вимога. Ми наполягаємо на високій успішності на попередньому місці навчання, сильному англійському і розумінні, що людина зробить реальний вклад в професію після закінчення магістратури”.

До того ж закордонні приймальні комісії рахують важливим необхідність внеску особистого вкладу майбутніми магістрами в процес навчання, обговорення та розвиток академічних та інтелектуальних тем не на студентському рівні, а на рівні, що потребує визначеної компетенції.

Навчання талановитої молоді в аспірантурі, тим більше, має бути продовженням і удосконаленням наукових досліджень з інновацій і управління ними, виконаними в магістратурі за замовленням підприємств.

Необхідно розробити економічний механізм зацікавленості і відповідальності особи, яка одержала освіту в країні, реалізувати себе як фахівець в Україні, а не за кордоном.

Важливим є питання престижу зайняття посад у вищих навчальних закладах найталановитішою молоддю. Той факт, коли заробітна плата доцента з багаторічним досвідом роботи є меншою ніж середня заробітна плата по області, не є стимулом для зайняття цих посад молоддю.

Одночасно з цим необхідно підвищити відповідальність пошуковачів вчених ступенів за ефективність впровадження наукових досліджень. Так досвід ДАК СРСР, коли обов’язковим документом була довідка про дійсний економічний ефект впровадження нової наукової задачі, підписана керівником і фінансовим директором підприємства, має знову бути використаним.

Сучасне століття, насичене високими технологіями, вимагає величезної кількості знань і вмінь, інтенсивний розвиток багатьох галузей економіки

припускає моментальну адаптацію персоналу до впровадження інновацій, знання економіки й менеджменту, міжнародного й державного права, декількох іноземних мов стає нормою для ділового життя людини, не говорячи про поглиблене вивчення спеціальних предметів. Усе це припускає наявність обов'язкової вищої освіти у молодого покоління.

В умовах економічної кризи кредит на навчання – перший крок до майбутньої успішної кар'єри.

Для того, щоб здійснити юнацьку заповітну мрію про вищу освіту необхідні в більшості випадків значні кошти, кредит на навчання може бути одним з реальних способів розв'язку завдання.

Через неможливість надати значну кількість бюджетних місць у вищих навчальних закладах, Кабінет Міністрів України Постановою від 16 червня 2003 р. № 916 (Київ). Про затвердження Порядку надання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти. (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №1111 (1111-2009-п) від 21.10.2009, № 947 (947-2011-п) від 07.09.2011 передбачив, що абітурієнти з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, інвалідів 1 та 2 групи, малозабезпечених і багатодітних сімей мають переваги за умов однакових результатів вступних іспитів серед абітурієнтів, які претендують на здобуття вищої освіти, одержати освіту за рахунок кредиту [2] .

Але, як відомо зі спеціалізованого сайту [3], який має цільову аудиторію, що орієнтована на одержання дистанційної освіти в різних галузях, і який раніше надавав допомогу потенційним студентам в одержанні кредиту, що державні кредити на освіту не надаються. Комерційні банки надають такі кредити, але під ризиковані умови.

Уряд Росії цілком підтримує банківську сферу в області широкої реалізації такого банківського продукту, як кредит на освіту, пропонуючи й здійснюючи програми по додатковому фінансуванню банків з метою зниження процентних ставок по даному кредиту [4]

Останні сім років цей кредит активно пропонується банками, такими як Ощадбанк, Нацпромбанк, Балтійський Банк, «Сосьєте Женераль Схід», Промсвязьбанк. Однак тільки останнім часом довіра народу до цього продукту виросла до оптимальних висот. Деякі вимоги, такі як надання застави або поручителя, викликають побоювання в деяких потенційних позичальників, особливо з невисоким рівнем доходу. Однак, низькі процентні ставки й наявність пільгового періоду роблять його привабливим для людей, що опікуються про свою майбутню кар'єру. Тим більше, що нагромадити кошти молода людина не має можливості в принципі через свою молодість і відсутність доходів, тому часто можливість одержання кредиту на необхідне навчання є єдиним виходом.

Для того, щоб ним скористатися, потенційний позичальник повинен досягти повноліття й бути громадянином Російської Федерації, в інших випадках буде потрібна допомога близьких.

Обов'язковою умовою для одержання кредиту на освіту є надання банку договору на навчання, що укладається між студентом і вищим навчальним

1. Моніторинг ринку праці

закладом, після його вступу. Саме на його підставі, кредитна організація перераховує оплату за навчання в більшості випадків за кожний семестр окремо. Так само виникне необхідність щомісяця надавати довідку з навчального закладу про те, що позичальник як і раніше є його студентом.

Звичайно, альтернативою міг би стати споживчий кредит, однак він не витримує порівняння за рівнем процентних ставок і періоду кредитування, який становить максимум п'ять років. У випадку кредиту на навчання, строк може становити навіть 11 років, деякі банки надають можливість оплати в період навчання мінімальних сум, в основному погашення відсотків, а основні виплати переносяться на період після закінчення вузу, тому строк кредиту може бути кратний періоду навчання. Однак, суми виплат будуть значними й не кожний молодий фахівець у стані відразу ж знайти собі роботу з високою оплатою праці. Тому при укладанні кредитного договору особливе значення надається рівню платоспроможності поручителя й вартості заставного майна. Можлива відстрочка й продовження кредиту на час військової служби або академічної відпустки, але в більшості випадків, вона не може бути більше одного року. Пільгові умови, кредит, надаваний на навчання, може мати у випадку, якщо в банку з навчальним закладом є партнерський договір, який звичайно підтримується ще різними урядовими освітніми програмами або спеціальними фондами. Однією з таких кредитних організацій є Банк Союз.

У більшості випадків банки вимагають попередньої оплати за навчання в розмірі 10% від загальної суми.

У кожному разі, кредит, одержуваний на навчання, є прекрасним способом для реалізації в житті такого відповідального етапу як одержання освіти, від якої залежить усе майбутнє життя, кар'єра, благополуччя й особливий добробут.

Розвиток інформаційних технологій впливає на освітнє середовище, систему її побудови, технології й методи навчання. Майбутнє освітнього процесу проглядається як система із гнучкими моделями, одна з яких дистанційна форма навчання.

Більш 80% навчальних закладів Європи й Америки пропонують дистанційне навчання. У багатьох вузах країн СНД така система навчання так само знайшла своє застосування. Особливе значення такі методи мають для забезпечення неперервності одержання освіти, у тому числі для постійного підвищення кваліфікації, що є непорушною необхідністю сучасного часу.

Освітня система будь-якої країни прагне відповідати всім світовим тенденціям, використовуючи для цього можливості й досвід світового співтовариства в сфері освіти, для того щоб надати всім верствам населення отримати якісну освіту в не залежності від їхнього соціально-економічного положення й географічного місця проживання.

Міністерство освіти і науки України має свій сайт [5], де розміщена інформація про набутий досвід дистанційної системи навчання в Україні, короткий огляд якого містить наступне.

Структура дистанційної системи навчання залежить від поставлених цілей, вона може сприяти більш повноцінній заочній освіті, бути базою для

одержання додаткових знань при стаціонарному навчанні, або ж забезпечувати необхідний процес постійного підвищення кваліфікації. Так само на особливості її побудови впливає потенційний контингент.

Навчання в таких системах проходить в інтерактивному режимі на основі розроблених і затверджених програм по модульній системі, формат яких залежить від необхідної величини дисциплін, що читаються, і курсів. Контроль знань передбачає тестування в он-лайн режимі. Підсумковий контроль припускає самостійне виконання роботи, яка підлягає публічному захисту.

Для організації добре налагодженої системи дистанційного навчання необхідні значні ресурси й фінансування. Так, будуть потрібні такі матеріально технічні ресурси як комп'ютерне й мультимедійне устаткування, відеокамери й відеозв'язок, високошвидкісний Інтернет, телефонний зв'язок, електронна база даних програмно-методичних матеріалів, електронна бібліотека, приміщення й багато чого іншого. Особливе значення мають надійна високопродуктивна комп'ютерна техніка й смуга пропускання каналу доступу до мережі Інтернет, вона повинна бути не менш 4 Мбит/с. Це необхідно для забезпечення якісного відеозв'язку між викладачем, та тими, що навчається, а так само розміщення відеороликів на сторінках порталу.

Першорядне значення в створенні системи дистанційного навчання мають кадрові питання, від рівня їх кваліфікації залежить якість освіти, так само необхідний допоміжний персонал, що забезпечує роботу системи, ІТ-Фахівці, які будуть управляти порталом, обслуговувати комп'ютерну техніку, мережні технології й регулювати інтерактивний процес.

Портал, створюваний для СДО, повинен бути функціональним і зручним, містити в собі вузли навчання, електронну бібліотеку й учбово-методичні матеріали, учбово-адміністративну інформацію, способи для комунікацій учасників системи, дозволяти безперешкодно завантажувати й вивантажувати необхідні матеріали, його структура повинна бути системною й легко сприйнятною, переходи на сторінки логічними, а інформація змістовна, що й читається.

Так само необхідна організація цілодобового консультативного пункту й техпідтримки.

Фінансування таких систем може залежати від організатора навчання, чи це будуть бюджетні кошти у випадку участі в загальнодержавних освітніх програмах, чи вони можуть бути побудовані на комерційній основі.

Головну функцію в системі виконує центр дистанційного навчання (ЦДО). Він забезпечує й розробляє правові аспекти, правила приймання, форми й графіки навчання, розмір оплати, технології, формує курси й наповнює їх методичними матеріалами, організовує безперебійну діяльність порталу, поєднує в єдину мережу ЦДО, викладачів, та тих, що й навчаються.

Для того щоб система була повністю функціональною необхідна наявність освітнього порталу, устаткування з виходом у телекомунікаційні мережі, навчальних контентів, тестуючих комплексів, мережних систем керування навчанням - Learning Management Systems і контентом - Learning Management Systems. Вони повинні мати можливість розбудовуватися в технічному й

1. Моніторинг ринку праці

технологічному напрямках, у предметно-освітній області й територіальній, підтримувати всілякі способи інтерактивного навчання, можливість спілкуватися викладачів, і тих що навчається, у тому числі проводити відеоконференції.

Учбово-методичні комплекси повинні складатися із програм дисциплін, методичних рекомендацій, спеціалізованих навчальних посібників (для ДО), практичних завдань, словників термінів, списків рекомендованої літератури, контрольних питань, матеріалів для тестової системи, ілюстраційних матеріалів, коментарів, комп'ютерних програм.

Процес впровадження такої системи може складатися із трьох етапів:

- розробка проекту;
- апробація тестового варіанта, з доробкою функціональних можливостей;
- повноцінне функціонування.

Системи дистанційного навчання дозволяють на практиці забезпечити процес неперервної освіти всіх бажаючих.

Таким чином, впровадження вітчизняного та закордонного досвіду забезпечення доступності і неперервності освіти впродовж життя в умовах економічної кризи приведе до підвищення якості вищої освіти в Україні.

Література:

1. Д:/ Чего ждут приёмные комиссии магистерских программ за рубежом. – Украинский бизнес ресурс.mht.
2. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/916-2003-%D0%BF> Кабінет Міністрів України. Постанова від 16 червня 2003 р. № 916 (Київ). Про затвердження Порядку надання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти. (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №1111 (1111-2009-п) від 21.10.2009, № 947 (947-2011-п) від 07.09.2011.
3. <http://obrazovanie.odessa.ua/dist/dist.html> Специализированный сайт. Образование для всей семьи.
4. <http://mon.informika.ru/pro/kredit/> Министерство образования и науки Российской Федерации. Государственная поддержка предоставления образовательных кредитов студентам образовательных учреждений высшего профессионального образования
5. <http://mon.gov.ua/ua/activity/education/distance-learning/> Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Дистанційна освіта.

2. АКРЕДИТАЦІЯ НАПРЯМІВ, СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ТА ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Гришак С.В., Шанина Е.Г., Кирич Р.С
ГВУЗ «Национальный горный университет»

ПРОБЛЕМЫ АККРЕДИТАЦИИ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ПРАВОВЕДЕНИЕ»: ОПЫТ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Правовая система государства это не только совокупность правовых актов, но, в первую очередь, люди, которые претворяют законы в жизнь. С подготовки качественных юристов начинаются первые шаги и программы, нацеленные на совершенствование наиболее важных институтов любого подлинно правового государства.

Процедура аккредитации специальности, исходя из ее законодательного понимания, заключается в признании уполномоченным государственным органом соответствия уровня подготовки кадров по данной специальности требованиям, установленным этим же государственным органом. По сути государство контролирует возможность и качество оказания образовательных услуг соответствующим структурным подразделением учебного заведения по данной специальности. Причем как раз в большей степени контролируется именно возможность такой деятельности. Вопрос о качестве подготовки юридических кадров остается наиболее проблемным и не только для Украины.

Например, в России на сегодня существует порядка 1200 высших учебных заведений, филиалов и факультетов, выдающих выпускникам дипломы по специальностям «Юриспруденция» и «Правоведение». В СССР – для сравнения – было всего лишь 52 юридических вуза либо факультета (в Украине сейчас – около 300). Сегодня российские вузы ежегодно выпускают около 150 тыс. правоведов. Из которых 47 процентов с самого начала трудовой деятельности не работают по специальности. Недоученные правоведы в предыдущие годы буквально наводнили собой отраслевой рынок, зримо снижая качество работы государственных и муниципальных институтов. Во исполнение Указа Президента Российской Федерации «О мерах по совершенствованию высшего юридического образования» от 26 мая 2009 года Комиссия Ассоциации юристов России (далее – АЮР) по общественной оценке качества высшего юридического образования разработала и внедрила в практику механизм общественной аккредитации вузов, осуществляющих подготовку по юридическим специальностям [1].

После широкого обсуждения в юридическом сообществе разработаны Положение об общественной аккредитации, а также Показатели и критерии оценки образовательных учреждений высшего профессионального образования, осуществляющих подготовку юридических кадров. Оба методических документа были одобрены Межведомственной комиссией по вопросам повышения качества высшего юридического образования под

председательством Министра юстиции Российской Федерации и утверждены Президиумом АЮР. Предложенный АЮР механизм независимой общественной аккредитации открыт и прозрачен. Аккредитация носит добровольный характер. Обследование вузов проводится тремя экспертами АЮР, двое из которых командированы из других регионов. Решение об общественной аккредитации принимается коллегиально на Комиссии АЮР по общественной оценке качества высшего юридического образования. Для организационного сопровождения процедуры общественной аккредитации создан Центр общественной аккредитации образовательных учреждений высшего профессионального образования, осуществляющих подготовку юридических кадров [1].

14 декабря 2010 года АЮР заключила с Федеральной службой по надзору в сфере образования и науки соглашение об информационном взаимодействии в рамках проведения аккредитации. В 2011 году АЮР осуществила первое масштабное обследование юридических вузов и факультетов страны. Несмотря на рекомендательный характер оценок, получаемых вузами по результатам этого независимого обследования, старт системы общественной аккредитации оказался достаточно успешным. По итогам этой работы 12 января 2012 г. в «Российской газете» и на сайте АЮР был опубликован так называемый «Белый список», куда вошли первые 62 организации, прошедшие аккредитацию [1].

Опираясь на механизм аккредитации, юридическое сообщество при самом активном участии АЮР сумело за эти два с половиной года переломить ситуацию в сфере подготовки юридических кадров. Государство и общество решительно отказываются от их конвейерного производства. Качественное образование концентрируется в сильных, конкурентоспособных вузах [1].

По состоянию на 23 ноября 2012 года эксперты АЮР обследовали 136 юридических вузов и факультетов страны. В общей сложности аккредитовано уже 100 вузов. Еще три рекомендованы к аккредитации. По 33 вузам предлагается отложить решение об общественной аккредитации до устранения сделанных экспертами замечаний. Наконец, еще 17 вузов отказались от аккредитации либо уклоняются от ответа на предложение добровольно пройти эту процедуру [1].

Запуская положительный селекционный отбор в системе высшего юридического образования, одновременно посылается предупредительный сигнал еще нескольким сотням вузов, которые предлагают образовательные услуги сомнительного качества и при этом уклоняются от процедур аккредитации. Информация о ряде организаций, избегающих общественной аккредитации, направлена в Министерство образования и науки России для принятия мер контрольно-надзорного характера. По оценкам экспертов АЮР, в окончательном списке организаций, прошедших общественную аккредитацию, может оказаться не более 200 из 1250 высших учебных заведений, филиалов и факультетов, выдающих сегодня дипломы юристов вузов. «Фильтр» общественной аккредитации будет достаточно жестким и эффективным [1].

Помимо общественного контроля за образовательными учреждениями, которые готовят юридические кадры, АЮР в настоящее время завершает

2. Акредитація напрямів, спеціальностей та вищих навчальних закладів

разработку негосударственной системы квалификации и сертификации юридических кадров. Ее основной элемент – квалификационный экзамен на право доступа в профессию [1].

Основные предложения по повышению уровня юридического образования состоят в следующем [1]:

1. Действующий в России порядок присвоения квалификации юриста самими вузами в форме государственного экзамена уже давно не обеспечивает объективной оценки качества образования. Более того, он не связан напрямую с трудоустройством специалистов. Сегодня квалификационные экзамены применяются только в судебной системе, адвокатуре, нотариате. Однако они не проводятся при приеме на работу в прокуратуру, в полицию и другие правоохранительные органы, а также на государственную службу, в том числе в юридические подразделения. До сих пор не разработаны формализованные стандарты, в которых были бы изложены унифицированные требования работодателей к уровню знаний и профессиональной компетенции специалистов для конкретных юридических специальностей.

2. Квалификационные экзамены, следовало бы сгруппировать в соответствии с юридическими специальностями: государственно-правовой, гражданско-правовой, уголовно-правовой. Содержание каждого квалификационного экзамена должно определяться соответствующим профессиональным стандартом. Информацию об этих стандартах и порядке их утверждения нужно сделать открытой и общедоступной.

3. Как предполагается, вновь принятый специалист мог бы сдавать квалификационный экзамен по профессии через 3 или 6 месяцев после начала работы – в зависимости от занимаемой должности. Указанные периоды могли бы рассматриваться в качестве испытательного срока. Сам экзамен можно было бы проводить в два этапа: формализованный письменный тест (возможно, с использованием компьютера) и собеседование. Следовало бы установить, что экзамен принимает Комиссия, состоящая из работодателя и представителя вуза, а председателем ее должен быть представитель АЮР. Кроме того, следует изучить вопрос о законодательном наделении работодателей правом не оформлять на постоянную работу проваливших экзамен кандидатов как не прошедших испытательного срока.

4. Вообще внедрение и развитие негосударственной системы аккредитации юридических вузов, а также независимой квалификации и сертификации юридических кадров потребует согласований разработанных нормативных документов и методик с действующим законодательством. В частности, с ключевыми положениями Федерального закона «Об общественных объединениях», проекта Федерального закона «Об образовании», а также с позициями Федерального закона «О высшем и послевузовском профессиональном образовании». Необходимо прописать порядок взаимодействия Ассоциации юристов России с регуляторами образовательной отрасли, уточнив статус и полномочия Комиссии АЮР по общественной оценке качества высшего юридического образования. Предстоит также унифицировать содержание и порядок проведения квалификационных

экзаменов в различных отраслях госуправления и юридических услуг, в том числе и в рамках Федерального закона «О системе государственной службы Российской Федерации». В плане разработки профессиональных стандартов АЮР уже плотно работает с профильными комитетами Государственной Думы, где рассматриваются проекты соответствующих изменений в Трудовой кодекс и нового Федерального закона «Об образовании», который радикально упростит увязку профессиональных стандартов с образовательными.

5. Необходимо также разработать и порядок формирования Реестра сертифицированных специалистов, то есть открытого накопительного списка лиц, получивших квалификационный сертификат. Этот огромный труд непременно принесет свои плоды. Внедрение в России системы внешней, независимой оценки квалификации и сертификации кадров позволит, как и в случае рынка образовательных услуг, создать еще один «фильтр», препятствующий уже не подготовке, а трудоустройству неквалифицированных «специалистов» с дипломами юридических вузов, а заодно приблизит ситуацию в России к практике развитых стран.

По сути, АЮР предложила Правительству два пионерных проекта, которые при удаче могут дать толчок восстановлению единой государственной кадровой политики и единой системы подготовки кадров [1].

Рассматривалось также предложение о размещении результатов общественной аккредитации юридических вузов на интернет-портале АЮР и вузов. Таким образом, будущие студенты, зайдя на веб-портал АЮР выбранного вуза, смогут получить информацию о том, прошел ли интересующий их вуз общественную аккредитацию и насколько он отвечает всем необходимым профессиональным требованиям [2].

О том, как будет проходить общественная аккредитация юридических вузов и кто будет отвечать за нее, декан юридического факультета МГУ им. М.В. Ломоносова, член Президиума АЮР, председатель Московского отделения АЮР Александр Голиченков сообщил следующее [2]:

1. Нужно различать "разработку и обсуждение" и "практическую реализацию" стандартов. Помимо федеральных органов исполнительной власти в работе над упомянутым Указом принимали участие представители Конституционного, Верховного, Высшего Арбитражного судов РФ, Генеральной прокуратуры РФ, а также общероссийских объединений работодателей и иных общественных организаций, имеющих потребность в квалифицированных юридических кадрах. АЮР свою часть работы выполнила полностью и вовремя. Разработка и обсуждение новых федеральных государственных образовательных стандартов по юриспруденции велась с привлечением представителей всех ведущих юридических вузов страны. Консолидированные документы, отражавшие достигнутый консенсус, были одобрены на заседании президиума Совета учебно-методического объединения по юридическому образованию 6 июня 2009 года в Саратове.

2. Общественная аккредитация - это процедура установления или подтверждения соответствия работы вуза определенным критериям. А критерии эти определяет юридическое сообщество. В данном случае президент

2. Акредитация направлений, специальностей та вищих навчальних закладів

России поручил разработать необходимые механизмы АЮР. Вуз, прошедший общественную аккредитацию, получает сертификат, который означает, что его руководителям, профессорам и преподавателям оказано доверие их коллег, работодателей, юристов других юридических специальностей, входящих в АЮР. Цель - повышение качества образовательных программ высшего профессионального образования в области юриспруденции, усиление контроля деятельности образовательных учреждений высшего профессионального образования, осуществляющих подготовку юридических кадров.

3. Все критерии общественной аккредитации можно разделить на несколько групп: организация образовательного процесса, его кадровое, материально-техническое, информационное, финансовое обеспечение, научная деятельность, данные социологических опросов.

4. Результаты общественной аккредитации должны направляться в Федеральную службу по надзору в сфере образования и науки Минобрнауки России и учитываться при принятии решения о государственной аккредитации образовательных программ по направлению "Юриспруденция". Одновременно они будут в обязательном порядке размещаться на сайте АЮР, сайтах вузов, проходивших аккредитацию, и, не исключено, - в "Юридической неделе" РГ. Сейчас такой механизм отработывается на практике под эгидой Ассоциации юридического образования.

5. Прямых последствий, тех вузов, которые не пройдут общественную аккредитацию не будет. Но это недвусмысленный и мощный сигнал государству, абитуриентам и их родителям о том, что этим вузам доверять нельзя.

В ближайшее время "черные" и "белые" списки правовых вузов и факультетов будут широко опубликованы, чтобы абитуриенты думали, а работодатели знали, где и как учат. Известно, хороший диплом говорит сам за себя. Однако заветное слово "юрист", похоже, действует гипнотически на многих абитуриентов. Они готовы учиться где угодно, даже в бывшем ветеринарном техникуме, лишь бы поступить на юрфак. А юрфаки - такое ощущение - сейчас есть везде. Однако много не значит хорошо [3]. Чтобы разобраться в огромном море юридических факультетов, АЮР начала проводить общественную аккредитацию юридических вузов и факультетов.

В Счетной палате России прошло совместное заседание двух комиссий АЮР: по общественной оценке качества высшего юридического образования и по юридическому образованию. На встрече подвели первые итоги общественной аккредитации [3]:

1. Лучшие вузы страны позитивно восприняли аккредитацию. Не все юрфаки прошли проверку с первого раза, где-то руководству вузов пришлось исправлять замеченные недостатки. Вторая "перезэкзаменовка" была удачной у всех.

2. На данный момент отказались от аккредитации или уклоняются 19 вузов. Поручено разобраться с этим вопросом и направить соответствующую информацию в Министерство образования и науки РФ и в другие контролирующие органы. По мнению представителей АЮР, есть основания

полагать, что в вузах-отказниках может быть что-то не в порядке. Чего они боятся? АЮР будет взаимодействовать с Рособрнадзором, а в некоторых случаях и просить подключиться правоохранительные органы. Быть может, где-то образование пахнет мошенничеством?

3. При подведении первых итогов проведения общественной аккредитации было отмечено, что с начала этого года эксперты АЮР провели обследование 98 юридических вузов и факультетов. Это, как правило, наиболее сильные вузы, которые активно откликнулись на предложение пройти проверку со стороны юридического сообщества на предмет качества обучения. Всего в "белом" перечне АЮР сейчас числится 62 аккредитованных вуза. Общественная аккредитация 20 вузов была отложена до устранения замечаний, выявленных экспертами. После устранения замечаний АЮР повторно рассмотрит вопрос об их аккредитации.

28 ноября 2012 года в Московской государственной юридической академии имени О.Е. Кутафина состоялось расширенное совместное заседание Совета Учебно-методического объединения по юридическому образованию вузов Российской Федерации (УМО) и Общего собрания Членов Ассоциации юридического образования. Заседание было приурочено к проведению Московской юридической недели. На заседании присутствовали руководители и представители большинства ведущих юридических вузов и факультетов Российской Федерации – Членов Ассоциации юридического образования. Кроме того в работе совместного заседания принимали участие представители Министерства образования и науки РФ, Следственного Комитета РФ, Института законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, АЮР и юридической общественности. На обсуждение был вынесен ряд вопросов, касающихся совершенствования и развития системы юридического образования в контексте его направленности на подготовку высококвалифицированных специалистов, ориентированных на решение правовых задач, стоящих перед современным обществом и государством [4]:

1. В настоящее время министерство образования и науки проводит активную работу, направленную на создание новой укрупненной группы направлений подготовки (специальностей) «Юридические науки». При этом немаловажную роль в решении данного вопроса сыграло принятое по этому поводу 6 июня 2012 года совместное решение Совета УМО и Общего собрания Членов Ассоциации юридического образования, заключающееся в необходимости выведения юридического образования из укрупненной группы направлений подготовки (специальностей) 030000 «Гуманитарные науки» в отдельную, самостоятельную укрупненную группу «Юридические науки».

В новую укрупненную группу «Юридические науки» предполагается включение следующих направлений подготовки (специальностей):

Юриспруденция	(бакалавр)
Юриспруденция	(магистр)
Правовое обеспечение национальной безопасности	(специалист)
Правоохранительная деятельность	(специалист)
Судебная экспертиза	(специалист)

2. Акредитація напрямів, спеціальностей та вищих навчальних закладів

2. В результаті обговорення учасники спільного засідання єдиногласно вирішили створити за погодженням з ВАК Мінобрнауки Росії робочу групу по розробці єдиної концепції оптимізації та подальшого розвитку системи підготовки і захисту дисертаційних досліджень на соискання наукових ступенів по юридическим наукам.

3. Ще один важливий питання, включений в повестку спільного засідання, було присвячене ролі, напрямкам і формам діяльності Учебно-методических рад по освітанню в області юриспруденції (УМС) федеральних округів. За истекший період комісія провела моніторинг викладаємих в різних юридических вузах навчальних дисциплін, зв'язаних з використанням спеціальних знань в судопроизводстві, по програмам бакалавріата і спеціалітета. На основі чого було розроблено ряд концептуальних пропозицій, які, по мненню комісії повинні бути прийняті за основу при розробці відповідних робочих програм.

Представляється, що проведений аналіз пропозицій, висказаних юридическою елітою Росії, буде цікавим і для вітчизняних чиновників, представителів юридическої науки, освітанню, вісвітвенних організацій. Вадь цілі поставлені актуальні:

1) адаптація пропозицій юридических вузів і факультетів к регіональному і вісвітлевому спитову;

2) оптимізація якісвенно-кільсвенного співвідношення випускаємих юридических кадрів с кадровим вісвітпенням їх підготовки;

3) последипломна персональна аккредитація (сертифікація) випускників на право заняття вісвітленої юридическої діяльністю ілі вісвітленої юридическої діяльності.

Література:

1. Речь Пресідателя Счетной палаты Российской Федерации С.В.Степашина на засіданні Президіума Асоціації юристів Росії 1 фебруаля 2013 года. Електронний ресурс. Режим доступа: www.alrf.ru/user/119/tezisi_stepashina_1.02.2013.doc

2. "Російська газета" - Неделя №5270 (191) от 26 августа 2010 г.

3. Електронний ресурс.

Режим доступа:

http://www.moeobrazovanie.ru/kakie_pravovie_vuzi_stali_luchshimi_v_rossii.html

Рябчій В.А., Рябчій В.В.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

АНАЛІЗ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИ ЛІЦЕНЗУВАННІ ТА АКРЕДИТАЦІЇ НАПРЯМІВ, СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ І ВНЗ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Кадрове забезпечення навчально-виховного процесу – це один з головних чинників, що забезпечують якість освіти в Україні. Недарма при ліцензуванні або при акредитації напрямів, спеціальностей або ВНЗ в цілому цьому питанню приділяється велика увага. Насьогодні контроль

якості освіти здійснюється Міністерством освіти і науки України, Державною інспекцією навчальних закладів України та іншими організаціями і установами.

Діяльність вищих навчальних закладів та система забезпечення якості освіти в Україні, у тому числі процедура ліцензування та акредитації регламентується низкою нормативно-правових актів України, зокрема [1-6] та ін.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Основу механізму регламентації діяльності вищих навчальних закладів становлять процедури ліцензування та акредитації. Ці питання, як вже зазначалось у [7], регулюються цілою низкою нормативно-правових актів України [1-6], аналіз яких стосовно кадрового забезпечення вимог ліцензування та акредитації також було наведено у [7].

У зв'язку з постійними змінами у чинному законодавстві в питаннях ліцензування та акредитації існує небагато актуальних наукових публікацій за темою дослідження. Однак такі як [7, 8] дозволяють зробити висновок про необхідність упорядкування і внесення пояснень до чинних нормативно-правових актів України.

Постановка завдання. Метою даної статті є узагальнення досвіду проведення ліцензійних і акредитаційних експертиз підготовки фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів у ВНЗ України, а також результатів перевірок діяльності ВНЗ України у складі комісій Державної інспекції навчальних закладів України стосовно кадрового забезпечення навчально-виховного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підставі аналізу результатів проведення ліцензійних і акредитаційних експертиз підготовки фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів у ВНЗ України були виявлені такі основні порушення у кадровому забезпеченні навчально-виховного процесу відповідно до Ліцензійних умов надання освітніх послуг у сфері вищої освіти [3]. Згідно з [7] та узагальнюючи виявлені порушення, основні з них можна навести у такій послідовності.

1. Кадровий склад випускових кафедр не відповідає п. 2.5 Ліцензійних умов надання освітніх послуг у сфері вищої освіти [3], а саме: коли випускову кафедру, що готує магістрів, очолює кандидат наук, а випускову кафедру, що готує спеціалістів, очолює науково-педагогічний працівник без наукового ступеня.

2. Науково-педагогічні працівники викладають понад 5 навчальних дисциплін, що порушує п. 2.2.4 Ліцензійних умов надання освітніх послуг у сфері вищої освіти [3].

3. Науково-педагогічні працівники мають лекційне навантаження понад 250 годин на рік, що порушує п. 2.2.4 Ліцензійних умов надання освітніх послуг у сфері вищої освіти [3].

Але крім того доволі часто зустрічаються порушення пп. 2.1-2.3 Ліцензійних умов надання освітніх послуг у сфері вищої освіти [3] стосовно розрахунку часток науково-педагогічних працівників з науковими ступенями та вченими званнями, які забезпечують викладання лекційних годин соціально-

2. Акредитація напрямів, спеціальностей та вищих навчальних закладів

гуманітарного, фундаментального і фахового циклів дисциплін навчального плану спеціальності (% від кількості годин). Нагадаємо, що згідно з пп. 2.1-2.3 Ліцензійних умов надання освітніх послуг у сфері вищої освіти [3], ці частки повинні становити не менше 75, 85 і 95% для освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста і магістра відповідно. До того ж, частка науково-педагогічних працівників з науковими ступенями та вченими званнями, які працюють у даному навчальному закладі за основним місцем роботи, повинна становити не менше 50%. І на останок, для фундаментального і фахового циклів дисциплін навчального плану частки докторів наук або професорів повинні становити не менше 10, 20 і 40% для освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста і магістра відповідно, але не менше, ніж 1 доктор наук або професор на 25 осіб ліцензованого обсягу.

Доволі часто при обчисленні наведених у попередньому абзаці часток зустрічаються помилки арифметичного або методичного характеру, що свідчить про доволі низький рівень освіченості науково-педагогічних працівників, які готують матеріали до ліцензування або акредитації напрямів, спеціальностей і/або ВНЗ в цілому, в частині знання відповідних нормативно-правових актів України.

Крім того, треба зазначити, що крім наведених вище, зустрічаються й інші порушення нормативно-правових актів України стосовно кадрового забезпечення навчально-виховного процесу.

Висновки та пропозиції

1. Порушення Ліцензійних умов надання освітніх послуг у сфері вищої освіти щодо кадрового забезпечення відбувається тому, що ВНЗ мають недостатню кількість (частку) науково-педагогічних працівників з науковими ступенями, вченими званнями.

2. Вирішення проблеми відповідності кадрового забезпечення Ліцензійним умовам надання освітніх послуг у сфері вищої освіти є першочерговою задачею майже кожного ВНЗ України. Але цю проблему треба вирішувати і можна вирішити тільки на державному рівні.

3. Забезпечення високої якості освіти можливе тільки за умов постійного поліпшення якості усіх напрямів роботи вищого навчального закладу, особливо науково-дослідного характеру.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 № 2984-III, із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 16.10.2012 № 5460-VI.

2. Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 № 1060-XII, із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 20.11.2012 № 5499-VI.

3. Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти, затверджені наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 29.11.2011 № 1377.

4. Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 09.08.2001 № 978, із змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 № 801.

5. Положення про експертну комісію та порядок проведення ліцензійної експертизи, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 24.12.2003 № 847, із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 29.11.2011 № 1377.

6. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затверджене наказом Міністерства освіти України від 02.06.1993 № 161.

7. Рябчій В.А. Аналіз реалізації акредитаційних вимог щодо кадрового забезпечення навчального процесу / В.А. Рябчій, В.В. Рябчій // Тези доповідей науково-практичної конференції «Управління якістю підготовки кадрів з вищою освітою через удосконалення процедур ліцензування, акредитації та рейтингування», Дніпропетровськ, 15-16 березня 2012 р. – С. 238-240.

8. Свіжевська С.А. Акредитація від А до Я. Глосарій з акредитації. Навчально-методичний посібник / М.Ф. Гончаренко, С.А. Свіжевська. – Д.: Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет», 2011. – 289 с.

Свіжевська С.А
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

АКРЕДИТАЦІЯ НГУ 2013: РЕАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Практика проведення процедури акредитації в ДВНЗ «НГУ» за останні 5 років приводить до таких висновків:

- Нормативно-правова база, що надається державними органами (МОНмолодьспорт, Акредитаційна комісія) майже не зазнала змін, починаючи з Постанови Кабміну України від 9 серпня 2001 р. № 978 «Про затвердження Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах».

Між тим, постійні реформи у сфері освіти, приєднання України до європейського освітнього простору, участь держави у масштабних наукових та бізнес-проектах вже давно вимагають іншого підходу до ліцензування та акредитації освітніх установ, як до основних механізмів розвитку, поліпшення і контролю якості надання освітніх послуг саме тим майбутнім фахівцям, на яких розраховуються і бізнес-проекти і наукові дослідження.

Про повільність реформування у освіті говорять давно і науковці, і державні чини. З тих пір, як у 2005 році Україна приєдналась до Болонського процесу, система освіти перманентно перебуває у стані реформування. Але, як зазначив Президент України В.Ф.Янукович у своєму виступі на засіданні Громадської гуманітарної ради 26 серпня 2010 року, *жодна з освітніх реформ у минулі роки не була реалізована в повному обсязі, у результаті чого накопичилася низка проблем, які необхідно невідкладно вирішувати.*

Основною проблемою гальмування всіх реформ у галузі вищої освіти, на думку багатьох фахівців, є те, що *університети залишаються низовими елементами жорстко регламентованої, ієрархічної та централізованої... системи, в якій відповідальність за кінцевий освітній результат розсіяна між багатьма державними інституціями (внаслідок чого відповідальності за якість освіти ніхто не несе – за винятком випадків, коли потрібно знайти*

2. Акредитація напрямів, спеціальностей та вищих навчальних закладів

“стрілочника”), а влада – як центральна, так і місцева – і далі має всі можливості втручатись у внутрішньо університетське життя і з цінними порадами, і з адміністративними примхами).

- Незважаючи на очевидний зв'язок ліцензування, акредитації та рейтингування (судячи по критеріям оцінювання) не створено єдиної системи оцінювання надання освітніх послуг ні на рівні університету, ні на рівні державному. Якщо зробити порівняння показників, що застосовуються при ліцензуванні, акредитації, та ранжуванні викладачів (внутрішнє рейтингування), або вузів країни (зовнішнє рейтингування), то більшість з них співпадають, повторюються, але всі ці процедури існують окремо, і щоразу ці показники приходиться кафедрам визначати окремо, що дублює і затримує у часі роботу відповідальних за надання даних відомостей.

- Що стосується самих акредитаційних показників, які розглядаються Департаментом наукової діяльності та ліцензування, то вони не повною мірою відображають дійсні здобутки викладачів та університету в цілому. Зокрема, зовсім не аналізуються, або тільки поверхнево, такі аспекти діяльності університетів, як наприклад:

1. Можливість надання другої освіти (виконання європейської програми «Освіта протягом життя») у межах університету та у межах міжнародних угод

2. Можливість навчання іноземних студентів + соціальна інфраструктура

3. Наявність міжнародних сертифікатів (міжнародна акредитація)

4. Мобільність студентів та академічного штату університету

5. Динаміка попиту на випускників з боку постійних роботодавців (шахти, заводи, комбінати)

6. Наявність специфічних категорій спеціальностей у ВНЗ, що покликані забезпечувати профільні підприємства висококваліфікованими фахівцями – економістами, юристами, технічними перекладачами

7. Кількість магістратур

8. Участь ПВС у різнорівневих робочих групах, НМК, експертних групах, держкомісіях, тощо

9. Наявність і кількість спеціалізованих вчених рад

10. Наявність курсів удосконалення професійної майстерності для власного кадрового складу та для працівників інших ВНЗ

11. Зв'язок з відокремленими структурними підрозділами – сумісні проекти, інтегрованість навчальних програм

12. Розробка галузевих стандартів

13. Удосконалення організаційно-методичної роботи, інновації

14. Рівень доступності навчально-методичних матеріалів для студентів

15. Участь студентів у науково-дослідницькій роботі кафедр

16. Динаміка отримання грифів МОН і видання навчальної літератури

17. Динаміка рейтингових показників

18. Зв'язки з громадськістю, громадська діяльність, реклама, виступи у СМІ

19. Інноваційні проекти університету, довгострокові програми

20. Спортивні досягнення

21. Художня самодіяльність студентів та викладачів

22. Благодійність

23. Утримання баз відпочинку, літніх дитячих та сімейних таборів

24. Утримання пунктів оздоровлення студентів та викладачів

25. Динаміка удосконалення матеріальної бази (по рокам у міжакредитаційний період)

26. Виконання вимог щодо статусу ДОСЛІДНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

27. Прозорість проведення акредитаційно-ліцензійних процедур – розміщення інформації у СМІ, на сайті і на корпоративному порталі ВНЗ

- Додаткові вимоги, які стосуються національних ВНЗ щодо отримання грифів на посібники та підручники, а також діяльності докторантури та аспірантури на кафедрах університету, взагалі не пропонують механізму підрахунку таких критеріїв. А, між тим, зорієнтуватися можна лише завдяки рейтинговим показникам ВНЗ в рамках рейтингу МОНмолодьспорт України, або кожного разу давати завдання структурним підрозділам університету підраховувати їх по новій.

- Автономія університету є формальною, не дає конкретних результатів. Наприклад, це стосується розробки та затвердження освітніх програм.

З позиції статусу університету – національного, дослідницького – не зроблено реальних кроків щодо удосконалення освітніх стандартів. На випускових кафедрах чекають затверджених Міністерством освіти програм., а не намагаються розробляти самі. На деяких спеціальностях стан освітніх стандартів не витримує ніякої критики. Тільки під час акредитації переробляються варіативні частини. На напрямі «Гірництво» є затверджений стандарт тільки для освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», зовсім відсутні затверджені МОН стандарти на інші рівні. На більшості кафедр, які приймають участь в акредитації цього року, в панічних пошуках були знайдені галузеві стандарти 10-річної давності. Про який прогрес ми говоримо?

- Дивним чином контролюється готовність кадрового складу до акредитації. Незважаючи на те, що існують нормативні стандарти (розташовані на сайті і на корпоративному порталі університету) на кафедрах зовсім не приділяється увага підвищенню кваліфікації викладачів. Лише, коли прийшлося надавати самоаналіз до акредитації, відповідальним за кадрові розділи довелось щось вигадувати з цього приводу. Формування кадрового складу для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня на деяких кафедрах – це обман громадськості, бо за реальним розкладом магістрам викладають аспіранти та асистенти, а у звітах – доктори наук з перевантаженою кількістю годин!

- Що стосується самозвітів кафедр, то ні проведення семінарів з акредитації, ні робочі засідання сумісно з відділом акредитації не можуть змусити відповідальних за справи вивчати нормативні матеріали. Інколи лише один викладач готує всю справу, і через великий обсяг ця людина не в змозі приділити належну увагу кожному розділу.

2. Акредитація напрямів, спеціальностей та вищих навчальних закладів

- Власне кажучи, тільки завдяки іміджу університету, який склався за останні 30 років, та імені ректора вдається з великими зусиллями проходити ліцензійні та акредитаційні процедури, судячи по досвіду 5-ти останніх років.

Шляхи подолання проблем:

1. Потрібно побудувати сталу систему аналізу управлінської діяльності на кафедрі, аналізу освітнього середовища для даного освітньо-кваліфікаційного рівня та аналізу освітніх програм для даної спеціальності. Актуальним є використання матричної структури управління не тільки в навчальній діяльності, а і в процесі акредитації

2. Надати пропозиції до державних органів, що керують процесами ліцензування, акредитації та контролюють стан надання якісної освіти у вузах України щодо перегляду акредитаційних показників та спрощення процедури акредитації через використання затвердженої електронної он-лайн документації, або навіть впровадження спеціальних комп'ютерних програм, аналоги яких існують у Росії, Казахстані, у країнах Європи і США

3. Спираючись на досвід європейських країн та на власні національні традиції створити умови для швидкого, збалансованого та системного переходу від акредитації спеціальностей до оцінки та акредитації освітніх програм.

Визнати, що необхідною і достатньою умовою акредитації освітніх програм є виконання державних акредитаційних вимог і незалежна оцінка групи експертів, у складі якої мають бути роботодавці, студенти і незацікавлені науковці. Тобто, має бути створена система суспільно-державної оцінки якості надання освітніх послуг згідно замовлених освітніх програм.

Для цього передбачити поетапне здійснення:

Перший етап – підготовчий:

розробка та затвердження концепції;

розрахунок поточних та капітальних видатків, розрахунок кадрових переміщень;

розробка проектів та прийняття необхідних нормативно-правових актів;

утворення незалежного Центру оцінювання якості освіти;

розробка моделі та алгоритму діяльності Центру

Другий етап – формування соціально-політичної бази:

просвітницька, інформаційна кампанія;

укладання угоди між університетом та державними органами про визнання результатів діяльності Центру;

Третій етап – формування експертних груп на добровільній основі відповідно до умов, визначених концепцією на основі чинного законодавства, упорядкування поділу функцій:

Четвертий етап – планування та здійснення міжнародної акредитації освітніх програм, підготовка документації та звернення до Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти (European Network for Quality Assurance in Higher Education, ENQA) для визнання результатів діяльності.

3. ПРОБЛЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Алексєєв М.О., Коротенко Г.М., Коротенко Л.М., Письменкова Т.О.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

К ПИТАННЮ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ КОМП'ЮТИНГУ НА БАЗІ КОРПОРАТИВНИХ СЕРВІСІВ МІКРОБЛОГІНГУ

Аннотация. Проанализированы особенности компетентностного подхода к подготовке специалистов. Рассмотрены особенности подготовки специалистов в сфере компьютеринга. Предложены пути решения проблем формирования межкомпетентностных командных и проектных умений студентов.

Анотація. Проаналізовано особливості компетентнісного підходу до підготовки фахівців. Розглянуто особливості підготовки фахівців у сфері комп'ютиingu. Запропоновано шляхи вирішення проблем формування міжкомпетентнісних командних і проектних умінь студентів.

Abstract. The features of the competency approach to specialists training are analysed. The specialists training features are considered in the computing field. The solutions for problems of intercompetence command and design skills of students are suggested.

Критичний аналіз досліджень. У перехідний період від індустріального до інформаційного суспільства, яким характеризується розвиток світової економіки, ключовими стають процеси створення й поширення знань. Основним курсом розвитку нової економіки є мобільний і висококваліфікований людський капітал. Побудова навчальних планів і програм на основі міжкомпетентнісного підходу, який синтезує пізнавальні, ділові, інформаційні і соціальні компоненти, дозволяє активізувати навчальний процес і значно наблизити його до реальних запитів споживачів освіти [1].

Визначення протиріччя (проблемна ситуація в практичній діяльності). У роботі [2] особливо підкреслюється: «Все частіше підприємцям потрібна не сама кваліфікація, яка з їхнього погляду занадто часто асоціюється з умінням здійснювати ті або інші операції матеріального характеру, а компетентність, що розглядається як свого роду коктейль навичок, властивих кожному індивідові, в якому сполучаються: кваліфікація в точному значенні цього слова, соціальне поведіння, здатність працювати в групі, ініціативність і любов до ризику».

Постановка задачі досліджень. Компетентнісний підхід до освіти (на відміну від традиційного кваліфікаційного) віддзеркалює вимоги не тільки до змісту освіти (що повинен знати, уміти і якими навичками володіти випускник вузу в професійній області), але й до поведінкової складової (здатності застосовувати знання, уміння й навички щодо рішення завдань професійної діяльності). Так, тепер широке поширення одержало трактування компетенції як здатності застосовувати знання, уміння й особистісні якості для успішної діяльності в певній області [3]. Компетенції, по суті, визначають набір видів діяльності, які повинен здійснювати професіонал у конкретній області на певному рівні, а компетентність – це реалізація компетенції конкретним суб'єктом діяльності, що залежить від особистісних характеристик. Відповідно до цих положень модель компетенцій у деякій професійній області більш точно

розкриває характер діяльності фахівця в порівнянні з набором кваліфікаційних характеристик.

По закінченні університетського навчання за фахом, пов'язаної з розробкою програмного забезпечення або автоматизованих інформаційних систем, молодий фахівець має певний запас знань. Однак найчастіше цих знань виявляється недостатньо, коли він приступає до роботи в якій-небудь організації або проекті, пов'язаних з програмуванням. Чого ж не вистачає молодому фахівцеві для успішної кар'єри за фахом? По-перше, не вистачає досвіду роботи над реальними великими програмістськими проектами, оскільки для його придбання необхідний час. По-друге, у молодого фахівця відсутнє вміння працювати в команді. Ці два види досвіду можна придбати тільки в тривалому виробничому процесі, але багато проблем, які при цьому з'являються, можуть бути вирішені й під час університетського навчання.

З іншого боку, софтверні фірми зіштовхуються із проблемою інтеграції нових співробітників – студентів або тих, хто недавно закінчив університет – у свою команду. Причини можуть полягати у відсутності в студентів відомостей про правила й принципи колективної розробки програмного забезпечення, або в знанні технічних аспектів кодування, а не методології й т.п. Цей перелік можна продовжувати, але, на наш погляд, проблеми інтеграції компетенцій доцільно розглядати у площині міжкомпетентнісного підходу, який треба організувати ще під час навчання.

Мета досліджень. Одна з найбільш відомих моделей компетентнісного підходу розроблена в рамках програми TUNING («Налагодження освітніх структур»). Вона спрямована на реалізацію цілей Болонської декларації на інституціональному рівні й ставить задачу "визначення точок конвергенції й вироблення загального розуміння змісту кваліфікацій по рівнях у термінах компетенцій і результатів навчання" [3]. У ході роботи програми TUNING, в якій взяли участь більше ста університетів із шістнадцяти країн, що підписали Болонську декларацію, було виділено дві основні групи компетенцій: загальні й спеціальні (професійні). Загальні компетенції, у свою чергу, розбиваються на інструментальні, міжособистісні й системні.

Спеціальні (професійні) компетенції безпосередньо залежать від конкретної професійної діяльності майбутнього фахівця. Тому, при формуванні компетенцій фахівців у сфері комп'ютерингу слід враховувати, що цей термін включає науку про систематизовані, регламентовані й квантифіковані методи рішення задач розробки, експлуатації, супроводу та утилізації програмного забезпечення. При цьому як бізнес-процеси так і програмне забезпечення повинні відповідати заданим технічним, економічним і соціальним вимогам. Відомо, що створення високоякісного програмного забезпечення – дуже трудомісткий процес. Тут мають бути задіяні необхідні для розробки процеси, інструментарій, технології і людські ресурси. У зв'язку з цим виникла гостра необхідність у фахівцях, що володіють новими технологіями й методами управління комплексними, складними проектами розробки великих програмних систем, оскільки, традиційно, найбільшими споживачами ІТ-послуг є фінансовий, виробничий, державний і телекомунікаційний сектори. Тут нині спостерігається найгостріший дефіцит фахівців із програмної інженерії, кваліфікованих кадрів, здатних ефективно брати участь в індустріальній

3. Проблеми стандартизації вищої освіти

реалізації процесів розробки, експлуатації й супроводу програмного забезпечення в якості аналітиків, консультантів, інтеграторів, специфікаторів, архітекторів, проектувальників, менеджерів, розробників, тестерів, документаторів, інженерів з якості і безпеки і так далі.

Розвиток ІТ-індустрії довів, що час, коли програміст один працює над своєю програмою, уже пройшло. Для розробки конкурентоспроможного програмного продукту необхідна робота великої команди програмістів, а іноді й фахівців з різних предметних областей (наприклад, для розробки бухгалтерського програмного забезпечення не можна обійтися без економістів і бухгалтерів на етапі постановки завдання). Для того щоб молодий фахівець міг успішно працювати в такій команді, недостатньо мати знання тільки в області програмування, дуже важливо вміти взаємодіяти з іншими членами команди. Аналіз типових вимог роботодавців в ІТ-індустрії дозволяє побачити, що на першому місці зазвичай знаходиться досвід успішної роботи в команді.

Щоб студенти придбали досвід командної роботи ще під час навчання, їм можна пропонувати працювати над спільними проектами. Командна робота розвиває як професійні комунікативні навички, так і менеджерські навички.

Одна з основних проблем, з якої доводиться зіштовхуватися на молодших курсах, полягає у великій різноманітності знань по програмуванню в студентів (серед студентів є ті, хто добре розбирається в програмуванні, знає кілька мов програмування, а є ті, хто, надходячи на комп'ютерну спеціальність, не мав ніяких попередніх знань по програмуванню). Якщо починати пропонувати студентам працювати над спільними проектами ще на молодших курсах, то більше знаючі студенти, як правило, підтягують до свого рівня більше слабких; на старших курсах схильність до такої взаємопідтримки слабшає, поступаючись місцем професійної конкуренції, але в перші роки навчання цей підхід сприяє вирівнюванню професійних знань у групі тих, яких навчають.

На старших курсах можна для організації роботи в групі використати класичну схему або модель рівноправних груп. Класичну схему можна організувати наступним рольовим набором: менеджер проекту, ведучий програміст, ведучий тестувальник, розроблювач документації, програмісти. Інша схема – так звана модель рівноправних груп, припускає відсутність менеджера проекту.

Тут за основу можна було б взяти ідею Microsoft Solution Framework (MSF), де робота груп ведеться навколо шести рольових кластерів: керування програмою, розробка, тестування, керування випуском, виконання запитів споживача, керування продуктом. На відміну від класичної схеми, ця модель легко підбудовується під проекти різних розмірів, тим самим її нескладно адаптувати до навчальної роботи над проектом. Необхідно підкреслити, що ці схеми допоможуть успішно імітувати роботу софтверної фірми, а також учити студентів стилю спільної роботи, коли члени однієї команди, не витрачаючи час на контроль всіх залежностей, що впливають на їхню діяльність, можуть довіряти один одному. Але для впровадження цієї ідеї потрібно мати засоби програмної підтримки, які дозволяють під керівництвом викладача здійснювати обмін міжкомпетентнісними навичками та вміннями між тими, які навчаються.

Результати досліджень, їх оцінка та пропозиції. В останні роки комп'ютерні технології швидко еволюціонують. Під впливом росту числа програмних

систем соціальних мереж, таких, як Twitter, Facebook, MySpace, Вконтакте, виникло поняття «соціальний комп'ютинг» – нова парадигма комп'ютингу, яка припускає дослідження суспільного поведіння й організаційної динаміки, а також керування ними для створення інтелектуальних додатків [4]. Також, важливою рисою соціальних мереж виявився й мікроблогінг (англ. micro-blogging) – різновид блогінгу [5]. Він дозволяє користувачам писати короткі замітки й публікувати їх. Кожне таке повідомлення може бути переглянуте й прокоментовано в режимі чату або ким завгодно, або обмеженою групою осіб, які можуть бути обрані користувачем. Ці повідомлення можуть бути передані різними способами, включаючи такі, як текстові повідомлення, миттєві повідомлення, електронна пошта або web-інтерфейс.

На теренах цієї тенденції виник перший в історії сервіс корпоративного мікроблогінгу Yammer, який з часу свого запуску в 2008 р. домігся неймовірних результатів. Цим сервісом користуються 80 тис компаній, причому в їхньому числі 80% компаній зі списку Fortune 500. Нову версію Yammer 2.0 вже позиціонують не як сервіс мікроблогінгу (Twitter для бізнесу), а як повноцінну соціальну мережу для компаній (Facebook для бізнесу). В Yammer 2.0 додано кілька нових додатків: Tasks (дозволяє ставити завдання й контролювати їхнє виконання), Ideas (система збору й рейтингування ідей), Polls (система опитувань), Events (інструмент для організації заходів), Questions (сервіс питань-відповідей), Activity Feeds (персональні стрічки відновлень), Chat (приватний/груповий чат Аля GTalk). Більше того, в Yammer 2.0 з'явилася можливість створювати й встановлювати власні додатки для розширення функціональності системи [6]. Тобто, використання корпоративних сервісів мікроблогінгу для формування міжкомпетентнісних навичок студентів можуть дозволити отримати характеристики фахівців, які очікують майбутні роботодавці.

Висновки. Отже, у даній роботі описано нові підходи до формування командних і проектних умінь студентів у сфері комп'ютингу на базі корпоративних сервісів мікроблогінгу. Запропоновано шляхи вирішення проблем формування важливих компетенцій студентів в тих питаннях, де просте підсумовування навчальних модулів окремих курсів не може забезпечити формування необхідних компетенцій, а важливим може бути тільки міжкомпетентнісний підхід.

Література:

1. Особливості формування компетенцій фахівці напряму «Програмна інженерія» на основі міждисциплінарних зв'язків / В.О. Салов, М.О. Алексєєв, Г.М. Коротенко, Л.М. Коротенко, Т.О. Письменкова // Науковий вісник Національного гірничого університету. 2010. – № 11-12. – С. 131-134.
2. European Federation of National Engineering Associations. WEB-сайт (Електрон. ресурс) / Спосіб доступу: <http://www.feani.org>.
3. Tuning Educational Structures in Europe. WEB-сайт (Електрон. ресурс) / Спосіб доступу: URL: <http://tuning.unideusto.org/tuningeu/index.php>.
4. Кузнецов С. Социальные сети: новые радости и горести. WEB-сайт (Электрон. ресурс) / Способ доступа: <http://citforum.ru/computer/2010-08/>
5. Микроблогинг. WEB-сайт (Электрон. ресурс) / Способ доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%90%D0%9E%D0%91%D0%9E%D0%93%D0%9D%D0%93>
6. Yammer 2.0 становится корпоративной социальной сетью. WEB-сайт (Электрон. ресурс) / Способ доступа: <http://www.intranetno.ru/tags/YAMMER/>

Гаркуша І.П., Певзнер М.Ш.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОГРАМ З ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ЯК НОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Наведено короткий аналіз чинних програм навчальної дисципліни «Фізика» для технічних спеціальностей. Зазначено, що для підготовки конкурентоспроможного фахівця технічного профілю ці програми мають бути побудовані у відповідності з логікою науки, а не за історичним принципом, як це здебільше має місце сьогодні. Вказані основні напрямки такої побудови.

Аннотация. Приведен краткий анализ действующих программ учебной дисциплины «Физика» для технических специальностей. Отмечено, что для подготовки конкурентоспособного специалиста технического профиля эти программы должны быть построены в соответствии с логикой науки, а не по историческому принципу, как это в основном имеет место сегодня. Указаны основные направления такого построения.

Annotation. A brief analysis of current programs of discipline "Physics" for technical professions. It is noted that for the training of competitive technical specialists, these programs must be built in accordance with the logic of science, but not on the historical principle, as it mostly is today. The basic directions of the building are mentioned.

Сьогодні людство переживає період науково-технічної революції, який характеризується бурхливим зростанням відкриттів у галузі нових матеріалів та їхнім застосуванням, структури та властивостей Всесвіту та мікросвіту, засобів зв'язку, комп'ютерних технологій, генетики та ін. З іншого боку, світ також переслідують проблеми глобального характеру – такі, як обмеженість сировинних, зокрема, традиційних енергетичних ресурсів, питання екології, демографії та пов'язані з цим продовольчі проблеми тощо. Для вирішення цих проблем потрібні фахівці, озброєні даними сучасної науки, зокрема, фундаментальної. Питання, які стосуються зазначених вище проблем, розглядаються нижче на прикладі навчальної дисципліни «Фізика».

Підготовка фахівців такого рівня повинна базуватися на програмах курсу та на відповідних підручниках, які враховують останні досягнення науки. На жаль, тут ми маємо протиріччя, яке чітко було відзначено в [1]: викладання відстає від науки; чим більш новим у науці є об'єкт, тим з більшим жужмом він викладається. Як позитивний приклад і розуміння зазначеної ситуації можна навести реакцію властей США на запуск у колишньому СРСР першого штучного супутника Землі, коли була створена спеціальна комісія з учених-фізиків, яка включала в себе нобелівських лауреатів, для розробки сучасної (на той час) програми курсу фізики та відповідних підручників [2].

Іншим істотним недоліком існуючих програм та підручників з навчальної дисципліни «Фізика» для технічних спеціальностей є історичний підхід під час їхньої побудови. На це обставину та необхідність подолання зазначеного

недоліку була звернута увага в роботі [3]. Викладене нижче є подальшим розвитком ідеї, висловленої в зазначеній роботі.

Історія науки доводить, що з її розвитком наукові уявлення стають все більш абстрактними; про це яскраво свідчить розвиток фізики у ХХ сторіччя, який ознаменувався створенням теорії відносності та квантової механіки. Ця обставина має бути взята до уваги під час викладання дисципліни, оскільки, як відомо, абстрактні знання засвоюються тими, що вивчаються, на превелику силу. Для того щоб психологічний бар'єр, що виникає в майбутніх фахівців під час ознайомлення з основними поняттями релятивістської теорії та квантової механіки, було подолано, курс фізики має бути побудований таким способом, щоб ці поняття, по-перше, вводилися якомога раніше; по-друге, традиційні розділу курсу та теми мають бути побудовані у такий спосіб, щоб введення зазначених понять було органічним та природним; по-третє, слід показувати, як введені поняття «працюють» у різних розділах курсу. Проте, існуючі програми зазначені вимоги не задовольняють або задовольняють не в повній мірі. Так, раніше взагалі елементи теорії відносності розглядалися в розділі «Оптика» як елемент оптики рухомих середовищ. Щодо сучасного стану проблеми, зазначимо, що, незважаючи на зміну відповідних акцентів і перенос вивчення релятивістської теорії на більш ранній термін, вона використовується під час вивчення інших розділів курсу, зокрема, електродинаміки лише з ілюстративною метою. Взагалі, якщо подивитися на програми розділу курсу фізики «Електродинаміка» та підручники, де він викладається, побачимо, що викладання цього розділу має цілком історичний характер, що має мало спільного з логікою науки. Використання основних положень релятивістської теорії тут дозволяє, по-перше, викладати розділ відповідно з логікою науки, а не як послідовність відповідних відкриттів; по-друге, таке викладання дозволяє уникнути проблем, пов'язаних із недостатньою математичною підготовкою майбутніх фахівців під час вивчення розділу.

Аналізуючи чинні підручники та програми з фізики для фахівців технічного профілю, бачимо, що інші традиційні розділи курсу – такі, як «Фізичні основи механіки», не в повній мірі використовують потреби викладання зазначених вище теорій і орієнтовані, в першу чергу, на вирішення утилітарних задач забезпечення потреб викладання дисциплін спеціального та загально-технічного профілю, що базуються на нерелятивістській та класичній фізиці. Між тим, під час вивчення зазначеного розділу слід відтінити певні загально-фізичні питання, які спрямовані на полегшення розуміння основ релятивістської та квантової фізики. Так, у даному розділі слід ретельно обговорити такі питання, як механічний стан частинки в класичній механіці, поняття одночасності подій, інваріанти перетворень Галілея, зв'язок інтегралів руху з властивостями простору та часу. Під час викладання саме елементів релятивістської теорії тут слід, по-перше, звернути увагу на принципову відміну релятивістської теорії від нерелятивістської, яка полягає в переході від інваріантів перетворень Галілея до інваріантів перетворень Лоренца.

Зазначимо, що думку про це висловив ще в 1908 році у своїй доповіді на з'їзді німецьких природознавців та лікарів видатний німецький математик Г.

3. Проблеми стандартизації вищої освіти

Мінковський, який вчив математиці самого А. Ейнштейна. Він казав: «Уявлення про простір та час, які я збираюся розвинути перед вами, виростили на ґрунті експериментальної фізики. У цьому полягає їхня сила. Вони призведуть до радикальних наслідків. Відтепер простір сам по собі так само як час сам по собі повністю уходять до царства тіней, і лише союз обох цих понять зберігає самостійне існування». Оскільки це положення є наріжним каменем сучасного уявлення про оточуючий нас світ і, зокрема теорії електромагнетизму, вважаємо за доцільне надати йому належне місце в програмах та підручниках з дисципліни «Фізика» для технічних спеціальностей. Тут також слід зупинитися на інваріантному характері закону руху та на обмеженості поняття сили в релятивістській механіці; на обмеженості поняття потенціальної енергії системи частинок та на змісті поняття енергії зв'язку. Крім того, під час викладання основ релятивістської механіки слід також уникнути історичних атавізмів [4].

Значні можливості містять традиційні розділи курсу фізики й для плавного й безболісного переходу до вивчення квантової фізики. Тут зазначимо, що під час вивчення розділу курсу «Коливальні та хвильові процеси» слід звернути увагу на наявність принципу невизначеності для часу та частоти, в також для координат локалізації хвильового пакету та хвильового вектора. Під час вивчення зазначеного розділу корисно також звернути увагу на дискретний характер спектру частот власних коливань обмеженого середовища тощо.

Переходячи до аналізу розділу «Молекулярна фізика та термодинаміка», підкреслимо доцільність його вивчення після вивчення квантової фізики. Це дозволяє зберегти час, по-перше, за рахунок одночасного вивчення класичної та квантової статистики; по-друге, за рахунок можливості розглядати властивості середовища з квантової точки зору.

Отже, аналізуючи програми та підручники з дисципліни «Фізика» для технічних спеціальностей в Україні і світові тенденції викладання фізики сьогодні, для поліпшення її викладання і, насамперед, підготовки конкурентоспроможних фахівців технічного профілю, озброєними технологіями, що базуються на нових фізичних принципах, програми та підручники цього курсу повинні бути перебудовані у такий спосіб, щоб ліквідувати розрив між логікою викладання і логікою науки, який сьогодні існує. Для цього треба модернізувати програми традиційних розділів курсу у такий спосіб, щоб ідеї релятивістської та квантової фізики не виглядали неприродним додатком до фізики минулих століть, а являли собою органічну частину основного курсу.

Література:

1. Ю.М. Широков, Р.П. Юдин. Ядерная физика – М.: Наука, 1980. – 728с.
2. Ч. Киттель, У. Найт, М. Рудерман. Берклевский курс физики. Том 1. Механика. М.: ИЛ, 1980. – 539с.
3. Г.Г. Півняк, І.П. Гаркуша. Фізична наука і підготовка сучасного фахівця технічного профілю. Научний вестник НГУ, 2003, №4, с. 4 – 15.
4. Л.Б. Окунь. Понятие массы. УФН, 1989, том 158, вып.3, с.511-530.

Леонова О.В.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

СТАНДАРТИ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНИ

Анотація. Наукова стаття присвячена дослідженню питання необхідності впровадження на державному рівні процесу стандартизації діяльності юридичних клінік України та аналізу впливу цього процесу на якість практичної підготовки студентів-правників.

Ключові слова: юридична клініка, стандартизація діяльності юридичних клінік, якість, практичні навички.

Аннотация. Научная статья посвящена исследованию вопроса необходимости внедрения на государственном уровне процесса стандартизации деятельности юридических клиник Украины и анализу влияния такого процесса на качество практической подготовки студентов-правоведов.

Ключевые слова юридическая клиника, стандартизация деятельности юридических клиник, качество, практические умения.

В сучасний період розвитку юридичної освіти в Україні особливо гостро стає проблема підвищення якості підготовки молодих спеціалістів-правників та модернізація методів навчання практичним навичкам роботи. Одним з шляхів вирішення даної проблеми, як свідчить багаторічна практика вищих навчальних закладів України, є втілення й активне використання юридичних клінік. Діяльність юридичних клінік передбачає формування незалежного творчого мислення при навчанні майбутніх юристів навичкам практичної роботи та зумовлює застосування якісно нових форм та методів підготовки спеціалістів-правників[6]. Якщо охарактеризувати юридичну клініку з різних позицій, то виявимо, що вона може претендувати на роль важливого соціального інституту[2].

Аналізуючи сучасну ситуацію, необхідно відмітити, що сам термін «юридична клініка» і їх місце в правовій освіті населення офіційно закріплені в Постанові КМУ «Про програму правової освіти населення України» від 29 травня 1995 року та Указі Президента України від 18 жовтня 2001 року № 992 «Про Національну програму правової освіти населення», наказу МОН України № 592 від 03.08.2006 року «Про затвердження типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу».

Говорячи о клініках, як о частині освітнього процесу, неможливо повністю ототожнювати їх діяльність з традиційною академічною освітою. З іншого боку виокремити клінічну освіту в самостійну галузь також уявляється невірним. Адже освітній процес є комплексним, і будь яка його складова заслуговує уваги. При цьому будь-якому освітньому процесу притаманні елементи консерватизму. А оскільки юридичні клініки – частина такого процесу, то можливо припустити необхідність єдиних підходів, притаманних їх діяльності[1]. У зв'язку з цим, актуальним стає питання стандартизації діяльності юридичних клінік.

Особливостям розвитку, становлення та діяльності юридичних клінік в Україні приділяли увагу вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема А. О. Галай,

3. Проблеми стандартизації вищої освіти

М. В. Дулеба, В. А. Єлов, В. В. Молдован, Ш. М. Тайганбекова, Є. Е. Цибарт та інші.

Незважаючи на достатню актуальність цієї проблематики, окремих досліджень щодо необхідності процесу стандартизації діяльності юридичних клінік в Україні не проводилось.

Тож мета цього дослідження спрямована на вирішення нагального питання сьогодення – чи потрібна стандартизація діяльності юридичних клінік в Україні?

Реалізація цієї мети зумовила необхідність вирішення завдань, спрямованих на:

- виявлення позитивних і негативних сторін стандартизації діяльності юридичних клінік в Україні;
- аналіз зарубіжного досвіду стандартизації діяльності юридичних клінік в Україні;
- вироблення рекомендацій щодо необхідності стандартизації діяльності юридичних клінік в Україні.

Виходячи з тлумачення значення поняття «стандарт», під яким розуміють – зразок, шаблон, який не містить нічого оригінального [7], можливо виокремити його негативну та позитивну сторони, які можливо впливатимуть на діяльність юридичних клінік в Україні.

Позитивну сторону прийняття стандартів діяльності юридичних клінік в Україні може бути оцінено, по-перше, з позиції організацій, яким підзвітні юридичні клініки, оскільки недотримання стандартів може спричинити відповідну оцінку їх діяльності. По-друге, цей позитив може бути оцінено і з позиції кураторів юридичних клінік, які тільки приступили к клінічній освіті і ще погано уявляють її зміст.

Негативний момент цього процесу полягає в тому, що наявність стандартів може спричинити перепони в розвитку творчого процесу діяльності юридичних клінік, а також, може стати приводом для застосування відповідних санкцій до юридичних клінік.

Про необхідність стандартизації діяльності юридичних клінік в Україні можливо вести нескінченні наукові дискусії. Але, на наш погляд, в цій суперечливій ситуації, заслуговує уваги те, що сама ідея розробки стандартів виходить безпосередньо від керівників юридичних клінік. Що свідчить про важливість та неминучість впровадження цих стандартів у життя [1].

Для забезпечення й подальшого примноження здобутків «клінічної освіти» у 2003-2004 р.р. була створена всеукраїнська громадська організація - Асоціація юридичних клінік України. Діяльність цієї організації направлена на надання підтримки діяльності юридичних клінік України[3]. З метою забезпечення єдиного підходу до організації діяльності юридичних клінік та підвищення якості практичної підготовки студентів-клініцистів, за підтримки Асоціації, у 2003 році, на недержавному рівні були прийняті Стандарти юридичних клінік України[4]. Але, упродовж останнього десятиріччя питання законодавчого закріплення правового статусу юридичних клінік та відповідних стандартів їх діяльності так і не було вирішене.

1 березня 2013 року у місті Києві проходив 3-їзд юридичних клінік вищих навчальних закладів України. Одним з важливих питань які обговорювалися на цьому заході було питання яке стосується стандартизації діяльності вітчизняних юридичних клінік. Учасники 3-їзду дійшли до висновку, що на сьогодні є потреба у розробці нових стандартів діяльності юридичних клінік України з урахуванням міжнародного досвіду стандартизації такої діяльності.

На європейському просторі ціла низка держав вже мають дійові стандарти діяльності юридичних клінік які закріплені на державному рівні.

Для прикладу зупинимося на більш детальній характеристиці клінічної освіти Польщі. Стандарти діяльності юридичних клінік Польщі були розроблені особами, які безпосередньо приймають участь в цій діяльності. На сьогодні ці стандарти відповідають реаліям сучасності[5].

Аналізуючи зазначені стандарти, ми дійшли до висновку, що деякі принципи є припустимими для вітчизняних клінік і закладені в примірних Стандартах юридичних клінік України. Наприклад такі, як принцип безоплатної правової допомоги, принцип конфіденційності та інші. Але є і такі стандарти діяльності польських юридичних клінік, які поки що недопустимі в діяльності клінік України. Наприклад, це стосується принципу встановлення правил про обов'язкове страхування відповідальності. Зазначений принцип не може бути залучений до Стандартів юридичних клінік України, тому що сьогодні наші вітчизняні клініки не є самостійними учасниками цивільного оборту. Проте, ми сподіваємося, що у майбутньому, цей принцип буде діяти і в українських клініках.

Слід визначити, що польській досвід стандартизації діяльності юридичних клінік апробовано часом і тому заслуговує особливої уваги і може бути використано в Україні.

Стандарти які можливо було б запровадити в Україні, з урахуванням польського досвіду, повинні містити максимально узагальнені вимоги, які дозволяли би створювати нові сучасні клініки і які б одночасно не були перешкодою для діяльності вже існуючих юридичних клінік. В стандартах повинні бути викладені вимоги щодо організації відбору клієнтів; вимоги, які регулюють відносини між студентом і клієнтом, студентом і куратором[1].

На нашу думку, є необхідним виокремлення обґрунтованих напрямків стандартизації юридичних клінік України. Основним з напрямків стандартизації вітчизняних клінік повинна бути безперервна юридична клінічна освіта. Такий підхід надасть змогу студентам-правникам отримувати відповідні сертифікати якості здобутих професійних знань і практичних навичок при проходженні навчання у клініці. Але отримання такого сертифікату буде залежить від належного виконання студентом-клініцистом наступних програмно-освітніх складових, а саме:

проходження теоретичного курсу у повному обсязі;

виконання встановленого ліміту дій на протязі конкретної кількості учбових семестрів. Наприклад, закріплення за студентом визначеної кількості у кожному семестрі консультацій при особистому зверненні клієнтів; письмових відповідей на листи та інше.

3. Проблеми стандартизації вищої освіти

Ще одним з запропонованих автором напрямків стандартизації діяльності юридичних клінік в Україні є спеціалізація їх діяльності. Спеціалізація означає, що в рамках юридичних клінік буде відбуватися по семестрове навчання клініцистів за визначеними спеціалізаціями. Вибір спеціалізації буде залежить від професійних можливостей залучених до роботи кураторів. При цьому за студентом-клініцистом закріплюється можливість переходу з однієї клініки до іншої після завершення навчання в кожній з них. Такий підхід буде сприяти підвищенню якості професійних навичок студентів-правників.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок про необхідність впровадження на державному рівні процесу стандартизації діяльності юридичних клінік в Україні, який безпосередньо впливатиме на забезпечення єдиного підходу організації діяльності юридичних клінік України та сприятиме більш якісній практичній підготовці студентів-правників.

Література:

1. Васильєва Л.П. Деятельность юридических клиник Белоруссии. // Журнал юридического образования в Белоруссии. -2011.-№1.
2. Галай А.О. Педагогична характеристика юридичної освіти. /А. О. Галай, Я. В. Іваніщ// Вісник Асоціації юридичних клінік України. -2005.-№2.-С. 2-3
3. Соколенко О.Л. Юридична клініка в правоосвітній діяльності. /О. Л. Соколенко // Збірник тез доповідей. Матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Правоосвітницька діяльність юридичних клінік на базі вищих навчальних закладів». –м. Дніпропетровськ.-2009.- С. 25-30
4. Стандарт юридичних клінік України. http://www.sfnvvs.smu.ua/dok/yur_klinika/standart
5. Стандарт юридичних клінік Польщі <http://www.reality-poland.eu>
6. Юридична клініка : навчальний посібник / В. А. Єлов, С. І. Молібога, Д. П. Павленко – К.: Школяр, 2004
7. <http://ru.wikipedia.org>

Пазынич Ю.Н.

ГВУЗ «Национальный горный университет»

МОДЕРНИЗАЦИЯ СОДЕРЖАНИЯ ВЫСШЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРОФЕССИОГЕНЕЗА

Аннотация. В статье обоснована целесообразность модернизации содержания высшего профессионального образования, ориентированного не только на подготовку студента к профессиональной деятельности, но и на непрерывный профессиогенез

Анотація. У статті обґрунтована доцільність модернізації змісту вищої професійної освіти, орієнтованої не лише на підготовку студента до професійної діяльності, але і на безперервний професиогенез

Annotation. Expediency of modernisation of maintenance of the higher professional education, oriented not only to preparation of student to professional activity but also on continuous professiogenes, is reasonable in the article

Професійна підготовка являється тем основним, базовим процесом, за який відповідає вище навчальне заклад. Але це далеко не єдиний процес, який лежить в основі життєдіяльності вузу. Професійна підготовка повинна виходити з реальних життєвих процесів, які відбуваються в вузі. Тому, з точки зору розвитку особистості, можна виділити три базових процеси: соціалізація, індивідуалізація і персоналізація.

Перше з усього, студентський період суттєвим чином визначає процес соціалізації особистості, при якому освоюються норми і побудовані соціальні типи діяльності. Соціальні норми існують у всіх видах діяльності. Наприклад, для інженерів сферою соціальної діяльності є управління колективом, особисте участь в груповій командній роботі, ергономічність технічних засобів, взаємодія «інженер – споживач». І це повинно бути предметом підготовки інженерів, але, на жаль, майже ні в навчальних планах це не передбачено в достатньому обсязі.

Можливо виділяти первинну соціалізацію, яка представляє собою щось значно більше, ніж просто когнітивне навчання і пов'язана з формуванням загального образу дійсності, і вторинну соціалізацію, характер якої визначається розподілом праці і відповідного їй соціального розподілу знання [11]. В концепції Б. Ананьєва соціалізація розглядається як процес, що відбувається в двох напрямках: становлення людини як особистості і становлення людини як суб'єкта діяльності [1]. Кінцевим результатом цієї соціалізації є формування індивідуальності. Соціалізація не є антиподом індивідуалізації, процес соціалізації не веде до нівелювання особистості, індивідуальності людини. Швидше навпаки, в процесі соціалізації і соціальної адаптації людина отримує свою індивідуальність. Засвоєння соціального досвіду завжди суб'єктивно: одні і ті ж соціальні ситуації по-різному сприймаються і по-різному переживаються різними особистостями; і соціальний досвід, який виводиться різними людьми з об'єктивно однакових соціальних ситуацій, може суттєво відрізнятися. Тому, лежаче в основі процесу соціалізації засвоєння соціального досвіду, стає і джерелом індивідуалізації особистості, яка не тільки суб'єктивно засвоює цей досвід, але і активно його переробляє [7]. Таким чином, індивідуалізація – це постійний процес, результатом якого є формування стилю життя, мислення, діяльності, взаємовідносин – те, що пронизує всю життя людини.

І, нарешті, персоналізація або так званий вектор особистісного розвитку – це процес становлення особистості, результатом якого є формування цінностей і значення. Як стверджує Ю. Швалб, немає технологій, які могли б формувати мотиви, є технології, які допомагають роздумувати про цінностях і значеннях. Тому з усієї проблематики становлення особистості можна працювати тільки з цінностями і значеннями.

3. Проблеми стандартизації вищої освіти

Любому процессу развития присуща внутренняя динамика приобретения и потерь. Ни один процесс развития не состоит исключительно только из роста и совершенствования [10]. Процесс социализации не завершается по достижении человеком взрослости. Социализация личности относится по типу к процессам «с неопределенным концом», хотя и с определенной целью. И продолжается этот процесс непрерывно на протяжении всей жизни человека. Из этого следует, что социализация не только никогда не завершается, но и «никогда не бывает полной» [11]. Отмеченная незавершенность и неполнота развития могут быть интерпретированы как основания бесконечности и неограниченности саморазвития личности [7].

При нынешних темпах развития современного общества, а также современных технологий период профессионального обучения является недостаточным для обеспечения готовности к профессиональному развитию на протяжении всей карьеры. Это в свою очередь требует все большего участия самого специалиста в поиске новых профессиональных знаний и способов их обработки, а также его открытости новым ценностям и смыслам, умения принимать решения и работать в команде, быть гибким, мобильным и ответственным.

Поэтому все большей актуальности в вопросах профессионального образования занимают педагогические исследования профессиогенеза [2 – 9, 12], который является достаточно постоянным (поскольку охватывает весь период трудовой деятельности), качественным преобразованием специалистом своего внутреннего мира и способа жизнедеятельности, приводящее к творческой самореализации в профессии.

Профессиогенез – исторически развивающийся процесс профессионализации общества, характеризующийся: а) совершенствованием качества профессионального труда, его безопасности, эффективности, экологичности и психологической привлекательности; б) общественным признанием статуса профессионала, как специалиста высшего уровня мастерства, ориентированного на удовлетворение потребностей потребителя; в) утверждением профессии как социального института, ответственного за: 1) систематизацию практического опыта для научного осмысления профессионального труда как духовного творения; 2) распространение лучших образцов труда, в том числе профессиональных приемов и прогрессивных техник, для перманентного подъема общего уровня профессионального мастерства; 3) накопление и развитие специальных знаний для их передачи следующему поколению; 4) сохранение морально-нравственных ценностей труда для формирования профессиональной этики общественного служения [3].

В некоторых странах уже стали предприниматься попытки модернизации содержания высшего профессионального образования с целью подготовки специалиста, мотивационно, личностно и технологически готовым к профессиогенезу. Это в большей степени касается таких стран, как Российская федерация, Германия, Голландия и др., где учеными были разработаны концепции не профессиональной подготовки, а обеспечения профессиогенеза

(интересов, мотивов, смыслов, сознания и мышления, что составляет базовые личностные составляющие).

В процессе подготовки выпускника вуза к преодолению основных трудностей в трудовой деятельности, ученые концентрируют свое внимание, прежде всего, на поиске внутренних детерминант профессиогенеза, а также его барьеров. Так, в результате исследований С. Безносова, Р. Грановской, Э. Дюркгейма, Л. Занкова, Е. Климова, Т. Титовец, Т. Фурке, Г. Щедровицкого и др. были выявлены следующие барьеры профессиогенеза. Разделение труда и существование у каждой профессии своих границ области применения профессиональных усилий, с одной стороны, ведет к росту совокупной производительности труда за счет специализации, но, с другой стороны, к опасности закрепощения профессионального мышления, при котором каждый тип обособляется от других. (Г. Щедровицкий называет этот отрицательный феномен «абсолютизацией профессионального партикулизма» [9, с.180]. Что в свою очередь может привести к рутинизации труда, шаблонности в подходах, упрощенности во взглядах на профессиональные проблемы. По мнению О. Конта, опасность заключается в возникновении эгоистической профессиональной морали, пренебрежительно-враждебного отношения к представителям других профессий. Согласно сформированному Ш. Фурке принципу, основным средством компенсации за редукционизм, рутинность, узость специализации может служить возможность работника незначительно менять содержание своей деятельности каждые пять-шесть лет.

В процессе высшего профессионального образования могут закладываться факторы, которые обуславливают профессиогенез: готовность и способность к профессиональному самосовершенствованию, развитие профессиональной этики и наиболее важных личностных качеств, таких как конструктивность, инициативность, сила воли, ответственность, мобильность, высокая самодисциплина, умение работать в команде, желание профессионального/карьерного роста и др.

Согласно А. Кашеру, структура, которая лежит в основе любой профессиональной практики, сложившаяся в ходе образования и адаптации специалиста к профессиональной деятельности, представлена системой профессиональных знаний специалиста в данной области; сформированными ключевыми компетенциями и системой оценивания результатов решения проблемы (так называемый менеджмент профессиональных ошибок – их предупреждение, диагностика и коррекция); умениями и опытом решения нетрадиционной, впервые возникающей проблемы, основанным на анализе соотношений между параметрами диагностируемого объекта и его поведением, т.е. знанием глубинных взаимосвязей между различными переменными, образующими систему; сложившимися механизмами рефлексии и обогащения системы профессиональных знаний, умений, ценностей, лежащей в основе самообразования специалиста (приобретение новых фактов, повышение точности интерпретации накопленных прежде фактов, устранение ошибок в понимании феномена, замена прежней теории на новую, предлагающую более

3. Проблеми стандартизації вищої освіти

системный уровень обобщения); сформированной концепцией профессии, представлениями о ее сущности, ее миссии и вытекающего из нее идеала профессионального поведения [12, с. 70-75].

По мнению Т. Титовец, богатый ресурс формирования готовности выпускника вуза к профессиогенезу содержит интеграция учебных дисциплин в содержании образования. С одной стороны, профессиогенез связан с постоянным усложнением целей профессионального творчества, а сама природа творчества такова, что она требует переноса концептуальных понятий, идей, способов из одной практики в другую, из одной области знания в другую, а также способности выйти за пределы существующей профессиональной реальности, посмотреть на нее с позиции более общих, наддисциплинарных законов и чужих эпистемологических ракурсов. С другой стороны, непрерывное усложнение целей профессиональной деятельности, как показатель профессиогенеза, тесно связано с постановкой интегрированных задач профессиональной деятельности, задач требующих профессиональной экспертизы в смежных сферах. Однако способность решать комплексные проблемы и применять свою профессиональную компетентность не только в узкопрофессиональной сфере, но и решении задач, которые могут возникать в любой сфере деятельности, социально-экономических отношений и коммуникаций, зависит от удельного веса междисциплинарной интеграции в содержании высшего профессионального образования. Интеграция учебных дисциплин также способствует формированию гибкости аксиосферы будущего специалиста и формированию ценностно-поисковой деятельности в профессиональной сфере, которая составляет стержень профессиогенеза. При интеграции учебных дисциплин проблема этического интерфейса между профессией и обществом смягчается, поскольку междисциплинарные связи и интегрированные курсы помогают инициировать междисциплинарный диалог между представителями социальных наук по актуальным вопросам современной эпохи и отвечающими на эти вопросы представителями профессионального сообщества [8].

По мнению сторонников реформирования содержания высшего образования, ориентированного не только на подготовку студента к профессиональной деятельности, но и непрерывный профессиогенез, необходимо введение спецкурсов по основам профессионального роста, привлечение студентов к рефлексивной деятельности и деятельности самопознания, развитие у них метакогнитивных способностей – способностей видеть себя «над решением проблемы» и корректировать стратегии самоуправления [8].

Есть проблемы, которые невозможно полностью решить в рамках учебного процесса. Это, прежде всего, адаптация, коммуникация, стрессоустойчивость, а также управленческая компетенция. Не существует определенной модели, изучив которую, вышеперечисленные проблемы будут решены. Можно вызвать желание изучать, развивать самомышление и коммуникативные компетенции, помочь осознать важность профессионального роста для своего психологического здоровья, а также технологически вооружить приемами и

способами самосовершенствования в профессиональной сфере. И именно фундаментальная подготовка максимально помогает включиться в этот процесс. Ведь профессиональное мировоззрение более ограничено, чем философское.

Литература:

1. Ананьев Б.Г. Личность, субъект деятельности, индивидуальность. – М.: Директ-Медиа, 2008.
2. Безносков С.П. Профессиональная деформация личности. – СПб.: Речь, 2004. – 272 с.
3. Вавилов В.А., Вавилов В.В. Психологическая проблематика субъекта в теории профессиогенеза // <http://www.ipras.ru/conf/vavil.htm>
4. Занков Л.В. Избранные педагогические труды. — 3-е изд., дополн. – М.: Дом педагогики, 1999. – 608 с.
5. Климов Е.А., Педагогический труд: психологические составляющие: Уч. пособие. — М.: Изд-во Моск. ун-та; Изд. центр «Академия», 2004
6. Климов Е.А. Психология профессионала. — М.: Изд-во «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1996. — 400 с.
7. Реан А. А., Бордовская Н. В., Розум С. И. Психология и педагогика. – СПб.: Питер, 2002. – 432 с.
8. Титовец Т.Е. Содержание высшего образования как фактор профессиогенеза // <https://sites.google.com/site/konfer/Home/2-sekcia/titovec>
9. Щедровицкий Г.П. Избранные труды. – М., 1995. – 584 с.
10. Baltes, P. V., Freund, A. M., & Li, S. (2005). The psychological science of human aging. In M. L. Johnson (Ed.), *The Cambridge handbook of age and aging* (pp. 47-71). New York: Cambridge University Press
11. Berger Peter, Luckmann Thomas. *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*, 1966.
12. Kasher A. Professional Ethics and Collective Professional Autonomy: A Conceptual Analysis // *Ethical Perspectives: Journal of the European Ethics Network* 11, N 1, 2005, 67-98.

Письменкова Т.О., Салов В.О
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

**АНАЛІЗ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНДАРТУ
«ІНЖЕНЕР-ЕЛЕКТРОМЕХАНІК ГІРНИЧИЙ»**

Розглянуто зміст професійного стандарту на професійну назву роботи (кваліфікацію) «Інженер-електромеханік гірничий». Визначені недоліки професійного стандарту та запропоновані механізми їх усунення.

Стан питання. За численними пропозиціями фахівців з гірництва до Державного класифікатора професій включена кваліфікація «Інженер електромеханік гірничий».

3. Проблеми стандартизації вищої освіти

Запропонований професійний стандарт на професійну назву роботи «Інженер-електромеханік гірничий» став значним досягненням в професійній та освітній сферах. Однак до змісту професійних стандартів є ряд зауважень, що виникли при трансформації їх в освітні стандарти.

Проблемна ситуація. Професійний стандарт за функціями та задачами не відрізняється від стандарту вищої освіти за спеціальністю 5.05030103 «Експлуатація та ремонт гірничого електромеханічного обладнання та автоматичних пристроїв» кваліфікації 3117 «Технік – електромеханік гірничий». Причина - він розрахований також на експлуатаційний рівень професійної діяльності, що притаманний діяльності молодшого спеціаліста. Інженер електромеханік-гірничий має бути віднесений до технологічного рівня, тобто уміння під час виконання певних задач діяльності здійснювати розробку систем, що відповідають заданим характеристикам (властивостям), і знання методів синтезу та технологій розробки систем та способів їх моделювання. Відсутня, наприклад, функція інженера-електромеханіка «Проектування енерго-механічних комплексів гірничих підприємств».

Інші недоліки професійного стандарту:

- . опис основних трудових функцій узагальнений, неструктурований;
- . знання не структуровані та винесені на перше місце, перед уміннями, що не відповідає принципам компетентісного підходу;
- . уміння та навички не структуровані та не націлені на відбір відповідних знань;
- . перелік знань, що пропонується в стандарті, не забезпечує наведені уміння і навички для виконання трудових функцій;
- . критерії оцінювання не конкретизовані, носять загальний характер і не відповідають терміну «критерії оцінювання»
- . у вимогах до сертифікатів про вищу освіту не викладено чітких вимог до освітнього рівня;
- . одиниці професійного стандарту виписані, як основні трудові функції, але чітко не виписано задачі діяльності. Під задачами можна розуміти основні трудові дії;
- . основні трудові дії та уміння викладені в хаотичному порядку, що ускладнює визначення умінь, навичок та знань необхідних для виконання основних трудових дій;
- . предмети та засоби праці наведені в узагальненому вигляді, що ускладнює встановлення необхідних умінь та знань інженера електромеханіка гірничого.

Як трактує поняття «компетентність» його «батько» Пітер Лоуренс?

- «Компетентность определяется как состояние, позволяющее действовать. Но с точки зрения реальных жизненных ситуаций ее следует определить как обладание способностями и умением выполнять определенную функцию. Хотя способности торгового агента, врача и механика проявляются в разных видах мастерства, каждый из них компетентен в той степени, в какой выполненная им работа отвечает требованиям, предъявляемым к конечному результату данной

професійної діяльності. Оцінка или измерение конечного результата единственный научный способ судить о компетентности».

Пропозиції. Об'єктивне визначення умінь фахівця певної кваліфікації можливе тільки на основі досліджень структури праці фахівця при здійсненні виробничого процесу.

Будь-який виробничий процес - сукупність операцій технології та організації, а також операції управління ними. Формування виробничих функцій та задач діяльності фахівця можливе через визначення алгоритму й опису технологічних операцій, на підставі яких конкретизуються складові операції організації та управління. У залежності від посадових обов'язків об'єктом діяльності фахівця з вищою освітою можуть бути всі елементи узагальненої структури будь-якого виробничого процесу або їх частка.

Висновки. Зміст діяльності фахівця з вищою освітою складають організація технологічних процесів, безпосередня їх реалізація та управління цими операціями. Операції, виконання яких входить до посадових обов'язків, є професійними функціями фахівця.

Чітке формулювання цілей на основі досліджень структури праці фахівців - єдиний шлях розвитку перспективної освіти, підготовки фахівців до творчої діяльності.

Пошук нових технічних, наукових чи організаційних рішень теж здійснюється згідно з відповідною технологією за певним алгоритмом. Творча діяльність, окрім генетичних здібностей, вимагає системи умінь, предметом яких є наукова база даних. Саме опанування цією базою є основою фундаменталізації вищої освіти.

Компетентнісний підхід до формування цілей підготовки та змісту навчання дозволяє серед величезного масиву інформації визначити ту її частину, що необхідна й достатня для підготовки сучасного фахівця певної спеціальності.

Приходченко В.Ф., Полякова Н.С.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

СТАНДАРТИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ЯКОСТІ ТА ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Анотація. Розглянуті принципи формування варіативної частини стандартів вищої освіти та їх вплив на зміст та якість підготовки фахівців.

Аннотация. Рассмотрены принципы формирования вариативной составляющей стандартов высшего образования и их влияние на содержание и качество подготовки специалистов.

Annotation. The formation principles of elective component of the higher education standards and their impact on the content and quality of training are considered.

Основними складовими стандартів вищої освіти є освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалаврів, спеціалістів, магістрів (ОКХ) та освітньо-

3. Проблеми стандартизації вищої освіти

професійна програма підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів(ОПП). Вони складаються з нормативної та варіативної частин. Нормативна частина затверджується як галузевий стандарт вищої освіти, а варіативна компонента розробляється науково-методичною комісією вищого навчального закладу з напрямку підготовки (спеціальності). Освітньо- професійні програми підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів є основою для розробки навчальних планів.

Галузевий стандарт вищої освіти підготовки бакалаврів – геологів за напрямом підготовки 6.040103 – Геологія був затверджений у 2006 р. Галузеві стандарти вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст та магістр спеціальності 7(8).04010301 – Геологія відсутні. Тільки у 2011 р. були створені робочі групи з розробки галузевих стандартів підготовки останніх.

У 2009 р. на засіданні Комісії з геології Науково-методичної ради МОНМС України (протокол №88 від 08 грудня 2009 р.) був ухвалений та рекомендований для затвердження новий галузевий стандарт вищої освіти за напрямом 6.040103 – Геологія ОКР Бакалавр геології. Цей стандарт значно відрізняється від галузевого стандарту 2006 р.[1].

Варіативна частина ОКХ та ОПП для бакалаврів містить два блока: за вибором начального закладу та за вибором студента. В Національному гірничому університеті підготовка бакалаврів - геологів дозволяє їм в майбутньому отримати спеціальності Геологія, Гідрогеологія, Геофізика.

Запровадження нових стандартів значно змінило зміст варіативної частини ОКХ та ОПП підготовки бакалаврів-геологів (умовно цю варіативну частину можна назвати «Геологічна зйомка, пошуки та розвідка родовищ корисних копалин»).

Багато років кафедра геології та розвідки родовищ корисних копалин готувала спеціалістів, яким після закінчення навчання надавалась кваліфікація гірничий інженер – геолог. Тому при розробці варіативної компоненти стандартів вищої освіти багато уваги було приділено формуванню компетенцій геологів – практиків з урахуванням вимог роботодавців. При цьому особливе значення мав вплив двох наукових шкіл – рудної та вугільної геології, представники яких працювали або зараз працюють на кафедрі геології та розвідки родовищ корисних копалин. Засновником першої школи є проф. Танатар Й.І., потім її напрями розвивали проф. Семененко М.П. , проф. Кравченко В.М.. Зараз на кафедрі працюють представники цієї наукової школи – проф. Рузіна М.В., доц. Жильцова І.В. Другу школу багато років очолював проф. Широков А.З, зараз на кафедрі працюють вчені – проф. Приходченко В.Ф., проф. Нагорний Ю.М., проф. Савчук В.С., доц. Сафронов І.Л. та інші.

Такий підхід до формування вибіркової частини стандартів вищої освіти, на наш погляд, має суттєвий вплив на зміст та якість підготовки фахівців та відповідає положенням, викладеним в роботі [2]: « Алгоритм формування змісту підготовки (фахівців) мав вигляд:

- визначення номенклатури спеціальних дисциплін;
- розробка підпрограм підготовки кожним видом діяльності;
- вказівка параметрів мети вивчення навчальних елементів;
- встановлення номенклатури забезпечують дисциплін;
- комплектування програм спеціальних дисциплін;
- оцінка витрат часу на навчання;

складання навчального плану».

Основними компетенціями з вибіркової частини ОКХ є:

визначати цільове призначення робіт та основні оціночні параметри відповідно до типу корисних копалин, геологічні задачі робіт, послідовність та основні методи їх вирішення;

володіти методологічними, економічними та геологічними основами пошуків та розвідки родовищ корисних копалин;

виконувати мінералогічні дослідження порід та руд;

визначати промислові типи родовищ корисних копалин;

виконувати геолого-економічну оцінку родовища корисних копалин;

здійснювати мінераграфічні дослідження руд;

виконувати вуглепетрографічні дослідження;

вивчати та аналізувати умови утворення твердих горючих корисних копалин;

вивчати та прогнозувати гірничо-геологічні умови розробки родовищ твердих горючих корисних копалин.

Для формування цих компетенцій в варіативній частині ОПП підготовки бакалаврів передбачене викладання наступних дисциплін:

геологічна зйомка, прогнозування пошуки та розвідка родовищ корисних копалин;

лабораторні методи вивчення мінералів та гірських порід;

лабораторні методи вивчення корисних копалин;

промислові типи родовищ корисних копалин;

геологія горючих корисних копалин.

Починаючи з 2012-2013 н.р. студенти за своїм вибором можуть поглибити знання з геології вугільних родовищ та математичних методів обробки геологічної інформації або з оцінки та діагностики дорогоцінного та напівкоштовного каміння.

При розробці вибіркової частини ОКХ та ОПП для спеціалістів та магістрів (спеціальність 7(8). 04010301 Геологія) були застосовані такі ж принципи у формуванні компетенцій, необхідних для вирішення професійних задач при виконанні геологорозвідувальних робіт, в геології рудних корисних копалин, у вугільній геології, при оцінці та діагностиці дорогоцінного та напівкоштовного каміння.

Висновки. Стандарти вищої освіти, розроблені з урахуванням досвіду підготовки фахівців та здобутків наукових шкіл, позитивно впливають на зміст та якість освіти.

Література:

1. Приходченко В.Ф., Полякова Н.С. Розробка та впровадження стандартів вищої освіти спеціальності «геологія» як важливої складової звіту про Акредитаційний аналіз / Управління якістю підготовки кадрів з вищою освітою через удосконалення процедур ліцензування, акредитації та рейтингування. Зб. тез доповідей наук. метод. конференції 15-16 березня 2012, м. Дніпропетровськ. – Д.: НГУ, 2012. – С. 40-42

2. Т.О. Письменкова, В.О. Салов, В.О. Салова. Шляхи трансформації національної рамки кваліфікацій в професійні та освітні стандарти [Електронний ресурс]

URL: http://www.nmu.org.ua/ua/content/infrastructure/structural_divisions/science_met_dep/statti-and-presentations-1.php (дата звернення: 18.02.13)

Рябчій В.А., Рябчій В.В.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ- ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКІВ

Постановка проблеми. Становлення майбутнього інженера неможливе без набуття ним практичних навичок. Тому при підготовці інженерів завжди, у всі часи особлива увага приділялась проведенню практик. Це стосується навчальних, виробничих і переддипломних практик.

Постановка завдання. Метою даної статті є узагальнення досвіду організації та проведення навчальних, виробничих і переддипломних практик студентів, що навчаються за напрямом 6.080101 Геодезія, картографія та землеустрій і спеціальністю 7.08010103 Землеустрій та кадастр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з ОПП підготовки бакалаврів напряму 6.080101 Геодезія, картографія та землеустрій (до 2006 р. – 0709 «Геодезія, картографія та землеустроювання») навчальним планом передбачаються:

- навчальна геодезична практика після I-го курсу – 6 тижнів;
- навчальна геодезична практика після II-го курсу – 6 тижнів;
- навчальна практика зі спеціальності після III-го курсу – 2 тижні;
- перша виробнича практика після III-го курсу – 4 тижні.

Також згідно з ОПП підготовки спеціалістів 7.08010103 Землеустрій та кадастр (до 2011 р. – 7.070904 «Землеустроювання та кадастр») навчальним планом передбачаються ще дві практики на V курсі:

- друга виробнича практика – 4 тижні;
- переддипломна – 2 тижні.

Організації і проведенню останніх трьох практик кафедрою геодезії приділяється особлива увага, оскільки тільки на виробництві студент-землеустроювальник може перетворитись на майбутнього інженера-землеустроювальника. Тому вибору місць проведення виробничих і переддипломної практик також приділяється особлива увага. Це можуть бути державні установи або приватні організації, що мають відповідні ліцензії та сертифікати на виконання робіт із землеустрою.

В основному наші студенти проходять практику у м. Дніпропетровську в: територіальних органах Державного агентства земельних ресурсів України у м. Дніпропетровську та Дніпропетровській області;

Дніпропетровській регіональній філії ДП «Центр державного земельного кадастру»;

Департаменті корпоративних прав та правового забезпечення Дніпропетровської міської ради (раніше Земельне управління Дніпропетровської міської ради);

- ДП «Дніпропетровський науково-дослідний інститут землеустрою»;
- різних приватних землеустроювальних організаціях тощо.

Необхідно відзначити, що проведення цих практик не обмежується тільки м. Дніпропетровськом та областю, а також за листами-запитами, зокрема: Комітет Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних

відносин (м. Київ), Державна інспекція з контролю за використанням і охороною земель (м. Київ), Київська міська філія ДП «Центр державного земельного кадастру», Київський регіональний інститут земельної реформи, Донецька регіональна філія ДП «Центр державного земельного кадастру» та в інших державних установах і приватних організаціях України.

Висновки та пропозиції. Слід зауважити, що у цьому році буде значно складніше організувати проведення першої і другої виробничих та переддипломної практик для студентів-землевпорядників, у зв'язку з адміністративною реформою в Україні: впровадження системи сертифікації інженерів-землевпорядників, реорганізація Центрального апарату і територіальних органів Державного агентства земельних ресурсів України, Центра державного земельного кадастру та скороченням їх штатів, а також зменшенням обсягів робіт із землеустрою.

Але кафедра геодезії робить усе необхідне, щоб і у цьому році усі наші студенти-землевпорядники пройшли першу і другу виробничі та переддипломну практики і отримали необхідні відповідні практичні навички і знання.

Салов В.О., Письменкова Т.О.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАМКИ КВАЛІФІКАЦІЙ

Подані пропозиції щодо використання компетентнісного підходу до впровадження Національної рамки кваліфікацій.

Стан питання. Національна рамка кваліфікацій (НРК), що затверджена Постановою КМ України від 23.11.2011 №1342, – системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів.

НРК призначена для використання органами виконавчої влади, установами та організаціями, що реалізують державну політику у сфері освіти, зайнятості та соціально-трудова відносин, навчальними закладами, роботодавцями, іншими юридичними і фізичними особами з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій.

Основні терміни НРК вживаються у такому значенні:

знання - осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (фактологічні) і теоретичні (концептуальні, методологічні);

інтегральна компетентність - узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності;

кваліфікація - офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган встановив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами;

3. Проблеми стандартизації вищої освіти

компетентність/компетентності - здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості;

результати навчання - компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання;

уміння - здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання задач і проблем.

План заходів щодо впровадження НРК затверджений спільним наказом МОН України та Мінсоцполітики від 20.04.2012 № 488/225. Блок-схема впровадження НРК, що запропонована робочою групою МОН України подана нижче.

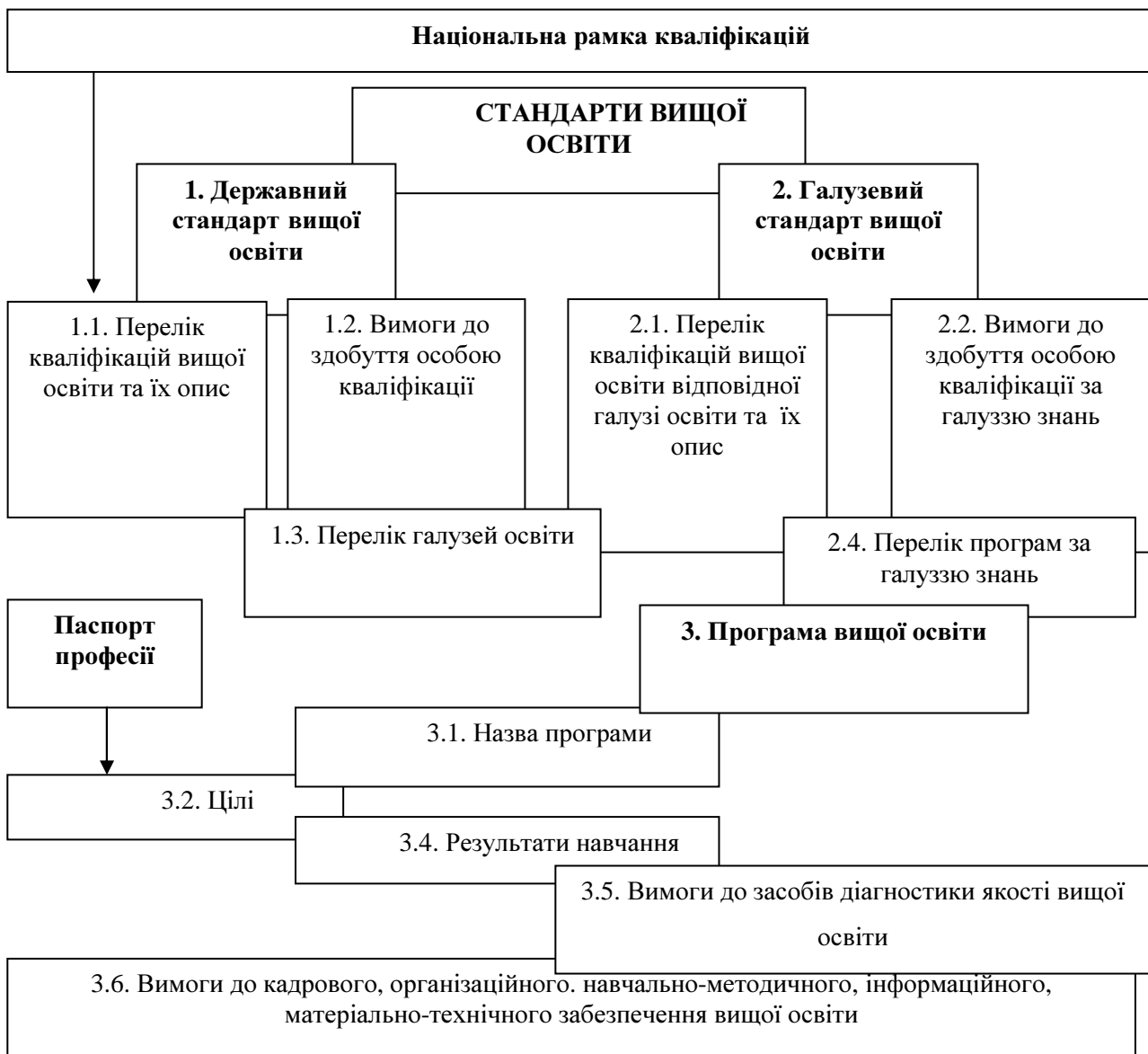
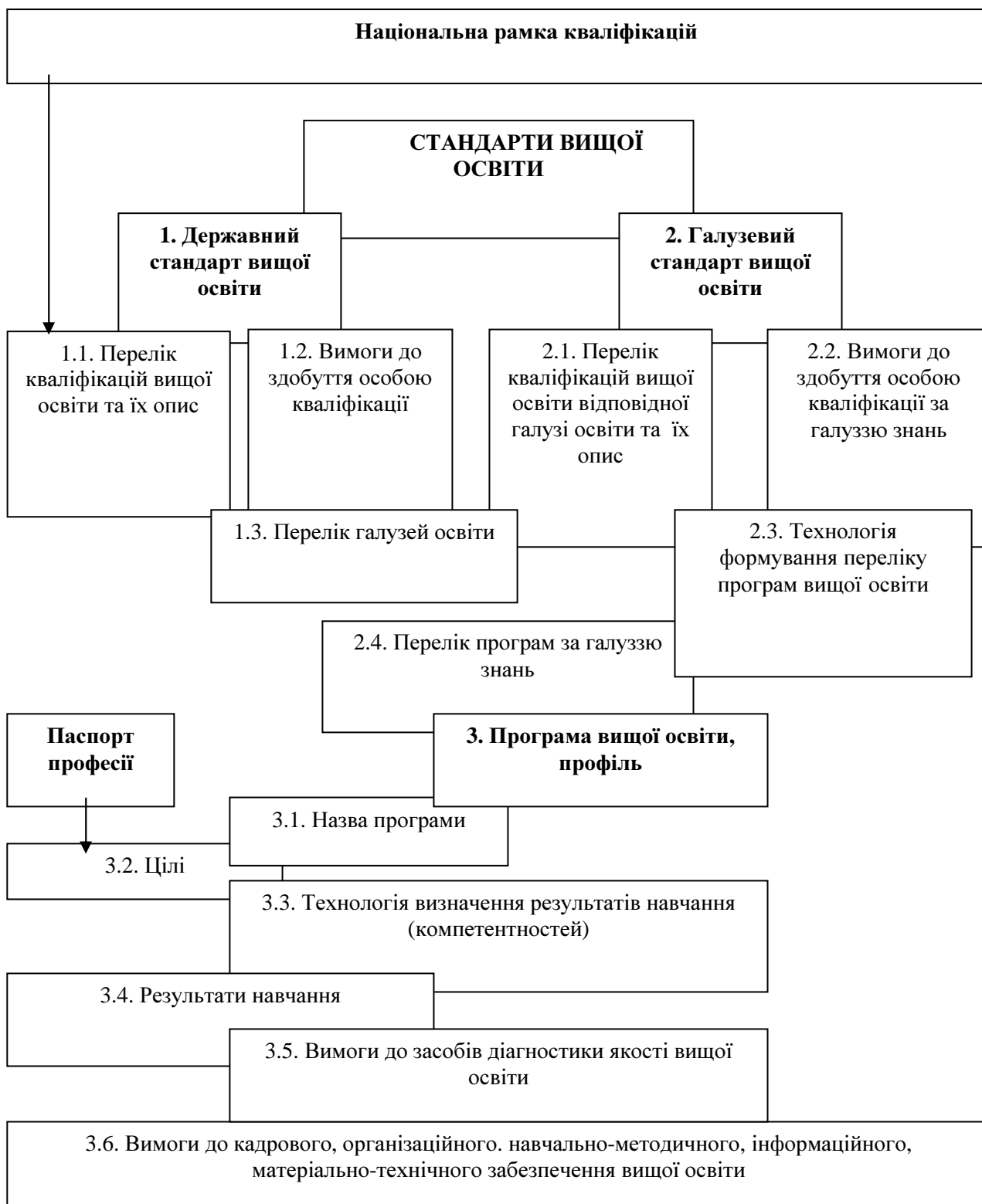

Схема передбачає поступову конкретизацію дескрипторів НРК в державних, галузевих стандартах та програмах вищої освіти (стандарт вищого навчального закладу) певних академічних кваліфікацій. Програми вищої освіти матимуть максимальну ступінь конкретизації дескрипторів НРК.

Схема використовує європейські принципи забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетенцій та компетентностей фахівців та вимагає налагодження взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці при формуванні паспортів професій (професійних стандартів) й переліку програм за галузями знань.

Пропозиції. Для розробників галузевих стандартів доцільно створити та офіційно затвердити технологію формування переліку програм вищої освіти, а для розробників програм вищої освіти – технологію визначення результатів навчання:

3. Проблеми стандартизації вищої освіти

Технологія формування переліку програм вищої освіти має бути орієнтована на реальний стан суспільного розподілу праці в Україні, який відіграє структуроутворюючу роль у побудові основних елементів соціальної системи, обумовлює існування соціально-професійних структур суспільства, професій та спеціальностей. Свавільне формування переліку програм вищої освіти призведе до появи безмежної кількості програм, абстрактних і фантастичних.

Важливим питанням проектування вищої освіти залишається відбір змісту програм вищої освіти (результатів навчання). Зміст програм не може визначатись на основі «інтуїції» або «досвіду» розробників. Він має відповідати цілям програм, що підпорядковані вимогам системи праці.

В ідеалі вимоги системи праці мають бути сформульовані в паспортах професій (професійних стандартах) у вигляді компетенцій фахівців з вищою освітою певних професій та спеціальностей. Ці компетенції фахівців в сенсі кола повноважень (назви функцій, задач та відповідних умінь) використовуються для відбору змісту навчання як соціально задані вимоги до підготовки особи у певній сфері.

Тут не варто залишати поза увагою технології, що використовувались при розробленні національних стандартів вищої освіти попереднього покоління.

Компетентнісний підхід до формування цілей програм вищої освіти дозволяє серед величезного масиву інформації визначити ту її частину, що необхідна й достатня для підготовки сучасного фахівця певної кваліфікації.

Компетентнісний підхід до формування змісту програм вищої освіти (результатів навчання) передбачає створення умов, що забезпечують формування вміння вирішувати професійні завдання на основі відповідних знань, розумінь, цінностей, інших особистих якостей особи.

Заплановані професійні уміння разом з адекватними знаннями, розуміннями, цінностями, іншими особистими якостями визначаються в програмах вищої освіти як результати навчання (компетентності – за НРК). При цьому в програмах вищої освіти результати навчання подаються в послідовності дескрипторів НРК: знання уміння, комунікація, автономність і відповідальність.

Рівень досягнення запланованих результатів програми вищої освіти і визначає компетентність випускника.

Для роботодавця важливий, перш за все, конкретний кінцевий результат підготовки випускника – готовність до виконання повноважень, ступінь якої визначає сукупність професійних і особистих якостей фахівця. В цьому сенсі оцінка кінцевого результату навчання - єдиний науковий спосіб судити про компетентність, що варто брати на увагу при формуванні вимог до засобів діагностики.

Висновки. Для розробників галузевих стандартів доцільно створити та офіційно затвердити технологію формування переліку програм вищої освіти, а для розробників програм вищої освіти – технологію визначення результатів навчання.

Технологія формування переліку програм вищої освіти має бути орієнтована на реальний стан суспільного розподілу праці в Україні

Зміст програм вищої освіти має відповідати цілям, що підпорядковані вимогам системи праці (паспорт професії, професійний стандарт, кваліфікаційна характеристика).

Компетентнісний підхід до формування цілей програм вищої освіти у вигляді необхідних компетенцій дозволяє серед величезного масиву інформації визначити ту її частину, що необхідна й достатня для підготовки сучасного фахівця.

Компетентнісний підхід до формування змісту програм вищої освіти у вигляді необхідних компетентностей (результатів навчання) передбачає створення умов, що забезпечують формування уміння вирішувати професійні завдання на основі цих компетентностей.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо розроблення професійних стандартів за компетентнісним підходом. – Луганськ: ДУ НДІ СТВ, 2012 – 56 с.
2. Мельник С.В. Зарубіжний та вітчизняний досвід розробки національних систем та рамок кваліфікацій: в схемах та таблицях. – Луганськ: ДУНДІ СТВ, 2011. – 47с.

Шереметьєва І.В.

ДВНЗ "Національний гірничий університет"

**ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МЕНЕДЖЕРІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ЇХ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Анотація. Розглянуто проблеми формування економічної компетентності менеджерів як складової їх професійної компетентності. Узагальнено досвід економічної підготовки менеджерів з адміністративної діяльності і запропоновано доповнення до чинного стандарту освіти.

Аннотация. Рассмотрены проблемы формирования экономической компетентности менеджеров как составляющей их профессиональной компетентности. Обобщен опыт экономической подготовки менеджеров по административной деятельности и предложены дополнения в действующий стандарт образования.

Annotation. Problems of forming the managers' economic competence as a component of their professional competence are considered. The experience of economic education of managers in the sphere of administrative activity is generalized and amendments to the operating educational standard are suggested.

Актуальність. Сучасні проблеми інноваційної економіки вимагають від випускників-менеджерів не тільки високої кваліфікації, яку розглядають як потенційну здатність професійно виконувати завдання, а більш широкого поняття – адміністративної діяльності є компетентності, під якою розуміють реальну здатність досягати мети або результату у професійній діяльності. На

3. Проблеми стандартизації вищої освіти

думку науковців, професійна компетентність менеджера являє собою сукупність інтегрованих професійних знань, умінь, досвіду та якостей особистості [1]. Отже, в сучасних умовах глобалізації, інтеграції, інформатизації суспільства проблема формування професійної компетентності менеджера з надзвичайно актуальним завданням якісної професійної освіти.

Критичний аналіз досліджень. Питанням формування професійної компетентності менеджера присвячено багато досліджень, проте в сучасній науковій літературі не існує єдиного тлумачення поняття "професійна компетентність". Зокрема, різні автори визначають це поняття як здатність і вміння виконувати певні трудові функції (А.К.Маркова); систему знань, умінь і навичок, професійно значимих якостей особистості, що забезпечують можливість виконання професійних обов'язків певного рівня (Г.М.Курдюмова); інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі сукупність знань, умінь, досвіду, здібностей та готовності і здатності особистості діяти у складній ситуації та вирішувати професійні завдання з високим ступенем невизначеності (М. Головань); здатність людини, основу якої становлять її досвід, знання й вміння, ефективно розв'язувати завдання, які належать до сфери її професійної діяльності (Р. Гільмева); глибоку обізнаність фахівця про умови та технології вирішення проблем, що виникають, вміння професійно грамотно реалізовувати свої знання на практиці (Н. Дементьєва); якість високопрофесійного працівника, здатного максимально реалізовувати себе у конкретних видах трудової діяльності й адаптуватися до мінливих умов ринкового механізму, керувати професійною мобільністю, плануванням кар'єрного зростання, професійною самоактуалізацією (Е. Ісламгалієв); якість людини, яка володіє всебічними знаннями і вміннями зі свого фаху, готова до їх творчого застосування, дотримуючись загальнолюдських і християнських цінностей, а також спрямована на постійну самоосвіту і самовдосконалення (Ж. В. Яцишина, В. В. Стадник) тощо.

Окремі дослідження присвячені ролі та змісту поняття "економічна компетентність", зокрема менеджера в галузі освіти [2]. На думку О. Ануфрієва економічна компетентність менеджера – це сукупність економічних знань та практичних умінь, досвіду, економічної культури та мислення, наявність стійкої потреби та інтересу до професійної компетентності» [3]. Більш близьке до практики визначення дає В. Саюк, який вважає, що економічна компетентність менеджера – це інтегрована професійно-особистісна характеристика управлінця, яка включає ціннісні орієнтації, економічні знання, вміння, навички використовувати економічні важелі управління та особистісні якості для досягнення ефективного результату організації в ринкових умовах» [4].

Зважаючи на актуальність даного питання для підвищення ефективності управління організацією потребують подальшого вивчення підходи до формування економічної компетентності менеджера з адміністративної діяльності як необхідної складової його професійної компетентності та їх впровадження у чинні стандарти освіти.

Мета роботи полягає в узагальненні досвіду підготовки менеджерів з адміністративної діяльності освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" за підсумками акредитації спеціальності "Адміністративний менеджмент" у Державному ВНЗ "НГУ" та визначення шляхів підвищення їх економічної компетентності як важливої складової професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проблеми професійної компетентності поширюється на різні сфери діяльності, зокрема і на управлінську діяльність. А.К. Маркова, досліджуючи професійну компетентність, виокремила такі види професійної компетентності, як спеціальна, соціальна, особистісна та індивідуальна. Спеціальна компетентність менеджера являє собою володіння власне професійною, тобто управлінською, діяльністю на достатньо високому рівні. Здійснюючи управлінську діяльність менеджер виконує різні види економічної діяльності, а отже, потребує засвоєння відповідних знань, умінь, навичок, певної мотивації і особистісних якостей, які складають економічну компетентність менеджера.

Вітчизняний перелік ключових компетентностей серед інших – навчальної, соціальної та громадянської компетентності, компетентності з інформаційних та комунікаційних технологій, загальнокультурної та валеологічно-оздоровчої компетентності – включає також і економічну компетентність [5].

Під економічною компетентністю менеджера з адміністративної діяльності будемо розуміти здатність результативно здійснювати управлінську діяльність, на основі ґрунтовних економічних знань, умінь, навичок і особистісних якостей, для ефективного розвитку організації (установи) в умовах ринкової конкуренції.

Формування професійної компетентності майбутнього менеджера з адміністративної діяльності здійснюється через зміст професійної освіти, що унормований державними галузевими стандартами вищої освіти, система вимог яких окреслює професійний образ фахівця, здатного ефективно виконувати всі передбачені виробничі функції у тій чи іншій сфері діяльності.

Підготовка менеджерів (управителів) з адміністративної діяльності освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" в галузі знань "Специфічні категорії" здійснюється кафедрою прикладної економіки Державного ВНЗ "Національний гірничий університет" з 2002 р.

Після ліцензування спеціальності "Адміністративний менеджмент" у 2002 році та її акредитування у 2003 році внаслідок відсутності на той час державного галузевого стандарту вищої освіти України з названої спеціальності підготовка менеджерів з адміністративної діяльності освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" проводилась на підставі ОКХ, ОПІ та навчального плану, створених кафедрою прикладної економіки Державного ВНЗ "НГУ" і затверджених МОН України у встановленому порядку. До розробленого кафедрою стандарту входили навчальні дисципліни, які забезпечували загальноекономічну підготовку майбутніх менеджерів з адміністративної діяльності і формували економічну складову їх професійної компетентності, зокрема, "Економіка підприємства", "Аналіз господарської діяльності",

3. Проблеми стандартизації вищої освіти

"Управлінський та фінансовий облік", "Державне управління економікою".
Перехід до підготовки магістрів за чинним з 2004 р. державним стандартом вищої освіти за спеціальністю специфічних категорій 8.000007 "Адміністративний менеджмент" (за Переліком 2010 – спеціальність підготовки 8.18010018) виявив ряд проблемних питань щодо забезпечення економічної складової їх професійної компетентності.

Відзначимо, що серед типових задач діяльності чинний галузевий стандарт вищої освіти ОКХ магістра за спеціальністю "Адміністративний менеджмент" [6] містить такі, що передбачають уміння здійснювати аналіз звітів щодо виконання показників діяльності, готувати аналітичні довідки щодо діяльності організації, оцінювати ефективність обраної організацією стратегії тощо. Виконання таких виробничих функцій менеджером з адміністративної діяльності потребує більш глибокої підготовки в галузі економіки та економічного аналізу.

Магістерська дипломна робота являє собою невелике наукове дослідження з метою вирішення проблемної ситуації, що складається в організації, методами адміністративного управління. Для виявлення цієї проблеми та обґрунтування її актуальності майбутній магістр також має володіти знаннями та навичками в галузі економіки та аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, установи.

На жаль нормативна частина чинної ОПП спеціальності "Адміністративний менеджмент" не містить навчальних дисциплін, які давали б студентам такі знання та навички [7].

Формування контингенту студентів спеціальності "Адміністративний менеджмент" здійснюється за результатами складання вступних екзаменів на основі конкурсного відбору серед осіб, які отримали диплом бакалавра або спеціаліста з будь-якої спеціальності. Забезпечення відповідного конкурсу відбувається за рахунок профорієнтаційної роботи серед студентів, які закінчують бакалаврат на різних факультетах НГУ, а також у вищих навчальних закладах регіону та серед випускників-спеціалістів (табл. 1).

Таблиця 1

Показники формування контингенту студентів

№ з/п	Показник	2009	2010	2011	2012
1.	Ліцензований обсяг підготовки магістрів (очна форма/заочна/вечірня)	50/50/25	50/50/25	5050/50/25	50/50/25
2.	Прийнято на навчання, всього (осіб):				
	- денна форма	16	13	12	17
	- в т.ч. за держзамовленням	8	8	8	8
	- заочна форма	44	45	50	50
	- вечірня форма	25	25	22	23

Аналіз анкетування фахівців ОКР "бакалавр" або "спеціаліст", які вступають на спеціальність "Адміністративний менеджмент", показав, що серед них попередню освіту у галузях економіки та менеджменту мають лише 14%, випускники гірничого (21%) та електротехнічного (17%) напрямку підготовки складають 21% та 17% відповідно, крім того, серед вступників є бакалаври (спеціалісти) з гуманітарних спеціальностей (перекладачі, філологи – 4%), ІТ-технологій та системного аналізу – 14%, а також лікарі, фармацевти, аграрії тощо. Окремо можна виділити службовців державної та муніципальної служби, які відчують необхідність відповідати сучасним вимогам до займаних посад та потребу у подальшому кар'єрному зростанні.

Проте часто у навчальних програмах попередньої освіти дисципліни, що забезпечують економічну компетентність менеджерів, не були представлені взагалі, або вони викладались у меншому обсязі, що значною мірою ускладнює як процес навчання, так і написання магістерської роботи, а також відображається на їх якості. Слід також зазначити, що більш як 35% майбутніх магістрів продовжують навчання на спеціальності "Адміністративний менеджмент" через 5 і більше років після отримання попередньої освіти. Враховуючи динамічність сучасних економічних процесів, така значна перерва не може не вплинути на якість знань в галузі економіки.

З метою покращення якості підготовки магістрів за спеціальністю "Адміністративний менеджмент" та забезпечення їх економічної компетентності кафедра прикладної економіки Державного ВНЗ "НГУ" розробила та впровадила в навчальний процес дисципліни, які забезпечують посилення загальноекономічної підготовки, а саме "Економічне забезпечення управлінської діяльності" та "Економіко-математичні моделі та методи прийняття рішень". Дані навчальні дисципліни викладаються в межах варіативної частини (за вибором ВНЗ) навчального плану у обсязі 3 кредити ECTS.

Дисципліна "Економічне забезпечення управлінської діяльності" передбачає засвоєння базових знань з економіки підприємства та основних прийомів використання методичних інструментів економічного аналізу і має за мету забезпечення обґрунтованості прийняття управлінських рішень та проведення аудиту і оцінювання управлінської діяльності менеджерами з адміністративного управління.

Метою вивчення дисципліни "Економіко-математичні моделі та методи прийняття рішень" є формування знань з теоретичних основ дослідження операцій і детермінованих та стохастичних моделей, які використовуються для обґрунтування та оптимізації управлінських рішень, а також придбання навичок до застосування цих знань на практиці.

Висновки. Економічна компетенція менеджера з адміністративного управління є важливішим критерієм якості управлінської діяльності. Аналіз якості підготовки менеджерів з адміністративного управління дозволяє стверджувати, що економічна компетентність майбутніх менеджерів на основі чинних стандартів освіти формується на недостатньо високому рівні та

3. Проблеми стандартизації вищої освіти

потребує подальшого удосконалення. Для цього до чинного стандарту освіти потрібно ввести навчальні дисципліни, що посилюють загальноєкономічну підготовку менеджерів.

Література:

1. Афанасьєва Л.В. Формування професійної компетентності майбутнього менеджера [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/23_D_2009/Economics/49827.doc.htm.
2. Бурлаєнко Т.І. Необхідність формування економічної компетентності менеджерів освіти у розрізі неперервного розвитку на засадах стандартизації освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npd/2010_2/Burlaien.pdf.
3. Економічна компетентність в системі післядипломної педагогічної освіти: Навч. посіб. / За ред. Г. А. Дмитренка. – К.: ЦППО, 2008. – 125 с.
4. Саюк В. І. Розвиток економічної компетентності педагогічних працівників у системі підвищення кваліфікації / В. І. Саюк // Вища освіта України. – К., 2006. – Т. 3. – С. 511–520.
5. Бедь В.В. Компетентнісний підхід в системі вищої освіти як пріоритет її дернізації у ВУЗі [електронний ресурс]/ В.В. Бедь, М.Г. Артьомова. – Режим доступу: <http://www.uuba.org.ua/golovne/kompetentnisniy-pidhid-v-sistemi-vischoyi-ositi-yak-prioritet-yiyi-modernizatsiyi-u-vischomu-navchalnomu-zakl.html>.
6. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.000007 "Адміністративний менеджмент", К.: МОН України, 2004.
7. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-професійна програма магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.000007 "Адміністративний менеджмент", К.: МОН України, 2004.

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Бардась А.В.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Анотація. У доповіді запропоновано огляд існуючих підходів до реалізації компетентнісного підходу. Визначено особливості існуючої «перехідної» системи вищої освіти, яка поєднує окремі ознаки пострадянської та болонської систем. Розглянуто зміст функцій регламентування та контролювання на прикладі навчальної дисципліни «Міжнародний менеджмент». Запропоновано рекомендації щодо стимулювання студентів до участі у навчальному процесі.

Аналіз досліджень. Науково-технічна революція ХХ століття та перехід до п'ятого та шостого технологічних укладів у розвинутих країнах зумовили глобальні зміни соціальної структури суспільства, які полягають у зменшенні потреби у некваліфікованій робочій силі та збільшенні попиту на університетську освіту. Велика кількість випускників вищої школи створює жорсткі конкурентні умови на ринку праці, збільшуючи державні видатки та витрати домогосподарств на здобуття освіти, а також впливає на конкурентоспроможність національних економік у світовому господарстві. Обидві зазначені вище причини зумовлюють зростання уваги до розвитку компетенцій, тобто здатності студентів застосовувати засвоєні знання, уміння та навички для розв'язання конкретних життєвих завдань, пов'язаних із суспільно значимою діяльністю людини.

Вирішення проблеми впровадження компетентнісного підходу в освітній процес безпосередньо пов'язане з визначенням критеріїв та принципів оцінювання знань студентів. Саме контролювання обсягу набутих студентами знань та визначення їх якості забезпечує зворотній зв'язок між викладачами та студентами, створює стимули для засвоєння нового матеріалу та формує навички до самостійної роботи. Об'єктивність та прозорість системи оцінювання є запорукою високої конкурентної спроможності вищого навчального закладу та має розглядатися як обов'язкова умова під час ліцензування та акредитації спеціальностей.

Питання створення системи контролювання знань студентів розглядалися у працях Лунячека В.Е. [1] та Вагіної Н.С. [2]. У праці [1] основну увагу приділено визначенню особливостей організації навчального процесу в університетах США. У роботі [2] розглянуто особливості контролювання якості знань студентів на основі визначення компетенцій з навчальної дисципліни та комплексного оцінювання знань студентів під час аудиторної та поза

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

аудиторної роботи. У роботі Горпинича О.В. [3] запропоновано систематизацію існуючих підходів до формування варіативної частини підготовки фахівців та обґрунтовано механізм розробки варіативної частини стандартів вищої школи в умовах впровадження компетентнісного підходу у навчанні.

Визначення протиріччя. Сучасна система контролю знань студентів має розглядатися як перехідна від класичної радянської системи до європейської кредитно-трансферної. Їй притаманні переваги та недоліки обох систем водночас, але особливості існуючих культурних стереотипів та суспільні норми та правила, що набули поширення у нашій державі впродовж останніх років, сприяють посиленню суб'єктивних підходів, а у довгостроковій перспективі - девальвують цінність університетської освіти у професійному середовищі.

Компенсувати недоліки «перехідної моделі вищої освіти» може надійна система контролювання, яка б чітко регламентувала правила діяльності кожного з учасників освітнього процесу та забезпечувала надійний зворотний зв'язок між викладачем та слухачами. Проблемою залишається формування єдиної системи стандартів, які б об'єктивно відображали вимоги до засвоєння матеріалу, враховували відмінності між рівнями підготовки студентів та базувалися на кваліфікаційних характеристиках професій, сформованих роботодавцями та освітніми організаціями.

Постановка задачі досліджень. Задачею дослідження є аналізування існуючих підходів до реалізації компетентнісного підходу в Україні та за кордоном, визначення сутності регламентування та контролювання знань студентів в процесі навчання.

Мета досліджень полягає у розробці рекомендацій щодо удосконалення системи контролювання знань студентів на основі компетентнісного підходу при вивченні дисциплін управлінського спрямування.

Результати досліджень, їх оцінка та пропозиції.

Досвід педагогічної роботи свідчить про посилення стратифікації студентських груп шляхом виділення добре підготовлених студентів (до 10% від загальної чисельності академічної групи) та слабо підготовлених й невмотивованих до навчання студентів. Саме останні є тією проблемною групою, яка спричиняє показників абсолютної успішності та якості знань у вищих навчальних закладах. Серед причин небажання вчитися варто відзначити слабку загальну освітню підготовку студентів, низьку ерудованість, але в першу чергу – нездатність до самостійного навчання, на яких і має бути спрямоване удосконалення систем контролювання якості знань. З цією метою необхідно детально розглянути зміст функції контролювання та регламентування навчальної діяльності.

Функції регулювання та контролювання безпосередньо пов'язані з функціями планування та організації, які здійснюються викладачами та вищими навчальними закладами та проявляються у визначенні стандартів освіти та формуванні навчальних планів. Регулювання забезпечує здійснення викладачем оперативних заходів, пов'язаних з усуненням небажаних відхилень від заданого режиму вивчення навчальної дисципліни. Ця функція реалізується поетапно та

включає проведення обліку та аналізу діяльності студента, а також відстеження та координацію виконання ним індивідуальних завдань та робіт з самопідготовки.

Облік діяльності студента передбачає одержання максимально повної інформації про ступінь виконання ним завдань. Аналіз діяльності полягає у комплексному вивченні діяльності студента за допомогою соціологічних методів для об'єктивної оцінки діяльності, виявлення причин незадовільного стану, визначення динаміки та закономірностей формування когнітивного апарату осіб, які навчаються. Також при здійсненні аналізу діяльності відбувається виявлення взаємозв'язків конкретного об'єкта з різними факторами, надається кількісна оцінка ефективності його діяльності, визначаються «вузькі місця» у розвитку системи «викладач - студент» та можливі шляхи поліпшення її стану. Важливим завданням аналізу є з'ясування ступеню здатності студента відтворювати теоретичні знання та встановлювати причинно-наслідковий зв'язок між отриманими знаннями та професійними навичками, які визначаються конкретною спеціальністю.

Таким чином, під регулюванням розглядається діяльність викладача, яка полягає у підтримці заданих параметрів у динамічній системі вищої освіти. Завданням регулювання є підтримання стану впорядкованості протягом періоду вивчення дисциплін та відстеження відхилень від заданих нормативних параметрів діяльності. У якості нормативних параметрів навчальної діяльності можуть виступати відвідування студентом занять, підготовка індивідуальних завдань, участь у дискусіях та обговореннях, складання письмових тестів, виконання та захист лабораторних робіт. У сфері уваги функції регулювання перебуває будь-яке відхилення від норми, оскільки його наявність збільшує вірогідність виникнення проблем із засвоєнням навчального матеріалу та переводить студента до групи осіб, які потенційно отримують низьку оцінку при підсумковому контролі (на екзамені або заліку).

Необхідність удосконалення існуючої системи контролю знань студентів зумовлена об'єктивними причинами. По-перше, це пояснюється існуванням у студентському середовищі успадкованого з радянських часів стереотипу про те необхідність максимальної активізації зусиль виключно у сесійний період. Натомість у радянській системі освіти аудиторне навантаження при викладанні кожної окремої дисципліни було більшим ніж зараз, що сприяло кращому, нехай пасивному, засвоєнню змісту навчальних дисциплін. По-друге, контролювання дозволяє визначити потенційно небезпечні (кризові) ситуації (надмірну складність завдань, низьку мотивацію студентів до вивчення предмету) ще до початку сесійного періоду. Третьою причиною контролювання є необхідність підтримання успіху та заохочення тих студентів, чий зусилля спрямовані на репродуктивне відтворення теоретичної інформації та максимально повне засвоєння кваліфікаційних навичок. Згідно з теорією підкріплення, менеджери мають заохочувати правильну поведінку працівників, використовуючи матеріальні та нематеріальні форми стимулювання. Певною мірою взаємини між викладачами та студентами мають розглядатися як взаємини між керівниками (працедавцями) та найманими працівниками. По-

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

четверте, контролювання як важлива та складна функція управління не може розглядатися окремо від інших загальних функцій менеджменту. Контролювання має базуватися на встановленні стандартів, вимірювання фактично досягнутих результатів навчання та проведенні корегувань у випадку, якщо досягнуті результати істотно відрізняються від встановлених стандартів.

Стандарти – це конкретні навчальні цілі, прогрес стосовно яких піддається вимірюванню [4]. Стандарти дисциплін формулюються на основі існуючих у вищому навчальному закладі навчальних планів, програмах дисциплін та робочих програмах, причому студент має бути ознайомлений з ними та розуміти їхнє призначення та важливість. Встановлення стандартів, як перший етап процесу контролювання, відбувається на етапі підготовки курсу і організування навчального процесу, коли визначаються цілі навчальної дисципліни, впорядковується та структурується зміст окремих видів занять та розробляються критерії оцінювання знань студента.

Сам по собі процес контролювання пов'язаний з постійним вимірюванням фактичних показників, оскільки без цього неможливо визначити ступінь виконання роботи. Для отримання достовірних відомостей про виконуваних навчальні завдання, викладачі використовують такі методи збирання інформації як особисте спостереження за поведінкою студентів, щоденні усні та письмові опитування за матеріалами лекційних занять та питаннями, які було винесено на самопідготовку, захист індивідуальних завдань та самостійних (лабораторних робіт).

Особисте спостереження є доволі поширеним та ефективним способом контролювання, але може носити суб'єктивний характер. Саме тому особисте спостереження має доповнюватися спілкуванням зі студентами під час виконання останніми навчальних робіт, у першу чергу, шляхом проведення усних та письмових опитувань. Такі опитування мають проводитися регулярно, бути узгодженими зі змістом різних видів занять, які виконуються студентом, а також включати як стандартні питання у вигляді тестів так і більш складні відкриті запитання, за допомогою яких викладач може оцінити глибину знань студентів та здатність до репродуктивного, а не механістичного відтворення матеріалів навчального курсу.

Складним залишається питання оцінювання адекватності завдань за складністю та змістом, а також уникнення суб'єктивізму при оцінюванні повноти відповідей студентів при застосуванні відкритих запитань та проведенні усних співбесід. Успішність досягнення зазначених завдань визначається особистим досвідом викладача, яким зазвичай має бути провідний доцент або професор кафедри. Допомогу викладачу мають надавати також методичні комісії з відповідних напрямів або спеціальностей.

Розглянемо у якості прикладу організацію навчального процесу при вивченні дисципліни «Міжнародний менеджмент» студентами-магістрами економічних спеціальностей. Так, зміст навчальної дисципліни поділений на 3 змістові модулі, що передбачає проведення трьох модульних контрольних робіт із максимальним оцінюванням у 20 балів за кожною. При цьому отримання

студентом найвищої оцінки можливо лише за умови правильного розв'язання усього комплексу задач, складність яких оцінюється 1, 2 або 3 балами. Оскільки для студентів старших курсів характерним є здобуття практичного досвіду роботи, то важливим стає залучення студента до аудиторії. Найбільш простим способом є встановлення бальної системи за відвідування занять, наприклад, одного балу за відвідування лекції та 0,5 балу за відвідування семінарського (практичного або лабораторного) заняття.

Репродуктивна діяльність студентів під час аудиторної роботи на лекційному занятті оцінюється 1 додатковим балом у випадку, якщо студент відповів на запитання, яке стосується матеріалу попередньої лекції, а на семінарському занятті оцінюється 1-3 балами, в залежності від участі студента у навчальному процесі та рівня підготовленості до заняття.

На першому занятті студентам надається робоча програма дисципліни та адреса веб – сайту університету (відповідної кафедри), на якому опублікована програма та навчально-методичні матеріали з дисципліни. У робочій програмі зазначено завдання курсу, основну та додаткову літературу, перелік практичних завдань, систему і критерії оцінювання, правила відвідування та загальні вимоги викладача цього предмету (включаючи відвідування). Для студентів денної форми підготовки має діяти правило, згідно з яким отримання максимальної кількості балів (100 балів за національною шкалою або оцінок А, В за системою ECTS) можливе лише у випадку регулярної участі у освітньому процесі: відвідуванні занять, підготовці до лекційних та семінарських занять, своєчасному виконанні лабораторних та самостійних робіт. Якщо студент пропускає заняття - він пропускає і опитування, що в результаті має вплинути на його підсумкову оцінку. Студент повинен готуватися до занять, брати участь у виконанні як індивідуальних так і групових проектів та завдань. Оскільки здатність своєчасного виконання доручень працівниками є важливим критерієм оцінки ефективності робітника його керівництвом, то доцільно встановлювати правила, згідно з якими завдання, що здані після запропонованого терміну, ведуть до зниження оцінки (мова йде про неможливість отримання максимальної кількості балів). У випадку, якщо викладачі проводять неочікуване опитування, студенти мають бути повідомлені про можливість таких опитувань потягом першого заняття.

Таким чином, запропонована система дозволяє студенту «нагромаджувати» бали в процесі навчальної діяльності, обираючи альтернативу між виходом на сесію або отриманням найвищої оцінки в результаті постійної та наполегливої роботи. Для студентів зі слабким рівнем підготовки створюються стимули для відвідування аудиторних занять та пасивного засвоєння матеріалу лекцій, а також отримання знань в процесі групового навчання (виконання групових проектів та завдань).

Висновки. Удосконалення системи контролювання знань студентів на основі впровадження компетентнісного підходу збільшує вимоги до педагогічної викладачів та до розвитку ними тих професійних компетенцій, які мають бути сформовані у студентів. Важливими передумовами успішності

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

системи контролю є ретельність планування та організування навчального процесу, що оцінюється як актуальним навчально-методичним забезпеченням конкретної дисципліни, так і чіткістю та простотою критеріїв оцінювання знань студентів в процесі навчання. Критерії оцінювання мають базуватися на цілях вивчення навчального курсу, а цілі вивчення мають бути узгодженими з освітньо-професійними програмами та освітньо-кваліфікаційними характеристиками бакалаврів та магістрів, яким читається дисципліна. Система контролювання знань студентів має бути побудована таким чином, аби заохочувати до відвідування занять, закріплення змісту теоретичного курсу та самостійного оволодіння його окремими тематичними розділами, розвивати у студентів здатність знаходити, засвоювати та відтворювати нові знання, навички та уміння.

Література:

1. Лунячек В.Е. Развитие системы высшего образования в США в условиях децентрализации власти/ В.Е. Лунячек// Проблемы современной педагогической науки. Сер.: Педагогика і психологія. – Зб.статей: Ялта: РВВ КГУ, 2009. – Вип. 21. – Ч.5. – 272 с., с. 34 – 46.
2. Вагіна Н.С. Моделі оцінювання досягнень студентів в умовах кредитно-модульної системи (на прикладі математичних дисциплін) Електронний ресурс: www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpbdpu/.../Vagina%20N.pdf
3. Горпинич О.В. Вариативна складова підготовки кадрів з вищою освітою на основі компетентнісного підходу/ О.В. Горпинич // Управління якістю підготовки кадрів з вищою освітою через удосконалення процедур ліцензування, акредитації та рейтингування: зб. тез доп. наук.-метод. конф. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2012. – Т.2. – 146 с.
4. Бардась А.В. Менеджмент [Текст]: Навчальний посібник / А.В. Бардась, М.В. Бойченко, А.В. Дудник. – Дніпропетровськ: Державний ВНЗ «НГУ», 2012. – 381 с.

Бессчастный А.В., Голинько В.И.

ГВУЗ «Национальный горный университет»

К ВОПРОСУ ОБ ОЦЕНКЕ ЗНАНИЙ ПО ОХРАНЕ ТРУДА ПРИ ТЕСТОВОМ КОНТРОЛЕ

Широкое использование тестового контроля для оценки знаний обусловлено оперативностью проведения контроля, в том числе и с применением ПК, и возможностью оценки знаний даже не специалистом.

К недостаткам следует отнести возможность получения положительной оценки даже при отсутствии знаний (просто угадал правильный ответ) и, для исключения фактора удачи, большое количество мелких вопросов в тесте, что затрудняет возможность охватить проблему в целом. Кроме того, так как варианты ответов заданы, то задача студента заключается только в выборе правильного ответа. При этом исчезает творческая составляющая: одно дело

выбрать правильный ответ из предложенных ответов и, совсем другое дело – лично сформулировать правильный ответ.

Невзирая на эти недостатки, тестовый контроль становится основным способом оценки знаний, как в начальной школе, так и в высшей, как для гуманитарных дисциплин, так и для технических.

Суть тестового контроля заключается в разработке тестовых заданий состоящих из вопроса и нескольких неправильных ответов (дистракторов) предназначенных для рассеивания внимания. Оценка теста зависит от количества правильных ответов.

Чем больше число дистракторов (рассеивателей внимания) тем меньше вероятность случайного правильного ответа. Практически их не более 6. При этом число тестовых заданий (P) может варьироваться от пяти до нескольких десятков. Обычно правильный ответ оценивается одним или несколькими баллами, а неправильный - нулем. Суммарная оценка равна сумме набранных баллов (X). При этом пересчет в четырехбальную шкалу оценок производится через коэффициент усвоения K_u

$$K_u = X/P \quad (1)$$

Критерии определения оценок: «отлично» – $K_u > 0,9$; «хорошо» – $K_u = 0,8 \dots 0,9$; «удовлетворительно» – $K_u = 0,7 \dots 0,8$; «неудовлетворительно» – $K_u < 0,7$.

Специфика охраны труда заключается также в том, что при подготовке тестовых заданий очень тяжело, а иногда даже невозможно предложить дистракторы, которые были бы достаточно правдоподобными. Это позволяет студентам, не имея достаточных знаний, находить правильный ответ методом исключения неправильных ответов. Естественно, при этом итоговая оценка не будет соответствовать фактическим знаниям. К тому два и более дистрактора на один и тот же вопрос, независимо от их смыслового содержания, оцениваются одинаково – одним баллом. Поэтому возникает необходимость ранжировать ответы по степени правильности. Для минимизации этого фактора нами предлагается наряду с исчерпывающим правильным ответом, который оценивается максимальным баллом “5”, предусматривать ответы правильные, частично правильные и неправильные, которые оцениваются соответственно оценками “4”, “3” и “0”.

Однако, этот подход не исключает возможность, при наличии в тесте 10 вопросов, получения итоговой оценки «отлично», имея даже одно «неудовлетворительно», а при 100 вопросах – уже 10 «неудовлетворительно». И если это приемлемо для технических наук, то абсолютно неприемлемо, когда речь идет о жизни и здоровье работника.

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Поэтому мы считаем, что даже одна оценка «неудовлетворительно» не позволяет выставлять итоговую оценку «отлично». Для оценки «хорошо» допустимым является получение 10% неудовлетворительных оценок, а для оценки «удовлетворительно» - 20%.

Охрана труда, как наука, включает не только вопросы обеспечения и сохранения здоровья работника, но и правовые и организационные вопросы охраны труда. Такая широкая палитра разноплановых тем приводит к тому, что невозможно сформулировать все тестовые вопросы одинаковой значимости («веса»). Например, правильный ответ на вопрос «Как остановить артериальное кровотечение?» намного больше значимый, с точки зрения обеспечения безопасности работника, чем «Какие существуют виды ответственности за нарушение законодательства по охране труда?».

Поэтому возникает необходимость оценивать правильные ответы с учетом значимости тестового задания (весового коэффициента). При этом, для того чтобы исключить возможности получения отличной оценки при неправильном ответе на наиболее значимые вопросы, необходимо принимать их весовой коэффициент таким, чтобы выполнялось условие:

$$\frac{\sum_{i=1}^P X_{\max i} W_i}{X_j W_j} > 10, \quad (2)$$

где X_i - балл за каждый ответ; W_i - весовой коэффициент вопроса; $X_{\max i}$ – максимально возможный балл за ответ; X_j - балл за ответ на вопрос с весовым коэффициентом W_j .

Еще одной особенностью охраны труда является широкое использование понятия допустимое значение той или иной величины или параметра безопасности. Обычно это одна конкретная цифра. Но, в отличие, например, от механики, где если болт должен иметь длину 100 мм, то любой другой ответ будет неправильным, в охране труда все несколько иначе. Так, например, предельно допустимая концентрация оксида углерода в воздухе рабочей зоны равна 20 мг/м³. Любая цифра больше 20 будет рассматриваться как неправильный ответ. Цифра меньше 20 будет тоже неправильная, но не ошибочная, так как такая концентрация оксида углерода только улучшает условия труда. Естественно, такие ответы должны оцениваться не отличной, но положительной оценкой.

Описанный подход реализован в виде компьютерной программы TEST, которая предназначена для создания теста и возможности его корректировки, обучения и контроля знаний. Основные оконные формы программы приведены на рис. 1 и 2.

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

Весь курс охрани труда разделен на 10 тем и по каждой теме составлено 11 тестовых заданий. Разделение на темы необходимо для равномерного охвата вопросами всего объема курса. Таким образом, тест состоит из 110 тестовых заданий, каждое из которых включает вопрос и 4 варианта ответов. При компьютерном наборе дополнительно вводится весовой коэффициент каждого тестового задания и оценка каждого ответа.

The screenshot shows a software interface for a knowledge control test. At the top, the title is "Контроль знаний по Модуль БЖД и ООП". Below the title, there are input fields for "Введіть групу" (Group) with the value "РФ-11-1" and "прізвище та ініціали" (Surname and initials) with the value "Богомолов П.С.". A central instruction box reads: "і натисніть кнопку КОНТРОЛЬ. Потім виберіть правильну відповідь і натисніть відповідну кнопку. Виконайте тіж операції для всіх питань. По закінченні відповідей натисніть кнопку ОЦІНКА. Не забувайте про ЧАС!". Below this, there are tabs for "Питання 1" through "Питання 10", with "Питання 1" selected. The question text is: "Как осуществляется снижение шума на пути его распространения?". There are four answer boxes, each with a "Відповідь" label and a radio button. "Відповідь 1" is selected and has a green checkmark. The answers are: 1. "Все ответы правильные.", 2. "Применяются акустические экраны, средства индивидуальной защиты.", 3. "Применяются глушители, устранение источника шума", 4. "Применяется звукоизоляция оборудования, звукопоглощающие покрытия, звукоизоляция персонала." At the bottom, there are buttons for "Контроль", "Оцінка", and "Вихід". A status bar at the very bottom shows "Ви відповіли на 1 питання", "Час на залік 15 хв", a progress indicator, and "Залишилось 13 хв".

Рис.1. Оконная форма контроля знаний

После активизации программы студент вводит информацию о себе и нажимает клавишу Контроль. После чего на экране возникает десятистраничный блокнот с вариантами из четырех ответов. Порядок представления тем, вопросов в теме и ответов в вопросах задается датчиком случайных цифр, что исключает возможность использования шаблона правильных ответов. Студент щелкает мышкой выбранному вопросу и аналогичным образом указывает выбранный ответ. Корешок вопроса, на который указан ответ, меняет цвет на красный. По окончании ответов на все вопросы нажимается клавиша Оценка и студенту выставляется итоговая оценка, определяемая по значению коэффициента усвоения

$$K_y = \frac{\sum_{i=1}^p X_i W_i}{\sum_{i=1}^p X_{max_i} W_i} \quad (3)$$

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

При этом учитывается ограничение на количество неудовлетворительных оценок.

Итоговая оценка может выставляться в виде суммы набранных баллов (числитель формулы 3), по четырех бальной шкале или в виде "зачтено", "незачтено".

В программе предусмотрено представление информации о времени использованном и оставшемся, о количестве ответов (рис.1).

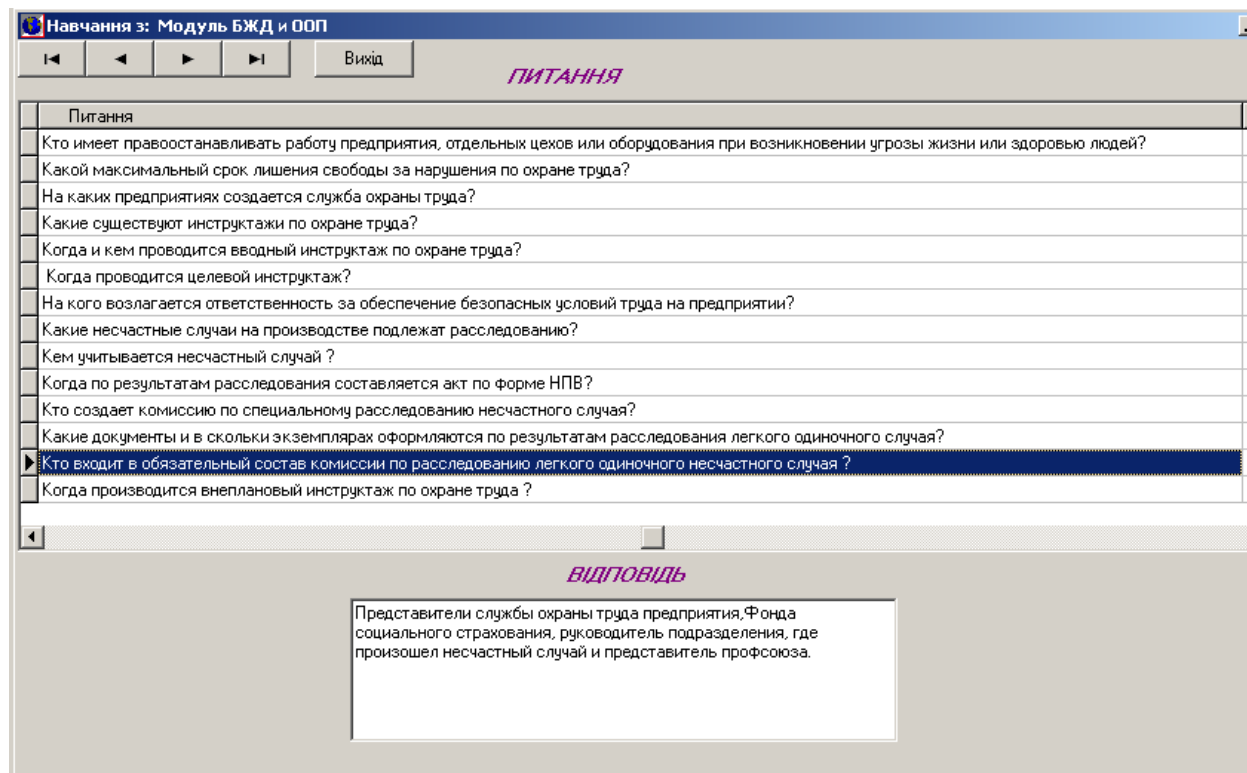

Рис. 2. Оконная форма для обучения

Если студент не уложился в установленные 15 минут, то появляется предупреждающая надпись и оценка выставляется по формуле 2, где Р – количество фактически имеющихся ответов. В процессе контроля знаний отвечать на вопросы можно в произвольном порядке. До нажатия клавиши Контроль можно корректировать предыдущий выбор. По окончании тестирования можно просмотреть итоговый протокол, в котором указаны оценки по каждому вопросу, а при необходимости получить распечатку заданных вопросов и выбранных ответов.

Обучение по охране труда производится после выбора соответствующей опции в главном меню. После ввода пароля допуска студент имеет возможность ознакомиться со всеми 110 вопросами и правильными ответами на них. Выбор вопросов осуществляется вертикальной полосой прокрутки или навигатором, расположенном в верхней части оконной формы (рис. 2).

Опыт применения данной программы показывает ее высокую эффективность и возможность адекватно оценивать уровень знаний с учетом специфики дисциплины «Охрана труда».

Гаркуша І.П., Певзнер М.Ш.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ПЕРШИХ КУРСІВ

Анотація. Аналіз результатів ректорського контролю з дисципліни «Фізика» показує, що першокурсник відчуває дефіцит знань з фізики та математики. В статті приведені деякі заходи з науково-методичної роботи, що полегшують процес адаптації першокурсників до умов ВНЗ. Серед них оптимізація робочих планів, фізичного лабораторного практикуму, застосування інформаційно-комп'ютерних технологій навчання та ін.

Annotation. Analysis of the Rector control discipline "Physics" is indicating that student of the first courses feels deficient knowledge of physics and mathematics. In the article are some measures on scientific and technical work to facilitate the process of adaptation to the conditions of university for students of the first courses. These include optimization of working plans, physical laboratory work, the use of informational and computer technology education and others.

Аннотация. Анализ результатов ректорского контроля по дисциплине «Физика» показывает, что первокурсник испытывает дефицит знаний по физике и математике. В статье приведены некоторые мероприятия по научно-методической работе, облегчающие процесс адаптации первокурсников к условиям вуза. Среди них оптимизация рабочих планов, физического лабораторного практикума, применения информационно-компьютерных технологий обучения и др.

Останнім часом рівень підготовки випускників середніх шкіл з фізики і математики є дуже низьким і продовжує знижуватися. Три чверті студентів - першокурсників поступають до ВНЗ, практично не знаючи фізику.

Проблема полягає не стільки в тому, що вони не пам'ятають якихось формул або формулювання деяких законів. У школярів не формується причино - наслідковий кількісний тип мислення. Не слід забувати, що фізика – основна дисципліна, що формує інтелект особистості.

В наявності порушення системності навчання, переходу між шкільним і вузівським ланками фізичної освіти, розширення розриву між довузівської освітнім простором та вимогами в системі вищої професійної підготовки. Як наслідок, це призводить до загального зниження рівня і престижу інженерної освіти.

Причини такого становища відомі і обговорювалися багаторазово. Це:

перекіс в шкільних програмах в бік гуманітарних наук; необґрунтоване скорочення кількості годин на вивчення шкільних предметів природничо-наукового циклу;

низький престиж учительської праці (відсутність вчителів фізики в школах) і т.п.

Оскільки фізика не є обов'язковою дисципліною на вступних іспитах до ВНЗ, зовнішнє незалежне оцінювання з фізики проходить дуже незначна частина школярів. (В останній час намітилися позитивні тенденції - фізика почала входити як дисципліна за вибором на вступних іспитах у деяких технічних ВНЗ. Так в НГУ за напрямками „Гірництво”, „Геологія”, „Електротехніка”, „Комп'ютерні науки” та інших дисципліна фізика входить до конкурсних предметів як одна з дисциплін за вибором).

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Випускники технікумів і коледжів, що навчаються у ВНЗ за скороченою програмою, перебувають з точки зору вивчення фізики ще в гіршому становищі, ніж школярі. На першому курсі технікуму вся програма шкільного курсу фізики за 9,10 та 11 класи викладається за один навчальний рік.

Вважаючи на це на тих факультетах, де дисципліна «Фізика» вивчається в першому семестрі, в НГУ був проведений вхідний або ректорський контроль. На ньому оцінювались успішність та якість з фізики.

Аналіз результатів показав, що на всіх факультетах показники успішності та якості ректорського контролю нижче, ніж ті самі показники за атестатами про середню освіту. Середнє відхилення результатів ректорського контролю від даних атестатів (або ЗНО) складає: щодо абсолютної успішності – 30,5 %, щодо якості – 48,1 %. Таким чином, оцінки з фізики в атестатах про середню освіту є суттєво завищеними.

Отже, абітурієнт, почавши навчання у вищому навчальному закладі, відчуває величезний дефіцит базових знань і зі значними психологічними перевантаженнями опановує вузівським курсом загальної фізики

Протягом першого семестру успішність з фізики не перевищує 60-70%.

Саме на першому курсі, де вивчається фізика, відбувається процес адаптації студента до умов ВНЗ. Студент у цей період повинен не тільки здобувати знання з фізики, а й навчитися самостійно працювати з навчальним матеріалом в умовах ВНЗ, на лекціях, лабораторних та семінарських заняттях, повинен виробити певний стереотип навчальної діяльності.

Відомо, що привчання до розумової праці є більш важливим, ніж сам процес передачі знань. Воно досягається, головним чином, самостійною навчальною роботою студентів. Загальновідомо також, що найефективніше навчання досягається в процесі діяльності того, хто навчається. Тому основним фактором, стрижневою проблемою діяльності кафедр є організація самостійної роботи студентів.

Здебільшого під самостійною роботою студента розуміють роботу за межами розкладу занять. Проте самостійна робота студента має місце при всіх формах навчання, починаючи з лекції, а особливо під час лабораторних робіт, практичних занять, індивідуальних консультацій.

Збільшення годин на лекції з фізики та математики що було впроваджене у НГУ в останні роки за рішенням ректорату, позитивно вплинуло на якість викладання цих дисциплін.

Кафедра фізики НГУ провела певну роботу з використання доданих ректоратом годин учбового навантаження на адаптацію першокурсників до умов ВНЗ та ліквідацію прогалин у шкільному (або технікумівському) вивченні дисципліни «Фізика».

З цією метою перш за все була складена обов'язкова щодо виконання усіма лекторами кафедри програма з фізики, у якій деталізовані розділи шкільного курсу та до кожного з цих розділів підібрані відповідні задачі.

Кафедрою були розроблені та видані у видавничому комплексі НГУ методичні матеріали для повторення основних розділів шкільної програми, в

тому числі посібник І.П. Гаркуша, З.П. Мокляк, «Фізика. Задачі з розв'язаннями», НГУ, 2008, який витримав вже три видання.

Робочі програми з фізики, що укладаються згідно стандарту вищої освіти, були переглянуті, відкориговані та затверджені на засіданнях методичних комісій за напрямками таким чином, щоб добір матеріалу і розподіл його за часом викладання враховував слабку підготовку першокурсників з фізики;

На методичних семінарах кафедри фізики НГУ неодноразово підкреслювалося, що деякі викладачі, посиляючись на нібито набуті з шкільного курсу фізики знання, а з шкільного курсу математики володіння апаратом диференціального та інтегрального числення, на ранніх стадіях викладання дисципліни „Фізика одразу починають зі складних математичних співвідношень та формул. Наслідками такого підходу є повне нерозуміння студентами лекційного матеріалу.

Але поліпшення викладання курсу фізики повинно відбуватися не тільки за рахунок збільшення годин на читання курсу, а й за рахунок інтенсифікації навчального процесу, поліпшення методичної роботи кафедри.

На наш погляд основними шляхами поліпшення підготовки студентів з фізики можуть бути:

- методичне удосконалення навчальної діяльності кафедри фізики,
- ретельний добір матеріалу дисципліни «фізика»,
- підвищення ефективності педагогічної роботи викладачів і стимулювання самостійної роботи студентів,
- інтенсифікація навчального процесу з фізики,
- тісне узгодження навчально-методичної роботи між кафедрою фізики та іншими кафедрами ВНЗ.

Важливим кроком у напрямі вдосконалення навчальної діяльності зі студентами – першокурсниками з слід вважати модернізацію та перегляд змісту методичних матеріалів - інструкцій до лабораторних робіт, методичних вказівок до вирішення завдань і вивчення теоретичних питань курсу фізики.

Для першокурсників була проведена оптимізація (зменшення) числа лабораторних робіт майже вдвічі. Якщо раніше студент за семестр виконував 8-10 робіт, то тепер він виконує 5-6 за семестр. , За рахунок цього на виконання кожної роботи відводиться замість двох годин учбового часу чотири години. Це дає змогу перед виконанням роботи провести під керівництвом викладача ретельний розбір теоретичних питань, що використовуються в роботі, та методики її виконання. Такий спосіб приносить студенту, на наш погляд, значно більше користі, ніж просто виконання певної кількості робіт.

Поліпшення викладання курсу фізики на першому курсі повинно проходити поряд зі стимулюванням самостійної роботи студентів. На кафедрі фізики здійснюються консультації всіх викладачів не менш, ніж 4 години на тиждень за графіком, доведеним до відома студентів.

Але, незважаючи на прикладені зусилля, ефект залишається слабким. Головна причина - відсутність мотивації і викликана цим слабка відвідуваність занять.

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

В результаті вивчення курсу фізики студент повинен мати уявлення про основні принципи і законах фізики, а також мати чітке уявлення про межі застосування фізичних моделей і гіпотез, правильно формулювати фізичні ідеї, кількісно ставити і вирішувати фізичні задачі, вміти оцінювати порядок фізичних величин.

Функція ж прикладних наук полягає у використанні цих знань для розробки конкретних технологій, пристроїв і процесів, спрямованих на вирішення тих чи інших специфічних завдань, що стоять перед суспільством.

Курс фізики та всі навчальні матеріали повинні бути пристосовані до профілю вузу або спеціальностей; узгоджені з випускаючими кафедрами, повинні задовольняти їх потреби, але й давати знання з усіх розділів фізики.

Потрібно поліпшити мотивацію студентів до вивчення фундаментальних дисциплін, зокрема, показувати зв'язок фізики з майбутньою спеціальністю.

Як приклад можна навести практику професора Курінного В.П. в потоці „Системний аналіз”. Він завжди наголошує, що для проведення аналізу необхідно знання так званих вагових коефіцієнтів параметрів системи. Значення ж коефіцієнтів можна отримати, лише розглянувши механізми процесів, що протікають в системі.. Отже студенту, який навчається за спеціальністю „Системний аналіз” дуже важливо знати методологію розгляду фізичних процесів, студенти при цьому навчаються евристичному мисленню. Відомо, що евристичні методи і моделювання включають:

- постановку задачі;

- вибір методів її рішень і побудова (розробка) моделей і алгоритмів, ви-рух гіпотез і припущень

- осмислення результатів і прийняття рішень.

Тобто якраз ті методи, що використовує фізика – фізичні теорії мають саме модельний характер.

В умовах, що склалися, необхідні пошуки інноваційних технологій навчання. Одним з таких підходів є комп'ютерна технологія. Комп'ютер дає освіті нові можливості.

Можна вказати такі напрямки використання інформаційних технологій у курсі фізики:

- створення електронних навчально-методичних розробок;

- комп'ютерний фізичний практикум;

- створення електронного банку тестових матеріалів по всіх розділах курсу загальної фізики;

- тренування і контроль знань з фізики на різних етапах навчання (допуск до лабораторного роботам, тестування знань в рамках кредитно-модульної системи);

- застосування дистанційних форм навчання.

Кафедра фізики НГУ має певний досвід у застосуванні інформаційно-комп'ютерних технологій. Сьогодні нею створюється окремий сайт „Кафедра фізики” в домені НГУ «Physics ntu org ua». Це дозволить студентам мати більш оперативний доступ до електронних навчально-методичних розробок.

Сайт дає можливість реалізувати процедури дистанційного та особистісно-орієнтованого навчання, надати віддалений доступ суб'єктам освітнього процесу до інформації навчального та методичного характеру.

Зокрема застосування інформаційно-комп'ютерних технологій дає змогу здійснювати контроль підготовленості студентів до виконання лабораторної роботи тестуванням на комп'ютері.

Такий контроль є дієвим способом привчити студентів готуватися до заняття. При проведенні лабораторних занять через нестачу часу викладачеві складно проконтролювати студента, чи готовий він до виконання лабораторної роботи. Найчастіше студенти спочатку крутять ручки приладу, записують показання і тільки при співбесіді з викладачем з'ясовується, для чого це робилося.

Тестування з допомогою комп'ютерів дозволяє успішно справитися з цією організаційно-методичною проблемою і активізувати самостійну роботу студентів. У разі поганого результату тестування (нижче 60%) студент не допускається до роботи на установці і змушений додатково попрацювати над теоретичним матеріалом, потім ще раз пройти тестування.

Застосування інформаційних технологій дозволить створити навчальний текст з глосарієм (тобто словником термінів з тлумаченням), що запланований як держбюджетна науково-дослідна робота всіх викладачів кафедри фізики.

В результаті таких дій кафедра має надію створити позитивну мотивацію і підвищити інтерес студентів до вивчення дисципліни; і як результат збільшити рейтинг НГУ через інтерес користувачів Інтернету до сайту.

Горова А.І., Павличенко А.В.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

Кулина С.Л.

ДВНЗ «Червоноградський гірничо-економічний коледж»

Шкременко О.Л.

Петербурзький енергетичний інститут підвищення кваліфікації, Росія

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ, ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Проведена оцінка ролі системи оцінювання навчальних досягнень студентів в підвищенні якості їх навчально-пізнавальної діяльності. Визначені недоліки тестового оцінювання навчальних досягнень студентів.

Аннотация. Проведена оценка роли системы оценивания учебных достижений студентов в повышении качества их учебно-познавательной деятельности. Выявлены недостатки тестового оценивания учебных достижений студентов.

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Annotation. The role of the system of assessment of students' academic achievements in improvement of quality of their learning and cognitive activities has been estimated. The disadvantages of the assessment of students' academic achievements through testing have been identified.

Сучасні умови світової глобалізації вимагають від України приєднання до європейського освітнього простору. Одним із найважливіших завдань освіти України є створення умов для гармонійного розвитку особистості та відповідності її сучасним вимогам науково-технічного прогресу та соціально-економічного розвитку суспільства. Тому, для досягнення цих завдань необхідно оновлювати зміст освіти, проводити пошук ефективних методів і форм навчання, які в подальшому повинні забезпечувати високий рівень знань студентів.

Сьогодні, ситуація в освіті вимагає впровадження реформ і тому, входження держави в європейську систему освіти є досить актуальним і вагомим питанням, оскільки самоізоляція національної системи освіти від європейського освітнього простору може призвести до негативних наслідків. Але, звісно така інтеграція не повинна призвести до втрат найкращих традицій національної освіти. І тут, на нашу думку побоювання безпідставні, оскільки в положенні про Болонську систему освіти чітко говориться про те, що її метою є узгодження різних національних систем освіти між собою і головною умовою Болонської декларації є прозорість систем освіти та їх модернізація у відповідності одна одній з метою забезпечення академічної мобільності. Це дозволить досягнути високої якості освіти та поєднати науку і освіту на основі плідної співпраці європейських навчальних закладів.

В період реформування національної освітнього простору одним із не вирішених до сих пір питань є система оцінювання навчальних досягнень студентів. Так, ні в одному документі Болонської декларації немає вказівок щодо форм здійснення контролю за навчальною діяльністю студентів [1].

Проведення контролю за навчальними досягненнями студентів – це рівень оцінки якості вже засвоєних знань, рівень готовності до вивчення нового матеріалу. Оцінка якості навчальної діяльності студентів повинна стати одним із засобів управління навчально-виховним процесом і чим досконаліший буде контроль, тим успішніше буде здійснюватися керування навчальним процесом, та в цілому позитивно впливати на ефективність навчання. Крім традиційних методів контролю письмового (індивідуального, фронтального), усного, тестового, самоконтролю необхідно використовувати нові форми і методи практичної перевірки знань, зокрема «круглі столи», дискусії, ділові ігри, ситуаційні вправи та ін. [2]. Такі форми та методи в умовах інтерактивного навчання дозволять урізноманітнити процес навчання та сприяти пізнавальній та розумовій активності студентської молоді. Отже, питання проведення форм контролю є досить важливим, оскільки за допомогою контролю, його частоти

та наявності різних форм та методів можна в подальшому впливати на розвиток пам'яті, мислення, що дозволить сформувати особистість, яка здатна до прийняття самостійних творчих рішень та яка буде мати високий рівень фахової підготовки. Не менш важливим є розробка критеріїв оцінювання, які повинні враховувати педагогічні технології, які використовуються в період навчання.

Сьогодні в державній системі освіти активно впроваджується рейтингова система оцінювання. Позитивним застосуванням цієї системи це формування у студентської молоді відповідального ставлення до навчання, підвищення об'єктивності оцінювання, підвищення мотивації та зниження психологічного навантаження під час проведення іспитів, формування самостійності у молоді та створення здорової конкуренції. Також, необхідно зазначити, що використання такої системи оцінювання стимулює студентів до регулярного обґрунтованого контролю, що стимулює їх систематичну навчально-пізнавальну діяльність. Але, для якісного впровадження рейтингової системи оцінювання знань повинні бути створені такі умови, як готовність викладачів та студентів, належне методичне забезпечення навчальних дисциплін. Також вона повинна бути доступною і органічно застосовуватися у навчальному процесі, і реально оцінювати навчальні досягнення студентів.

Необхідно звернути увагу на значне використання тестового контролю при оцінюванні навчальних досягнень студентства, звісно автори не заперечують переваг цього виду контролю. Але, суттєвим недоліком в тих випадках коли використовується лише тестовий є те, що він іноді призводить до нездатності студентів логічно висловити свою думку, його використання не завжди дозволяє виявити глибину та системність знань. Також необхідно зупинитись і на такому питанні, як розробка контрольних завдань та тестів. Сьогодні в ВНЗ в більшій мірі розробкою цих завдань займаються спеціалісти, які не мають педагогічної освіти чи достатнього педагогічного досвіду. Тому, засоби діагностування та критерії оцінювання повинні розроблятися в межах державних стандартів.

Отже, впровадження рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень студентів повинно поєднувати в собі різні методи контролю, з метою створення системи з ефективними засобами заохочення до навчально-пізнавальної діяльності, оскільки – це один із етапів вимірювання готовності студентів до майбутньої професійної діяльності.

Література:

1. Євтух М. Б., Лузік Е. В., Дибкова Л. М. Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень. Моногр. / М. Б. Євтух, Е. В. Лузік, Л. М. Дибкова. — К. : КНЕУ, 2010. – 248 с.
2. Мельничук І.М. Оцінювання навчальних досягнень студентів в сучасних умовах підготовки майбутніх фахівців // Вісник Національної академії державної прикордонної служби України. Педагогічні науки – 2009. – №2. – С.101-112.

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Дашковська О.В.
Інститут інноваційних технологій і змісту освіти
Письменкова Т.О., Салов В.О.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ПРОЦЕДУРИ ТА ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

1. Стан питання. На Міжнародному семінарі “Реалізація Національної рамки кваліфікацій та оцінювання компетенцій в Україні, що проведений 22-23 листопада 2012 р. в Київському національному університеті ім.Тараса Шевченка за участі експертів Європейського фонду освіти, робочих груп з розроблення Національної рамки кваліфікацій та професійних стандартів, представники роботодавців та промисловості обговорювались процедури та принципи оцінювання в контексті визначення кваліфікацій.

У повідомленні Національного гірничого університету охарактеризована система моніторингу забезпечення якості вищої освіти в Україні:

Процедура	Терміни	Контролюючий орган, особа
Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів	Щорічно	МОН України
Державна акредитація спеціальностей та ВНЗ в цілому	Раз на 10 років	Акредитаційна комісія
Інспектування вищих навчальних закладів України	Вибірково у міжакредитаційний період	Державна інспекція вищих навчальних закладів України
Оцінювання навчальних досягнень студентів	Контрольні заходи за навчальним планом	Викладач

Фактично основною можливістю моніторингу якості вищої освіти є оцінювання навчальних досягнень студентів викладачем.

Оцінювання студентів - найважливіший елемент вищої освіти. Результати оцінювання мають значний вплив на кар'єру випускників. Тому важливо, щоб оцінювання проводилося професійно. Оцінювання дає важливу інформацію навчальному закладу про ефективність викладання. Оцінювання досягнень студентів передбачає послідовне використання оприлюднених критеріїв, правил і процедур.

Європейські стандарти та рекомендації передбачають, що процедури оцінювання досягнень студентів:

не покладатимуться на судження лише одного екзаменатора;

будуть здатними визначити, в якій мірі досягнуті заплановані навчальні результати;

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

забезпечуватимуть поточний, модульний, семестровий та підсумковий контролю;

матимуть чіткі й оприлюднені критерії виставлення оцінок;

братимуть до уваги наслідки екзаменаційних правил;

гарантуватимуть належну безпеку процесу оцінювання та його відповідність до задекларованих процедур;

підлягатимуть адміністративним перевіркам на точність здійснення вписаних процедур;

забезпечуватимуть зрозумілість алгоритму оцінювання;

надаватимуть можливість оцінювання результатів навчання за всіма формами;

забезпечуватимуть трансформацію визначеного рівня навчальних досягнень в оцінки за різноманітними шкалами;

будуть адекватними нормативній базі ЄКТС.

За формами організації до контрольних заходів належать: поточний, модульний, семестровий та підсумковий контролю.

Поточний контроль – оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу під час проведення аудиторних навчальних занять (опитування студентів на лекціях, перевірка та прийом звітів з виконання лабораторних робіт, тестування тощо).

Мета поточного контролю – налагодження зворотного зв'язку системи «викладач-студент».

Використання результатів поточного контролю допускається для визначення інтегрованого рівня досягнень студента за практичними, лабораторними й семінарськими модулями.

Засоби та методика поточного контролю визначаються викладачем з урахуванням специфіки навчального заняття, дисципліни та форми навчання.

Модульний контроль проводять на останньому занятті кожної чверті відповідно до навчального плану. Модульний контроль здійснюють викладачі, які викладали матеріал модуля.

Модульному контролю підлягає навчальний матеріал кожного модуля за видом занять (лекції, лабораторні, практичні, семінарські тощо) незалежно від регламентованої форми контролю.

Модулі за видами занять і процедури їх оцінювання подані в табл.1.

Таблиця 1.

Складові блоків модулів і процедури оцінювання

Модулі	Процедури оцінювання
Лекційний модуль	Виконання контрольної модульної роботи
Лабораторний модуль	Захист звіту про виконання лабораторних робіт
Семінарський модуль	Захист рефератів, аналітичних оглядів
Практичний модуль	Захист практичного, розрахункового, графічного, розрахунково-графічного індивідуального завдання або контрольна модульна робота
Курсовий модуль	Захист курсового проекту, роботи
Практика	Захист звіту про практику

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

При визначенні рівня досягнень студента з лекційного модуля допускається проведення співбесіди.

Для визначення рівня досягнень з лабораторних й семінарських модулів допускається використання результатів поточного оцінювання окремих занять та семінарів.

Результати модульного контролю доводяться до відома студентів викладачами на заняттях або через оприлюднення на інформаційних дошках кафедр.

Семестровий контроль – комплексне оцінювання рівня досягнень студентів за всіма видами навчальних занять на підставі результатів модульних контролів поточного семестру, що передбачені навчальним планом.

Для підвищення оцінки студент має право на складання екзамену (заліку) під час сесії. результати складання семестрового екзамену (заліку) під час сесії вважаються остаточними.

Семестровий контроль використовується як критерій виконання студентом навчального плану та підстава для адміністративних заходів відповідно до чинного законодавства щодо стипендіального забезпечення, переведення, відрахування та поновлення студентів.

Підсумковий контроль – оцінювання інтегрального рівня досягнень студента з дисципліни й відповідних оцінок за екмс та національною шкалами на підставі результатів семестрових контролів.

2. Оцінювання студентів за видами занять. Оцінювання результатів навчання студентів реалізується за допомогою відповідних засобів діагностики через визначення рівня досягнень студента та використання його як критерію оцінювання за схемою додатка до диплома європейського зразка – табл.2.

Таблиця 2.

Схема оцінювання за Додатком до диплома європейського зразка

Оцінка за національною шкалою / National grade	Рівень досягнень, % / Marks, %
<i>Національна диференційована шкала</i>	
Відмінно / Excellent	90 – 100
Добре / Good	74 – 89
Задовільно / Satisfactory	60 – 73
Незадовільно / Fail	1 – 59
<i>Шкала ECTS</i>	
A	90 – 100
B	82 – 89
C	74 – 81
D	64 – 73
E	60 – 63
Fx	35 – 59
F	1 – 34

Організація навчального процесу за КМСОНП у ДВНЗ «НГУ» передбачає оцінювання студентів через визначення рівня досягнень з:

лекційного модуля навчальної дисципліни (модульний контроль, денна й вечірня форми навчання);

практичного модуля навчальної дисципліни (модульний контроль, денна й вечірня форми навчання);

лабораторного та семінарського модулів (модульний контроль, денна й вечірня форма);

дисципліни в цілому, що викладається в межах семестру, за результатами модульних контролів (семестровий контроль, денна й вечірня форми навчання);

навчальної дисципліни в цілому при складанні екзамену чи заліку під час сесії (семестровий контроль за всіма формами навчання);

дисципліни, що викладаються більше семестру, за результатами семестрових контролів (підсумковий контроль, всі форми навчання);

курсного проекту (роботи) та практики (всі форми навчання);

виконання навчального плану (рейтингування студентів, усі форми навчання).

2.1. Оцінювання лекційного модуля навчальної дисципліни (модульний контроль, денна й вечірня форми навчання)

Засоби діагностики – білети, що містять запитання або завдання з визначеними суттєвими операціями.

Процедура – виконання контрольної модульної роботи.

Критерій оцінювання – «рівень досягнень студента з лекційного модуля».

Рівень досягнень визначається аналізом відповіді студента:

$$P_i = 100 a / m, \%$$

де **a** – число правильних відповідей або виконаних істотних операцій відповідно до еталонів рішень; **m** – загальна кількість запитань або істотних операцій еталону рішень.

Викладач повинен за допомогою певних засобів діагностики визначити й проставити в універсальну кафедральну електронну відомість рівень досягнень студента за модулем у відсотках чи в балах за 100-бальною шкалою.

Облік результатів оцінювання модуля здійснюється автоматичним визначенням оцінки за ЄКТС та національною шкалами - табл. 3.

Таблиця 2.3.

Електронна відомість № _____

Оцінювання лекційного модуля навчальної дисципліни _____

Факультет _____ академічна група _____ кафедра _____ викладач _____

Дата _____

СТУДЕНТ	Рівень досягнень, %				Інтегральний рівень досягнень, %	Оцінка за ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
	54						
	90				90,0	A	Відмінно
	80				80,0	C	Добре
	70				70,0	D	Задовільно
	60				60,0	E	Задовільно
	40				40,0	Fx	Незадовільно
	30				30,0	F	Незадовільно

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Якщо студент не з'явився на модульний контроль, автоматично проставляються оцінки Fx і «незадовільно».

Електронна відомість зберігається в електронних ресурсах кафедри як обов'язковий документ, що підлягає адміністративному контролю.

2.2. Оцінювання практичного модуля навчальної дисципліни (модульний контроль, денна й вечірня форми навчання)

Засоби діагностики – завдання на модульну контрольну роботу чи на виконання індивідуального завдання з визначеними суттєвими операціями.

Процедура оцінювання – захист практичного, розрахункового, графічного, розрахунково-графічного індивідуального завдання або виконання контрольної модульної роботи.

Критерій оцінювання – «рівень досягнень з практичного модуля».

Оцінювання здійснюється аналогічно 2.1.

2.3. Оцінювання лабораторного модуля (модульний контроль, денна й вечірня форми навчання)

Засоби діагностики – вимоги до звіту про проведення та захисту лабораторних робіт.

Процедура – захист звіту про виконання лабораторних робіт.

Критерії оцінювання – «інтегральний рівень досягнень з лабораторного модуля».

Рівень досягнень студента з кожної лабораторної роботи визначається аналогічно 2.1.

Інтегральний рівень досягнень студента за лабораторний модуль встановлюється без участі студента автоматично з використанням електронної відомості за результатами оцінювання кожної лабораторної роботи – табл. 4.

Таблиця 4.

Електронна відомість № _____

Оцінювання лабораторного модуля навчальної дисципліни _____

Факультет _____ академічна група _____ кафедра _____ викладач _____

Дата _____

СТУДЕНТ	Рівень досягнень з лабораторної роботи, %				Інтегральний рівень досягнень, %	Оцінка за ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
	4	2	4	6			
	100	100	90	80	90,0	A	Відмінно
	80	90	80	90	85,0	B	Добре
	70	70	100	70	77,5	C	Добре
	60	70	60	60	61,3	E	Задовільно
	50	40	50	40	45,0	Fx	Незадовільно
	30	60	100	30	51,3	F	Незадовільно

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

Інтегральний рівень досягнень з лабораторного модуля визначається автоматично як середньозважений рівнів досягнень з кожної лабораторної роботи:

$$IP = \sum_{i=1}^n (P_i \times T_i) / T, \%$$

де **n** – число лабораторних робіт, що формують модуль; **P_i** – рівень досягнень за *i*-ю лабораторною роботою, %; **T_i** – обсяг *i*-ї лабораторної роботи; **T** – загальний обсяг лабораторного модуля.

Визначення оцінок за ЄКТС та національною шкалами здійснюється за схемою оцінювання Додатка до диплома за критерієм «рівень досягнень».

Якщо студент не з'явився на будь-яку лабораторну роботу, за лабораторний модуль автоматично проставляються оцінки Fx і «незадовільно».

Якщо рівень досягнень з будь-якої роботи нижче 60 %, за лабораторний модуль автоматично проставляються оцінки Fx і «незадовільно», якщо нижче 36 % - проставляються оцінки F і «незадовільно».

2.4. Оцінювання дисципліни в цілому, що викладається в межах семестру, за результатами модульних контролів (семестровий контроль, денна й вечірня форми навчання)

Здійснюється без участі студента автоматично. Для цього необхідно проставити в електронну відомість обсяг модулів за програмою навчальної дисципліни та рівень досягнень студента за кожним модулем – табл. 5.

Таблиця 5.

Електронна відомість № _____

Оцінювання навчальної дисципліни, семестровий контроль

Факультет _____ академічна група _____ кафедра _____ викладач _____

Дата _____

СТУДЕНТ	Рівень досягнень за модулями, %				Інтегральний рівень досягнень, %	Оцінка за ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
	216	36	108				
	100	90	90		96,0	A	Відмінно
	80	90	90		84,0	B	Добре
	70	70	70		70,0	D	Задовільно
	60	70	60		61,0	E	Задовільно
	50	40	40		46,0	Fx	Незадовільно
	30	60	60		42,0	F	Незадовільно

Інтегральний рівень досягнень студента з дисципліни визначається автоматично як середньозважений рівнів досягнень з модульних контролів:

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Визначення оцінок за ЄКТС та національними шкалами здійснюється за схемою оцінювання Додатку до диплому за критерієм «рівень досягнень».

Якщо студент не з'явився на будь-який модульний контроль, з дисципліни автоматично проставляються оцінки Fx і «незадовільно». якщо рівень досягнень з будь-якого модульного контролю нижче 60 %, з дисципліни автоматично проставляються оцінки Fx і «незадовільно», якщо нижче 36 % – F і «незадовільно».

2.5. Оцінювання навчальної дисципліни в цілому при складанні екзамену чи заліку під час сесії (семестровий контроль за всіма формами навчання)

Засоби діагностики – конкретизоване завдання на виконання комплексної контрольної роботи .

Процедура проведення екзамену (заліку) – виконання комплексної контрольної роботи.

Критерії оцінювання – «рівень досягнень студента з дисципліни».

Оцінювання здійснюється аналогічно 2.1.

2.6. Оцінювання навчальної дисципліни, що викладається більше одного семестру, за результатами семестрових контролів (підсумковий контроль, усі форми навчання)

Здійснюється без участі студента автоматично за допомогою електронної відомості на підставі результатів семестрових контролів та розподілу обсягу дисципліни за семестрами відповідно – табл. 6.

Таблиця 6.

Електронна відомість № _____

Оцінювання навчальної дисципліни, підсумковий контроль

Факультет _____ академічна група _____ кафедра _____ викладач _____

Дата _____

СТУДЕНТ	Інтегральний рівень досягнень за семестрами, %				Підсумковий інтегральний рівень досягнень, %	Оцінка за ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
	54	108	27				
	100	90	90		92,9	A	Відмінно
	80	90	90		87,1	B	Добре
	70	80	60		74,3	C	Добре
	60	60	60		60,0	E	Задовільно
	50	40	40		42,9	Fx	Незадовільно
	30	60	60		51,4	F	Незадовільно

Інтегральний рівень досягнень з дисципліни визначається автоматично як середньозважений рівнів досягнень семестрових контролів.

Визначення оцінок за ЄКТС та національними шкалами здійснюється за схемою оцінювання Додатка до диплома по критерію «рівень досягнень».

Якщо рівень досягнень з будь-якої дисципліни нижче 60 %, автоматично проставляються підсумкові оцінки «Fх» і «незадовільно», якщо нижче 36 % – «F» і «незадовільно».

3. Висновки. Наведений алгоритм оцінювання відповідає вимогам «Стандартів та рекомендацій в європейському просторі вищої освіти» щодо забезпечення якості освіти завдяки:

наявності й об'єктивності критеріїв оцінювання (рівень навчальних досягнень);

зрозумілості алгоритму оцінювання студентами й викладачами;

адекватності нормативній базі ЄКТС;

автоматичної трансформації визначеного рівня навчальних досягнень в оцінки за будь-якими шкалами;

можливості оцінювання результатів навчання за всіма формами.

Зіборов К.А., Проців В.В., Вернер І.В.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАСОБІВ ДІАГНОСТУВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Анотація. Узагальнено досвід використання різних типів систем для дистанційного тестування знань студентів. Обрана система з відкритим кодом Moodle. Виконані дослідження порівняння ефективності роботи за традиційною технологією з письмовими тестами на папері та використанням дистанційної комп'ютерної системи.

Аннотация. Обобщен опыт использования различных типов систем для дистанционного тестирования знаний студентов. Выбрана система с открытым кодом Moodle. Выполнены исследования сравнения эффективности работы по традиционной технологии с письменными тестами на бумаге и использованием дистанционной компьютерной системы.

Abstract. Summed up the experience of using different types of systems for remote testing of students' knowledge. You have selected an open-source Moodle. The studies compared the effectiveness of conventional technology with written tests on paper and using a remote computer system.

Вища освіта є основною складовою системи освіти, що визначає не тільки сучасний стан суспільства, але і перспективи його розвитку. Удосконалення навчального процесу повинне здійснюватися за різними критеріями. Однією з найважливіших складових модернізації навчального процесу є розробка об'єктивних методик контролю знань і оцінки якості навчання.

В умовах формування інформаційного суспільства ефективно функціонування системи освіти можливо при наявності безперервного моніторингу засвоєння програмного матеріалу. Свою основну функцію – забезпечення зворотного зв'язку в навчальній діяльності викладачів і студентів – моніторинг може виконувати за умови отримання об'єктивної своєчасної

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

інформації щодо засвоєння кожним студентом матеріалу з одночасним виявленням недоліків в їх знаннях. Таким чином, актуальним стає питання розробки та вибору інструментарію для здійснення моніторингу якості навчальних досягнень студентів.

Контроль якості знань повинен виконувати три основні функції.

1. Керування процесом засвоєння знань.
2. Виховування пізнавальної мотивації і стимулювання творчої діяльності.
3. Виконання функції засобу навчання і розвитку.

Використання тестування в порівнянні з іншими засобами контролю має низку таких переваг: універсальне охоплення всіх стадій процесу навчання; висока ступінь об'єктивності і, як наслідок, позитивний стимулюючий вплив на навчальну діяльність учнів; можливість його використання не тільки для контролю знань, умінь і навичок, але й для підвищення якості професійної підготовки студентів у цілому. Отже, тестування є не тільки засобом отримання необхідної інформації про динаміку процесів, що протікають у ВНЗ, але і виконує функцію мотивації, а, значить, і управління пізнавальною діяльністю студентів.

Мета роботи – обрання найбільш функціональної дистанційної електронної системи тестування знань студентів, що здатна з максимальною точністю надати звіт про рівень засвоєного навчального матеріалу; визначення доцільності використання такої системи в навчальному процесі ВНЗ.

Передумовою виникнення і подальшого розвитку дистанційного навчання стало розширення впливу використання Інтернет-технологій у всіх сферах життя і діяльності, в тому числі й в освіті. Вивчення Інтернет-технологій та програмного забезпечення для роботи в Інтернеті є обов'язковою частиною будь якої вузівської (а іноді і шкільної) програми. З часом Інтернет став не тільки об'єктом вивчення, але і перетворився на середовище, в якому можна вести повноцінне навчання бажаючих.

В рамках розвитку інформаційних технологій особливо актуальна автоматизація процесу тестування – створення систем комп'ютерного тестування, які дозволяли б моделювати як знання, так і методики роботи викладача, тим самим керувати процесом тестування. Вони не тільки забезпечують значну економію часу викладача, але і дозволяють швидко і об'єктивно оцінити реальні знання студента, тобто можуть бути ефективно використані студентом при самостійній підготовці до іспитів і заліків.

Дистанційне тестування на кафедрі основ конструювання механізмів і машин Державного ВНЗ «Національний гірничий університет» є додатковим засобом безперервного контролю знань студентів денної форми навчання протягом семестру, використовується протягом сесій інституту заочної освіти та планується застосовувати для дистанційної форми освіти.

Розглянувши найпопулярніші програмні засоби із закритим (KANSoftWare (kansoftware.ru), TestGold (avelife.ru), MyTestX (mytest.klyaksa.net) та ін.) та

відкритим (OpenTEST2 (opentest.com.ua), x-TLS (xtls.org.ua), Moodle (moodle.org) та ін.) програмними кодами [1-3], авторами зроблено висновок, що навчальним закладам з економічної точки зору доцільно використовувати системи електронного тестування знань з відкритим початковим кодом. Виходячи з необхідності постійного доопрацювання системи, а також внесення змін в програмний код, доробки і додавання необхідних модулів, системи з відкритим початковим кодом також є кращими.

Серед таких систем для освітніх установ найперспективнішою, гнучкою в налаштуванні і використанні є Moodle. Вона широко використовується в просторі СНД як основа для створення сайтів навчальних закладів і організацій, що займаються освітньою діяльністю.

Система Moodle розповсюджується безкоштовно як програмне забезпечення з відкритим кодом (Open Source) під ліцензією GNU Public License і належить до класу Learning Management System, що використовується для розробки, управління і розповсюдження навчальних online-матеріалів із забезпеченням сумісного доступу. Матеріали створюються у візуальному навчальному середовищі із завданням послідовності вивчення. Інтерфейс програми перекладений на більш ніж 75 мов, у тому числі на російську й українську.

Робота з системою здійснюється за допомогою Internet браузера – Internet Explorer, що входить до складу операційної системи Windows, або будь-якого іншого альтернативного браузера (наприклад, Opera, Firefox та ін.). Для цього потрібно знайти вікно входу (рис. 1), в якому ввести ім'я користувача та пароль.

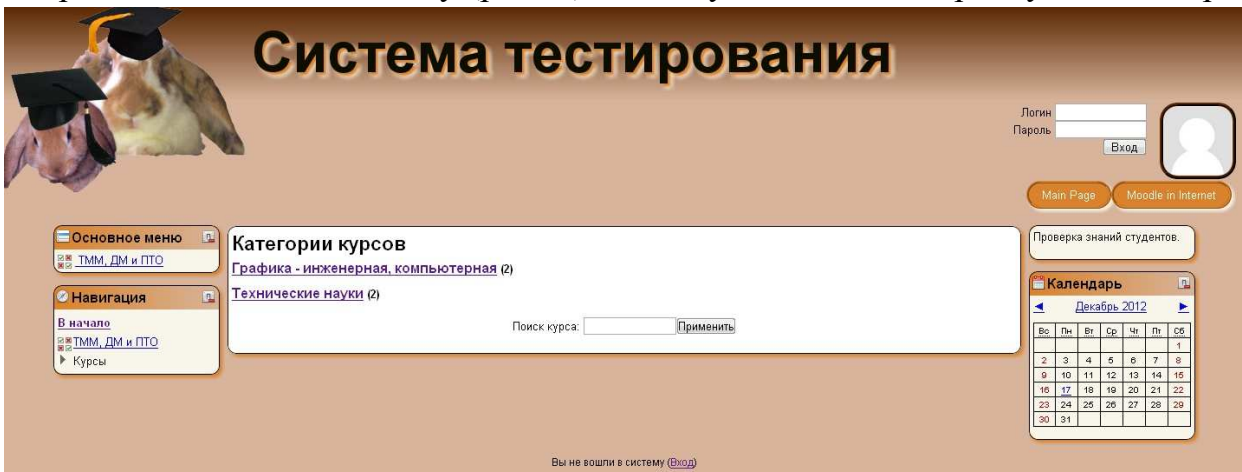

Рис. 1. Стартове вікно системи Moodle.

Головна сторінка курсу (рис. 2) розбита на розділи. Вміст курсу створюється додаванням ресурсів і елементів курсу.

Використовуючи Moodle, викладач може створювати курси, наповнюючи їх вмістом у вигляді текстів, допоміжних файлів, презентацій, опитувальників та ін. Moodle дозволяє створювати підсумковий контролюючий тест після

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

кожного модуля. За наслідками виконання слухачами завдань, викладач може виставляти оцінки і давати коментарі. Таким чином, Moodle є і центром створення навчального матеріалу і забезпечення інтерактивної взаємодії між учасниками навчального процесу.

Після доступу до системи тестування користувач отримує доступ до баз предметного наповнення, електронної залікової книжки (студент) та іншої інформації (викладач).

Головна сторінка кожного курсу зазвичай містить три блоки: праворуч, ліворуч і в центрі. В центрі вікна програми – блок із змістом курсу. В режимі редагування блоки можна додавати, приховувати, видаляти переміщати на сторінці (рис. 3).

Широкий вибір блоків забезпечує функціональність і містить додаткову інформацію для студентів і викладачів.

Moodle відкриває перед викладачем можливість не тільки організувати ефективний зворотний зв'язок із слухачами і оперативно оцінити його знання.

The screenshot shows the Moodle course page for 'Система тестирования'. The page is in Russian and features a user profile for 'Сергей Балашов (Выход)'. The main content area is titled 'Доступные курсы' and lists several courses, including 'Инженерная и компьютерная графика', 'Инженерная графика', and 'Теория машин и механизмов и детали машин'. The page also includes a navigation menu, a calendar for December 2012, and a search bar.

Система тестирования

Сергей Балашов (Выход)

Main Page Moodle in Int

Основное меню ТММ, ДМ и ПТО

Навигация

В начало

- Моя домашняя страница
- Страницы сайта
- Мой профиль
- Курсы

Настройки

- Настройки главной страницы
- Режим редактирования
- Редактировать настройки
- Пользователи
- Резервное копирование
- Восстановить
- Банк вопросов

Настройки моего профиля

Администрирование

Найти

Обмен сообщениями

Нет новых сообщений

Сообщения

Доступные курсы

Инженерная и компьютерная графика

Инженерная графика

Теория машин и механизмов и детали машин

Национальный гирничий университет

Кафедра „Основи проектування механізмів і машин“

Напрямы освіти: Гірничтво

Дисципліна: Теорія механізмів і машин та деталі машин

Тема: Вали, вісі, підшипники. З'єднання деталей машин.

Национальный гирничий университет

Кафедра: «Основ конструирования механизмов и машин» Напрямы освіти: Инженерная механика, Автомобили

Дисципліни: Деталі машин, Деталі машин та ПТО. Тема: Передачі зачепленням

Проверка знаний студентов.

Календарь

Декабрь 2012

Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Вс
					1
2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31

Рис. 2. Головна сторінка Moodle.

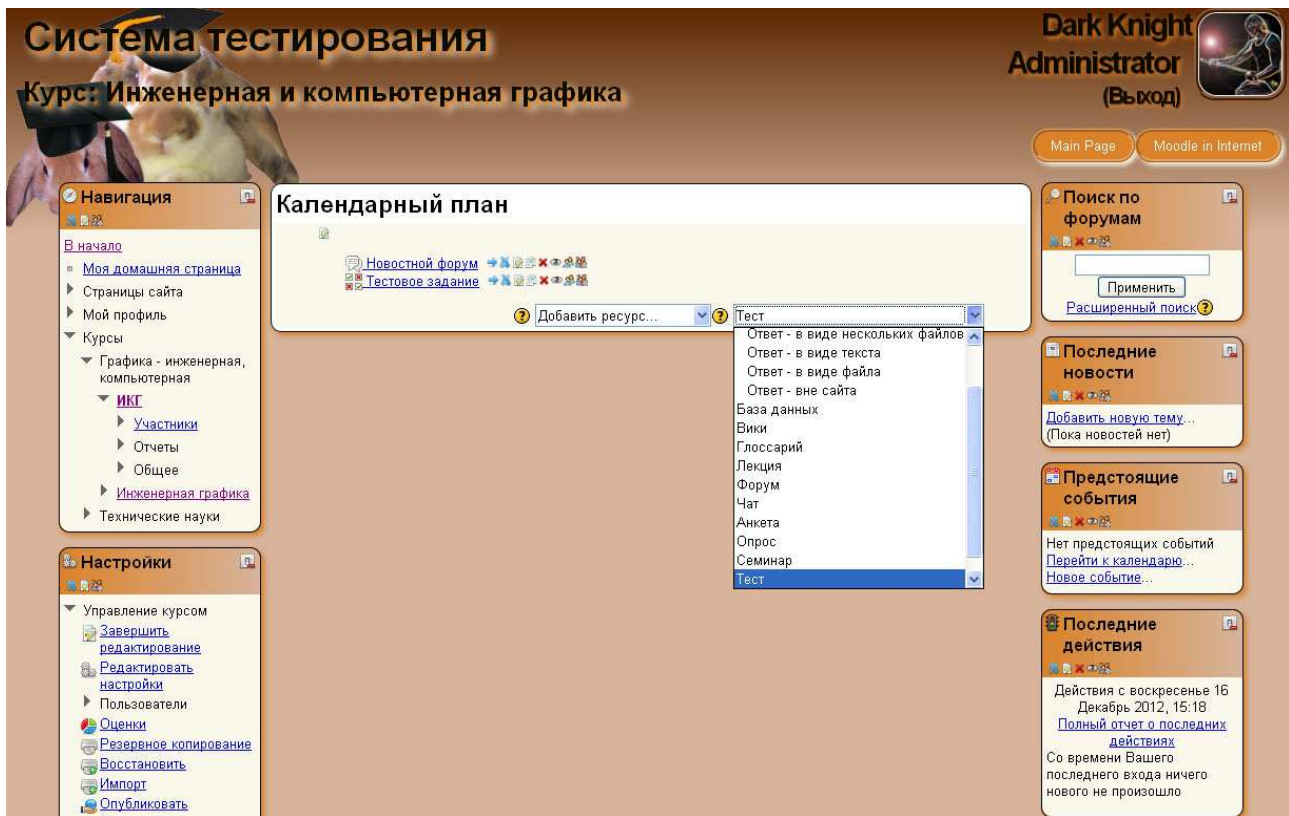

Рис. 3. Додавання елемента тест до курсу

Але вона дозволяє й гнучко змінювати структуру лекційних матеріалів і практичних занять відповідно до змінюваних завдань.

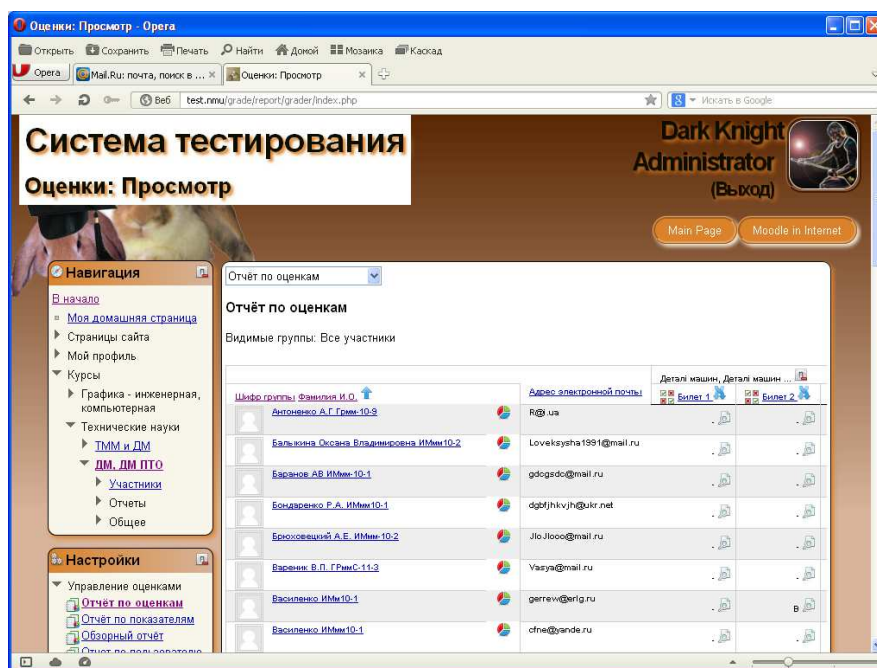
Питання зберігаються за категоріями. Спочатку в кожному курсі є тільки одна категорія – «За умовчанням», але можливо створити інші категорії для зручного зберігання питань. Передбачається також ієрархічна структура категорій, що дозволяє створювати тести за змістовними модулями дисципліни, що викладається, або за бажаними користувачем (студентом) результатами.

Тест-модуль в Moodle має велику кількість опцій і утиліт, які роблять його максимально гнучким. Можна створювати тести з різними типами питань, встановлювати різний час проходження тесту (особливо це важливо при наявності у студентів сучасних смартфонів та Вікіпедії), випадково згенерувати тести із списку питань, дозволити студентам повторити спробу для кожного питання або пройти тест кілька разів, і одержати оцінки щодо всіх спроб.

Ці особливості відкривають великі можливості, які не порівнюються з тестами на папері. Складно, майже неможливо, вгадати правильні відповіді на тести з випадково обраними з бази питаннями та довільно розташованими відповідями. Програма для кожної спроби будь-якого студента створює нові тести із існуючої бази питань, тому можна дати студентам можливість попрактикуватися в проходженні тесту за весь курс, або сформувати тести за різними категоріями оцінки.

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Всі результати тестування відправляються на сервер, а статистика з усіх курсів (або по студентам) доступна для аналізу викладачеві, або співробітнику, який адмініструє сервер (рис. 4).

а)

Microsoft Excel - ДМ ДМ ПТО Оценки МПГМ 24_12_2012

Контроль знаний студентов в системе электронной проверки знаний Moodle

Дисциплина: ДМ ПТО Дата сдачи: 24.12.2012

№	Фамилия И.О.	Шифр группы	Итоговая оценка
1	Броховецкий А.Е.	ИММ-10-2	38.46
2	Давыдов	ИММ-10-2	30.77
3	Жаковский Валерий Александрович	ИММ-10-2	76.92
4	Орловский Я.В.	ИММ-10-2	23.08
5	Степанов П.С.	ИММ-10-2	23.08
6	Чергик Виктор Сергеевич	ИММ-10-2	53.85
7	Юрченко О.М.	ИММ-10-2	53.85

б)

Рисунок 4 – Зведена відомість результатів тестування:

а) – вигляд результатів тестування у системі Moodle

б) – експортована в Excel відомість результатів тестування по групі

Для встановлення впливу системи контролю знань студентів Moodle на якість навчання було проведено дослідження. Дослідження проводилося протягом 2012 р., при цьому об'єктом педагогічного експерименту стали студенти 2 – 3 курсів механіко-машинобудівного факультету ДВНЗ «Національний гірничий університет» [4]. За наслідками вхідного контролю,

проведеного у формі письмового тестування, на основі складених завдань були одержані наступні дані (рис. 5).

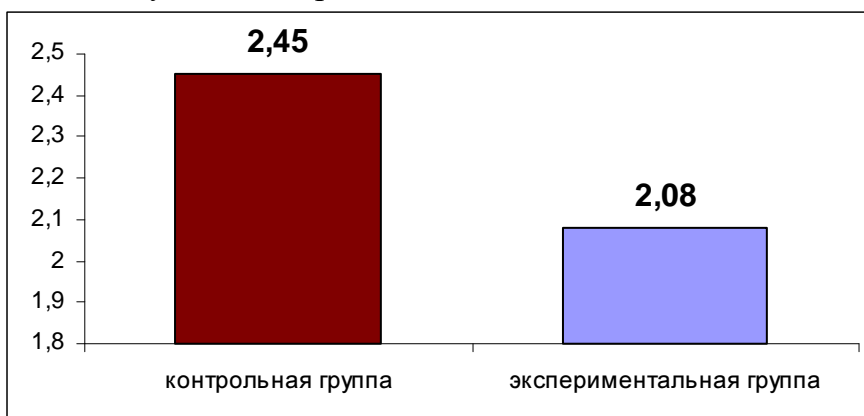

Рис. 5. Порівняльний аналіз рівня засвоєння навчального матеріалу в контрольній та експериментальній групах

Висновки.

1. Сучасний стан розвитку суспільства вимагає від ВНЗ створення ефективних систем та об'єктивних методик контролю знань і оцінки якості навчання.

2. Виходячи з необхідності постійного доопрацювання системи контролю знань, а також внесення змін в програмний код, доробки і додавання необхідних модулів, системи з відкритим початковим кодом є кращими.

3. Серед систем з відкритим початковим кодом для освітніх установ найперспективнішою, гнучкою в налаштуванні і використанні є Moodle (moodle.org).

4. Одержані в ході експерименту результати довели адекватність розробленої технології меті, завданням і принципам контролю як компоненту педагогічного процесу.

Література:

1. Безрукова Н. П. Сравнительный анализ возможностей специализированных сред и программ для разработки компьютерных тестов [Электронный ресурс] / Н. П. Безрукова, А. А. Безруков // Всероссийский конкурсный отбор обзорно-аналитических статей по приоритетному направлению, Информационно-телекоммуникационные системы, 2008. – 35 с. – Режим доступа: http://window.edu.ru/window_catalog/files/r58789/68346e2-st02.pdf.

2. Рушаков С. В. Применение информационных технологий при оценке качества знаний [Электронный ресурс] // С. В. Рушаков, А. А. Калмыков. – Режим доступа: <http://www.ito.su/1997/B/B406.html>.

3. Кравцов Г.М. Модель контроля знаний в системе дистанционного тестирования «WEB-EXAMINER» по стандарту IMS / Г.М. Кравцов, Д.Г. Кравцов // Proceedings ITEA-2007. New Information Technologies in Education for All: State of the Art and Prospects: Second International Conference (Ukraine, IRTC, 21-23 November 2007). тези доповідей – Kiev, 2007. – P.187-194.

4. Звіт про науково-дослідну роботу «Розробка та впровадження сучасних засобів діагностування та контролю знань» з теми М-367, 2012, ДВНЗ «НГУ»

Іванова Л.В.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДИПЛОМУВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. Робота присвячена проблемі організації дипломування у вищих навчальних закладах. Розглядається правова основа та етапи дипломування. Визначено суб'єктів, які приймають участь у процесі дипломування, та чинники, що можуть впливати на якість результату дипломування

Аннотация. Работа посвящена проблеме организации дипломирования в высших учебных заведениях. Рассматривается правовая основа и этапы дипломирования. Определены субъекты, которые принимают участие в процессе дипломирования, и факторы, которые могут влиять на качество результата дипломирования

Annotation. In the article it goes about the problem to organize a student's degree work at the higher education institutes. The legal framework and the stages of the thesis implementation are examined. The participants of the process and the factors that may affect the quality of the result are defined

Процес дипломування, тобто виконання та захисту дипломної (випускної) роботи (проекту), є завершальним етапом навчального процесу у вищих навчальних закладах (ВНЗ). Дипломування є достатньо складним та відповідальним процесом, від результату якого залежить присвоєння відповідної кваліфікації.

Правовою основою забезпечення навчального процесу, зокрема й дипломування є:

- а) нормативно-правові акти України (конституція та інші закони, підзаконні акти, зокрема Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, державні стандарти та інші нормативні документи), міжнародні договори України, що входять в систему вищої освіти в Україні;
- б) нормативні акти вищого навчального закладу.

Серед нормативно-правових актів України, що входять в систему вищої освіти, деякі вимоги до дипломування визначено тільки в:

Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах (зокрема п. 3.9.3), затвердженому наказом Міністерства освіти України від 02.06.1993 №161;

наказі Міністерства освіти і науки України від 07.08.2002 №450 «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів».

Очевидно, що сформульовані вимоги держави є достатньо загальними для організації процесу дипломування у ВНЗ, так як стосуються лише окремих питань цього процесу. Такі важливі в сучасних умовах питання як: взаємовідносини між суб'єктами процесу дипломування, їхні обов'язки та права, є недостатньо врегульованими. В нормативно-правових актах України

немає також вимоги щодо необхідності розробки у ВНЗ організаційних документів, що визначають правові норми (правила, порядок) дипломування. Хоча до науково-методичного забезпечення, визначеного в [1] (частина 7), включено «методичні матеріали для студентів з питань самостійного опрацювання фахової літератури, написання курсових робіт і дипломних проектів (робіт)». Також зазначено, що «Інші характеристики навчального процесу визначає викладач, кафедра (предметна або циклова комісія), вищий навчальний заклад.»

В таких умовах основою організації дипломування у ВНЗ може бути:

а) нормативний документ, розроблений та введений в дію вищим навчальним закладом, та дія якого поширюється на всі його структурні підрозділи (наприклад, положення про організацію дипломування);

б) досвід випускової кафедри (керівника кафедри та керівників дипломних робіт (проектів), традиція, звичай.

У процесі дипломування можна виділити такі етапи:

визначення теми та формулювання індивідуального завдання на дипломний проект (роботу);

вивчення проблеми, збирання необхідних матеріалів;

переддипломна практика;

виконання студентом завдання на дипломний проект (роботу) та оформлення результатів роботи;

перевірка, оцінка дипломного проекту (роботи) керівником та консультантами, а також їх відгуки;

рецензування дипломного проекту (роботи);

нормоконтроль та допуск до захисту дипломного проекту (роботи);

підготовка студентом матеріалів до захисту дипломного проекту (роботи), зокрема, доповіді;

засідання державної екзаменаційної комісії (ДЕК).

До основних суб'єктів, які приймають участь у процесі дипломування у ВНЗ, можна віднести:

студента;

керівника дипломного проекту (роботи);

керівника випускової кафедри;

консультантів дипломного проекту (роботи);

рецензентів;

структури та служби управління навчальним процесом (ректорат, інститути, факультети);

державну екзаменаційну комісію.

На якість результату дипломування можуть впливати такі чинники:

завдання (тема) на дипломний проект (роботу);

рівень підготовки та індивідуально-психологічні якості студента;

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

кваліфікаційна характеристика керівника (консультантів);
наявність мотивацій студента та керівника дипломного проекту (роботи);
терміни та календарний план дипломування;
заплановані норми часу на керівництво (консультування) дипломним проектом (роботою);
наявність умов виконання дипломного проекту (роботи);
психологічна сумісність студента та його керівника.

В умовах недостатнього правового забезпечення державою процесу дипломування, це завдання покладається на вищі навчальні заклади. Процес дипломування має регламентуватись нормативними документами, де мають бути вирішені питання взаємовідносин між суб'єктами процесу дипломування, визначені їхні обов'язки та права, описані етапи та порядок дипломування, а також враховані чинники, які можуть впливати на якість результатів дипломування, враховуючи накопичений досвід, традиції вищого навчального закладу, його випускових кафедр.

Література:

1. «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», затверджене наказом Міністерства освіти України від 02.06.1993 №161. <URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93>>

Иванова М.И.

ГВУЗ «Национальный горный университет»

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ БАЛЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЙ СИСТЕМЫ ОЦЕНИВАНИЯ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ

Аннотация. В статье рассмотрены существующие системы оценки качества знаний студентов, принципы рейтинговой системы оценивания, современные модульные технологии профессионального обучения, технологии развития критического мышления и проектная технология, выявлены недостатки кредитных технологий, предложено усовершенствование балльно-рейтинговой системы оценивания знаний студентов.

Анотація. У статті розглянуті існуючі системи оцінки якості знань студентів, принципи рейтингової системи оцінювання, сучасні модульні технології професійного навчання, технології розвитку критичного мислення і проектна технологія, виявлені недоліки кредитних технологій, запропоновано удосконалення балльно-рейтингової системи оцінювання знань студентів.

Annotation. The existent systems of estimation of quality of knowledge of students, principles of the rating system of evaluation, modern module technologies of the vocational training, technologies of development of the critical thinking and project technology, are considered in the article, the lacks of credit technologies are educued, the improvement of the point rating system of evaluation of knowledge of students is offered.

Критичный анализ публикаций. Первая система оценок возникла в Германии. Она состояла из трех баллов, каждый из которых обозначал разряд. Все ученики распределялись по разрядам (лучшие, средние и худшие). Со временем средний разряд, к которому принадлежало наибольшее число учеников, разделили на классы. Переход из одного разряда в другой знаменовал собой приобретение учениками целого ряда преимуществ и привилегий.

В истории украинского просвещения наиболее древней является система словесных оценок. В списке студентов Киевской духовной академии (1737 г.) первая группа отзывов обозначает очень хорошие успехи: «учения изрядного, надежного, доброго, честного, хорошего, похвального». Вторая группа обозначает успехи средние: «учения посредственного, мерного, нехудого». Третья группа отметок характеризует успехи ниже среднего: «учения слабого, подлого, прехудого, безнадежного, ленивого».

Постепенно оценка становится однообразней и короче. Она все чаще заменяется цифровой системой. 5-балльная была в 1837 г. официально установлена Министерством народного просвещения: «1» – слабые успехи; «2» – посредственные; «3» – достаточные; «4» – хорошие; «5» – отличные.

Во Франции сегодня используется 20-балльная система, в Англии и Польше – 6-балльная, Франции – 20-балльная, Молдове и Украине – 12-балльная, Белоруссии и Латвии – 10-балльная, США – 100-балльная [5].

В прошлом столетии сложились три основных подхода к модернизации и гуманизации балльной отметки, используемой в большей или меньшей степени в рамках традиционной системы [1]. Во-первых, пролонгированное оценивание, когда за отдельные небольшие ответы, дополнения, частные работы каждая из которых не «тянула» на следующий балл, выставлялось определенное количество плюсов (как правило, от одного до трех). В результате включался механизм своеобразного накопления, который не выходил за рамки традиционной пятибалльной шкалы. Во-вторых, в 1990-е годы постепенно вызревает переход от пятибалльной на многобалльную систему (от 1 до 100), известную как модульно-рейтинговую, когда каждое задание в зависимости от сложности, нестандартности, креативности оценивалось по определенной, пропорционально увеличивающейся шкале. В-третьих, использование различных методик оценивания познавательной деятельности по конечным результатам.

Рейтинговое оценивание знаний студентов предусматривает переход от констатирующего к накопительному статусу баллов и позволяет объективно ранжировать студентов при: а) подготовке рекомендаций на получение ими высшего образования различных ступеней (бакалавра, специалиста, магистра), б) распределении на специализации, в) назначении премий и стипендий, г)

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

снижении оплаты обучения; д) рекомендации выпускника для дальнейшего трудоустройства. Преимущества рейтинговой системы оценки знаний студентов рассмотрены в таблице 1.

Таблица 1 – Преимущества рейтинговой системы оценки знаний студентов

Для студентов	Для преподавателей	Для деканатов, кафедр
<ul style="list-style-type: none">•организовать систематическую, ритмичную работу по усвоению учебного материала;•в каждый день семестра оценивать состояние своей работы по изучению дисциплины, выполнению всех видов учебных поручений;•в течение семестра вносить коррективы в организацию текущей самостоятельной работы;•получать объективные показатели своих знаний по отдельным блокам учебной дисциплины и прогнозировать итоговую оценку по дисциплине;•иметь возможность получить итоговую оценку по дисциплине без экзамена (по итогам текущего контроля)	<ul style="list-style-type: none">•рационально планировать учебный процесс по данной дисциплине;•контролировать ход усвоения каждым студентом и учебной группой изучаемого материала;•своевременно вносить коррективы в организацию учебного процесса по результатам текущего рейтингового контроля;•всесторонне и объективно оценивать выполнение каждым студентом каждого учебного поручения;•точно и объективно определять итоговую оценку по дисциплине с учетом текущей успеваемости и экзамена;•решать вопрос о возможности безэкзаменационной оценки по дисциплине (по результатам текущего рейтинга)	<ul style="list-style-type: none">•улучшить контроль хода учебного процесса;•оценить работу каждого студента и учебных групп по результатам текущего рейтингового контроля и оперативно вносить коррективы в организацию учебного процесса;•объективно решать вопрос о возможности перевода студентов на третью ступень образования (инженерная подготовка и магистратура);•более рационально решать вопросы материального поощрения студентов (стипендии, надбавки и др.)

Кредитная система оценки предусматривает сопоставление учебных программ и оценку результатов образовательного процесса в национальном и международном контексте на уровне фиксируемых образовательными стандартами профессиональных компетенций и «стержневых» квалификаций.

Европейская кредитная система (ECTS) была призвана решить три проблемы: структуризацию учебных планов высших учебных заведений различных стран с целью обеспечения их совместимости; расширение возможностей для мобильности студентов; академическое признание.

Кредит обеспечивает возможность контроля полного объема нагрузки студента. При развернутой системе элективных курсов (курсов по выбору) система кредитов позволяет отслеживать выполнение каждым студентом программы для получения академической степени. Кредиты дают возможность

количественно охарактеризовать каждую учебную дисциплину так, чтобы законченный академический год определялся какой-либо их суммой за академические курсы.

Определение противоречий (проблемная ситуация). Очевидным недостатком кредитных технологий на сегодняшний день является тот факт, что, предоставляя инструментарий для сопоставления и оценки формируемых компетенций, они не предусматривают применения системы индикаторов типа и уровня учебных курсов [6]. Потенциально такие возможности заложены в накопительной системе зачетных баллов, в условиях которой кредиты могут начисляться с учетом типа и уровня сложности предлагаемых курсов (учебных блоков, модулей). Уровень сложности может обозначаться при помощи легко читаемой системы маркеров, существующей в большинстве вузов мира. Сегодня, к сожалению, эти системы имеют значительные разночтения. Так, во многих университетах Швеции принята схема кодирования преподаваемых дисциплин по циклам (социально-гуманитарных, естественнонаучных, общепрофессиональных и специальных дисциплин) и специальностям: H – Humanities, N – NaturalSciences, HP – Humanities, Philosophy. Великобритания и Франция используют другие коды для тех же дисциплин, а в Италии и Германии отличается и сама система кодирования. Таким образом, кредитные баллы становятся более целесообразным средством оценки, если они содержат информацию как об уровне сложности учебного курса (код), так и о достигнутых результатах, выраженных в количестве зачетных баллов, т.е. оценивание носит качественно-количественный характер.

Постановка задачи исследования. Существующие системы оценки качества знаний студентов в большинстве случаев являются недостаточно эффективными. Помимо субъективизма этих систем и доминирования в них усредненного подхода можно отметить также их эпизодическое и бессистемное использование. Система контроля знаний в вузах в настоящее время вступает в противоречие с современными требованиями к подготовке квалифицированных специалистов. Главный ее недостаток очевиден – она никак не способствует активной и ритмичной самостоятельной работе студентов.

Цель исследования. Целью данного исследования является усовершенствование балльно-рейтинговой системы оценивания знаний и обеспечение качества учебного процесса.

Результаты исследования. Принципы, на которых базируется рейтинговая система оценивания приведены на рисунке 1.

Технологии обучения, в рамках которых может быть использована рейтинговая система оценивания [4] приведены в таблице 2.

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Рисунок 1 – Принципы, на которых базируется рейтинговая система оценивания студентов

Таблица 2 – Технологии обучения, в рамках которых может быть использована рейтинговая система оценивания студентов

Название технологии	Характеристика	Преимущества и недостатки использования
Модульная технология профессионального обучения	Программа обучения включает систему модулей и учебных элементов, что позволяет планировать оценивание по каждому элементу программы. В каждом модуле предусматривается выполнение тестов и практических заданий. Результаты их выполнения учитываются при построении рейтинговой оценки. В модульных программах предусматривается итоговое тестирование, а также выполнение итоговых творческих работ. Данные виды учебной деятельности также должны быть включены в итоговую рейтинговую оценку	Технология модульного обучения тесно связана с рейтинговой системой оценивания, что принято говорить о модульно-рейтинговой технологии обучения (МРТО)

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

<p>Технология развития критического мышления (стратегия «электронный портфолио»)</p>	<p>Технология развития критического мышления ориентирована на формирование у студентов умений анализировать, систематизировать, оценивать информацию, на развитие метапознания (отслеживание хода своей мыслительной деятельности). Стратегия «электронный портфолио» предполагает, что на определенном этапе обучения (семестр, учебный год) студенты собирают и оформляют на компьютере различные работы (отчеты о выполнении практических работ, решенные задачи, отобранные интернет-ресурсы, разработанные программные продукты, доклады, рефераты, презентации, курсовые работы, оформленные с использованием ИКТ)</p>	<p>Каждый вид работы может быть оценен определенным числом баллов по определенным критериям, что создает необходимые предпосылки для рейтингового оценивания</p>
<p>Проектная технология</p>	<p>Студенты в процессе обучения выполняют самостоятельные разработки — проекты, в рамках которых решают определенную исследовательскую проблему. Обязательным этапом проектной деятельности является защита выполненного проекта. Условия реализации проекта: а) наличие исследовательской проблемы; б) значимость для студентов результатов проведенного исследования; в) четкое структурирование деятельности при выполнении проекта; г) преимущественно самостоятельная работа; д) использование исследовательских методов. Преподаватель в самом начале выполнения проекта представляет систему критериев, по которым будет оцениваться результативность выполнения проектного задания.</p>	<p>В рейтинговой системе учета учебных достижений по учебной дисциплине обязательно учитывается выполнение проектного задания.</p>

Методика комплексной сравнительной рейтинговой оценки базируется на таких составных этапах разработки [2]:

- а) определение целей рейтингового контроля;
- б) определение совокупности показателей деятельности студентов по учебной дисциплине (составление списка видов деятельности и требуемых отчетных материалов);
- в) разработка инструмента измерения (определение вклада каждого вида деятельности в общий результат, сопоставление видам деятельности баллов или весовых коэффициентов);
- г) разработка технологии сбора и хранения рейтинговых баллов студента

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

(выбор компьютерных инструментов, которые позволят хранить данные о результатах деятельности студентов и обрабатывать эти данные);

д) разработка компьютерного обеспечения рейтинговой системы оценивания.

Нами рекомендовано использование новых форм и методов оценки [2].

Кейс метод (англ. Casemethod, кейс-метод, кейс-стади, case-study, метод конкретных ситуаций, метод ситуационного анализа) – техника обучения, использующая описание реальных экономических, социальных и бизнес-ситуаций. Обучающиеся должны проанализировать ситуацию, разобраться в сути проблем, предложить возможные решения и выбрать лучшее из них. Кейсы базируются на реальном фактическом материале или же приближены к реальной ситуации.

Портфолио – подборка сертифицированных достижений, наиболее значимых работ и отзывов на них. Основной идеей портфолио как формы и метода оценки студента предполагает:

- смещение акцента с того, что учащийся не знает и не умеет, на то, что он знает и умеет по данной теме и данному предмету;
- интеграцию количественной и качественной оценок;
- перенос педагогических акцентов с авторитарной оценки на самооценку.

Педагогические тесты. С внедрением компетентностного подхода происходит переход от традиционного тестирования к тестированию разрабатываемому на основе теории педагогических измерений (психометрии, теория IRT, тестология). Новая теория тестов основана на математических моделях, которые позволяют дать наиболее объективные результаты тестирования [3]. Это Модель Раша, двухпараметрическая модель Бирнбаума и трехпараметрическая модель Бирнбаума.

Модель Раша (логистическая, однопараметровая):

$$p = \frac{s}{s+t}, \quad (1)$$

где s – уровень подготовленности участника тестирования;

p – вероятность правильного выполнения задания $p \in (0; +\infty)$;

t – уровень трудности тестового задания $t \in (0; +\infty)$;

На практике используют видоизмененную формулу (2):

$$\ln s = \theta, \ln t = \delta \leftrightarrow s = e^\theta, t = e^\delta, \\ p = \frac{1}{1+e^{-(\theta-\delta)}}, \quad (2)$$

где θ, δ – латентные переменные зависящие друг от друга.

Двухпараметрическая модель Бирнбаума:

$$p\left(\frac{\theta}{\delta} = \delta_0, d\right) = \left(1 + e^{-d(\theta - \delta)}\right)^{-1}, \quad (3)$$

где d – параметр дискриминации.

Трехпараметрическая модель Бирнбаума:

$$p\left(\frac{\theta}{\delta} = \delta_0, d, c\right) = c + (1 - c) \times \left[1 + e^{-d(\theta - \delta)}\right]^{-1}, \quad (4)$$

где c – параметр угадывания;

d – параметр дискриминации.

В настоящее время реализация комплексного подхода и создание системы оценки компетенций студентов сопряжена с рядом проблем. Во-первых, отсутствует действенный механизм взаимодействия вузов с работодателями. Во-вторых, инертность развития, поскольку позиция вузов и профессорско-преподавательского состава вузов не отличается особой активностью, т. е. имеют нежелание перестройки своей деятельности, освоения инновационных технологий обучения, связанных с модульной организацией учебного процесса, единой системой зачетных единиц (кредитов), качественно новым подходом к оценке результатов образования. В-третьих, отсутствуют единые критерии оценки компетенций, которые бы обеспечивали мониторинг знаний, умений и навыков; мониторинг оценки компетенций; объективность результатов мониторинга; сопоставимость приобретенных компетенций и методов контроля будущей профессиональной деятельности выпускников; возможность обратной связи (управление процессом обучения); обобщение результатов.

Выводы. При внедрении балльно-рейтинговой системы оценивания знаний и обеспечение качества учебного процесса необходимо придерживаться следующих правил [4]. Во-первых, необходимо утвердить положение, в котором кафедрам дается право самим устанавливать балльную схему и регламент оценки. Во-вторых, в регламенты оценки знаний по дисциплине необходимо включить воспитательные моменты: дисциплинированность, активность на семинарах и практических занятиях. В-третьих, в качестве усовершенствования существующей балльно-рейтинговой системы рекомендовано ввести поощрение общественной и научной работы студентов с использованием ресурсов системы академического рейтинга с целью повысить интерес студентов к общественной и научной работе.

Под общественной и научной работой понимается добровольная деятельность на бесплатной основе, результатом которой является привнесение нового и позитивного в жизнь других людей и/или достижения научно-исследовательского характера. При решении вопроса о поощрении студента через систему академического рейтинга учитывается только та общественная и научная работа, которая осуществляется в рамках Университета или в рамках проектов, где студент представляет Университет. Система мер поощрения

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

студентов за общественную и научную работу учитывает специфику указанных видов деятельности, прежде всего их добровольный характер, а также структуру студенческих организаций Университета.

Література:

1. Богуславский М. В. Методология и технологии образования (историко-педагогический контекст) [Текст] / М. В. Богуславский // Инновации в профессиональной школе. – 2010. – №10. – С. 3-48.
2. Замятин А.М. Система оценки компетенций студентов ВПО. Обзор достижений и нерешенных задач [Текст] / А. М. Замятин // Молодой ученый. – 2012. – №5. – С. 418-420.
3. Нейман Ю.М, Хлебников В.А. Введение в теорию моделирования и параметризации педагогических тестов / Ю.М. Нейман, В.А. Хлебников – Москва, 2000. – 168 с.
4. Сазонов Б.А. Балльно-рейтинговые системы оценивания знаний и обеспечение качества учебного процесса // Высшее образование в России. – 2012. – №6. – С. 28-40.
5. Харченко А.В. Аналитический обзор международных тенденций развития высшего образования №5 (январь – июнь 2003 г.). Центр проблем развития образования БГУ. Электронный ресурс. Точка доступа 01.03.2013 г. : <http://charko.narod.ru/tekst/an5/4.html>
6. Улицкая Е. Двадцать с плюсом за диктант. Электронный ресурс. Точка доступа 01.03.2013 г. : ww.ifvremya.ru/cgi!bin/res.pl?FIL=work/arc

Медведовська Т.П.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. У статті проаналізовано: сучасні проблеми забезпечення й оцінювання якості вищої освіти; визначення показників якості професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах; методики розробки складових комплексного оцінювання готовності випускників вищих навчальних закладів до здійснення професійної діяльності; створення вищими навчальними закладами власної системи оцінювання знань студентів.

Аннотация. В статье проанализированы: современные проблемы обеспечения и оценки качества высшего образования; определение показателей качества профессиональной подготовки специалистов в высших учебных заведениях; методики разработки составляющих комплексной оценки готовности выпускников высших учебных заведений к осуществлению профессиональной деятельности; создание высшими учебными заведениями собственной системы оценки знаний студентов.

Annotation. The article analyzes: current problems and evaluation of the quality of higher education, the definition of quality professional training in higher education; methodology development component comprehensive evaluation of readiness graduates to professional activities, the creation of universities own system of evaluation of students' knowledge.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Однією з актуальних проблем сьогодення залишаються забезпечення й оцінювання якості вищої освіти, визначення показників якості професійної підготовки фахівця у ВНЗ. Сьогодні

стан системи вищої освіти характеризується тим, що деякі аспекти проблеми оцінювання якості професійної підготовки фахівця, створення вищим навчальним закладом власної системи оцінювання недостатньо вирішені. Це пояснюється стрімким зростанням вимог до сучасного фахівця, серед яких перше місце посідає здатність до самонавчання і неперервного виробництва знань. Тому, на нашу думку, потребують дослідження наступні проблеми: порівняння різноманітних підходів до оцінювання якості вищого навчального закладу; створення системи якості вищої освіти; уточнення суті поняття «якість підготовки фахівця»; взаємозв'язок поняття «модель фахівця» з процедурою проведення комплексної оцінки якості підготовки фахівця у ВНЗ; оптимальний відбір сукупності показників для оцінки якості; узагальнення досвіду зарубіжних та українських університетів стосовно створення системи оцінювання якості підготовки випускників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Результати проведеного теоретичного аналізу науково-педагогічної літератури свідчать про те, що у контексті зазначеної проблеми сучасна наука має чимало теоретичних і практичних надбань. Проблеми оцінювання якості підготовки фахівців, методики розробки складових комплексного оцінювання готовності випускників вищих навчальних закладів до здійснення професійної діяльності, створення вищими навчальними закладами системи оцінювання стали предметом дослідження українських і зарубіжних науковців: Г.Г. Азгальдова, Л.І. Анищевої, В.А. Долятовського, Л.М. Віткіна, П.І. Канівця, П.В. Кулешова, Є.М. Мелешко, В.В. Стешенка, А.І. Субетто, Ю.Г. Татура, Р.А. Фатхутдинова, Г.І. Хімичевої та ін. Однак слід зауважити, що більшість з вище вказаних праць присвячена розробці аналітичної та економічної моделі оцінювання якості підготовки випускника ВНЗ. Це, на нашу думку, пояснюється тим, що для вирішення цього питання суто педагогічних знань виявляється недостатньо.

Формулювання цілей статті (постановка завдань). Мета нашого дослідження полягає в узагальненні закордонного та вітчизняного досвіду створення системи якості вищої освіти, розкритті змісту поняття «якість підготовки фахівця», «система якості», а також аналізі різноманітних підходів щодо вибору показників для комплексного оцінювання якості професійної підготовки фахівця.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. У сучасних умовах розвитку нашого суспільства вищий навчальний заклад надає різноманітні послуги, замовниками яких є: по-перше особистість, яка здобуває освіту, по-друге – виробництво, для якого готуються кваліфіковані фахівці, по-третє – держава, яке виступає як гарант освітнього процесу [2]. Постає питання: яким чином кожний з перерахованих замовників може оцінити якість наданих закладом вищої освіти послуг? На наш погляд, необхідно розкрити суть деяких базових понять, таких, наприклад, як якість вищої освіти, якість підготовки фахівця, система якості, підходи до оцінки якості роботи вищого навчального закладу.

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

До оцінки якості роботи закладів вищої освіти у світовій практиці застосовуються різноманітні підходи: репутаційний (використання експертного механізму для оцінки рівня професійних освітніх програм та навчальних закладів в цілому), результативний (вимірювання кількісних показників діяльності вищого навчального закладу) та загальний (базується на принципах Total Quality Management і вимог до систем менеджменту якості International Organization for Standardization) [4]. Сьогодні українські ВНЗ створюють системи якості, використовуючи загальний підхід.

За результатами теоретичного аналізу наукових джерел нами виявлено, що існують різноманітні тлумачення суті поняття «якість підготовки фахівця» та «якість фахівця», однак всі вони мають за основу «якість» як економічну категорію. Так, під якістю фахівця розуміють сукупність його властивостей, які дозволяють кваліфіковано і своєчасно виконувати професійну роботу у відповідності з паспортом спеціальності, займати активну громадянську позицію, постійно підвищувати свою кваліфікацію, а при необхідності своєчасно змінювати професію [5, с. 58]. У своєму дослідженні П.І. Канівець розглядає якість фахівця як об'єктивно існуючу сукупність властивостей і характеристик (знання, уміння, навички, особистісні якості, здібності, комунікативні та інші якості), яка визначає його як фахівця певної професії та спеціальності і відрізняє його від інших спеціалістів. Якість підготовки фахівця, на думку дослідника, це сукупність суттєвих властивостей та характеристик фахівця, рівень яких формується в процесі здійснення освітньої діяльності і повинен відповідати вимогам споживачів [1]. Під якістю підготовки фахівця ми розуміємо сукупність властивостей, якостей, здібностей та здатностей, характеристик фахівця, рівень яких формується в процесі здійснення ним навчальної діяльності у закладі вищої освіти і повинен відповідати вимогам споживачів (суспільства, ринка праці, роботодавців, самої особистості).

Серед проблем системи підготовки фахівців називають наступні:

- проблема невідповідності структури знань, умінь у молодих фахівців виробничим вимогам унаслідок розриву раніше існуючих системних зв'язків між виробництвом, наукою і освітою;

- проблема оцінки рівня конкурентоспроможності підготовки фахівців і виявлення чинників його підвищення;

- проблема невідповідності кваліфікаційної характеристики фахівця вимогам ринку професійної праці, роботодавців;

- проблема неадекватності вмісту навчального плану і робочих програм необхідним компетенціям відповідно до потреб розвитку ринку праці;

- проблема розвитку системи моніторингу і контролю якості підготовки фахівців, що включає: а) систему внутрішньої оцінки якості підготовки, а саме методи оцінки при вхідному, поточному і підсумковому контролі якості підготовки фахівців; б) систему зовнішньої оцінки якості підготовки фахівців [1, с. 52].

На наш погляд, цей перелік проблем слід доповнити наступним: проблема створення системи управління якістю підготовки у ВНЗ, оскільки невелика

кількість українських університетів упроваджують системи управління якістю та отримують міжнародні сертифікати.

Для оцінювання якості підготовки фахівця О.М. Мелешко запропонувала наступну схему формування показників якості підготовки фахівця: рівень фундаментальної теоретичної підготовки (знання природничо-наукових дисциплін, знання гуманітарних і соціальних наук, знання загально-професійних дисциплін, знання спецкурсів, рівень системності підготовки); рівень професійної компетентності (технологічна та інформаційна компетентність, базові навички фахівця, уміння обґрунтовувати і обирати найкраще рішення); особистісні якості фахівця (розумові навички, навички міжособистісної комунікації, особистісні якості) [3].

Також важливими кроком є створення вищим навчальним закладом власної системи, яка б дала можливість оцінити якість підготовки випускників. Для цього необхідно використати комплекс показників, завдяки яким можна об'єктивно оцінити майбутнього фахівця, його здатність виконувати майбутню професійну діяльність. Така система якості повинна бути основана на устояних традиціях, результатах наукових досліджень і сучасного досвіду [2, с. 22].

На нашу думку, побудова моделі професійної діяльності фахівця, а також моделі освітньої та професійної підготовки створюють можливість вибрати певну сукупність показників, які нададуть інформацію про рівень підготовки і готовності фахівця до професійної діяльності. Так, для оцінювання якості підготовки фахівця у ВНЗ пропонується використовувати комплексний показник, що містить в собі індивідуальні показники, які й характеризують ці властивості. У дослідженні російських науковців було обрано вісім таких індивідуальних показників якості фахівця: рівень професійних знань; рівень практичного застосування професійних знань; рівень творчих навичок (участь у науково-дослідницькій роботі, доповіді, статті, використання результатів науково-дослідницької роботи у курсових, дипломних роботах); рівень загальнопрофесійних знань (середня оцінка з загальнопрофесійних дисциплін); рівень загальних математичних і природничо-наукових, загальних гуманітарних й соціально-економічних знань (середня оцінка з загальних математичних і природничо-наукових, загальних гуманітарних і соціально-економічних дисциплін); рівень виконавської дисципліни (своєчасне виконання курсових, дипломних проектів, своєчасне отримання заліків – оцінює куратор академічної групи); рівень загальної активності і підприємництва (участь в суспільній праці і праці з сумісництвом – оцінює куратор групи); рівень культурного, етичного і морального виховання (оцінює куратор групи) [5, с. 59-60] .

Однак, на нашу думку, деякі з вказаних показників можуть бути недостатньо об'єктивними, оскільки самі залежать від багатьох чинників. Для більшої об'єктивності оцінювання якості підготовки фахівців у ВНЗ необхідно враховувати самооцінні судження випускників, які нададуть додаткову інформацію про їх готовність здійснювати професійну діяльність, про рівень сформованості тих чи інших якостей та властивостей та ін. Повноцінна освіта – це необхідна умова досягнення молоддю бажаного соціального статусу. Тому перед дослідниками актуальним залишається питання встановлення залежності

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

між соціальною та професійною орієнтаціями. Також, на наш погляд, показники для оцінювання якості підготовки фахівця повинні бути або уніфіковані для всіх спеціальностей вищого навчального закладу, або сформовані для кожної спеціальності окремо, враховуючи її специфіку.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, питання оцінювання якості підготовки фахівця, вибір показників, побудова системи оцінювання вищим навчальним закладом залишаються сьогодні недостатньо дослідженими. Результати теоретичного аналізу науково-педагогічних досліджень дають можливість говорити про існування різноманітних моделей оцінювання якості вищої освіти: оцінювання власної діяльності самим навчальним закладом; зовнішня оцінка; поєднання обох варіантів, або так звана «американська модель». Однак, сьогодні кожний вищий навчальний заклад має створювати власну систему якості.

Література:

1. Канивец, П.И. Модели и методы оценки качества подготовки и повышения конкурентоспособности специалистов [Текст]: дис. канд. эконом. наук / П.И. Канивец. – Новочеркасск, 2004. – 230 с.
2. Логачев, В. Система качества для образовательных услуг [Текст] / В. Логачев // Высшее образование в России. – 2001. – № 1. – С. 20-24.
3. Мелешко, Е.Н. Методы и модели управления качеством подготовки специалистов с высшим образованием в регионе: [Текст]: дис... канд. эконом. наук / Е.Н. Мелешко. – Ростов-на-Дону, 2000. – 249 с.
4. Похолков, Ю. Обеспечение и оценка качества высшего образования [Текст] / Ю. Похолков // Высшее образование в России. – 2004. – № 2. – С. 12-27.
5. Суслов, А.Г. Система оценки качества подготовки специалиста [Текст] / А. Г. Суслов // Качество. Инновации. Образование. – 2005. – № 3. – С. 58-61.

Нестерова О.Ю.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Анотація. У статті розглядається проблема характеристики критеріїв, показників та рівнів розвитку інформаційної культури майбутніх перекладачів в умовах вищого технічного навчального закладу. У результаті дослідження визначено кількісні та якісні показники початкового, професійного та вищого рівнів розвитку інформаційної культури студентів-перекладачів.

Аннотация. В статье рассматривается проблема характеристики критериев, показателей и уровней развития информационной культуры будущих переводчиков в условиях высшего технического учебного заведения. В результате исследования определены количественные и качественные показатели начального, профессионального и высшего уровней информационной культуры будущих переводчиков.

Annotation. The article deals with the problem of characteristics of the criteria, description and levels of future translators' information culture development under the conditions of higher technical educational establishment. As a result of the investigations the quantitative and qualitative descriptions of the starter, professional and higher levels of information culture development are defined.

При характеристиці розвитку інформаційної культури майбутніх перекладачів в умовах вищого технічного навчального закладу постає проблема визначення критеріїв розвитку інформаційної культури. Формулювання таких критеріїв можливе, на нашу думку, лише за умови врахування специфіки професійної діяльності перекладача та особливостей організації навчального процесу вищого навчального закладу.

Сучасні дослідники пропонують ряд критеріїв, за якими визначається рівень інформаційної культури, як-от: технічний, операційний, програмний, гігієнічно-ергономічний навчальний методичний [2], когнітивний, операційно-змістовний, комунікативний та ціннісно-рефлексивний [1], аксіологічний, мотиваційний, когнітивний, конструктивний, дослідницько-творчий [5].

Проте, проблема визначення критеріїв розвитку інформаційної культури студентів-перекладачів умовах вищого технічного навчального закладу не знаходить системного відображення у педагогічних дослідженнях. Тому мета нашого дослідження – визначити кількісні та якісні критерії визначення рівня розвитку інформаційної культури майбутніх перекладачів..

Проблема характеристики розвитку інформаційних цінностей є складнішою, адже процес розвитку цінностей тривалий та вимагає створення спеціальних педагогічних умов. Тому вирішенням цієї проблеми є, на нашу думку, проектування системи інформаційних цінностей на загальну систему цінностей майбутніх перекладачів, визначення пріоритетів серед цінностей та характеристика інформаційних цінностей відносно інших цінностей. У такому випадку вимірювання рівня інформаційної культури майбутніх перекладачів уможливлується у поєднанні з оцінюванням рівня розвитку інформаційних компетенцій. У свою чергу інформаційні компетенції можуть бути оцінені двома такими шляхами:

1) безвідносно до сфери застосування набутих компетенцій – як рівень розвитку саме інформаційних компетенцій;

2) у зв'язку із використанням інформаційних компетенцій для виконання професійних перекладацьких завдань.

Як уже зазначалося, для розвитку інформаційної культури майбутніх перекладачів доцільною є інтеграція цього процесу до формування професійних компетенцій, тобто при вивченні базових дисциплін. Таким чином, діагностика рівня розвитку інформаційної культури має відбуватися у зв'язку із використанням інформаційних компетенцій для виконання навчальних чи професійних перекладацьких завдань.

Не менш важливим при розробці засобів визначення рівня розвитку інформаційної культури є врахування аспектів вияву інформаційних компетенцій та цінностей у перекладацькій діяльності з огляду на послідовність роботи з інформацією при виконанні перекладу.

Адже перекладацькі уміння мають бути притаманні перекладачеві поряд із розумінням та визнанням цінності інформації, та, відповідно, урахуванням при роботі з інформаційними ресурсами у контексті виконання професійних обов'язків різноманітних аспектів інформаційної діяльності як передумови успішного виконання покладених на перекладача-фахівця функцій. Ключовим з

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

цією точки зору має бути розуміння ролі продуктів роботи перекладача в інформаційному обміні, а відтак і в житті суспільства. Адже перекладач має цілеспрямовано створювати інформаційні ресурси визначених типів для сторонніх користувачів. Сутність таких ресурсів визначається різновидом, умовами та типом здійснюваного перекладу. Виходячи із того, що користувач перекладу може бути як окремою особою, так і групою осіб, пов'язаних чи непов'язаних між собою, той, хто виконує переклад, має бути готовим до забезпечення інформаційних потреб різноманітних споживачів.

На основі цього узагальненого переліку навичок у якості критеріїв визначення рівня розвитку інформаційної культури майбутніх перекладачів доцільно, на нашу думку, розглядати такі критерії:

1. Змістовний;
2. Операційний;
3. Мотиваційний.

Мотиваційний критерій охоплює здатність, готовність та прагнення майбутніх перекладачів розглядати інформаційні ресурси як чинник мотивації до саморозвитку та самовдосконалення не лише у професійній галузі, а й у контексті загального розвитку особистості.

У межах змістовного критерію розглядаємо теоретичні знання, володіння термінологією, необхідні для здійснення інформаційної діяльності; розуміння сутності інформаційної діяльності та її ролі для ефективного виконання професійних обов'язків перекладача.

Операційний критерій поєднує у собі уміння і навички застосування цих знань у професійній діяльності, володіння шляхами і засобами роботи з інформацією для виконання перекладацьких функцій, а також готовність використовувати такі знання, уміння та навички на практиці.

Таким чином, для інформаційних компетенцій мотиваційний критерій виявляється, як готовність та прагнення безперервно розширювати і поновлювати свої знання, розвивати нові уміння і навички, пов'язані з інформаційною діяльністю; для інформаційних цінностей – як ставлення до інформаційних ресурсів як до джерела нових знань; готовність до постійного професійного самовдосконалення і саморозвитку.

Змістовний критерій для інформаційних компетенцій виявляється, як уміння розпізнавати інформаційні потреби для професійних перекладацьких завдань; знання етичних, економічних, правових, соціальних аспектів, пов'язаних з використанням інформації, та шляхів забезпечення дотримання норм і правил, прийнятих у суспільстві; для інформаційних цінностей – як розуміння цінності інформації для особистості та суспільства, і, як наслідок, необхідності дотримання етичних, економічних, правових, соціальних аспектів, пов'язаних з використанням інформації, при виконанні перекладів, реферування, анотування іншомовних текстів.

Операційний критерій для інформаційних компетенцій виявляється, як уміння та готовність знаходити, зберігати, відтворювати, оцінювати, створювати, ефективно використовувати необхідну інформацію під час виконання професійних обов'язків; для інформаційних цінностей – як

усвідомлення ролі перекладача в інформаційних процесах та відповідальне ставлення до інформаційних ресурсів; готовність брати відповідальність за інформаційні ресурси, створені у процесі професійної діяльності.

Дипломований фахівець-перекладач має володіти цими знаннями, уміннями і навичками, уміти та бути готовим застосовувати їх у відповідних ситуаціях професійної діяльності. У випадку, коли йдеться про студентів, які навчаються за спеціалізацією „Переклад”, то, звичайно, рівень розвитку таких знань, умінь та навичок має зростати, проте може не бути достатньо високим на початковому етапі навчання.

На основі вивчених нами джерел з теорії підготовки фахівців в умовах вищої школи, зокрема технічних університетів, визначаємо такі рівні розвитку інформаційної культури майбутніх перекладачів:

1. Початковий;
2. Професійний;
3. Вищий.

Початковий рівень розвитку інформаційної культури відображає розвиток інформаційних компетенцій, що задовольняє потреби в інформації для навчальних цілей, і характеризує якість роботи студента-перекладача з інформаційними ресурсами, необхідними для опанування навчальних дисциплін. Цей рівень передбачає готовність майбутнього перекладача до використання інформації у навчальній діяльності відповідно до запропонованих зразків.

Професійний рівень розвитку інформаційної культури відображає розвиток інформаційних компетенцій, що задовольняє потреби в інформації для професійних цілей, і характеризує якість роботи студента-перекладача з інформаційними ресурсами, необхідними для успішного виконання перекладацьких завдань. Цей рівень передбачає готовність майбутнього перекладача до використання інформації у навчальній діяльності та професійній діяльності самостійно, проте спираючись на вивчені раніше зразки.

Вищий рівень розвитку інформаційної культури відображає розвиток інформаційних компетенцій, що задовольняє потреби в інформації для професійних цілей та професійного розвитку, і характеризує якість роботи фахівця-перекладача з інформаційними ресурсами, необхідними для успішного виконання перекладацьких завдань та неперервної освіти протягом життя. Цей рівень передбачає готовність перекладача-фахівця до використання інформації у професійній діяльності та готовність задовольняти інформаційні потреби, що виникають у професійній діяльності перекладача та суміжних галузях діяльності.

При характеристиці визначених рівнів слід виходити із перерахованих вище критеріїв, інформаційних умінь та загальної концепції перекладацької компетенції. Розглянемо критерії, компоненти та показники розвитку інформаційної культури майбутнього перекладача в умовах технічного університету. При визначенні показників сформованості інформаційної культури майбутніх перекладачів були взяті до уваги відповідні компоненти та критерії інформаційної культури, що визначаються у контексті прийнятого у

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

дослідженні визначення інформаційної культури. Таким чином, основними якісними показниками розвитку інформаційної культури майбутніх перекладачів є рівень розвитку навичок інформаційної роботи та поширення галузі застосувань набутих навичок.

Відповідно до запропонованих показників, розглянемо характеристики рівнів розвитку інформаційної культури студента, який навчається за спеціалізацією „Переклад” у вищому технічному навчальному закладі.

Початковий рівень розвитку інформаційної культури визначається такими характеристиками:

1. Уміння розпізнавати інформаційні потреби для власних непрофесійних цілей; знання окремих етичних, економічних, правових, соціальних аспектів, пов'язаних з використанням інформації у відповідних ситуаціях, та шляхів забезпечення дотримання норм і правил, прийнятих у суспільстві;

2. Уміння знаходити, зберігати, відтворювати, оцінювати, використовувати інформацію для різноманітних цілей, не пов'язаних з виконанням професійних функцій;

3. Прагнення розширювати свої знання, розвивати уміння і навички, пов'язані з інформаційною діяльністю у професійній сфері.

Професійний рівень розвитку інформаційної культури визначається такими характеристиками:

1. Уміння розпізнавати інформаційні потреби для професійних перекладацьких завдань; знання етичних, економічних, правових, соціальних аспектів, пов'язаних з використанням інформації у професійній діяльності, та шляхів забезпечення дотримання норм і правил роботи є інформацією, прийнятих у суспільстві;

2. Уміння та готовність знаходити, зберігати, відтворювати, оцінювати, створювати, ефективно використовувати інформацію під час виконання професійних функцій;

3. Прагнення і здатність безперервно розширювати і поновлювати свої знання, розвивати нові уміння і навички, пов'язані з інформаційною діяльністю безвідносно до сфери діяльності;

4. Розуміння цінності інформації для особистості та суспільства, і, як наслідок, необхідності дотримання етичних, економічних, правових, соціальних аспектів, пов'язаних з використанням інформації, при виконанні перекладів, реферування, анотування іншомовних текстів;

5. Усвідомлення ролі перекладача в інформаційних процесах та відповідальне ставлення до інформаційних ресурсів; готовність брати відповідальність за інформаційні ресурси, створені у процесі професійної діяльності;

6. Ставлення до інформаційних ресурсів як до джерела нових знань; готовність до постійного професійного самовдосконалення і саморозвитку.

Вищий рівень розвитку інформаційної культури визначається такими характеристиками:

1. Уміння та навички розпізнавання інформаційних потреб для професійних перекладацьких завдань та суміжних видів діяльності; глибоке

знання етичних, економічних, правових, соціальних аспектів, пов'язаних з використанням інформації, та шляхів забезпечення дотримання норм і правил роботи з інформацією, прийнятих у суспільстві;

2. Уміння та готовність знаходити, зберігати, відтворювати, оцінювати, створювати, ефективно використовувати інформацію під час виконання професійних функцій та суміжних видів діяльності;

3. Прагнення і здатність безперервно розширювати і поновлювати свої знання, розвивати нові уміння і навички, пов'язані з інформаційною діяльністю безвідносно до сфери діяльності;

4. Розуміння цінності інформації для особистості та суспільства, і, як наслідок, необхідності дотримання етичних, економічних, правових, соціальних аспектів, пов'язаних з використанням інформації, при виконанні перекладів, реферування, анотування іншомовних текстів та при виконанні робіт, що є суміжними з перекладацькою діяльністю;

5. Усвідомлення ролі особистості та перекладача в інформаційних процесах та відповідальне ставлення до інформаційних ресурсів; готовність брати відповідальність за інформаційні ресурси, створені у процесі професійної діяльності і виконанні суміжних проектів;

6. Ставлення до інформаційних ресурсів як до джерела нових знань; готовність до постійного професійного самовдосконалення і саморозвитку; готовність постійно підвищувати рівень компетентності.

Слід зазначити, що початковий рівень розвитку інформаційної культури може бути співвіднесений з рівнем абітурієнта – випускника середнього закладу освіти та є основою для досягнення студентом вищого навчального закладу професійного рівня; професійний рівень має характеризувати випускника вищого навчального закладу, вищий рівень – ознака фахівця, який на основі набутого раніше професійного рівня розвитку інформаційної культури спромігся у процесі подальшої освіти чи самоосвіти підвищити свій рівень інформаційної культури.

При визначенні кількісних показників рівня розвитку інформаційної культури майбутніх перекладачів доцільним, на нашу думку, є врахування шкали оцінювання рівня досягнень студентів, що базується на відсотковому співвідношенні кількості правильно виконаних завдань. А також врахування шкали оцінювання відповідно до Загальноєвропейській рекомендацій з мовної освіти. За допомогою таблиці 1 розглянемо кількісні показники визначення рівня інформаційної культури майбутніх перекладачів.

Таблиця 1

Кількісні показники визначення рівня інформаційної культури майбутніх перекладачів

.....Показники	Виконані завдання
Рівень	
Початковий	1-59%
Професійний	60-99%
Вищий	100%

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Таким чином, при узагальненні результатів виконання тестових завдань, показником початкового рівня розвитку інформаційної культури є виконання тестових завдань на рівні 1-58%, показником професійного рівня розвитку інформаційної культури є виконання тестових завдань на рівні 60-99%. При характеристиці вищого рівня розвитку інформаційної культури слід, на нашу думку, виходити з того, що виконання тестових завдань на рівні 100% є не показником, а фактором набуття вищого рівня розвитку інформаційної культури. Адже, як уже зазначалося, вищий рівень розвитку інформаційної культури – результат тривалої роботи фахівця над собою.

Визначивши рівні розвитку інформаційної культури майбутніх перекладачів, за мотиваційним, змістовним та операційним критеріями, схарактеризуємо параметри засобів їх діагностики.

При складанні тестових практичних та теоретичних завдань слід забезпечувати їх відповідність таким характеристикам:

- 1) відображення усіх інформаційних компетенцій;
- 2) можливість діагностики компетенцій за мотиваційним, змістовним та операційним критеріями;
- 3) зручність для підрахунку результатів.

При використанні завдань для діагностики і теоретичних, і практичних аспектів розвитку інформаційних компетенцій, що відповідають таким характеристикам, доцільно, на нашу думку, при визначенні рівня розвитку інформаційної культури обчислювати результати за принципом середнього арифметичного.

Для висвітлення динаміки та результатів розвитку інформаційних цінностей доцільно використовувати запропоновані у психолого-педагогічній літературі методики, як-от: методика „Ціннісні орієнтації” М. Рокича [4], методика Ш. Шварца [3], та Д. Леонтєва [6], „Морфологічний тест життєвих цінностей” В. Сопова та Л. Карпушиної [7]. Проте, в контексті дослідження інформаційних цінностей як компонента розвитку інформаційної культури найбільш перспективною є, на нашу думку, методика М. Рокича, яка дає змогу визначити місце інформаційних цінностей у загальній системі цінностей майбутніх перекладачів.

М. Рокич розрізняє дві групи цінностей – цінності-цілі (термінальні) та цінності-засоби (інструментальні). Відповідно під час тестування респондентам надаються списки з 18 термінальних та 18 інструментальних цінностей (розташовані за алфавітом чи записані на окремих картках). Учасники дослідження мають розташувати картки чи проставити порядкові номери відповідно до зменшення важливості цінностей у кожному зі списків, починаючи з термінальних цінностей. Після виконання цього завдання у зв'язку з метою тестування можна пропонувати питання, відповідно до яких респонденти переосмислюватимуть значення цінностей.

Таким чином створюються умови для визначення рангів інформаційних цінностей серед інших цінностей майбутніх перекладачів. Перевагою методики М. Рокича є те, що тестування може проводитися у будь-який відрізок часу,

повторюватись відповідно до необхідності, а також можливою є видозміна стимульного матеріалу у зв'язку із метою дослідження.

Отже, процес розвитку інформаційної культури майбутніх перекладачів в умовах вищого технічного навчального закладу має визначатися мотиваційним, змістовним та операційним критеріям, які конкретизуються кількісними та якісними показниками рівня розвитку інформаційної культури. При врахуванні розглянутих критеріїв та показників визначаються початковий, професійний та вищий рівні розвитку інформаційної культури майбутніх перекладачів в умовах вищого технічного навчального закладу.

Література:

1. Богданова Т.Л. Формування інформаційної культури студентів технічних спеціальностей у вищих навчальних закладах: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Т.Л. Богданова; Укр. інж.-пед. акад. — Х., 2007.
2. Значенко О.П. Формування інформаційної культури майбутніх учителів гуманітарних дисциплін: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.П.Значенко. — К., 2005. — 20 с.
3. Карандашев В. Н. Методика Шварца для изучения ценностей личности: концепция и методическое руководство / В. Н. Карандашев – СПб.: Речь, 2004 – 70 с.
4. Карелин А.М. Большая энциклопедия психологических тестов / А. Карелин. - М.: Эксмо, 2007. — 416 с.
5. Коломієць А. М. Теоретичні та методичні основи формування інформаційної культури майбутнього вчителя початкових класів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / А. М. Коломієць. – К., 2008. – 32 с.
6. Леонтьев Д.А. Методика изучения ценностных ориентации / Д.А. Леонтьев – М.: "СМЫСЛ", 1992. – 17 с.
7. Сопов В.Ф., Карпушина Л.В. Морфологический тест жизненных ценностей [Електронний ресурс] / В.Ф. Сопов, Л.В. Карпушина. – Режим доступу : <http://azps.ru/tests/2/tt21.html>

Пащенко О.А., Раціна Т.В.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ І ОЦІНЮВАННЯ

Анотація. У статті розглянуто застосування комп'ютерних технологій у системі освіти. Аналізується можливість, шляхи та переваги використання комп'ютерних засобів навчання.

Аннотация. В статье рассмотрено применение компьютерных технологий в системе образования. Анализируются возможности, пути и преимущества использования компьютерных средств обучения.

Annotation. The article deals with the application of computer technology in education. The possibilities, ways and benefits of computer training is analyzed.

Сучасні тенденції розвитку вищої освіти пред'являють до вузів нові вимоги в області якості підготовки випускників. Перехід системи освіти на нові освітні стандарти, засновані на компетентному підході, зумовлений потребою

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

сучасного виробництва у фахівцях, які володіють не розрізненими знаннями, а узагальненими вміннями, які проявляються у вирішенні різних завдань, що виникають у процесі професійної діяльності.

Відзначається ряд проблем, характерних для системи вітчизняної освіти:

неузгодженість номенклатури надаваних освітніх послуг та вимог до якості та змісту освіти з боку ринку праці;

відсутність єдиного електронного освітнього середовища, оскільки використання інформаційних технологій та електронних освітніх ресурсів носить здебільшого епізодичний характер;

недостатнє використання сучасних освітніх технологій та ін.

У зв'язку з вищесказаним пріоритетним напрямком розвитку вищої освіти є приведення змісту та структури професійної підготовки випускників до сучасних вимог ринку праці, активного використання інформаційних технологій в освітньому процесі. Така концепція розвитку передбачає розробку компетентнісної моделі фахівця, яка являє собою опис того, яким набором компетенцій повинен володіти випускник вузу, до виконання яких професійних функцій він повинен бути підготовлений і ступінь його підготовленості до виконання конкретних функцій.

Система контролю і оцінювання знань повинна забезпечувати потребу студентів у творчій, навчально-самостійній діяльності та різнобічний розвиток їхніх особистих здібностей з урахуванням їх схильностей, інтересів і можливостей.

Дана система, реалізована за допомогою єдиної інформаційної системи підтримки навчального процесу, сучасних технологій і засобів контролю, дозволить забезпечити наступні можливості.

Дидактичні:

об'єктивність оцінки;

високий ступінь наочності при проведенні контролю, що значно сприяє підвищенню інтересу до самого предмету вивчення, контролю і оцінки;

можливість проведення самоконтролю в будь-який зручний для студента час без участі викладача;

діагностування та коригування контрольних-вимірювальних матеріалів;

облік результативності окремого етапу процесу навчання.

Мотиваційні:

змагальний ефект між студентами за рахунок можливості порівняння власних результатів з результатами інших учасників;

можливість багаторазового виконання контролюючих завдань з метою засвоєння знань.

Організаційно-технологічні:

реалізація викладачем технології оцінки за рахунок можливостей завдання видів контролю, настроювання методик оцінювання, варіювання рівня хибності завдань і т.п.;

автоматизація оцінювання результатів і формування звітних відомостей;

визначання підсумкового результату навчання на різних рівнях; підведення підсумків контролюючих процедур, можливість оперативного порівняння результатів не тільки студентів поточної групи, але і з даними попередніх років.

До сучасних засобів контролю знань, що дозволяють реалізувати даний підхід, можна віднести:

- комп'ютерне тестування;
- інтерактивні задачки;
- захист електронного есе;
- віртуальні лабораторні роботи;
- відео конференції та Інтернет-трансляції;
- інтернет-олімпіади та конференції;

автоматизовані системи перевірки якості навчальних комп'ютерних програм та інші.

Використання в процесі контролю технології комп'ютерного тестування, інтерактивних задачників дозволяє не тільки автоматизувати процес видачі завдання і його перевірки, але й забезпечити деякі механізми перевірки автентичності рішення:

генерація випадкового варіанти з наявного набору в базі даних системи; автоматична перевірка і виставлення оцінки;

можливість бачити допущені помилки після виконання;

індикація і підтримка таймеру відліку часу рішення завдань;

блокування результатів після виконання, виключення можливості підміни результатів перевірки та ін.

Технології відеоконференції та Інтернет-трансляції підтримуються багатьма сучасними інформаційними системами управління навчальним процесом та знайшли широке застосування в організації:

науково-дослідної роботи студентів: велика кількість науково-дослідницьких конкурсів і конференцій проводиться в заочній формі, з використанням зазначених технологій;

самоосвітньої роботи студентів: багато компаній проводять різні навчальні безкоштовні семінари по застосуванню корпоративних технологій;

дистанційної взаємодії викладача та студента, наприклад, в умовах технології дистанційного навчання або тих видах навчальної діяльності (виробнича практика, науково-дослідна робота), де не передбачена аудиторна робота.

Система інтегральної оцінки якості відображає комплексний розвиток компетенцій студентів, враховуючи отримання теоретичних знань, формування практичних умінь, розвиток готовності до вирішення комплексних професійно-орієнтованих завдань.

Однією з характерних ознак побудови освітнього процесу на основі компетентнісного підходу можна вважати розробку об'єктивних критеріїв оцінки якості підготовки фахівців, що не залежать від форм одержання освіти. Таким чином, можна казати що, організація освітнього процесу, яка адекватно відповідає сучасним ринковим умовам, покликана зробити його більш

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

"прозорим" для зовнішньої оцінки і контролю, здатним достатньо швидко реагувати й адаптуватися до можливих змін.

Література:

1. Аванесов В.С. Научные основы тестового контроля знаний [Текст] / В.С. Аванесов // Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. – М., 1994. – С. 135.

2. Шмелев А.Г. Опыт применения компьютерного тестирования знаний при обучении студентов психологов [Текст] / А.Г. Шмелев // Вестник Моск. Ун-та. Психология. – 2002. – №4.

Письменкова Т.О., Салова В.О.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Анотація. В статті описані заходи запроваджені в Державному вищому навчальному закладі «Національний гірничий університет» що сприяють підвищенню якості освіти. Викладено шляхи підвищення рівня викладацького складу та шляхи забезпечення якості підготовки фахівців.

Аналіз досліджень. Забезпечення якості освіти визнається всіма зацікавленими сторонами (освітні заклади, здобувачі освіти і роботодавці) як центральне завдання всіх інституціональних змін у сфері освіти. Проблема забезпечення якості освіти є наскрізною в Болонському, Копенгагенському та Туринському процесах, відповідні програми заходів реалізуються як на регіональному, національному і галузевому рівнях, так і на рівні окремих навчальних закладів.

Домінуючою тенденцією розвитку взаємодії сфери освіти і ринку праці є визнання провідної ролі оцінки результатів навчання при визначенні якості підготовки. Мінімальний перелік показників, які має відстежувати система забезпечення якості освіти у ВНЗ, і пороговий рівень вимог до діяльності навчального закладу визначаються зовнішніми процедурами гарантування якості - процедурами ліцензування та акредитації, визначеними МОН України, процедурами акредитації та оціночними критеріями Європейської Асоціації із забезпечення якості вищої освіти, Європейської Асоціації Університетів, Європейської Асоціації вищих навчальних закладів, загальнонавчальних рейтингів тощо. Водночас, усі ці процедури "керівництва якістю" є необхідною, але недостатньою складовою забезпечення якості освіти, оскільки неспроможні гарантувати зростання якості освіти у ВНЗ.

Внутрішньоуніверситетська програма забезпечення якості освіти крім моніторингу багатьох кількісних показників, повинна бути спрямована на підтримку системи цінностей, традицій, норм за умови залучення і активної участі всіх діючих осіб процесу, які, власне, й визначають ефективність функціонування навчального закладу.

Згідно Європейських стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти внутрішнє забезпечення якості у вищих навчальних закладах досягається через:

встановлення стратегії, політики і процедури забезпечення якості, які повинні мати офіційний статус і бути доступними для широкого загалу;

затвердження, моніторинг і періодичний перегляд програм і дипломів, за визнаним офіційним механізмом;

оцінювання студентів, яке передбачає послідовне використання оприлюднених критеріїв, правил і процедур;

забезпечення якості викладацького складу. Навчальні заклади повинні мати у своєму розпорядженні певні процедури і критерії, які б засвідчували, що викладачі, які працюють із студентами, мають відповідну кваліфікацію і високий фаховий рівень для здійснення своїх службових обов'язків.

навчальні ресурси та підтримку студентів;

інформаційні системи;

публічність інформації.

Мета статті – визначити заходи та розробити процедури забезпечення якості в Державному ВНЗ «Національний гірничий університет» (НГУ).

В НГУ велика увага приділяється інноваційним підходам до підвищення якості надання освітніх послуг.

Результати досліджень, їх оцінка та пропозиції

На нашу думку першим етапом забезпечення якості в університеті повинно стати підвищення професійного рівня викладацького складу. В НГУ в рамках зазначеної програми запроваджено рейтинг науково-педагогічних працівників. Рейтинг складається зі ста одинадцяти показників які охоплюють всі види діяльності науково-педагогічних працівників. Саме прагнення зайняти більш високу позицію в рейтингу змушує науково-педагогічних працівників проявляти активність у всіх сферах діяльності, чим підвищує їх професійний рівень.

Наступним етапом забезпечення якості викладацького складу стала програма підвищення кваліфікації молодих викладачів. В рамках програми розроблено курси, що забезпечують набуття професійних компетенцій якими повинен володіти викладач вищого навчального закладу.

Для підвищення якості надання освітніх послуг в НГУ розробляються та широко використовуються в начальному процесі сучасні інформаційні системи.

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Розробка та використання в початковому процесі інформаційних систем враховується при визначенні рівня рейтингового показника викладача.

Через використання сайту університету забезпечено публічність інформації. Навчальні ресурси - електронні курси, методичне та інформаційне забезпечення навчальних програм, зміст навчальних курсів розміщуються на сайті університету.

Значна увага при забезпеченні якості приділяється освітнім програм за якими ведеться підготовка фахівців різного освітньо-кваліфікаційного рівня.

Програми дисциплін за якими ведеться підготовка фахівців, розроблені на основі компетентісного підходу. Кожна програма дисципліни має обов'язковий розділ – Компетенції фахівця та навчальні модулі, що їх забезпечують. Для кожної компетенції визначено необхідний рівень засвоєння, який враховується при визначенні об'єму та складності навчального матеріалу і при оцінюванні навчальних досягнень студентів.

Компетенції фахівця використовуються, як інформаційна база для формування засобів діагностики. Кожна компетенція фахівця є узагальненим питанням. Перелік узагальнених питань формується окремо для кожної дисципліни та надається студентам до початку навчання.

Діагностика рівня досягнень студентів ведеться за кредитно-модульною організацією навчального процесу. Матеріал навчальних програм розподілено на модулі – система навчальних елементів, що поєднані за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові. По закінченні кожного модуля проводиться оцінювання досягнень студентів. При оцінюванні значна увага приділяється поточному контролю. Оцінювання проводиться за кожним видом навчального матеріалу, модульна оцінка за теоретичний матеріал визначається за результатами модульної контрольної роботи, оцінка за практичний модуль виставляється за результатами поточного контролю.

З метою об'єктивізації оцінювання визначення рівня досягнень студента за окремий модуль, здійснюється через інтегровану оцінку $O_{ин}$ з урахуванням коефіцієнта пріоритетності (рівня) кожного завдання, що оцінювалося. Рівень завдання відповідає рівню компетенції відображеної в програмі навчальної дисципліни набуття якої перевіряється відповідним завданням.

Інтегрована оцінка визначається за формулою:

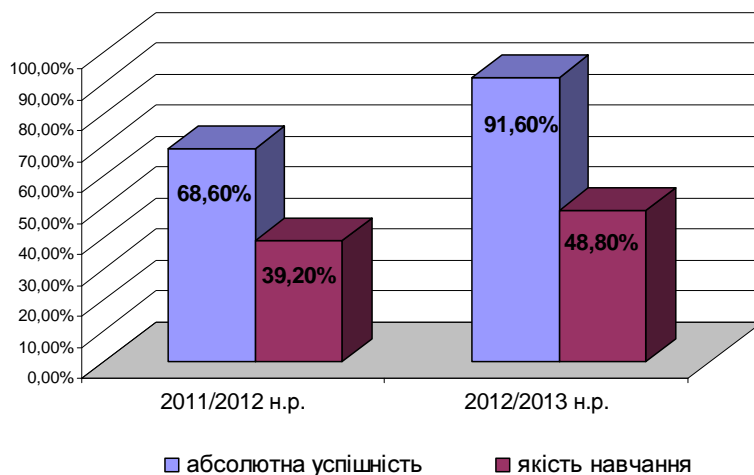
$$O_{ин} = \sum(O_n * P_n) / \sum P_n$$

де P_n - відповідний рівень завдання (коефіцієнт пріоритетності);

O_n - оцінка за n завдання.

Такий підхід до організації підготовки фахівців мотивує студентів до навчання. Заздалегідь відома мета дозволяє виробити підходи до її реалізації.

Підготовка фахівців за програмами дисциплін розроблених на компетентісному підході почалася в НГУ з 2012/2013 н.р. на гірничому факультеті. Як показала статистична оцінка перевірки рівня досягнень студентів абсолютна успішність студентів на гірничому факультеті виросла на 23%, якість навчання – 9,6%.

Враховуючи вище викладене можна зробити висновки, що розроблені процедури забезпечення якості в НГУ сприяють розвитку та підвищенню рівня якості освіти. Використання компетентісного підходу при формуванні програм підготовки, кредитно-модульна організація навчального процесу дозволяє забезпечити європейські вимоги до забезпечення якості та підвищити рівень підготовки фахівців.

Письменкова Т.О.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ТЕСТУВАННЯ СФОРМОВАННОСТІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Обґрунтована необхідність удосконалення форм контролю формування професійних компетенцій майбутніх фахівців. Визначена доцільність та переваги застосування тестування якості навчання студентів на підставі створення бази даних тестових завдань та впровадження інформаційних технологій.

Аннотация. Обоснована необходимость совершенствования форм контроля формирования профессиональных компетенций будущих специалистов. Определены целесообразность и преимущества применения тестирования качества обучения студентов на основе создания базы данных тестовых заданий и внедрения информационных технологий.

Annotation. Substantiated the necessity of improving the forms of control for the professional skills of the future specialists. Determined the feasibility and benefits of testing the quality of student learning, based on creation of the tests database and information technology introduction.

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Приєднання України до Болонського процесу визначило напрям та зміст реформи вищої освіти, одним із основних завдань якої стало запровадження стандартів забезпечення якості навчання. Відповідний рівень якості освіти має задовольнити вимоги ринку праці та прагнення людини до самовдосконалення і саморозвитку.

Забезпечення якості вищої освіти багатопланове і містить:

- наявність необхідних ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних, інформаційних, навчально-методичних тощо);
- організацію навчального процесу, яка адекватно відповідає сучасним тенденціям розвитку національної і світової економіки та освіти;
- контроль освітньої діяльності навчального закладу та якості підготовки фахівців на всіх етапах навчання та рівнях: ВНЗ, державному, міжнародному [1].

Необхідність підвищення якості підготовки спеціалістів в умовах докорінної зміни освіти стимулює пошук нових форм і методів організації навчального процесу, застосування прогресивних технологій навчання. Відповідно, навчальний процес повинен враховувати тенденції суспільного і психологічного розвитку молоді, а форми і методи реалізації навчального процесу - принципи справедливості, конкуренції, всеохоплюючого контролю і самоконтролю, дисципліни та відповідальності, співробітництва студентів та викладачів.

Упровадження нової системи організації навчального процесу у вищих закладах освіти, посилення ролі самостійної роботи студентів та підвищення вимог до якості підготовки фахівців потребує пошуку більш ефективних засобів контролю. Одночасно зростає необхідність забезпечення оптимальної організації та моніторингу якості навчального процесу.

Одним із напрямів підвищення якості навчального процесу вищої школи є суттєва зміна психолого-педагогічних та методичних засад контролю навчальних досягнень студентів. Для визначення рівня набутих знань, вмінь та навичок, тобто складових компетенцій фахівця, останнім часом стали активно використовувати таку форму контролю як тестування. Саме тестування, рейтинги, сучасні засоби педагогічного контролю і оцінювання можуть покращити якість навчання студентів, удосконалити навчальну, методичну, виховну діяльність викладачів і управлінську діяльність адміністрації вищого навчального закладу.

Теоретичні основи тестування (і створення тестів) розроблені й удосконалюються в роботах таких дослідників як І. Цатурова, В. Коккота, В. Аванесов, І. Рапопорта, М. Берещук, В. Лисенко, В. Кузнєцова та інших [2, 3, 4].

Як показує аналіз праць з досліджуваної проблеми, питання щодо оцінювання успішності студентів в умовах впровадження тестового контролю вирішувалися в умовах знанієвої парадигми навчання та недостатньої комп'ютеризації та інформатизації навчального процесу.

Слід відзначити, що відносини до тестів як до інструменту об'єктивного контролю ступеня засвоєння змістових модулів дисципліни вельми

неоднозначно як серед викладачів, так і серед студентів. При цьому профіль освіти (гуманітарний або технічний) не має значення. Але сьогодні вибір на користь тестування вже зроблений (реалізація принципів Болонського процесу, впровадження систем менеджменту якості, безсесійна форма організації навчального процесу).

У 2009 р. введено у дію новий комплекс нормативних документів з розроблення державних галузевих стандартів вищої освіти України (ГСВО). Суттєвою інновацією нових нормативів є передбачення впровадження засобів діагностики якості вищої освіти. Згідно з наказом МОН від 31.07.1998р. №285 під час розробки складової частини засобів діагностики рівня професійної підготовки студентів за результатами певних етапів навчання мають використовувати тести, як метод вимірювання та оцінювання рівня сформованості професійних умінь та навичок. Одночасно є дві принципові точки зору щодо наповнення складової ГСВО «Засоби діагностики якості вищої освіти». Перша полягає в тому, що засоби діагностики в стандартах повинні бути сформовані у вигляді бази даних тестових завдань державної атестації. Серед аргументів на користь такого підходу на перше місце слід поставити забезпечення єдиних вимог до рівня підготовки фахівців одного напрямку підготовки у різних ВНЗ країни. Крім того є можливість об'єктивного порівняння якості підготовки у таких закладах, що може стати додатковим індикатором для визначення рейтингу конкурентоспроможності ВНЗ.

Друга точка зору щодо наповнення складової ГСВО «Засоби діагностики якості вищої освіти». – складова стандарту має містити лише загальні вимоги для розроблення таких тестових завдань [5].

Кабміном України ухвалено постанову від 31.12.2005р. №1312 «Про невідкладні заходи щодо запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти», якою затверджено Положення про український центр оцінювання якості освіти. У зв'язку з цим, вступники до ВНЗ зараховуються за результатами зовнішнього тестування. Отже, тестування дедалі більше застосовується в Україні для діагностування рівня знань тих, хто здобуває освіту в нових умовах розвитку соціально-економічного середовища. Це потребує наукових досліджень у галузі тестування як методу вимірювання рівня професійної підготовки студентів, удосконаленості методології розробки та впровадження у навчальний процес такої форми контролю.

Актуальність питань, пов'язаних із впровадженням у навчальний процес такої форми контролю якості освіти студентів, як тестування, обумовлено необхідністю термінового розв'язання суперечностей, що виникли внаслідок входження України до Європейського освітнього простору. Суперечності полягають у невідповідності між нагальною потребою широкого впровадження практики тестування та невдосконалим методичним забезпеченням та організацією впровадження та дії цього виду контролю, відсутністю потужного досвіду такої роботи у викладачів.

Не можна не погодитися з тим, що тестовий контроль навчальних досягнень студентів правомірно виступає об'єктом педагогічних досліджень, оскільки практика модернізації підготовки фахівців у вищій школі потребує

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

обґрунтованих вимог до завдань, функцій, принципів розробки та впровадження цієї форми контролю, змістового наповнення, критеріїв визначення її якості та об'єктивності [6].

Безпосереднім чином торкнулося тестування процес інформатизації освіти, оскільки тести виявилися найбільш зручним засобом контролю, орієнтованим на застосуванні персонального комп'ютера. Комп'ютеризація контролю і оцінки формування професійних компетенцій повинна стати одним з важливих напрямків використання інформаційних технологій підтримки освітнього процесу. Як зазначалося, реалізація освітнього стандарту підготовки фахівця вимагає стандартної процедури (технології) перевірки, вимірювання, оцінки рівня підготовки. У цій ситуації саме комп'ютерний тест з його чітким алгоритмом дій, високим рівнем технологічності, можливістю єдиного підходу до проведення контролю, перевірці й оцінці його результатів здатний представити адекватну інформацію про якість процесу навчання.

Тестовий комп'ютеризований контроль в порівнянні з традиційними методиками має наступні переваги [7, 8]:

- об'єктивність оцінки;
- тестування на комп'ютері цікавіше в порівнянні з традиційними формами опитування, що створює позитивну мотивацію у студентів;
- висока технологічність (операція тестового контролю знань складається з набору нескладних дій за схемою «питання-відповідь-аналіз відповіді», що дозволяє розробити досить прості і універсальні програмні засоби контролю);
- скорочення часових витрат, можливість швидкої і одночасної перевірки знань у великих груп студентів, доступність результатів тестування відразу після закінчення тестування, звільнення викладача від трудомісткої роботи по обробці результатів тестування;
- відсутність недоліків звичайного, «паперового» тестового контролю - тривалість і трудомісткість підготовки завдань і обробки результатів;
- відповідність вимоги максимальної об'єктивності контролю - всі студенти знаходяться в рівних умовах (час, обсяг, складність матеріалу, ступінь уваги викладача до тих, хто тестується однакові для всіх, що виключає вплив такого чинника, як везіння / невезіння);
- практично повне виключення можливості використання шпаргалок - обмеження часу на відповідь, розміщення завдань для кожного користувача в різному порядку;
- підвищення ефективності роботи викладацького складу.

Якщо стати на точку зору, що засоби діагностики в ГСВО «Засоби діагностики якості вищої освіти» повинні бути сформовані у вигляді бази даних тестових завдань державної атестації, то ефективно її використання в повному обсязі можливо тільки з застосуванням інформаційних технологій.

Студенти повинні мати можливість ознайомитися з процедурою комп'ютеризованого тестування на основі тренувальних тестів, які створюються спеціально для попередньої підготовки до контрольного тестування. Тренувальні комп'ютерні тести також можуть використовуватися студентами для самоконтролю та визначення рівня своїх знань при самостійній роботі.

Широке впровадження комп'ютеризованого тестування результатів навчального процесу при семестровому та підсумковому контролях, не кажучи про поточний, модульний контроль, тренувальне тестування при самостійній роботі, потребує відповідного ресурсного забезпечення (в першу чергу, достатньої кількості комп'ютерів). По друге, впровадження комп'ютеризованого тестування в умовах недостатнього ресурсного забезпечення вплине на зміни в організації навчального процесу з посиленням навантаження на існуючі комп'ютерні класи.

Використання комп'ютеризованого тестування повинно носити систематичний характер, тим самим дозволяючи уникати таких недоліків, як вибірковість, безсистемність контролю, відсутність самоконтролю і самооцінки.

Таким чином, традиційні методи (іспити, заліки, контрольні роботи тощо) потребують багато часу та містять елемент суб'єктивного ставлення викладача. Тому впровадження тестування в навчальний процес у поєднанні з комп'ютерними технологіями забезпечує оперативний зворотній зв'язок, максимальну автоматизацію перевірки тестових завдань. Це спрощує перевірку знань студентів, робить її об'єктивною, доступною, повсякденною, дешевою, а якість знань студентів - високою, адже тести можна використовувати не тільки для контролю, але й для навчання. Саме тому комп'ютеризоване тестування набуває актуальності в умовах професійної підготовки фахівців.

Література:

1. Лисенко В. Валідні тести як метод контролю якості професійної підготовки фахівців у ВНЗ / В. Лисенко, О. Зазимко, Л. Кліх // Вища освіта України. – 2012. - №2. – С. 68-74.
2. Аванесов В. Композиция тестовых заданий / В. Аванесов. - М.: Адепт, 1998. – 357 с.
3. Берещук М. Тестовий контроль і рейтинг в освіті / М. Берещук, Ю. Бархаєв, Г. Стадник. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 106 с.
4. Кузнецов В. Концепция развития тестовой технологии контроля уровня обученности студентов в системе профессионального образования России / В. Кузнецов // Тесты в образовании: Информационный научно-методический бюллетень с электронным приложением. – 1999. – Вып.1. – С. 30-45.
5. Михайлов В. База даних тестових завдань як стандартний засіб діагностики рівня якості вищої освіти / В. Михайлов, В. Черінько // Вища школа. – 2009. - №8. – С. 42-47.
6. Жорнова О. Тестування у контексті моніторингу якості знань студентів: загальнотеоретичні та загальнометодичні розвідки / О. Жорнова // Вища школа. – 2010. - №9. – С. 34-47.
7. Непомнящая С. Компьютерное тестирование: плюсы и минусы / С. Непомнящая, Т. Хохлова, Е. Абалихина // Вестник высшей школы. – 2006. - №6. – С. 9-14.
8. Шимкова І. Використання автоматизованого тестового контролю знань для організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів / І. Шимкова // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Вип. 46. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. – С. 407-410.

Процив В.В., Зиборов К.А.
ГВУЗ «Национальный горный университет»

СИСТЕМА МОДУЛЬНОГО (ОПЕРАТИВНОГО) ТЕСТИРОВАНИЯ УРОВНЯ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ

Анотація. Виконано аналіз існуючих систем оперативного тестування знань студентів, запропоновано систему тестування, що дозволяє на базі програми Excel проводити періодичний контроль в комп'ютерному класі. По завершенні тестування, оцінка знань в трьох системах (національної, 100-бальною, і міжнародної ECTS) заноситься у електронну відомість, звідки викладач може брати інформацію для перенесення результатів до екзаменаційної.

Аннотация. Выполнен анализ существующих систем оперативного тестирования знаний студентов, предложена система тестирования, позволяющая на базе программы Excel проводить периодический контроль в компьютерном классе. По завершении тестирования, оценка знаний в трех системах (национальной, 100-балльной, и международной ECTS) заносится в электронную ведомость, откуда преподаватель может брать информацию для переноса результатов в экзаменационную.

Abstract. The analysis of existing online test students' knowledge and provides a system for testing, allowing on the basis of the Excel program to conduct periodic monitoring in a computer class. Upon completion of testing, assessment of knowledge in three systems (national, 100-ball, and the international ECTS) is stored in an electronic statement, where the teacher can take the information to transfer the results of the examination.

Введение. Постоянный рост требований к качеству профессиональной подготовки специалистов всех областей, прежде всего технической направленности, обусловил стратегию развития высшего образования в Украине [1]. Концепция модернизации высшего образования предполагает основные ориентиры его развития. Среди них можно выделить следующие: приведение направленности и содержания курсов подготовки специалистов в соответствие с современным уровнем развития науки и техники; установление соответствия содержания и технологии преподавания требованиям современного общества (переход от передачи «готовых знаний» к формированию профессионально значимых умений и навыков обучающихся); разработка новых информационных технологий. Результатом такого процесса должно стать, прежде всего, повышение эффективности и качества образования. Именно эти показатели являются главными критериями оценки деятельности высшего учебного заведения.

Состояние вопроса. В арсенале педагогической науки имеется целый набор средств и методов, которые могут способствовать повышению эффективности и качества образования. Среди них важное место занимают средства и методы контроля получаемого образования.

Анализ методов проверки уровня знаний студентов в высшей школе на современном этапе ее развития свидетельствует о том, что в педагогической практике преобладают субъективные методы оценки профессиональной

подготовки, зачастую игнорируется применение быстрых и эффективных методов диагностирования знаний, преобладает организация репродуктивного контроля, при котором основой положительной оценки является воспроизведение студентами предметных знаний. Поэтому применение тестирования, как аттестационной процедуры, позволяющей оперативно и максимально объективно оценивать эффективность функционирования системы «преподаватель – студент», позволит повысить качество профессиональной подготовки студентов в ВУЗе.

Система компьютерного тестирования, во-первых, обеспечивает преподавателя объективной и оперативной информацией об уровне усвоения студентами обязательного учебного материала; во-вторых, результаты тестирования – это показатель качества преподавания [2]. Следовательно, тесты могут использоваться как для определения уровня компетенции студентов в той или иной области знаний, так и для оценки деятельности преподавателя.

Цель. Обоснование системы модульного тестирования, как средства оперативной и объективной оценки знаний студентов, способствующей повышению качества профессиональной подготовки студентов ВУЗов.

Материалы исследований. Из всех известных на сегодняшний день способов контроля над уровнем подготовленности студентов наиболее перспективным, по мнению авторов, является модульное (оперативное) тестирование [3]. Для периодического тестирования студентов с целью определения уровня их знаний и качества усвоения поданного материала, на кафедре основ конструирования механизмов и машин ГВУЗ «НГУ» разработана компьютерная система тестирования закрытого типа, построенная на возможности выбора студентом правильных вариантов ответов из набора, предложенных преподавателем. Система позволяет студенту в процессе тестирования видеть правильные и неправильные ответы, следить за временем, выделенным для проверки знаний и получить оценку, выставляемую компьютером за показанный уровень усвоения материала. По завершении тестирования, оценка знаний в трех системах (национальной, 100-бальной, и международной ECTS) заносится в электронную ведомость, откуда преподаватель может брать информацию для переноса результатов в экзаменационную ведомость и для решения спорных вопросов.

В качестве базовой среды избрана программа электронных таблиц Excel пакета Office операционной системы Microsoft Windows, а управление ею осуществляется специально написанными на языке программирования Visual Basic for Applications макросами. Работа системы построена всего лишь на двух базовых файлах, настройка которых должна быть выполнена преподавателем заблаговременно до начала тестирования. Первый из них – файл «Результати тестування.xls», показанный на рис. 1.

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

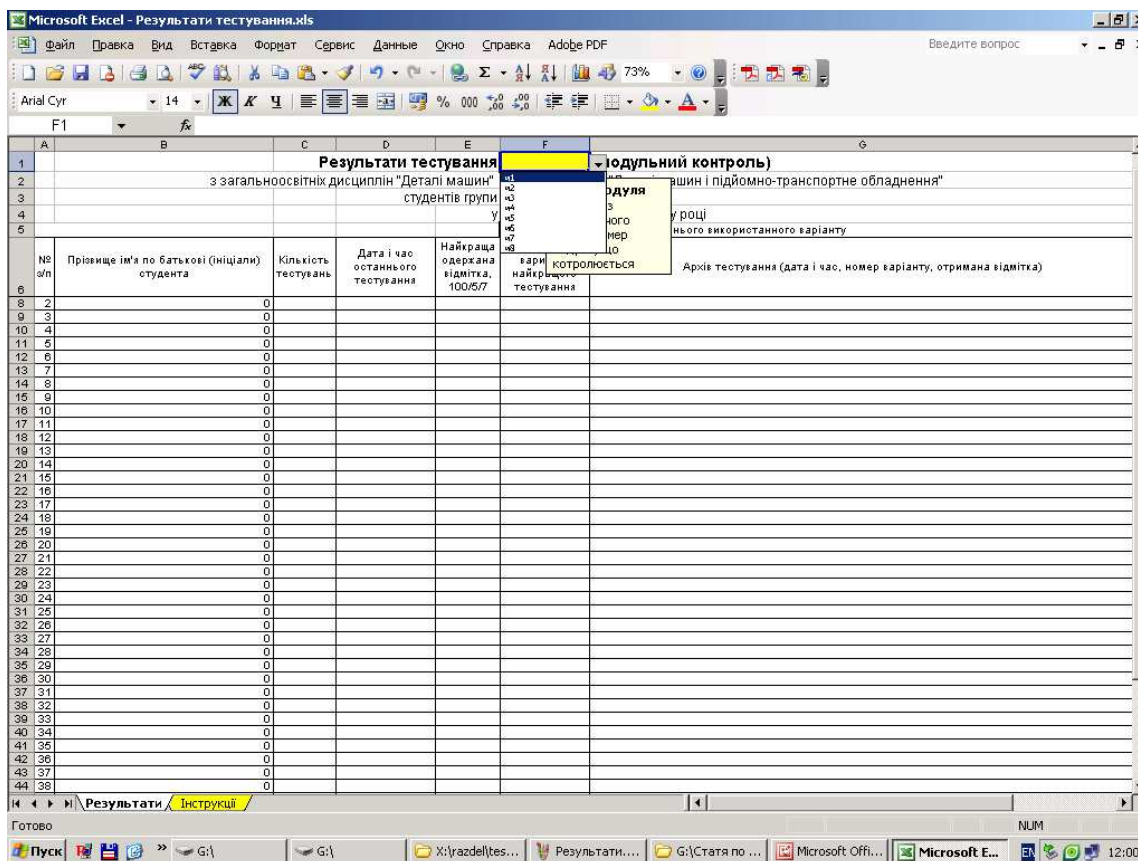

Рис. 1. Скриншот файла «Результати тестування.xls» в начале его настройки

Преподаватель должен «превратить» его в файл результатов тестирования конкретной студенческой группы. Для этого в желтых ячейках нужно последовательно выбрать из выпадающих списков:

- номер тестируемого модуля (на рис. 1 это первый модуль м1);
- дисциплину, по которой проводится проверка знаний (Детали машин);
- обозначение студенческой группы (АТмм-10-1).

После выполнения перечисленных процедур список обучающихся в группе и проходящих тестирование студентов автоматически загрузится в таблицу (рис. 2). После выбора учебного года (2012-13 на рис. 2), следует сохранить файл средствами Windows (например, нажать на иконку в виде дискетки). Это запустит макрос, который создаст в соответствующем месте кафедрального сервера новую папку (в данном случае «2012-13 АТмм-10-1»), где сгенерирует новый файл результатов тестирования студентов группы (в нашем примере это «2012-13 АТмм-10-1+ДМ-м1.xls», приведенный на рис. 3).

При этом цветное выделение заполняемых ячеек (желтый) исчезнет, а файл будет защищен паролем и никто, кроме системного администратора кафедры, не сможет внести в него изменения (даже преподаватель, проводящий тестирование студентов). Первый настраиваемый преподавателем файл называется «Тест». После аналогичных первому файлу настроек номера модуля (м1), изучаемой студентами дисциплины (ДМ) и учебного года (2012-13) автоматически сгенерирует новый файл (с именем «Тест ДМ-м1.xls», используя описанный выше пример, для файла результатов).

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

№ п/п	Прізвище ім'я по батькові (ініціали) студента	Кількість тестувань	Дата і час останнього тестування	Найкраща одержана відмітка, 100/5/7	Рік	Архів тестування (дата і час, номер варіанту, отримана відмітка)
2	Галушка Олександр Ігорович					
3	Карась Іван Ігорович					
4	Коваленко Андрій Геннадійович					
5	Конюшенко Євгеній Вадимович					
6	Кравченко Микола Євгенійович					
7	Крупський Олександр Володимирович					
8	Кузнєв Олександр Юрійович					
9	Кучер Юрій Ігорович					
10	Лягуша Ігор Андрійович					
11	Ліба Роман Юрійович					
12	Локтіонов Дмитро Сергійович					
13	Малик Віктор Вадимович					
14	Мариний Ілля Вікторович					
15	Невольський Максим Сергійович					
16	Овечкін Олександр Віталійович					
17	Однушко Максим Олександрович					
18	Панасенко Олександр Володимирович					
19	Параха Юрій Віталійович					
20	Саричева Галина Ігорівна					
21	Склякєвич Олег Миколайович					
22	Сліпчук Артем Володимирович					
23	Соланко Євген Сергійович					
24	Філіпчук Олександр Петрович					
25	Чалпа Микола Анатолійович					
26	Шумейко Михайло Сергійович					
27	Яременко Михайло Андрійович					
28		0				
29		0				
30		0				
31		0				
32		0				
33		0				
34		0				
35		0				
36		0				
37		0				
38		0				
39		0				
40		0				
41		0				
42		0				
43		0				
44		0				
45		0				

Рис. 2. Скриншот файла «Результати тестування.xls» после выбора студ. группы

№ п/п	Прізвище ім'я по батькові (ініціали) студента	Кількість тестувань	Дата і час останнього тестування	Найкраща одержана відмітка, 100/5/7	Номер варіанту найкращого тестування	Архів тестування (дата і час, номер варіанту, отримана відмітка)
7	Аверкієв Ігор Володимирович					
8	Галушка Олександр Ігорович					
9	Карась Іван Ігорович					
10	Коваленко Андрій Геннадійович					
11	Конюшенко Євгеній Вадимович					
12	Кравченко Микола Євгенійович	2	25.02.2013 8:16	312/F	32	22.02.2013 14:22:32, 31, 25.02.2013 8:16:19, 36, 16,
13	Крупський Олександр Володимирович	1	08.01.2013 15:13	62/S/E	6	08.01.2013 15:13:19, 6, 62;
14	Кузнєв Олександр Юрійович					
15	Кучер Юрій Ігорович					
16	Лягуша Ігор Андрійович					
17	Ліба Роман Юрійович					
18	Локтіонов Дмитро Сергійович					
19	Малик Віктор Вадимович	2	21.01.2013 14:38	85/4/B	30	17.01.2013 15:16:56, 14, 38; 21.01.2013 14:36:18, 30, 85;
20	Мариний Ілля Вікторович					
21	Невольський Максим Сергійович					
22	Овечкін Олександр Віталійович	2	25.12.2012 12:50	62/S/E	2	25.12.2012 12:33:22, 1, 16; 25.12.2012 12:50:03, 2, 62;
23	Однушко Максим Олександрович					
24	Панасенко Олександр Володимирович					
25	Параха Юрій Віталійович	2	25.12.2012 12:56	62/S/E	4	25.12.2012 12:44:20, 3, 46; 25.12.2012 12:56:54, 4, 62;
26	Саричева Галина Ігорівна					
27	Склякєвич Олег Миколайович	2	25.12.2012 13:49	62/S/E	6	25.12.2012 13:17:32, 6, 46; 25.12.2012 13:49:11, 6, 62;
28	Соланко Євген Сергійович					
29	Філіпчук Олександр Петрович	5	10.01.2013 14:08	62/S/E	11	27.12.2012 12:38:04, 5, 38; 04.01.2013 12:01:27, 4, 38; 08.01.2013 15:20:12, 7, 23; 09.01.2013 11:26:
30	Чалпа Микола Анатолійович	3	21.01.2013 11:05	54/S/Fx	18	08.01.2013 15:34:07, 8, 38; 17.01.2013 15:56:10, 15, 31; 21.01.2013 11:05:29, 18, 54;
31	Шумейко Михайло Сергійович					
32	Яременко Михайло Андрійович	1	28.12.2012 11:20	232/F	8	28.12.2012 11:20:06, 8, 23;
33		0				
34		0				
35		0				
36		0				
37		0				
38		0				
39		0				
40		0				
41		0				
42		0				
43		0				
44		0				
45		0				

Рис. 3. Скриншот файла результатов тестирования студ. группы АТмм-10-1

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Чтобы внести в него исходные данные для тестирования (вопросы по учебной дисциплине и варианты ответов на них), нужно снять средствами Windows защиту от редактирования файла (ввести пароль). На ставших видимыми восьми листах можно будет разместить вопросы-ответы по тесту. Там же расположен скрытый при тестировании лист с более чем 4 500 неповторяющимися 13-значными вариантами (по восемь вариантов каждого из 13 вопросов). Включение защиты от изменений после этого сделает файл готовым для использования.

Студент, выполняющий тестирование в составе академической группы или индивидуально (возможность повторного тестирования предполагается не чаще одного раза в день) откроет тестовый файл, выберет из выпадающих списков обозначение своей учебной группы и собственную фамилию, имя, отчество, как это показано на рис. 4.

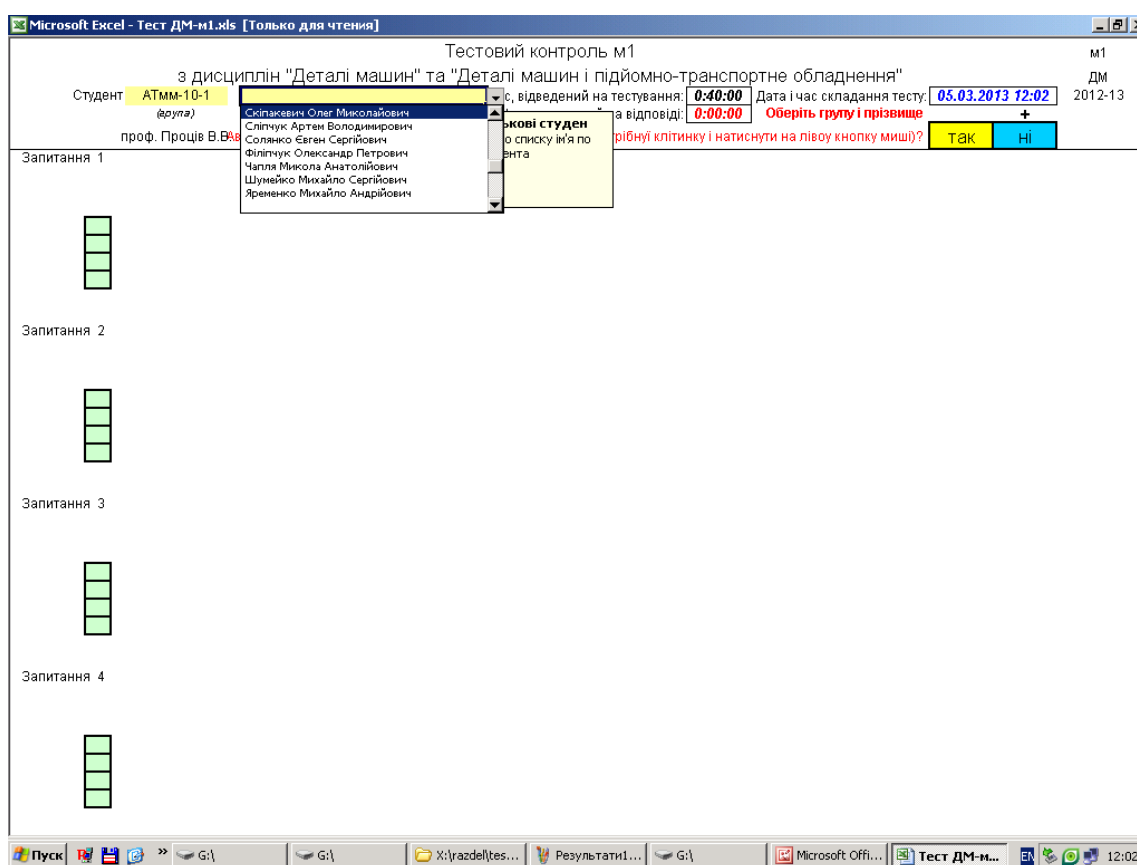

Рис. 4. Скриншот файла «Тест ДМ-м1.xls»

Далее текущий файл (например, упомянутый выше «Тест ДМ-м1.xls») автоматически обратится к файлу результатов тестирования академической группы (например, «2012-13 АТММ-10-1+ДМ-м1.xls»), получит оттуда очередной номер варианта тестового задания (в примере это 37-й вариант), сгенерирует новый файл тестируемого студента («2012-13 АТММ-10-1+ДМ-м1 Скіпакевич Олег Миколайович.xls») и выведет на экран монитора соответствующие варианту вопросы с возможными ответами на каждый из них

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

(рис. 5). Студент в любой последовательности выбирает в зеленых ячейках слева правильные ответы на каждый вопрос и ставит в нужной из них знак «+».

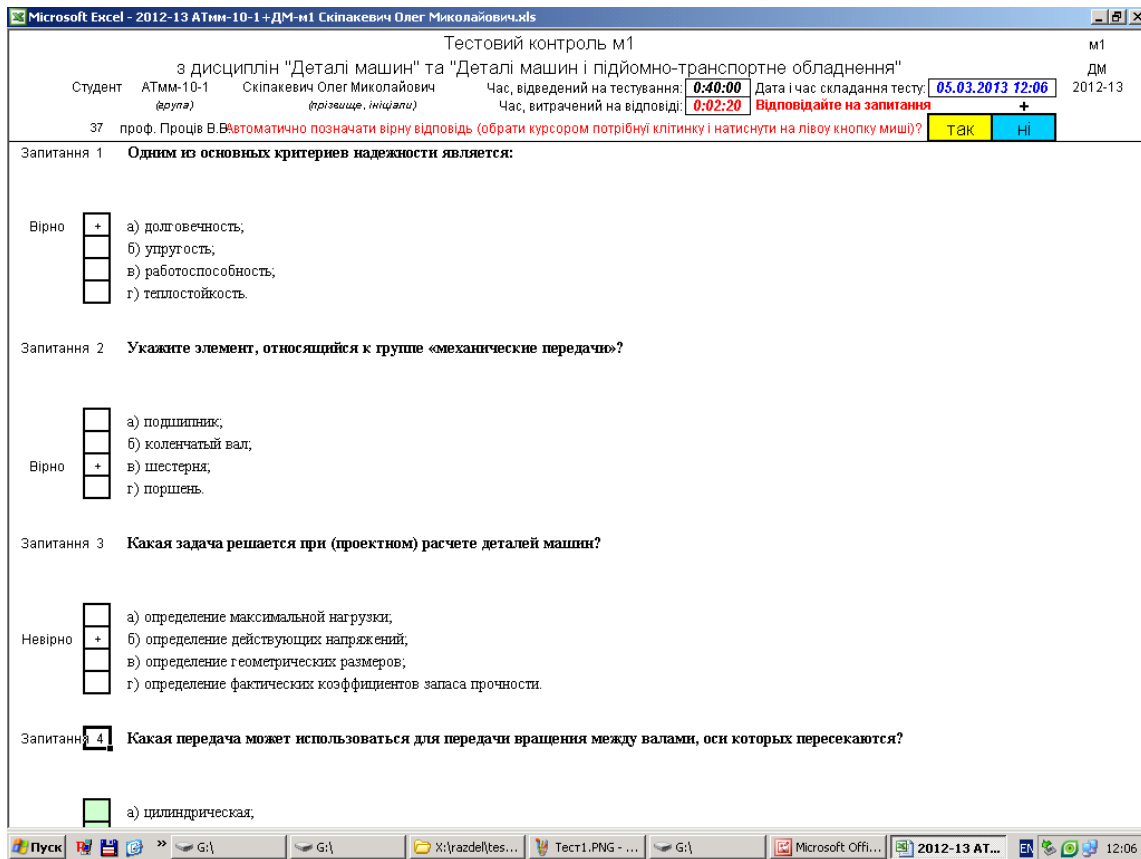

Рис. 5. Файл «2012-13 АТмм-10-1+ДМ-м1 Скіпакевич Олег Миколайович.xls»

По мере ответов на вопросы теста, зеленые ячейки будут становиться белыми, а повторный их выбор уже не возможен. Слева от отмеченной ячейки появится заключение системы о правильности решения студентом поставленной задачи – «Вірно» или «Невірно», а внизу файла будет выставлена оценка за пройденный тест: в процентах, национальной, по 100-бальной и международной ECTS системам, как это видно на рис. 6.

Тест может быть завершён либо по истечении выделенного для этого времени (оно указано в одной из ячеек, как 0:40:00, то есть 40 минут, – настраивает преподаватель), либо после ответа на последний вопрос теста. После этого оценки студента будут переданы в файл результатов тестирования академической группы (в нашем примере это «2012-13 АТмм-10-1+ДМ-м1.xls», см. рис 3). В этом файле отмечается количество попыток тестирования каждого студента, дата и время последнего тестирования, лучшая оценка, номер варианта лучшего тестирования и архив тестирования. Последний (архив тестирования) включает перечисление в строчку всех попыток тестирования студента с указанием даты, времени тестирования, полученной оценки по 100-бальной системе и номера варианта решаемых вопросов.

Существует возможность выбора правильного ответа одним нажатием левой кнопки мышки на зеленую ячейку.

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

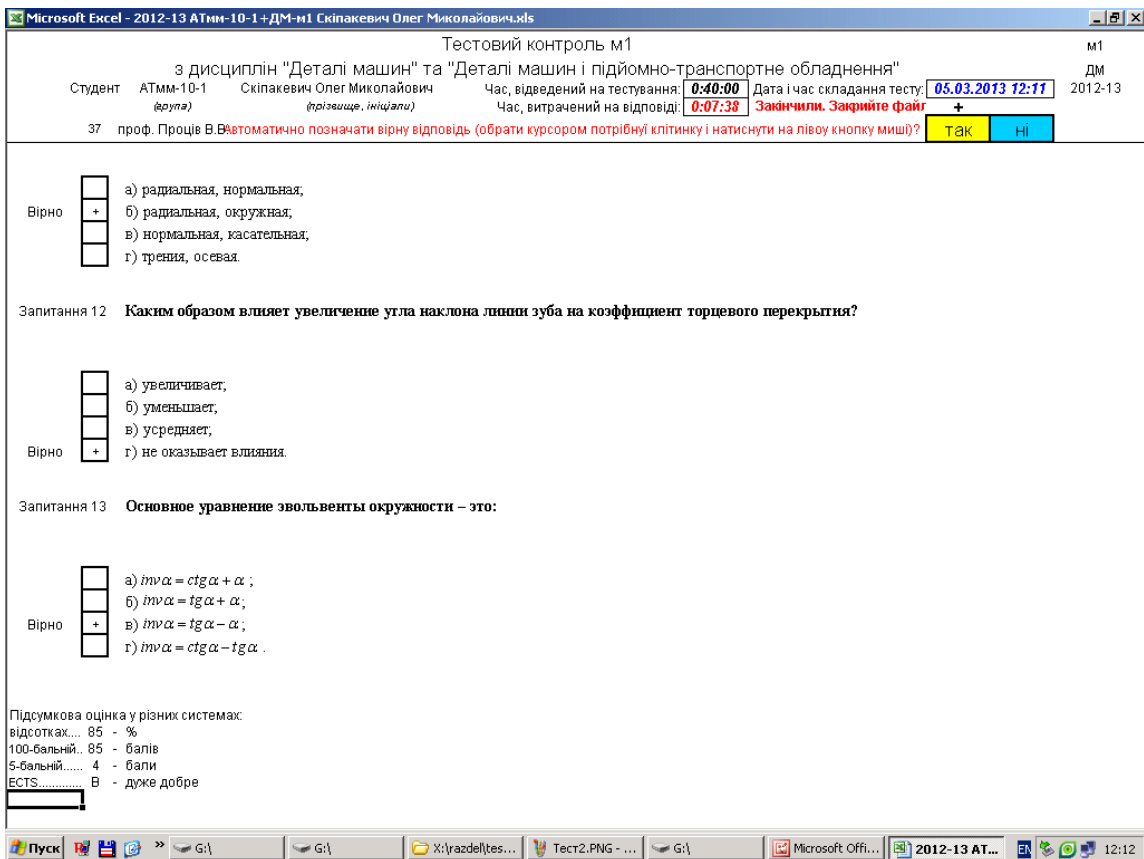

Рис. 6. Полностью заполненный файл тестирования студента

Для этого нужно перейти в автоматический режим, нажав («кликнуть») на желтую ячейку с надписью «Так» в правой верхней части окна файла (см. рис. 6). Режимы можно менять много раз.

Кроме того, система сохраняет в папке с файлом результатов группы еще и файлы лучших результатов тестирования каждого студента, например, («2012-13 АТмм-10-1+ДМ-м1+Чапля Микола Анатолійович.xls»), а также файлы последнего тестирования (например, («2012-13 АТмм-10-1+ДМ-м1 Чапля Микола Анатолійович.xls»), как это видно из рис. 7.

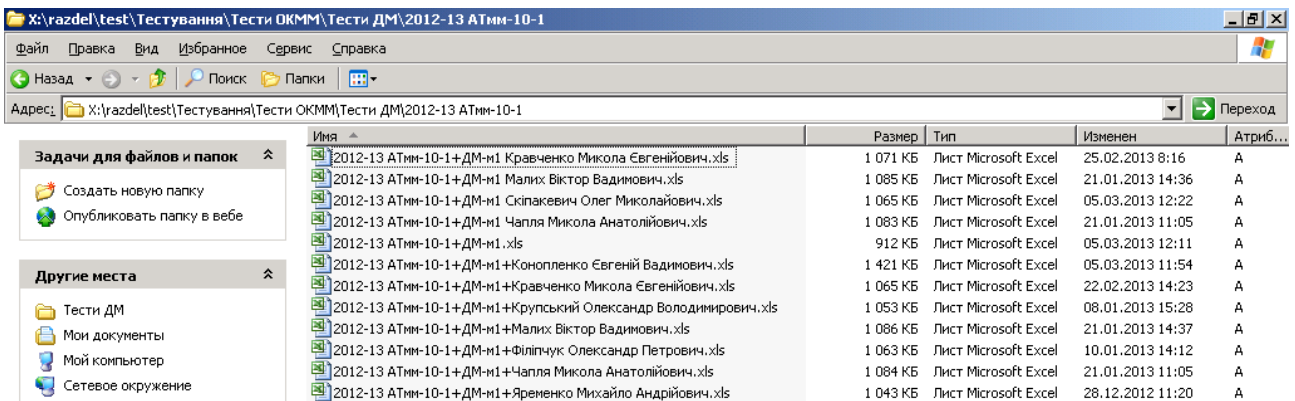

Рис. 7. Содержимое папки результатов тестирования студентов группы в окне проводника Microsoft Windows после тестирования

Эти файлы удобно размещаются соответственно ниже и выше файла результатов тестирования студенческой группы («2012-13 АТмм-10-1+ДМ-м1.xls»). Впрочем, при желании преподавателя очистить папку от файлов с результатами последнего тестирования, требуется в открытом файле результатов тестирования группы сохранение его средствами Windows (например, нажать на иконку в виде дискетки). Тогда окно проводника Microsoft Windows будет выглядеть, как показано на рис. 8).

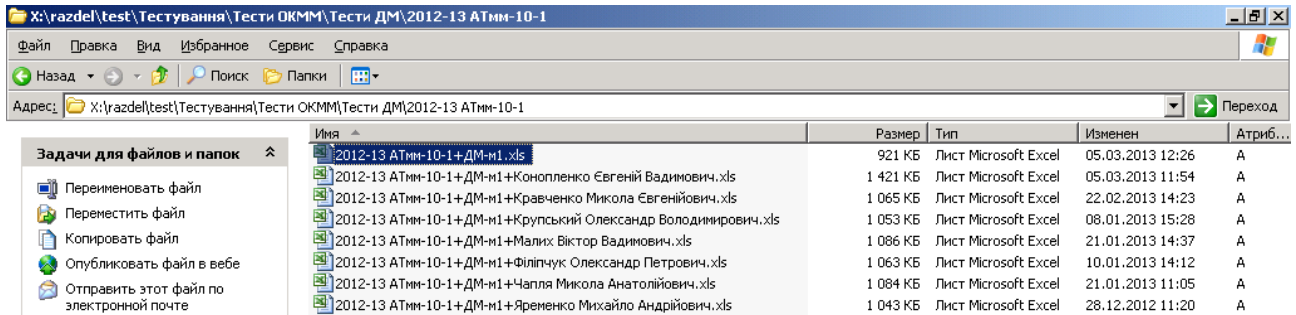

Рис. 8. Содержимое папки результатов тестирования студентов группы в окне проводника Microsoft Windows после удаления файлов с результатами последнего тестирования

При необходимости, файлы лучших результатов тестирования студентов могут быть выведены на печать и подписаны их авторами для сохранения бумажного отчета о пройденном тесте.

Выводы.

1. С целью повышения эффективности учебного процесса и объективности контроля знаний разработана и внедрена система оперативного компьютерного тестирования студентов, разработанная сотрудниками кафедры основ конструирования механизмов и машин ГВУЗ «НГУ».

2. Данная система позволяет тестировать группу студентов в локальной сети, накапливать результаты в базе и распечатывать результаты.

3. Опыт использования системы тестирования показал, что с её помощью можно объективно оценивать не только знания студентов, но и уровень организации учебного процесса, а также качество работы профессорско-преподавательского коллектива.

Литература:

1 Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі : навчальний посібник / За ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – К.: Вища школа, 2003. – 323 с.

2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць / Редкол. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова. – Випуск 2. – 2000. – 326 с.

3. Аузіна М. О. Система комплексної діагностики знань студентів: навчальний посібник / М. О. Аузіна, Г. Г. Голуб, А. М. Возна. – Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2002. – 38 с.

Хоменко Ю.Т., Козловський Л.М., Білан Н.В.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ НА ПОЛЬОВИХ ГЕОЛОГІЧНИХ ПРАКТИКАХ З МЕТОЮ УДОСКОНАЛЕННЯ УМОВ ФОРМУВАННЯ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Анотація. В статті відзначається, що необхідний рівень набуття професійних компетенцій з геології студентами відбувається під час проведення польових практик. Наведено приклади оцінювання роботи студентів під час різних етапів навчальної практики у зв'язку з специфікою кожного окремого етапу. Наголошується, що виїзна навчальна геологічна практика є найбільш ефективною для отримання професійних компетенцій.

Аннотация. В статье отмечается, что необходимый уровень приобретения профессиональных компетенций по геологии студентами происходит при проведении полевых практик. Приведены примеры оценивания работы студентов на различных этапах учебной практики в связи со спецификой каждого отдельного этапа. Отмечается, что выездная учебная геологическая практика является наиболее эффективной для получения профессиональных компетенций.

Annotation. The article notes students acquire the necessary level of professional competence in geology during field educational practical training. The examples of students' assessment at different stages of the educational practical training in relation to the specifics of each step are given. It is highlighted, that field educational practical training is the most effective for the acquisition of professional skills.

Польові практики є традиційною формою підготовки фахівців, яка має багаторічний досвід та застосовується провідними вузами. В черговий раз це було підтверджено провідними спеціалістами на IV Міжнародній конференції «Полевые практики в системе высшего профессионального образования», яка відбулась у 2012 році в Криму. У матеріалах конференції, зокрема, було підтверджено актуальність резолюції, яку було прийнято майже сорок років тому «...Считать полевою учебную геологическую практику самостоятельной и неотъемлемой частью учебного процесса, обязательной для всех вузов, ведущих подготовку специалистов-геологов» [1].

У Національному гірничому університеті навчальну практику з геології проходять студенти освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» з напрямів підготовки «Гірництво» і «Геологія». Приміром, сучасний стандарт вищої освіти за напрямом 6.040103 «Геологія» передбачає проходження студентами після першого та другого курсів двох навчальних практик [2]. Перша – навчальна геологічна практика із застосуванням топографічних методів (216 год), друга – комплексна навчальна практика з геологічної зйомки (216 год). На третьому і четвертому курсах студенти проходять навчальну та виробничу практику за спеціалізацією.

Компетентнісний підхід до освіти стає трендом загальноєвропейським і загальносвітовим. Він потребує необхідність створення під час навчання умов для формування соціальних, загальнокультурних і професійних компетенцій. За формування спеціальних (професійних) компетенцій не можуть відповідати

тільки конкретні навчальні дисципліни, оскільки для них існують певні рамки (обмеження). Для їх подолання існує ідея створення міждисциплінарних модулів в програмі підготовки [3]. Всім зрозуміло, що реалізація цієї ідеї – завдання доволі складне.

Слід зазначити, що ідея комплексного підходу до навчання вже тривалий час реалізується в такій формі як навчальна практика. Вивчення цілої низки навчальних дисциплін, що передують практиці, а також сама сутність вивчення природних об'єктів спостережень, які є різними за часом утворення та вмістом геологічних процесів, створює передумови реалізації компетентнісного підходу в найбільш повному обсязі.

Професійні навички, знання та уміння, які студенти отримують під час проходження практики, сприяють формуванню уявлень про майбутню виробничу діяльність, активізують зацікавленість до обраної спеціальності. Натурні спостереження та дослідження об'єктів сприяють активному закріпленню теоретичних знань не тільки з дисциплін «Загальна геологія», «Структурна геологія та геокартування», а й з інших дисциплін геологічного циклу – мінералогії, петрографії, літології, стратиграфії та палеонтології, геоморфології та четвертинної геології. Вважаємо, що в програмі жодної окремо взятої дисципліни неможливо забезпечити такий рівень набуття професійних компетенцій з геології, як під час проведення польової практики. Окрім того, при проведенні практики існує можливість підвищення рівня універсальних (соціальних, загальнокультурних, загальнонаукових) компетенцій. Це відбувається так би мовити автоматично, тому що студенти-практиканти протягом терміну практики мають можливість знаходитись під впливом певного середовища (спільнота викладачів, колеги-студенти, об'єкти культури, мистецтва, історії та ін.).

Навчальна практика, як самостійна та невід'ємна частина процесу підготовки фахівців в своїй формі та організації має переваги перед іншими заняттями. Студенти під час її проведення, особливо у виїзному варіанті, опиняються в умовах найбільшої конкуренції та занурюються в геологічну тематику. Тут можна провести паралель з вивченням іноземної мови. Відомо, що найбільш ефективною формою її вивчення є занурення в мовне середовище, тобто спілкування виключно з носіями конкретної мови. В цих умовах якнайповніше можуть бути розроблені та застосовані психолого-педагогічні технології формування професійних компетенцій. Фахівці психологи вважають, що цей процес повинен розгортатися поетапно й забезпечувати безперервність переходу від навчальної діяльності до навчально-професійної, як основного типу діяльності в процесі фахової підготовки, і від неї до професійної діяльності як загального результату процесу навчання [4]. Зрозуміло, що це стосується всього терміну підготовки фахівця в вузі, але й на кожному її етапі найкращі результати, на наш погляд, будуть отримані при застосуванні такого підходу.

Навчальні практики проходять наприкінці навчального року (весна-літо) і тому під час їх проведення існує можливість підвести певний підсумок стану оволодіння знаннями матеріалу дисциплін геологічного циклу. Це є ще однією

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

обставиною, яка визначає значення та відповідальність практик в системі підготовки фахівців. Враховуюче це, вважаємо вкрай важливим постійне вдосконалення організаційно-методичного забезпечення навчальних практик, впровадження нових сучасних форм та методів доведення необхідної інформації з метою здійснення найбільш ефективної підготовки фахівців. Необхідність використання інноваційних елементів в навчальному процесі під час геологічної практики пов'язана з деякими змінами «психологічного портрету» сучасних студентів, комп'ютеризацією, а також можливістю використання портативної мультимедійної техніки в польових умовах [5].

Поряд з цим, на всіх етапах навчання під час практики повинно застосовуватись оцінювання рівня навчальних досягнень студентів. Поточне і підсумкове оцінювання повинно бути не тільки індикатором навчання, а й, що найважливіше, виконувати стимулюючу роль. Домінуюче значення в формуванні зацікавленості і в цілому у стимулюванні активності є поточне оцінювання. Підсумковий контроль наприкінці навчальної практики повинен зафіксувати кінцевий результат, але фактом свого існування він також повинен здійснювати свою організаційну та зацікавлену функцію.

Форми та методи застосування поточного контролю на польовій практиці мають комплексний та дещо специфічний характер. Це пов'язано, понад усе, з умовами її проходження (навчальні аудиторії, тимчасові бази, наметові містечка, об'єкти спостережень в природному середовищі).

Як відомо, в організаційному плані весь термін навчальної геологічної практики розподіляється на підготовчий, польовий та камеральний етапи. Таке розділення відповідає організації та веденню геологічних досліджень в умовах діючих виробничих організацій.

На кожному з етапів повинно здійснюватись оцінювання рівня навчальних досягнень студентів та визначення індивідуального рейтингу кожного практиканта в рамках загального моніторингу процесу навчання. Загальною особливістю цього процесу під час практики є наявність індивідуально-бригадної форми організації навчання. Як наслідок цього існують дві форми звітності: бригадна та індивідуальна. Вони віддзеркалюють з одного боку результати колективних досягнень (колекції мінералів, порід, викопної фауни, різноманітні картографічні матеріали), з другого – індивідуальні (польовий щоденник, карта фактичного матеріалу).

Форми контролю на кожному з етапів практики відрізняються деякою специфічністю відповідно до характеру опанування навчальних елементів.

Підготовчий етап передуює польовому та має за мету всебічну підготовку до основного польового етапу. Готовність визначається теоретичною обізнаністю та володінням певними практичними навичками необхідними для виконання досліджень в маршрутах та на об'єктах спостережень.

Початок практики відстрочений від закінчення аудиторних занять проміжком від двох тижнів до півроку в залежності від курсу та наявного графіку навчання. Загальновідомо, що отримані знання втрачаються після їх запам'ятовування чи здачі екзамену. Втрата інформації посилюється зі збільшенням терміну її безпосереднього невикористання та заміщення новою.

Враховуючи на це вважаємо доцільним на початку підготовчого етапу отримати показники рівня наявної обізнаності з дисциплін геологічного напрямку в тих основних аспектах, які стосуються безпосередньо тем практики. Для студентів такі показники будуть мати стимулююче значення в удосконаленні знань та ліквідації наявних прогалин. Викладач при цьому зможе оцінити рівень знань та визначитись в якій формі, яку та за яким темпом надавати практикантам нову інформацію під час знайомств з проявом геологічних процесів у природному середовищі при вивченні геологічних об'єктів.

Для реалізації мети вхідного контролю найбільш прийнятною, за нашим поглядом, є контроль залишкових знань, проведений в експрес-формі у вигляді тестової контрольної роботи. Як відомо, залишкові знання – це частина навчального матеріалу, яка залишається в пам'яті студентів після вивчення навчальної дисципліни та використовується ними в подальшій діяльності. У підходах до контролю залишкових знань мають бути застосовані певні рекомендації [6]. Зокрема, під час контролю залишкових знань мають перевірятися репродуктивні та професійні знання, які потрібні для виконання завдань навчальної практики (професійної діяльності). Тести мають складатися з теоретичних та практичних завдань. Практичні завдання, у свою чергу, мають бути такими, щоб при їх виконанні перевірялись навички з різних розділів навчальної дисципліни у їх поєднанні та взаємодії. В тестах мають переважати завдання закритих форм. При цьому форму тестових завдань з однією правильною відповіддю доцільно використовувати для практичних завдань, а форму з вибором кількох правильних відповідей – для теоретичних завдань. Під час тестування недоцільно дозволяти користуватися довідковою та іншою допоміжною літературою, оскільки це приведе до масового і неконтрольованого списування.

Досвід тестування контролю залишкових знань на початку підготовчого етапу практики свідчить про незадовільну в середньому якість наявних знань. В той же час анонімне опитування студентів, проведене до контролю засвідчує, що переважна більшість студентів (понад 85 %) завищує особисту самооцінку. Лише 15 % від опитаних усвідомлює свій недостатній рівень підготовки.

Отримані результати контролю залишкових знань дають студентам можливість зрозуміти необхідність наполегливої роботи під час практики для забезпечення необхідного рівня опанування геологічної інформації.

В подальшому, під час виконання робіт передбачених підготовчим етапом, здійснюється поточний контроль. В ході його проведення виставляються оцінки за основними складовими (техніка безпеки, знання еталонної колекції мінералів, порід, викопної фауни, підготовка польового щоденника та журналу зразків та ін.). З оцінок за вказані види виконаних робіт студент отримує інтегровану оцінку за підготовчий етап.

Польовий етап практики, якій є основним за змістом та ресурсом часу, передбачає оцінювання результатів певних елементів професійної компетентності. У переліку елементів, що контролюються:

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

- орієнтування на місцевості та прив'язка пунктів спостережень до топографічної карти;
- уміння визначати та описувати згідно існуючого стандарту гірські породи;
- визначення елементів залягання геологічних поверхонь;
- уміння виконувати документацію відслонень з необхідним відображенням інформації у графічній формі;
- уміння виносити отримані знання на топографічну основу та складати карту фактичного матеріалу.

Особливість оцінювання рівня навчальних досягнень на цьому етапі полягає в необхідності контролю безпосередньо в умовах польових робіт (відслонення та маршрути), а також при виконанні поточної камеральної обробки даних в місцях тимчасового базування. Контрольні заходи на цьому етапі практики передбачають оцінювання знань та умінь під час безпосереднього спілкування викладача з практикантами при виконанні конкретних завдань з вивчення геологічних об'єктів. Контроль у вигляді різних форм за такими умовами, як свідчить досвід, забезпечує від суттєвих помилок, надає стимулюючої дії, забезпечує поступове підвищення рівня складності навчальних елементів і, таким чином, має найбільший вплив на навчання під час практики. Питома вага оцінок, які студенти отримують під час такого контролю, є найвищою.

Камеральний (заключний) етап практики починається з процедури прийому матеріалів польових робіт. Показники якості матеріалів, що представляють бригади та кожен студент, демонструють колективну та індивідуальну працездатність та якість польових робіт. Оцінка якості польових матеріалів є підсумковою за польовий етап та має констатуюче значення. Кінцева оцінка всієї практики визначається як інтегрований показник всіх етапів та оцінка за захист звіту. Отримує цю оцінку кожен з практикантів за умов персонального захисту матеріалів колективного (бригадного) звіту.

Викладачі-керівники польових груп на навчальній практиці відзначають значне покращення знань з геології після практики в порівнянні з результатами вхідного контролю на її початку. Анонімне опитування студентів показує, що всі вони вбачають покращення особистих знань з геології, а 98 % відмічають суттєве підвищення.

Висновки

1. Навчальні геологічні практики є самостійною частиною процесу навчання, які поєднують в собі визначні елементи багатьох дисциплін та мають найвищий потенціал у забезпеченні професійних компетенцій.

2. Багатоступенева система оцінювання рівня навчальних досягнень на підготовчому, польовому та камеральному етапах практики дозволяє здійснювати моніторинг процесу та стимулювати пізнавальну діяльність студентів.

3. Кожен з етапів польової практики має свою специфіку контрольних заходів, яка зумовлена змістом та умовами їх реалізації. Найбільший вплив на

хід навчального процесу має поточний контроль рівня досягнень на польовому етапі.

4. Виїзна навчальна геологічна практика – найбільш ефективна для отримання професійних компетенцій, оскільки під час її проходження створюються умови максимального занурення в геологічну тематику.

5. Специфічні умови проходження навчальних геологічних практик сприяють отриманню, поряд з професійними, також соціальних, загальнокультурних, екологічних та загальнонаукових компетенцій.

Література:

1. «Полевые практики в системе высшего профессионального образования». IV Международная конференция: Тезисы докладов. – Симферополь: ДИАЙПИ, 2012. – 304 с.

2. Приходченко В.Ф. Особливості запровадження нового стандарту вищої освіти підготовки бакалаврів за напрямом 6.040103 – Геологія в навчальному процесі НГУ / В.Ф. Приходченко, Н.С. Полякова // Збірник тез доповідей науково-методичної конференції «Проблеми розробки галузевих стандартів вищої освіти нового покоління», 12-13 травня 2011. – Д.: НГУ, 2011. – 198 с. – С. 50-52.

3. Коротенко Г.М. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців на основі міждисциплінарних зв'язків / Г.М. Коротенко, Л.М. Коротенко, Т.О. Письменкова // Збірник тез доповідей науково-методичної конференції «Проблеми розробки галузевих стандартів вищої освіти нового покоління», 12-13 травня 2011. – Д.: НГУ, 2011. – 198 с. – С. 16-18.

4. Швалб Ю.М. Психологічні аспекти компетентнісного підходу в освіті / Ю.М. Швалб // Вища освіта. – 2010. – № 1. – С. 31-36.

5. Инновационные элементы в методике учебной геологической практики / Ю.Т. Хоменко, Л.М. Козловский, П.Н. Баранов, Н.В. Билан // Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції «Інновації та трансфер технологій: від ідеї до прибутку», 27-29 квітня 2011. – Д.: НГУ, 2011. – 240 с. – С. 23-25.

6. Кривуля Г.Ф. Контроль залишкових знань / Г.Ф. Кривуля, О.С. Шкіль, В.І. Каук // Вища школа. – 2009. – № 5. – С. 97-110.

Шаніна Є.Г.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Важливою складовою навчального процесу у вищій школі є оцінювання навчальних досягнень студентів. На нашу думку, цей процес є багатофункціональним, основними функціями якого можна назвати контролюючу, навчальну, діагностико-коригувальну, стимулюючо-мотиваційну, виховну [1-6].

Рівень досягнень кожного студента, готовність до засвоєння нового матеріалу, що дає змогу викладачеві відповідно планувати й викладати матеріал можна визначити контролюючою функцією. Контроль потрібно розглядати як категорію управління, як важливий, відносно самостійний завершальний елемент управлінського циклу навчального процесу. Контроль у вищій школі -

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

це спосіб виявлення й оцінювання результатів спільної діяльності студента і викладача. Із низки складових контролю головною є забезпечення зворотного зв'язку, під час якого з'ясовується ступінь відповідності досягнутих результатів функціонування навчальної системи прогнозованій меті. Контроль завжди пов'язаний з оцінюванням реалізації намічених завдань і планів.

Навчальна функція сприяє повторенню, уточненню й поглибленню знань, їх систематизації, вдосконаленню умінь та навичок. Таким чином, навчальна функція відіграє провідну роль в одержанні високого рівня оцінювання знань студента.

З'ясування причин труднощів, які виникають у студента в процесі навчання допомагає діагностико-коригувальна функція, яка вносить корективи, спрямовані на усунення цих труднощів.

Важливою є стимулюючо-мотиваційна функція, яка формує позитивні мотиви навчання. Психолог С.Л. Рубінштейн, досліджуючи різні аспекти діяльності людини, наголошував: "З суспільною природою мотивації людської діяльності пов'язаний вплив, який справляє на неї оцінка обумовлена суспільними нормами самооцінки й оцінки з боку оточуючих, особливо тих, думкою яких людина дорожить. Психологічно значною мірою саме за допомогою оцінки здійснюється соціальний вплив на діяльність особистості. Тому практично особливо важливо правильно її організувати, теоретично розкрити її тонкий і лабільний механізм" [7]. Виходячи з того, що в процесі навчання викладач здійснює функцію, стимулювання має велике значення в психологічному плані так як зумовлюється психологічними особливостями людини, що виявляється в бажанні особистості отримати оцінку результатів своєї діяльності, зокрема навчальної. Це викликано ще й тим, що під час навчання студенти щоразу пізнають нові явища і процеси. Значна частина студентів не може (або не бажає) об'єктивно оцінити рівень, якість оволодіння знаннями, вміннями та навичками. Викладач же зобов'язаний допомогти студентам усвідомити якість і результативність навчальної праці, що психологічно стимулює їх до активної пізнавальної діяльності, виконуючи ще і виховну функцію.

Виховна функція полягає у впливі аналізу й оцінки навчальної діяльності на формування в студентів низки соціально-психологічних якостей: організованості, дисциплінованості, відповідальності, сумлінності, працьовитості, дбайливості й охайності, наполегливості та ін. Крім цього, виховна функція сприяє формуванню умінь відповідально й зосереджено працювати, застосовувати прийоми контролю й самоконтролю, рефлексії навчальної діяльності.

В оцінюванні навчальних досягнень студентів слід враховувати:

правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність відповіді студента;

якість знань: повнота, глибина, гнучкість, системність, міцність;

сформованість загально навчальних та предметних умінь і навичок;

рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо;

досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези).

Видами оцінювання навчальних досягнень студентів є поточне, модульне, семестрове, річне оцінювання та екзамен.

Поточне оцінювання - це процес встановлення рівня навчальних досягнень студента в оволодінні змістом предмета, уміннями та навичками відповідно до вимог навчальних програм. Об'єктом поточного оцінювання рівня навчальних досягнень студентів є знання, вміння та навички, самостійність оцінних суджень, досвід творчої діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності. Поточне оцінювання здійснюється у процесі вивчення теми. Його основним завданням є: встановлення й оцінювання рівнів розуміння і первинного засвоєння окремих елементів змісту теми, встановлення зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх тем, закріплення знань, умінь і навичок.

Форми поточного оцінювання:

індивідуальне, групове та фронтальне опитування;

робота з діаграмами, графіками, схемами;

виконання різних видів письмових робіт;

взаємоконтроль студентів у парах і групах;

Особливого значення в наш час набуває тестова форма контролю та оцінювання навчальних досягнень студентів. Інформація, отримана на підставі поточного контролю, є основною для коригування роботи викладача на занятті.

Модульному оцінюванню навчальних досягнень підлягають основні результати вивчення теми. Модульне оцінювання навчальних досягнень студентів забезпечує:

усунення безсистемності в оцінюванні;

підвищення об'єктивності оцінки знань, навичок і вмінь;

індивідуальний та диференційований підхід до організації навчання;

систематизацію та узагальнення навчального матеріалу;

концентрацію уваги до найсуттєвішого в системі знань з кожного предмета.

Модульна оцінка виставляється на підставі результатів опанування студентами матеріалу теми впродовж її вивчення з урахуванням поточних оцінок, різних видів навчальних робіт (практичних, лабораторних, самостійних, творчих, контрольних робіт) та навчальної активності студентів.

Перед початком вивчення чергової теми чергового блоку матеріалу всі студенти мають бути ознайомлені з тривалістю вивчення теми: кількістю занять; кількістю й тематика обов'язкових робіт і термінами їх проведення; умови оцінювання.

За певних організаційно-методичних умов однією із суттєвих форм контролювання знань, умінь і навичок є самоконтроль діяльності студентів, який допомагає самостійно розібратися в тому, як студент оволодів знаннями; перевірити правильність виконання практичних розрахунків шляхом зворотних дій; оцінити практичне значення проведених лабораторно-практичних занять для майбутньої професійної діяльності тощо. Крім того, самоперевірка сприяє

4. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

стимулюванню навчання, повнішому осмисленню, формує критичність та автономність думки.

Література:

1. Амонашвили Ш. А. Воспитательная и образовательная функция оценки учения школьников. — М.: Педагогика, 1984.
2. Зільберштейн А.І., Солдатов Т.Д. Проведення екзаменів та заліків у вищій школі. — К.: Вища шк., 1979.
3. Кобиляцький І.І. Методи навчально-виховної роботи у вищій школі. — Л.: Вид.-во ЛДУ, 1970.
4. Кучер С Сутність та завдання контролю в системі модульного навчання // Рідна школа. — 2000. — № 11.
5. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навч. посіб. /За ред. О.Г. Мороза. — К.: НПУім. М.П. Драгоманова, 2001.
6. Нортон О.Л. Учеба для будущего.- К:Триумф, 2008. - 46 с.
7. Рубинштейн С.Л.Проблемы общей психологии.-М.:Педагогика,1976.-416 с.

5. НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Єрмошкіна О.В.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ РЕЙТИНГУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ У МІЖНАРОДНЕ НАУКОВЕ ТА ОСВІТНЄ СПІВТОВАРИСТВО

Анотація. Досліджено основні тенденції щодо зміни рейтингів вітчизняних ВНЗ у світовому освітньому просторі, обґрунтовано основні напрями розвитку освітніх послуг та наукових досягнень задля забезпечення зростання рейтингу ВНЗ. Запропоновано інструменти формування комплексної системи управління рейтингом ВНЗ.

Аннотация. Исследованы основные тенденции изменения рейтингов отечественных вузов в мировом образовательном пространстве, обоснованы основные направления развития образовательных услуг и научных достижений для обеспечения роста рейтинга вуза. Предложены инструменты формирования комплексной системы управления рейтингом вузов.

Annotation. The basic in changes ranking of national universities in the global educational space were defined, the major directions for development of educational services and academic achievements to ensure growth in ranking were substantiated. Tools for creation of the complex management system of ranking were proposed.

Сучасні тенденції розвитку освітнього простору, інтеграційні процеси, які відбуваються на всіх рівнях економіки та охоплюють практично всі сфери життєдіяльності людини обумовлюють необхідність розгляду стратегії розвитку ВНЗ виключно в контексті розвитку глобального освітнього простору, вільного руху студентів та абітурієнтів, викладачів, тощо. В даному випадку особливої актуальності набувають питання зовнішнього оцінювання діяльності ВНЗ з боку експертів, роботодавців, наукових кіл, випускників та потенційних абітурієнтів.

На сьогоднішній день незалежними оціночними компаніями та уповноваженими установами формується безліч рейтингів як регіональних [1, 2], так і глобальних [3-6]. Слід підкреслити, що практично всі вони спрямовані на оцінку декількох агрегованих показників, склад яких варіюється залежно від цілей та спрямованості рейтингу. Так, наприклад, Академічний рейтинг університетів світу (ARWU) охоплює здебільшого показники, які стосуються наукової активності викладачів університету, зокрема: кількість випускників та співробітників – лауреатів Нобелівської або Філдсовської премії, кількість часто цитованих дослідників у 21 категорії, кількість статей, що надруковані в журналах Nature або Science, індекси цитування для природничих та гуманітарних наук ISI, індекси журналів, розмір університету [4]. Рейтинг Times Higher Education World University Rankings [5] охоплює 13 базових показників, які поєднано до п'яти категорій: викладання (навчальне середовище), міжнародне представлення (участь в процесі викладання та

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

навчання іноземних викладачів та студентів), промислові винаходи та інновації, обсяги, доходи та репутація за науково-дослідними роботами, а також рівень цитування. До речі на останні дві позиції припадає 60% ваги показників. Окремо слід відмітити групу рейтингів, які спираються на результати обробки Інтернет запитів, тобто веб-метричні рейтинги, які останнім часом набувають все більшої популярності [6]. Слід зазначити, що в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій прагнення ВНЗ до підвищення своїх позицій у таких рейтингах спонукають університети бути більш відкритими, прозорими та мобільними.

Не можна звичайно не підкреслити, що поряд із великою кількістю прихильників рейтингів ВНЗ існує і безліч критиків, які обґрунтовують або невідповідність окремих показників та методів їх розрахунку [7], проблеми, пов'язані з фінансуванням, репрезентативністю, неадекватністю підбора показників та заангажованістю висновків та рекомендацій [8].

Однак, реальність залишається такою, що рейтинги існують, їх формують, відслідковують, застосовують як орієнтири для розвитку та прийняття рішень. Відповідно, будь-який ВНЗ повинен прагнути до зростання своїх позицій у відповідних рейтингах.

Відповідно, метою даного дослідження є визначення основних тенденції щодо зміни рейтингів вітчизняних ВНЗ в Україні та у світовому освітньому просторі, обґрунтування напрямів розвитку освітніх послуг та наукових досягнень задля забезпечення зростання рейтингу ВНЗ та інструментів формування комплексної системи управління рейтингом ВНЗ

Вищий навчальний заклад є складною динамічною системою, яка поєднує безліч елементів, які знаходяться у взаємозв'язку та взаємозалежності. Ефективність взаємодії цих елементів і визначає окремі результативні показники діяльності ВНЗ, які у сукупності відображаються у певних рейтингових показниках. Дослідження сутності рейтингів, які формуються в Україні [1, 2] дозволяє стверджувати, що ранжування охоплює три ключові групи стейкхолдерів, від рівня задоволення потреб яких і залежить фактично місце університету в певному рейтингу, зокрема: роботодавці, експерти та випускники. Задля виявлення основних тенденцій розвитку ДВНЗ «НГУ» були проаналізовані відповідні оціночні показники за три останні роки (2010-2012 рр.) з диференціацією за відповідними стейкхолдерами та напрямками підготовки. Для порівняння позицій університету в рейтингу були обрані також лідери у відповідних категоріях (Київський національний університет ім. Тараса Шевченка та Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»), а також регіональний конкурент – Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара.

Динаміка оціночних показників за окремими групами стейкхолдерів та напрямками підготовки ДВНЗ «НГУ» (табл. 1) свідчить, що не дивлячись на суттєві успіхи за таким напрямом, як оцінка експертів якості підготовки випускників за технічними спеціальностями (2012 р. – 100 балів зі 100 можливих), та зростання сукупного рейтингу серед випускників з 57 балів у

2010 р. до 65 у 2012 р. основна маса показників залишається на доволі низькому рівні.

Таблиця 1

Динаміка оціночних показників ДВНЗ «НГУ» за напрямами підготовки

Напрями підготовки	2010	2011	2012
1. Оцінка роботодавців			
Економічні спеціальності	1	16	18
Технічні спеціальності	25	20	21
ІТ спеціальності	13	13	18
Сукупний рейтинг	26	35	23
2. Оцінка експертів			
Економічні спеціальності	13	2	0
Технічні спеціальності	72	90	100
ІТ спеціальності	7	3	0
Сукупний рейтинг	10	9	12
2. Оцінка випускників			
Економічні спеціальності	6	4	4
Технічні спеціальності	12	10	11
ІТ спеціальності	6	7	5
Сукупний рейтинг	57	67	65

Джерело: складено за даними [1].

Найбільш тривожними сигналами, які потребують негайних дій є нульовий рівень довіри з боку експертів до підготовки фахівців за економічними та ІТ спеціальностями. Більш того, ці показники залишаються на неприпустимо низькому рівні і серед роботодавців та випускників. Слід звичайно зазначити, що за сукупним рейтингом ДВНЗ «НГУ» посідав у 2012 році 6 місце в Україні серед вітчизняних ВНЗ, що, беззаперечно, є суттєвим досягненням. Але відставання від лідерів рейтингу залишається суттєвим (табл. 2).

Таблиця 2

Відставання (+) / випередження (-) ДВНЗ «НГУ» за окремими групами у порівнянні з 1 місцем у сукупному рейтингу

Напрями підготовки	2010	2011	2012
1. Оцінка роботодавців			
Економічні спеціальності	75	55	45
Технічні спеціальності	75	80	79
ІТ спеціальності	87	87	82
Сукупний рейтинг	74	65	77
2. Оцінка експертів			
Економічні спеціальності	86	98	100
Технічні спеціальності	-16	-33	-5
ІТ спеціальності	93	97	100
Сукупний рейтинг	50	50	61
3. Оцінка випускників			
Економічні спеціальності	94	96	96
Технічні спеціальності	88	90	89
ІТ спеціальності	94	93	95
Сукупний рейтинг	24	17	17

Джерело: розраховано за даними [1].

Наведені у табл. 2 дані свідчать, що практично за всіма показниками окрім оцінки експертів якості підготовки за технічними спеціальностями, за якими ДВНЗ «НГУ» випереджає лідерів, спостерігається суттєве відставання. Найбільш критичним є оцінка якості підготовки самими випускниками, що є прямою загрозою для майбутньої втрати найкращих абітурієнтів. Більш того, практично відсутня позитивна динаміка щодо скорочення відставання від лідерів рейтингу. Не дивлячись на те, що звичайно лідери рейтингу та ДВНЗ «НГУ» функціонують в доволі різних умовах, однак слід враховувати, що як і в будь-якому іншому бізнес-середовищі в освітньому просторі відмінність умов не повинна бути виправданням щодо слабких позицій на ринку. Відповідно, визначені відставання повинні бути стимулом та орієнтиром для розвитку саме у даних напрямках. Слід зазначити, що розвиток та подолання відставання повинен відбуватись не тільки в напрямку підвищення якості навчання, а й збільшення обізнаності відповідних цільових груп щодо діяльності ВНЗ.

На сьогоднішній день більшість ВНЗ у боротьбі за абітурієнта практично залишає поза увагою співробітництво з експертами, роботодавцями та випускниками. Як свідчить досвід багатьох провідних ВНЗ світу саме випускники та роботодавці створюють певний імідж університету і в багатьох випадках є найкращою рекомендацією ВНЗ при залученні абітурієнтів. Відповідно, саме на зазначені цільові групи слід звернути увагу при формуванні стратегії розвитку та позиціонування ВНЗ на ринку освітніх послуг.

Дослідження структури та показників рейтингу ЮНЕСКО «ТОП-200» [2], а також їх динаміки свідчать, що у 2011 р. обрані для аналізу ВНЗ розвивались в декількох напрямках. Так ключовим для напрямом для ДВНЗ «НГУ» стало підвищення якості навчання, зусилля КНУ ім. Т.Шевченка та ДНУ ім. О.Гончара були спрямовані на підвищення рівня міжнародного визнання, а НТУ України «КПІ» - на підвищення якості науково-педагогічного персоналу (рис. 1).

Однак, як свідчать розрахунки, суттєві прориви по одних напрямках давались за рахунок зниження індексів за іншими. Відповідно, зростання позицій у відповідному рейтингу та зміна значень його окремих компонентів може бути індикатором збалансованості розвитку. Відповідні викривлення профілю (рис. 1), а особливо потрапляння зміни окремих індикаторів у зону менше 0, свідчать про дисбаланси у розвитку та є орієнтиром для формування подальшої стратегії та коригування тактики розвитку ВНЗ.

Моніторинг профілю розвитку ВНЗ в тому числі дозволяє виявляти основні недоліки у реалізації стратегії спрямованої на підвищення рейтингу ВНЗ та відслідковувати напрями розвитку конкурентів, що дає можливість більш ґрунтовно формувати свою конкурентну стратегію.

Виходячи з теорії менеджменту [9, 10], необхідно також підкреслити, що забезпечення збалансованості розвитку будь-якої організації є фундаментом для подальшого сталого зростання. При цьому сталий розвиток вимагає

дотримання певних стандартів та правил ведення бізнесу, у т.ч. з надання освітніх послуг.

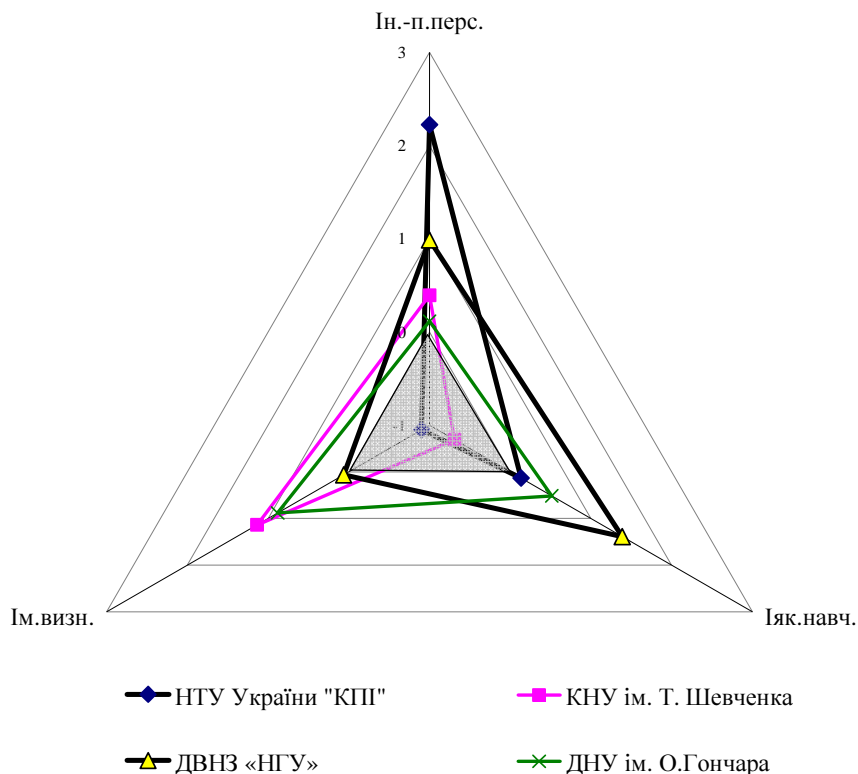

Рис. 1. Профілі розвитку обраних ВНЗ за динамікою рейтингових індикаторів у 2011 році (рейтинг ЮНЕСКО «Топ-200»)

Джерело: розраховано за даними [2].

Відповідно збалансований розвиток повинен бути заснований на єдиному підході до корпоративного управління ВНЗ: корпоративній філософії, корпоративній культурі, корпоративних стандартах. Це обумовлює формування корпоративної ідентичності, а, відповідно, й забезпечує формування сприйняття зовнішніми та внутрішніми стейкхолдерами ВНЗ як єдиного цілісного образу, тобто, по суті, створення бренду ВНЗ [11].

Останнім часом у вітчизняному освітньому просторі суттєво підвищились вимоги щодо якості навчання, науково-педагогічного персоналу, рівня міжнародного визнання. Згідно останніх вимог при захисті дисертаційних робіт повинні подаватись статті, надруковані у виданнях, внесених до міжнародних реферативних баз [12], фахові видання повинні містити статті англійською мовою на сайті видання [13], тощо. Таке посилення вимог щодо презентації результатів наукових досліджень повинно стати поштовхом для кардинальних змін у корпоративній культурі та стандартах ВНЗ.

Враховуючи те, що більше 90% всіх наукових статей у світі видається саме англійською мовою, одним з пріоритетних напрямів удосконалення корпоративної культури повинна стати практика написання переважної більшості статей вітчизняними науковцями англійською мовою, що звичайно потребує суттєвого вдосконалення знання не тільки розмовної, а й спеціальної наукової англійської мови. Відповідно, у практику підготовки магістрів та

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

аспірантів необхідно ввести спеціалізований предмет English Academic writing, який націлено саме на навчання студентів та аспірантів стилю подання англomовних статей.

Крім того, на наш погляд є обов'язковою участь студентів та викладачів у таких загальнодоступних наукових базах, як SSRN та ін. При цьому найновіші надходження, доступ до яких, до речі, є безкоштовним, слід використовувати як основу для формування творчих завдань студентам за окремими тематичними напрямками дисципліни для підготовки есе та розвитку критичного мислення, що є основою для розвитку творчих здібностей студента. Як зазначають аналітики саме здатність критично мислити та творчо підходити до розв'язання поставлених питань є основою для надання інноваційного поштовху розвитку технології та економіки.

Захист випускних робіт бакалаврів англійською мовою (або іншими іноземними мовами) повинен стати обов'язковою умовою для претендування на місце державного замовлення в магістратурі та рекомендованою умовою для отримання найвищих балів за результатами захисту магістерських кваліфікаційних робіт та рекомендації до вступу в аспірантуру.

Слід зазначити, що якщо раніше на ринку праці вільне володіння англійською мови сприймалось як певна конкурентна перевага, то на теперішній час вільне володіння англійською мовою є необхідною умовою для отримання посади відповідно до отриманої випускником кваліфікації. Більш того, володіння декількома мовами в багатьох випадках, особливо що стосується іноземних роботодавців також стає вимогою, а не побажанням. В цьому аспекті необхідно переглядати навчальні плани підготовки студентів різних кваліфікаційних рівнів на предмет викладання їх частини, а іноді і цілого циклу англійською, німецькою, польською або іншими мовами, які користуються попитом на ринку праці. Звичайно це потребує:

створення відповідного «фонду» викладачів, які вільно володіють іноземними мовами;

розробка системи матеріального стимулювання викладачів до застосування іноземної мови при викладенні дисциплін;

опанування найбільш сучасних методів викладання та оцінки знань, вмінь, навичок та досягнень студентів;

включення до стратегії розвитку ВНЗ заходів щодо підвищення мовної кваліфікації викладачів.

Як засвідчив проведений аналіз (табл. 1, 2) проблематичним в багатьох випадках є й якість навчання та її сприйняття студентами, експертами та роботодавцями. Відповідно, потребують удосконалення і підходи до організації навчального процесу. В даному аспекті актуальним на наш погляд є впровадження практики провідних навчальних закладів світу, які, по-перше, ще до початку навчання проводять так зване орієнтування студента, тобто детальне роз'яснення структури університету, можливостей щодо використання послуг окремих центрів (центр кар'єри, центр закордонних стажувань, центр наукових досліджень, тощо); по-друге, введення в склад дисциплін курсу "How to study", в якій студенту докладно роз'яснюється яким чином необхідно виконувати ті

чи інші завдання, як звертатись до викладачів по консультацію, як готуватись до лекцій та практичних занять, тощо. Звичайно впровадження такого курсу вимагає від всього ВНЗ уніфікації вимог щодо порядку вивчення, засвоєння та складання іспитів з дисципліни, що повинно бути відображено у корпоративній культурі та корпоративних правилах університету. В сучасних умовах он-лайн навчання та подання на перевірку контрольних робіт, курсових та інших завдань, проведення відео-лекції, консультації через мережу Інтернет та із застосуванням технології Skype, тощо вже не є якоюсь інновацією, а є необхідною умовою для забезпечення стабільних позицій на ринку освітніх послуг.

В процесі роботи з роботодавцями слід звернути увагу на два базові напрями, які дадуть змогу суттєво підвищити обізнаність роботодавців з якістю підготовки фахівців. Це активне застосування студентського портфоліо як кінцевого результату навчання [14] та застосування концепції Life Long Learning, яка повинна стати підґрунтям для забезпечення постійного поповнення контингенту студентів за рахунок програм післядипломної освіти та інших спеціалізованих програм. При цьому результатами такого навчання повинно бути не надання сертифікату про проходження курсів, а підготовка до складання відповідних професійних іспитів на базі ВНЗ задля отримання слухачем кваліфікаційного сертифікату.

Таким чином, підсумовуючи вище викладене, можна стверджувати, що позиції в рейтингу не повинні бути самоціллю діяльності ВНЗ і штучне завищення окремих показників є просто тимчасовим вирішенням даної проблеми, яке в подальшому призведе лише до ускладнення досягнення певного рівня реальних показників та дисбалансах у процесі функціонування ВНЗ. По-друге, результати рейтингування повинні стати орієнтиром для коригування стратегії розвитку ВНЗ за рахунок якісних внутрішніх перетворень. По-третє, основою для підвищення рейтингових позицій слід зробити створення корпоративної філософії, культури та правил задля формування відповідного корпоративного сприйняття ВНЗ зовнішніми та внутрішніми стейкхолдерами. Крім того, міжнародна інтеграція повинна починатись з посилення внутрішніх вимог та створення сприятливих умов щодо володіння викладачами та студентами іноземними мовами, використання їх для навчання, викладання та здійснення науково-дослідної діяльності. Необхідним також є впровадження системи «до навчальної» підготовки студентів I-го курсу з орієнтацією на конкретний результат та необхідність власного розвитку та удосконалення протягом всього життя.

Література:

1. Рейтинг ВУЗов України "Компас" [Електронний ресурс]: режим доступу http://www.abiturient.in.ua/ru/rating/rating_kompas
2. Рейтинг ВУЗов України ЮНЕСКО "Топ 200" [Електронний ресурс]: режим доступу http://www.abiturient.in.ua/ru/rating/rating_unesco
3. QS World University Rankings 2011/12 [Електронний ресурс]: режим доступу [URL://http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2011](http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2011)

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

4. Світовий рейтинг університетів (Academic Ranking of World Universities) за 2011 рік // [Електронний ресурс]: режим доступу [URL:// http://eurosvita.net/?category=7&id=1194](http://eurosvita.net/?category=7&id=1194)
5. The Times Higher Education World University Rankings. The essential elements in our world-leading formula: [Електронний ресурс]: режим доступу [URL://http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2012-13/world-ranking/methodology](http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2012-13/world-ranking/methodology)
6. Ranking Web of World Universities. Top Universities / [Електронний ресурс]: режим доступу [URL://http://www.webometrics.info/top12000.asp](http://www.webometrics.info/top12000.asp)
7. Florian V. R. Irreproducibility of the results of the Shanghai academic ranking of world universities / Răzvan V. Florian // Scientometrics, 2007. – Vol. 72, Issue 1. -pp 25-32.
8. Вачедин Д. Рейтинги немецких университетов: 10 причин (не) доверять / Д. Вачедин // [Електронний ресурс]: режим доступу http://ru.osvita.ua/abroad/higher_school/articles/6877/
9. Василенко В.О. Системний менеджмент стійкого розвитку підприємств. Диссер. на здоб.... докт. екон. наук.: 08.06.01 / В.О. Василенко / Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, 2006. – 442 с.
10. Джонсон Р. Системы и руководство / Р. Джонсон, Ф. Каст, Д. Розенцвейг / Пер. с англ. под ред. Ю.В. Гаврилова. – М.: «Советское радио», 1971, - 648 с.
11. Єрмошкіна О.В. Підвищення рейтингу ВНЗ на основі реалізації бренд-орієнтованої стратегії розвитку / О.В. Єрмошкіна // Удосконалення якості підготовки кадрів з вищою освітою через удосконалення процедур ліцензування, акредитації та рейтингування: зб. тез доп. наук.-метод. конф., 15-16 березня 2012 р. м. Дніпропетровськ: [Електронний ресурс]: режим доступу: off-line: CD «Матеріали науково-методичної конференції»
12. Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 17.10.2012 № 1112: [Електронний ресурс]: режим доступу [URL://http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1851-12](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1851-12)
13. Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України: Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 17.10.2012 № 1111 [Електронний ресурс]: режим доступу [URL:// http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ z1850-12](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1850-12)
14. Єрмошкіна О.В. Портфоліо студента як основа ефективного працевлаштування випускників у сучасних умовах бізнесу / О.В. Єрмошкіна // Кадрове забезпечення гірничо-металургійного комплексу України: зб. тез доп. наук.-метод. конф., 12-13 травня, 2011р. м. Дніпропетровськ, – 207 с. - С. 131-133.

Проців В.В., Салов В.О., Соболев В.С.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

РЕЙТИНГУВАННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ НА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Анотація. Виявленні проблеми, що гальмують рейтинговий процес в університеті, це перш за все – відсутність діючої системи автоматизованого збирання та обробки рейтингової інформації від науково-педагогічних працівників та кафедр. Запропоновано таку систему, що побудована на двох базових файлах у форматі Excel пакету Office операційної системи Microsoft Windows, а управління нею здійснюється спеціально написаними макросами.

Аннотация. Выявлены проблемы, тормозящие рейтинговый процесс в университете, это прежде всего, отсутствие действующей системы автоматизированного сбора и обработки рейтинговой информации от научно-педагогических работников и кафедр. Предложена система, построенная на двух базовых файлах в формате Excel пакета Office операционной системы Microsoft Windows, управление которыми осуществляется специально написанными макросами.

Abstract. Detection problems that hinder the rating process at the university, is first of all – no operating system automated gathering and processing of rating information from teaching staff and departments. Proposed a system that is built on two basic files in Excel Office suite of operating systems Microsoft Windows, but its management is specially written macros.

Аналіз ситуації. Рейтингове оцінювання діяльності вищих навчальних закладів усіх форм власності є невід'ємною складовою національного моніторингу вищої освіти. Це задовольняє попит споживачів ринку освітніх послуг та ринку праці щодо одержання відомостей про репутацію вищого навчального закладу і таким чином стимулює змагальність, сприяє активізації участі цільових груп у формуванні сучасних вимог до рівня підготовки фахівців. Останнім часом у зв'язку з демографічними провалами загострюється внутрішньо українська та міжнародна конкуренція університетів. Студенти та викладачі пізнають і порівнюють якість вищої освіти вдома та за межами рідної країни. Поступово формується єдина міжнародна точка зору на те, яким повинен бути високоякісний університет [1].

Зараз в Україні проводиться апробація проекту «Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів», що здійснюється в рамках реалізації заходів Національного плану дій щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» та спрямована на виконання Указу Президента України № 926/2010 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні», план-графіку реформ за напрямом «Реформа освіти».

Державний вищий навчальний заклад теж бере участь у рейтингуванні та має неабиякі результати – входить у п'ятірку кращих технічних університетів України, а серед університетів півдня займає друге місце. Але кілька питань стримують підвищення показників ДВНЗ «НГУ» та не дають можливості піднятися вище.

Мета досліджень. Пошук проблемних моментів, що гальмують рейтинговий процес в університеті, та знаходження шляхів їх вирішення.

Так склалося, що об'єктивно визначити професійний рівень викладача практично не можливо. Усі педагоги повинні готувати й читати студентам змістовні лекції, поводити цікаві лабораторні та практичні заняття, але алгоритмізувати процес виставлення незалежної оцінки викладачу поки що не вдалося. Припускається, що всі однаково добре виконують роботу, за яку перш за все отримують зарплатню. Тому доводиться шукати непрямі ознаки високого професійного рівня викладача [2]. Це й методична й наукова робота, участь у підготовці та проведенні громадських заходів та інше, що можливо оцінити кількісно. Важливим засобом, хоч не однозначним, є проведення анонімних опитувань студентів і виставляння оцінок викладачам. Таку роботу треба проводити регулярно, а її результати включати у рейтинг науково-педагогічних працівників. У рейтингових звітах такий пункт вже присутній, але потрібно автоматизувати цей процес, розробити стандартну форму опитування, скласти методики розрахунку оцінки та переносу її у файл працівника.

Володіючи добре прописаним переліком номінацій та напрямів діяльності науково-педагогічних працівників, що базується майже на сотні питань у звітах

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

рейтингового опитування, та науково опрацьовану методику підведення підсумків [3], університет не мав автоматизованої системи збирання та обробки інформації. Звіти складалися у файлах текстового редактора Word пакета Office операційної системи Microsoft Windows, перенабиралися на факультетах й знову друкувалися, та лише на завершальному етапі «вручну» вводилися у програму електронних таблиць Excel, де підраховувався підсумок. Це привносило велику кількість помилок вводу, а іноді й відвертих приписок, виправлення яких займало велику кількість людей та часу.

У 2012 році було випробувано перші версії автоматизованої системи університету із збирання рейтингової інформації. Це виявило велику кількість проблем, що стримували її впровадження. Науково-педагогічні працівники не дуже заглиблюючись у сутність сформульованих у рейтингових звітах питань давали неконкретні, неточні відповіді. У клітинках, де повинно ввести кількісну (цифрову) інформацію писали слова та, навіть, речення, десятинні дроби подавалися з десятинною крапкою замість коми, як того вимагають державні стандарти України, навіть нахилену рисочку у простих дробах вводили невірно (замість «/» ставили зворотній слеш «\»), який використовують у комп'ютерних технологіях для позначення директорії). Звичайно, що комп'ютер не сприймав таку інформацію, та не міг коректно її обчислити.

Це змусило розробника створити файл науково-педагогічного працівника таким, щоб людина, яка його заповнює, не мала можливості допускати технічно-змістовних помилок вводу відомостей, а комп'ютер у подальшому сприймав їх однозначно. Там де це можливе (жовті клітинки), людині пропонується вибрати потрібне слово або, навіть, речення із вичерпного списку, який пропонується програмою, як це видно на рис. 1. Біля кожної клітинки випадає віконце із підказкою, що повинне навести працівника на зміст поставленого запитання. До того ж у файлі є лист з інструкціями з його складання та лист рекомендацій, де надані приклади заповнення кожної клітинки.

В якості базового середовища обрана програма електронних таблиць Excel пакету Office операційної системи Microsoft Windows, а управління нею здійснюється спеціально написаними на мові програмування Visual Basic for Applications макросами. Такий вибір базується на тому, що ця програма найбільш поширена й відома користувачам. Вона встановлена на кожному комп'ютері, тому написання нової оболонки на мові програмування високого рівня (наприклад, Visual Basic, C+, Pascal чи інших) лише створюватиме складнощі для використання. Не потрібно також будувати систему СУБД (наприклад, на SQL-серверах, чи, навіть, на стандартному для Microsoft Windows пакеті Access), тому що для задач такого рівня цілком достатньо можливостей Excel.

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

РЕЙТИНГОВІ ПОКАЗНИКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА (НПП)
Державного вищого навчального закладу "Національний гірничий університет"
за 2012 календарний рік

Факультет, кафедра: ММФ ОКММ
 Професор: Проців Володимир Васильвич
 (педагогічна посада) прізвище ім'я по батьковій

УВАГА! Працівник несе персональну відповідальність за правдивість наданих відомостей у зв'язку з поданням інформації до Єдиної державної електронної бази!

№	Показники	Значення	Обґрунтування показника
1	ТНІ. КАДРОВИЙ ПОСІДАЧ		
1	Частка штатної посади, яку обіймає працівник		
2	Науковий ступінь доктора наук		
3	Науковий ступінь кандидата наук		
4	Вчене звання професора		
5	Вчене звання доцента		
6	Обрання до Національної академії наук України		
7	Обрання до НАН України, до державних галузевих академій наук України		
8	Обрання до недержавних академій наук		
9	Присудження Державної премії України		
10	Стаж науково-педагогічної роботи		
11	Стаж роботи в університеті		
12	Частка штатної посади викладача, що додається ректоратом для виконання певних функцій та обов'язків		
13	Частка ставки науковця з НДР		
14	Кількість посад, за якими обов'язки відповідає керівника або його заступника		

Рис. 1. Скріншот файла «Рейтингові показники працівника»

Але для запобігання утворенню вище вказаних помилок вводу деякі функції Excel прийшлося заблокувати, а інші трошки змінити. Наприклад, натискання на кнопку закриття файлу завжди виконується із його збереженням навіть без додаткового запитання, яке зазвичай ставить Windows. А спроба збереження файлу засобами Windows запускає макрос генерування файлу конкретного науково-педагогічного працівника (щоб усі файли мали однаково побудовані стандартні імена, тоді комп'ютер зможе їх безпомилково розпізнавати). Створити новий файл без цього неможливо бо функція «Сохранить как» заблокована. Для зручності користувача написані макроси, які дають Excel нові можливості. Наприклад, у контекстному меню з'явилася команда «Вставить абзацы из Word», що дозволяє вставляти вміст декількох абзаців із текстового редактора, або кількох клітинок із Excel у одну клітинку файлу працівника. Там також є кнопки команд «Отменить» та «Вернуться», що

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

дозволяють виправляти результати дій макросів, які зазвичай змінити неможливо. І найважливіше – можливо вводити відомості або вставляти скопійовані фрагменти лише в зелені клітинки колонки «С». У клітинки колонки «В» дозволено тільки набирати числа з клавіатури, та ще й ті, що можуть бути вірогідними для поставленого запитання. Наприклад, людина не може бути доктором наук 10 або 0,89 разів, тому такі значення не приймаються комп'ютером. Про всі помилки, які не дозволяють заповнювати клітинки файлу рейтингового звіту, програма повідомляє користувача та обов'язково зберігає інформацію, що попередньо там знаходилася, це показано на рис. 2.

Оскільки система розрахована на використання безпаперових технологій, то з метою запобігання несанкціонованим змінам, втратам або перекручуванню введених працівником відомостей зі сторони інших користувачів (навіть вищих начальників), файли мають функцію електронного (цифрового) підпису. Оскільки університет ще не перейшов на таку технологію, то поки що працівник сам обирає собі такий підпис і лише після його вводу можливе внесення будь-яких змін у файл. Такі повідомлення приведені на рис. 3 (верхнє для першого вводу підпису, а нижнє – для отримання дозволу на редагування вже створеного файлу). У подальшому, як ми сподіваємося, адміністрація університету виступить у якості арбітра і стане зберігати та підтверджувати унікальні підписи своїх співробітників.

Крім того, макроси повинні функціонувати на усіх комп'ютерах працівників, – і кафедральних і домашніх. Тому написані вони мають бути так, щоб сприймалися і на версії Excel-95 і на Excel-2010.

Описаний вище файл – це перший з двох базових файлів системи рейтингування університету. Головне призначення другого файлу «Рейтингові показники кафедри» – збирання відомостей з файлів працівників у кафедральний файл. Програма проглядає кафедральну папку та генерує список її співробітників, які створили свої файли. Потім вона переносить відомості із файлів працівників перевіряючи, чи усі цифрові данні обґрунтовані поясненнями. Таким чином формується загальний результат досягнень кафедри за звітний період, а деякі показники, які є суто кафедральними, ще й додатково заносяться у зелені клітинки листа «Кафедра» завідувачем кафедри або його уповноваженою особою, як це видно з рис. 4.

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

РЕЙТИНГОВІ ПОКАЗНИКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА (НПП)
Державного вищого навчального закладу "Національний гірничий університет"
за 2012 календарний рік

Факультет, кафедра ММФ ОКММ
Професор Проців Володимир Васильвич
(педагогічна посада прізвище ім'я по батькові)

УВАГА! Працівник несе персональну відповідальність за правдивість наданих відомостей у зв'язку з поданням інформації до Єдиної державної електронної бази!

№	Показники	Значення	Обґрунтування показника
1	ТН1. КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ	3	4
1	Частка штатної посади викладача, що обіймає працівник		Штатний викладач звітної кафедри університету
2	Науковий ступінь доктора наук		
3	Науковий ступінь кандидата наук		
4	Вчене звання професора		
5	Вчене звання доцента		
6	Обрання до Національної академії України		
7	Обрання до НАН України, до державних галузевих академій наук України		
8	Обрання до недержавних академій наук		
9	Присудження Державної премії України		
10	Стаж науково-педагогічної роботи		
11	Стаж роботи в університеті		
12	Частка штатної посади викладача, що додається ректоратом для виконання певних функцій та обов'язків		
13	Частка ставки науковця з НДР		
14	Кількість посад, за якими обов'язки відповідального керівника або його		

Рис. 2. Повідомлення програми рейтингування ДВНЗ «НГУ»

Способи роботи з цим файлом такі ж, як і з файлом працівника, тут є електронний (цифровий) підпис, захист від помилок вводу, генерування файла конкретної кафедри із стандартним ім'ям. Але найважливіше, що цей файл повертається на кафедру після підведення підсумків із рейтинговими коефіцієнтами і місцями, що отримали працівники кафедри в університетському рейтингу. Там результати можуть бути обговорені та проаналізовані, а це допоможе виправити помилки та недоліки у роботі колективу кафедри, а також сформулювати плани на майбутнє.

Така система у перспективі повинна стати робочим інструментом завідувача кафедри, оскільки вона може функціонувати у реальному часі безперервно. Перед кожним засіданням кафедри співробітники вносять зміни у свої особисті файли, які потім обробляються кафедральним файлом, тому завідувач завжди зможе бачити реальну ситуацію, що динамічно змінюється. Оперативний контроль і втручання унеможливають появу суттєвих провалів у роботі підрозділу.

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

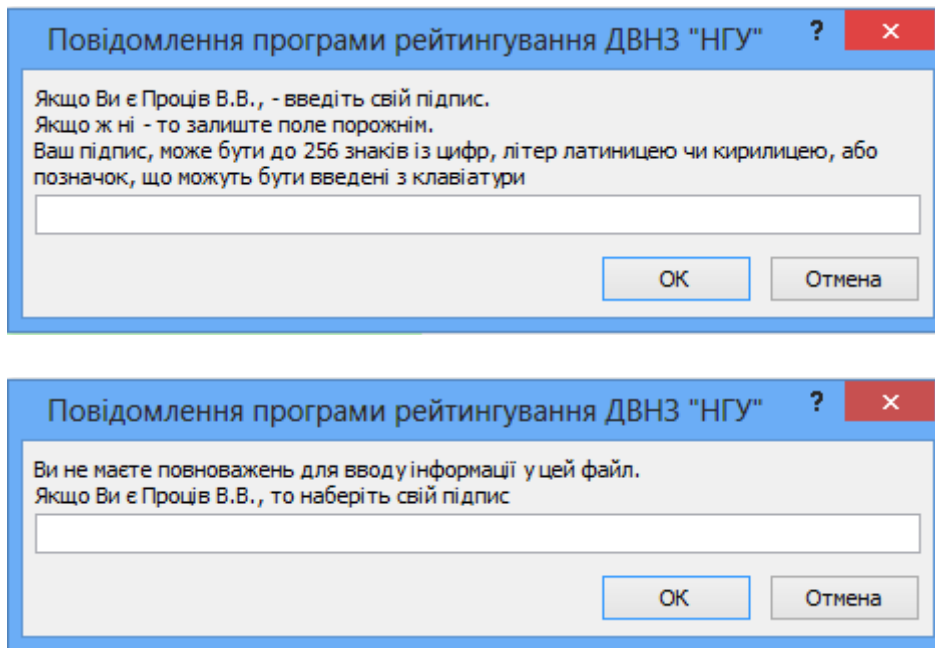

Рис. 3. Повідомлення системи рейтингування ДВНЗ «НГУ» про необхідність вводу електронного (цифрового) підпису

Microsoft Excel - 2012 Рейтингові показники кафедри

Файл Правка Вид Вставка Формат Сервіс Даньє Оцю Справка

Введіть вопрос

C108

РЕЙТИНГОВІ ПОКАЗНИКИ КАФЕДРИ					
Державного вищого навчального закладу "Національний гірничий університет"					
за 2012 календарний рік					
Факультет, кафедра		ММФ	ОКММ	невипускова	
УВАГА! Працівник несе персональну відповідальність за правдивість наданих відомостей у зв'язку з поданням інформації до Єдиної державної електронної бази!					
№	Показники	Значення	Обґрунтування показника	Рейтинговий коефіцієнт (загально-університетський)	Результат
92	Кількість всеукраїнських науково-практичних конференцій з проблем вищої освіти й науки різних галузей та напрямів, які були організовані кафедрою і проведені на базі університету у звітному році	0			0,00
ТНБ. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ					
93	Кількість комп'ютерних робочих місць	61			0,00
94	Кількість комп'ютерних робочих місць, що мають доступ до Інтернет				0,00
95	Кількість Інтернет-сторінок, що розміщено кафедрою на офіційному сайті університету				0,00
96	Кількість Інтернет-сторінок на іноземних мовах, що розміщено кафедрою на офіційному сайті університету		Кількість (Кількість, що оцінюють шлям числом (наприклад, 1 або 32 та ін.)		0,00
97	Частка участі у підготовці файлів для скачування у форматі Microsoft Word (.doc), Adobe Acrobat (.pdf), Microsoft Powerpoint (.ppt) та Adobe PostScript (.ps), розміщених на сайті кафедри або на персональній сторінці працівника (публікації наукових робіт, результати досліджень, презентації та списки тем лекцій, конспекти лекцій, методичні вказівки, оголошення для студентів тощо)	0,00			0,00
98	Кількість опублікованих наукових статей у фахових виданнях, що входять до міжнародної наукометричної бази даних SCOPUS. Джерело: засіб пошуку авторів Scopus Author Preview. Режим доступу: http://www.scopus.com/search/form/authorFreeLookup.url	0			0,00
	Частка участі у написанні наукових статей, опублікованих у фахових виданнях, що входять до реферативної бази даних				

Готово NUM 14:08

Рис. 4. Скріншот файла «Рейтингові показники кафедри»

Заключна фаза автоматизованої системи рейтингування університету – це підведення підсумків у двох файлах – «Рейтингові показники викладачів університету» та «Рейтингові показники кафедр університету». Їхня робота побудована на збиранні відомостей з файлів кафедр про результати діяльності співробітників і, відповідно, кафедр та факультетів університету з подальшою обробкою результатів за опрацьованими методиками.

Але тут є поки що невирішена повністю проблема з охопленням усіх досягнень працівників, у тому числі й тих, що зроблені на кафедрах, де вони працюють як сумісники. У даний час сумісники знаходяться у нерівних умовах з тими, хто працює більш ніж на ставку на одній кафедрі, а університет втрачає у загальних цифрах результатів своєї діяльності, оскільки конкурсне рейтингування проводиться лише для штатних науково-педагогічних працівників університету (а на практиці – для штатних викладачів). Для ліквідації цієї похибки треба розробити додатковий алгоритм, та робота над цим вже ведеться.

Можливо потрібно проводити окремий конкурс для рейтингування науковців університету, що не мають додаткового навчального навантаження (не працюють викладачами за сумісництвом). Для цього майже все вже є, – файли звітів із своїми досягненнями науковці повинні складати і сьогодні, потрібно лише розробити додатковий файл для підведення підсумків серед цієї категорії співробітників університету.

Метою запровадження системи визначення рейтингу науково-педагогічних працівників є таке:

- збирання відомостей про результати роботи університету для участі у «Національній системі рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів», що проводить МОН, та міжнародних рейтингів (перш за все, QS), у яких бере участь університет;

- складання відомостей про результати діяльності науково-педагогічних працівника для прийняття кадрових рішень адміністрації університету (обрання та переобрання на штатну посаду);

- складання відомостей про результати діяльності підрозділів університету (кафедр та факультетів) для прийняття організаційних і кадрових рішень адміністрації університету (удосконалення організаційної структури та призначення на посаду курівника);

- формування засад до морального та матеріального заохочення науково-педагогічних працівників адміністрацією університету;

- підвищення ефективності та результативності професійної діяльності науково-педагогічних працівників;

- забезпечення прозорості та об'єктивності оцінювання діяльності кожного науково-педагогічного працівника та структурних підрозділів університету;

- забезпечення змагальності та здорової конкуренції, підвищення мотивації ефективної праці;

- забезпечення скорішої трансформації університету до дослідницького університету світового рівня.

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

Вказані вище пункти перелічені у такій послідовності, яка на сьогодні формує пріоритети діяльності університету. На першому місці стоїть робота по підвищенню позицій університету у всеукраїнському та міжнародному рейтингах, оскільки мало набрати абітурієнтів на усі вільні місця (виконати держзамовлення та прийняти студентів для навчання на комерційній основі, хоч це і є основою фінансової стабільності навчального закладу), але й набрати найкращих, найбільш підготованих для навчання у виші абітурієнтів. Це, по перше, покращить моральний стан викладачів (не секрет, що останнім часом на навчання до ВУЗів потрапляють майже всі, хто тільки має бажання там бути), а по друге – знову ж таки підвищить рейтинг університету, оскільки з нього будуть виходити більш кваліфіковані фахівці, попит на яких серед працедавців тільки підвищиться.

Взагалі, автоматизована система рейтингування в університеті будується таким чином, щоб на момент складання файлу звіту ДВНЗ «НГУ» до Міністерства освіти і науки більшість клітинок уже була автоматично заповнена відомостями, що надійшли з файлів науково-педагогічних працівників та кафедр. Це дозволить витратити менше часу на підготування звітів та забезпечить високій рівень достовірності інформації, що надається.

Для узагальнення підходів до рейтингування потрібно створити стандарт підприємства, що регламентуватиме усі етапи збирання та обробки рейтингової інформації.

Висновки.

1. Рейтингування науково-педагогічних працівників є засобом підвищення загального рейтингу університету в Україні та кордоном, оскільки стимулює активне професійне життя співробітника, що, у свою чергу, підвищує показники навчального закладу.

2. Автоматизована система рейтингування науково-педагогічних працівників дозволяє зменшити терміни підведення підсумків, уникнути помилок вводу відомостей та зібрати потрібну інформацію для участі університету у «Національній системі рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів», що проводить МОН, та міжнародних рейтингів (перш за все, QS).

Література:

1. Півняк Г.Г., Салов В.О., Соболев В.С. Методика рейтингування факультетів, кафедр та науково-педагогічних працівників у Національному гірничому університеті. Болонський процес: стан та перспективи розвитку вищої освіти в Україні [Текст]: зб. тез доповідей ІХ всеукр. наук.-метод. конф., 18-19 листоп.2010 р., Київ. Ч. 2 / М-во освіти і науки України, нац.техн. ун-т України «Київ.політехн. ін.-т», Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка.-К.: НУТУ «КПІ», 2010.-264 с.

2. Соболев В.С. Аналіз методик рейтингування вищих навчальних закладів. Кадрове забезпечення гірничо-металургійного комплексу України: зб. тез доп. наук.-метод. конф., 12–13 трав. 2011 р., м. Дніпропетровськ. – Д.: Національний гірничий університет, 2011. – 207 с.

3. Салов В.О., Соболев В.С., Соснін К.В. Рейтингування підрозділів навчального закладу як моніторинг трансформації в дослідницький університет. Кадрове забезпечення гірничо-металургійного комплексу України: зб. тез доп. наук.-метод. конф., 12–13 трав. 2011 р., м. Дніпропетровськ. – Д.: Національний гірничий університет, 2011. – 207 с.

Родіна О.В.

Вільногірський технікум Національної металургійної академії України

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА – НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА МОНІТОРИНГУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Яка освіта сьогодні вважається якісною? Продовжуючи працювати так, як працювали раніше, ми не в змозі достатньо якісно виконувати головне завдання освіти - давати таку освіту, яка б дозволяла випускнику адекватно, природно сприймати дійсність, не виживати в суспільстві, а жити гідним життям, реалізовувати свої здібності. Місія освіти полягає в тому, щоб орієнтуватись на майбутнє, треба мати гарантію - якісну освіту. Сьогодні незаперечним є факт, що якісна освіта - це основа успішного розвитку науки, економіки, політики, культури та впливає на імідж держави.

Розглянемо структуру якості освіти за В.М. Максимовою, що є сукупністю взаємопов'язаних властивостей об'єкта, тобто ієрархією властивостей, характеристик і показників стану того об'єкта, який підлягає аналізу й оцінці .

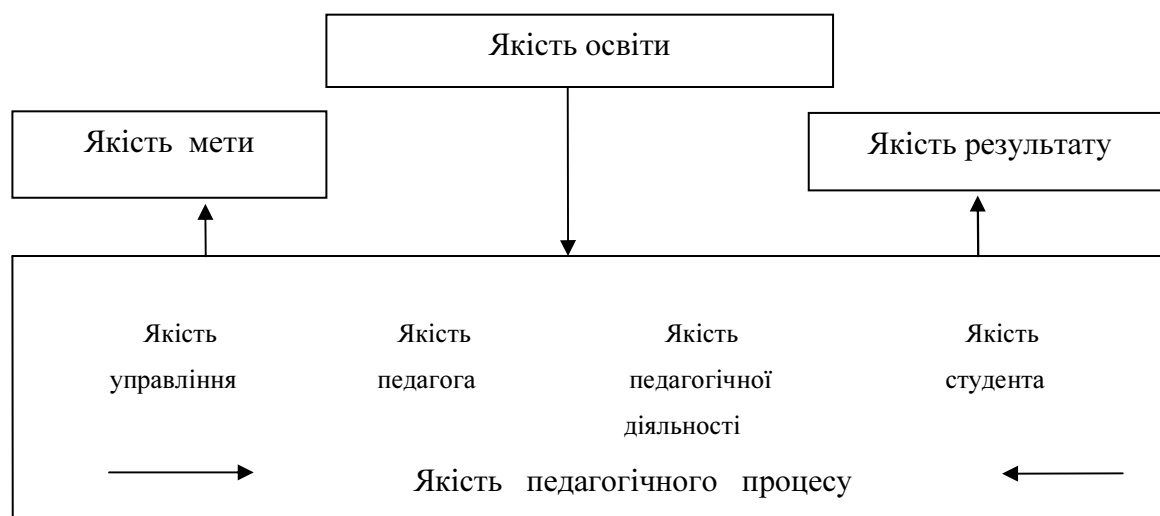

Рис. 1. Структура якості освіти за В.М. Максимовою

Національною доктриною розвитку освіти й чинною законодавчою базою визначено якість мети освіти, а державними стандартами освіти – якість навчальних результатів. Якість педагогічного процесу ще залишається предметом обговорення і дискусій, полем для наукових досліджень і практичної апробації.

Тлумачення процесу пошуку "якості" припускає вивчення питань, які мають відношення до якості підготовки студентів, інфраструктури й навчального середовища. Тому якість вищої освіти можна представити у такому вигляді.

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

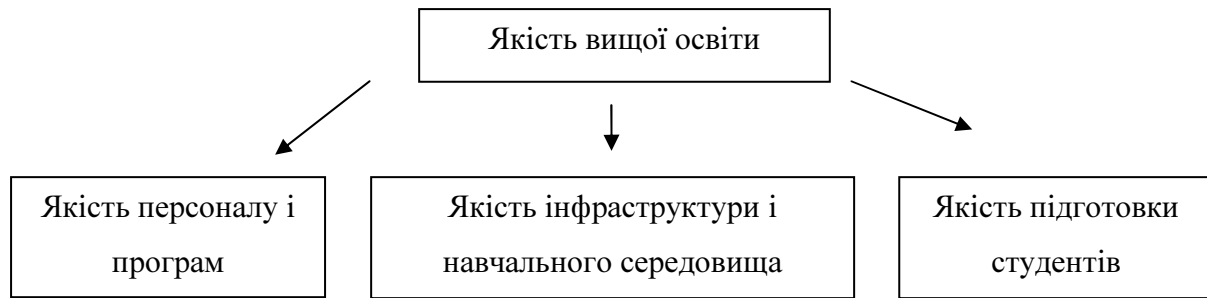

Рис. 2. Структура якості вищої освіти.

В сучасних умовах якість підготовки фахівців зумовлює подальшу долю вищих навчальних закладів. За методикою ЮНЕСКО у рейтингу оцінки ВНЗ України застосовувалася методика, яка включає 3 показники, серед яких:

1. індекс якості навчально-педагогічного потенціалу (0-50 % ваги),
2. індекс якості навчання (0-30% ваги),
3. індекс міжнародного признання (0-20% ваги).

У зв'язку з цим у ВНЗ необхідно створити умови, що забезпечують необхідний рівень підготовки кадрів, і навчитися цим управляти. Створення ефективно діючої системи управління ВНЗ на основі якості і, разом з нею, комплексної системи безперервного навчання студентів в сфері якості дозволить істотно підвищити рівень підготовки випускників і їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Складовими управляючої підсистеми ВНЗ в даному випадку є:

- освітнє середовище, зміст освіти;
- навчальний процес.

При цьому висока якість викладання є неодмінною складовою навчального процесу у вищому навчальному закладі. Тому вона повинна бути об'єктом менеджменту якості ВНЗ.

Для практичного застосування можна рекомендувати такі критерії якості навчального процесу:

- наявність затверджених в установленому порядку навчальних планів, графіків навчального процесу, робочих програм з дисциплін;
- відповідність змісту навчальних планів і робочих програм вимогам програм якості і стандартам ВНЗ;
- відповідність розпорядку занять логіці викладання по кожній дисципліні;
- відповідність елементів навчального процесу (лекцій, семінарів, лабораторних занять) затвердженим планам і програмам;
- комплектна і достатність методичного забезпечення з дисциплін (методичні вказівки, конспекти лекцій, керівництва до виконання лабораторних робіт);
- достатність, регулярність і рівень організації поточною контролю (контроль якості знань студентів, їх задоволеність якістю навчального процесу).

Основним видом готової продукції ВНЗ є фахівці. Основними особливостями будь-якої освітньої установи є "продукція", яку воно випускає, і тривалість "виробничого процесу".

Особливість ВНЗ полягає в тому, що студент - не тільки "продукція", але учасник освітнього процесу, і споживач інших видів продукції ВНЗ. З іншого боку, викладачі ВНЗ - носії не тільки знань, але ізагальної культури. Тому іншою важливою особливістю освітніх установ є саме якість викладацького складу. Педагогічні працівники – безпосередні виробники "продукції" ВНЗ. Від них залежить, чи будуть студенти вчитися із задоволенням.

Від якості викладацького складу ВНЗ в значній мірі залежить той самий "відсів" студентів. Одна з особливостей освітньої діяльності полягає в тому, що поки не існує однозначної оцінки "дефектності продукції" (браку).

Таким чином, роль викладацького складу у ВНЗ надзвичайно висока, оскільки його інтелект, професіоналізм, науковий потенціал і уміння зацікавити, встановити контакт, знайти оптимальну міру взаємин із студентами багато в чому визначає мотивацію студентів до навчання. Роль викладацького складу ВНЗ в даний час, коли у всьому світі обговорюється проблема "якості життя" в цілому, полягає і в тому, щоб створити систему безперервної освіти в області якості і забезпечити її ефективне функціонування. Ця система повинна ґрунтуватися на спадкоємності знань. В такій системі робочою підсистемою повинні бути відносини "постачальник - споживач". Іншими словами, кожний викладач, що проводить заняття по своїй дисципліні, повинен розглядатися як споживач - для викладачів попереднього циклу дисциплін, і як постачальник - для викладачів подальших циклів дисциплін.

В рамках концепції якості теж вироблені деякі уявлення про те, як треба вести навчання. В основі цих уявлень лежить думка про командний підхід до процесу навчання. Багато які спостереження свідчать, що традиційні лекції, семінари часто не досягають своїх цілей повною мірою. Звичайно, це не відноситься до видатних педагогів, легенди про майстерність яких переживають десятиріччя. Тому залишається констатувати, що у багатьох випадках саме командна (бригадна, групова) форма організації навчального процесу несе в собі той заряд додаткової ефективності, який вже втрачений в класичних формах. Крім всього іншого, командне навчання допомагає людям підготуватися до такого характеру командної роботи після закінчення навчання.

Таким чином, можна говорити, що якість підготовки спеціалістів в умовах сучасного ВНЗ визначається рядом зовнішніх і внутрішніх факторів, серед яких:

- вимоги Болонської угоди до якості освіти;
- атестаційні та акредитаційні вимоги;
- конкуренція ВНЗ на ринку освітніх послуг і конкуренція на ринку праці;
- вимоги споживачів освітніх послуг;
- застосування систем менеджменту якості в галузі освіти;

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

• політика держави щодо широкого запровадження ринкових механізмів в освіті; зростаючі вимоги персоналу ВНЗ до якості організації освітнього процесу.

Нові уявлення про якість освіти у ВНЗ будуть пов'язані не з "косметичним пристосовуванням" навчального закладу до нових умов, а з глибинною перебудовою основ його діяльності. До радикальних дій, крім економічної нестабільності, вимушує і демографічна ситуація на Україні. В даний час країна проходить через "демографічну яму". Це становить реальну загрозу для більшої половини ВНЗ яким для виживання необхідно шукати нові конкурентні переваги.

Проблема моніторингу педагогічної майстерності викладача дуже актуальна і важлива. Це розв'язання багатьох питань:

- удосконалення системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- повніше та ефективніше задоволення їхніх професійних запитів та потреб у системі методичної роботи;
- визначення сильних сторін викладача;
- планування шляхів і конкретних засобів їх закріплення та розвитку в індивідуальному стилі педагогічної діяльності.

Моніторинг успішної професійної діяльності викладача не лише дає керівництву ВНЗ інформацію для роздумів і подальшого аналізу, а й сприяє визначенню напрямів та перспектив професійного зростання, зміцнення адекватної професійної самооцінки, позитивного самосприйняття й професійної комфортності педагогічного працівника.

Він також дає змогу оптимально вирішувати проблеми атестації працівників, оскільки максимально усуває суб'єктивізм і упередженість оцінок керівництва. Однак отриманні при цьому матеріали з вивчення, аналізу та оцінки професійної компетентності викладача дають змогу лише визначити конкретні параметри цієї діяльності.

Для визначення професійного рівня викладача, ефективності його діяльності можна застосувати такі форми моніторингу:

- анкетування та самотести (виявлення суб'єктів орієнтування викладача під час вирішення професійних питань);
- карта відстеження ефективності уроку (зокрема заповнюють викладач та студенти, порівнюють їх);
- рівень компетентності (знання та досвід у певній галузі науки);
- визначність у науковому та педагогічному світі;
- знання нормативних документів;
- самоосвіта - творчий підхід до вибору способів, методів, прийомів і засобів забезпечення особистісно орієнтованого навчання через зміст його дисципліни;

- участь в розробці методик і технологій розвитку навчально-виховного процесу;

- виконавча дисципліна.

Загальна структура організації та проведення моніторингу та оцінки діяльності педагогічних працівників є досить сталою, що й забезпечує можливість отримання об'єктивної та надійної управлінської інформації.

Реалізація в цілісності всіх компонентів моніторингу навчання забезпечує оптимальну організацію об'єктів педагогічного процесу, робить його результативним, конкретизованим та особистісно орієнтованим. Таким чином процес навчання стає обміркованим, цілеспрямованим.

Література:

1. Андреев В.И. Проблемы педагогического мониторинга качества образования/ В.И.Андреев //Известия Российской Академии Наук. - № 1. - 2001. -С. 37.

2. Майоров А.Н. Мониторинг в образовании. Книга 1/А.Н.Майоров. - Спб.: Издательство «Образование-Культура», 1998. -344с

3. Силина С.П. Профессиографический мониторинг в педагогических вузах / С.П. Силина// Педагогика.-2001. -№ 7. –С. 47-53.

4. Хриков Є.М. Теоретико-методологічні засади моніторингу професійної підготовки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.profosvita.org.ua/ru/career/articles/2.html>

5. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом /Є.М.Хриков. - К.: Знання, 2006.-365с.

Розов С.В.

ГВУЗ «Национальный горный университет»

РЕЙТИНГОВАЯ СИСТЕМА ОЦЕНКИ ЗНАНИЙ

Рейтинговая система оценки знаний введена с целью повышения объективности оценки текущей работы студентов, их знаний, умений и навыков, а также для обеспечения оперативного контроля за ходом учебного процесса.

Рейтинговая оценка стимулирует учебно-познавательную деятельность студентов за счет поэтапного (семестрового) оценивания различных видов работ; способствует системной работе студентов в процессе получения знаний на протяжении всего обучения; повышает объективность итоговой оценки по дисциплине, увеличивая ее зависимость от результатов ежедневной работы студентов в течение семестра.

Рейтинговая система оценки знаний предполагает постоянный контроль знаний, умений и навыков студентов в течение семестра.

К контрольным мероприятиям относятся: текущий, модульный, семестровый контроль, итоговый результат, определение рейтинга студента.

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

Формы контроля знаний и их количество определяются методической комиссией исходя из объема и содержания каждой учебной дисциплины, фиксируются в соответствующем графике учебного процесса, утверждаются деканом факультета. График учебного процесса выдается деканатом старостам академических групп в начале учебного года.

Особенно эффективен текущий контроль, осуществляемый преподавателями на учебных занятиях: таким способом во время проведения аудиторного учебного занятия преподаватель выявляет усвоение учебного материала студентами. Контроль может осуществляться в виде письменных работ, тестов, устных опросов и др. Оценка текущего контроля должна учитываться при определении итоговой оценки.

Модульный контроль каждой четверти включает в себя учет и подсчет баллов, полученных студентами на практических, лабораторных и семинарских занятиях, оценку за индивидуальные и контрольные работы, оценку за освоение отдельных тем и разделов изучаемой дисциплины.

Семестровый контроль определяется средневзвешенным баллом результатов всех модульных контролей четвертей текущего семестра.

Рейтинг студента определяется средневзвешенным баллом за определенный период обучения студента (семестр, полный курс).

Таким образом, рейтинговая система оценки знаний включает всестороннюю оценку работы студентов в семестре, а также ее учет при выставлении итоговой отметки на экзамене.

Однако при определении текущего рейтинга студента необходимо учитывать пропуски занятия без официального оправдательного документа. Присутствие на занятиях (кроме консультаций) есть обязательным для студента. Студент обязан выполнять учебный план.

Рейтинговая система направлена на качественную подготовку специалистов, глубокое усвоение студентами изучаемого материала.

Высокая рейтинговая оценка дает возможность студенту для дальнейшего обучения в магистратуре и аспирантуре, а также - преимущество при распределении выпускников на места трудоустройства.

Литература:

1. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах. Затверджено наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 року № 161.
2. Положення про кредитно-модульну організацію навчального процесу в Національному гірничому університеті. Затверджено наказом ректора Національного гірничого університету від 21.01.08 № 25.

Салов В.О., Соболев В.С., Проців В.В., Скороход І.С., Журунова О.В.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

МЕТОДИКА РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Подана методика рейтингового оцінювання науково-педагогічних працівників та підрозділів вищого навчального закладу, алгоритми розрахунків для визначення переможців за тематичними напрямками та подолання впливу артефактів

Якість освіти закладається при її проектуванні та забезпечується викладачами вузів та їх підрозділами. Тому внутрішнє рейтингове оцінювання суб'єктів – важливий важіль для практики управління вищою освітою та підвищення позицій вищих навчальних закладів у зовнішніх рейтингах. Сутність навчально-науково-виховної діяльності важко піддається формалізації. З цих причин створення та удосконалення методики, яка дозволяє якісні критерії цієї діяльності відобразити за допомогою кількісних показників, завжди є актуальним завданням.

Методика рейтингових розрахунків, що використовується в Державному вищому навчальному закладі «Національний гірничий університет» (ДВНЗ «НГУ») для внутрішнього рейтингування, ідентична запровадженій в Україні з 2012 р. «Національній системі рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів».

1. Загальна характеристика методики ДВНЗ «НГУ»

Методика полягає у послідовному визначенні таких параметрів:

- *абсолютних показників*;
- *рейтингових індикаторів* (питомий абсолютний показник);
- *коефіцієнтів позиціонування* (відношення рейтингового індикатора суб'єкта оцінювання до відповідного рейтингового індикатора системи);
- *інтегральних рейтингових індексів* (сума коефіцієнтів позиціонування, за якою здійснюється позиціонування суб'єктів оцінювання).

Вони розраховуються наступним чином.

Абсолютні показники.

Для складання рейтингу використовується інформація суб'єктів оцінювання у вигляді таблиці абсолютних показників. Відбір показників здійснюється за принципом максимального врахування усіх значущих видів діяльності суб'єктів вищого навчального закладу (таблиці 1 та 2).

Рейтингові індикатори (питомі показники).

Розрахунок рейтингових індикаторів здійснюється за формулами:

$$P_{nj} = \frac{\Pi_{ij}^z}{\Pi_{ij}^p}, \quad P_{ns} = \frac{\sum_{j=1}^a P_{nj}}{a - x},$$

де: P_{nj} – n -й рейтинговий індикатор j -го суб'єкта оцінювання;

Π_{ij}^z – змістовний i -й показник n -го рейтингового індикатора j -го суб'єкта оцінювання. До змістовних показників відносяться ті, що вимірюють результат;

Π_{ij}^p – i -й показник порівнянності n -го рейтингового індикатора j -го суб'єкта оцінювання. Показники порівнянності вимірюють потенціал (частка штатної посади що має НПП, чисельність штатних НПП, контингент студентів тощо);

P_{ns} – n -й рейтинговий індикатор системи (питоме значення для системи);

a – кількість суб'єктів оцінювання;

x – кількість суб'єктів, що не беруть участь у номінації.

Коефіцієнти позиціонування.

Коефіцієнти позиціонування визначаються такою формулою:

$$K_{nj} = k \frac{P_{nj}}{P_{ns}},$$

де: K_{nj} – n -й коефіцієнт позиціонування j -го суб'єкта;

k – поправочний коефіцієнт, який використовується для підвищення значущості пріоритетних напрямів діяльності та розраховується за формулою:

$$k = \frac{\Pi_o}{\Pi_{ns}},$$

де: Π_o – очікуване значення абсолютного показника, до рівня якого необхідно підняти результат університету. За цей показник приймаються критерії дослідницького університету, показники програми розвитку тощо;

Π_{ns} – значення абсолютного показника по університету.

Якщо індикатор суб'єкта вищий за середнє арифметичне значення системи, то його коефіцієнт позиціонування більше 1, і навпаки.

Коефіцієнт позиціонування дає можливість відмовитись від вагових коефіцієнтів, що визначаються методом експертних оцінок (людський фактор, що завжди викликає дискусії щодо суб'єктивності та випадковості результатів рейтингу). Чим складніше робота, тим менше суб'єктів оцінювання здатні її виконувати і тим вище коефіцієнт позиціонування за цим показником. У даній методиці це вираховується автоматично.

Інтегральний рейтинговий індекс.

За сумою коефіцієнтів позиціонування визначається інтегральний рейтинговий індекс кожного суб'єкта оцінювання, за яким і здійснюється позиціонування суб'єктів оцінювання

$$IPI_j = \frac{1}{(b - y)} \sum_{n=1}^b K_{nj},$$

де: IPI_j – інтегральний рейтинговий індекс j -го суб'єкта;

b – кількість коефіцієнтів позиціонування;

y – кількість позицій, в яких суб'єкт не брав участь.

Значення окремих рейтингових індикаторів деяких суб'єктів інколи значно перевищують середнє системи, що призводить до появи так званих артефактів (результати, що суттєво відрізняються від інших).

Основні причини виникнення артефактів такі:

– специфіка діяльності окремих суб'єктів оцінювання (наприклад, за показником «*Чисельність студентів, аспірантів, направлених на навчання або стажування до закордонних підприємств, організацій, установ*» кафедра перекладу значно переважила результати інших кафедр);

– наявність рідкісних показників, таких як «*Чисельність дійсних членів (академіків), член-кореспондентів НАН України*». Рейтинговий індикатор системи для таких показників наближається до нескінченно малої величини, а коефіцієнт позиціонування суб'єкта оцінювання – до нескінченно великої.

Оскільки інтегральний рейтинговий індекс розраховується як сума коефіцієнтів пріоритетності, артефакти значно впливають на результат позиціонування суб'єктів оцінювання. Суб'єкт оцінювання отримує високу позицію за рахунок лише одного показника, що не висвітлює виконання усього різноманіття видів робіт.

З цієї причини методика внутрішнього рейтингування суб'єктів оцінювання в НГУ ДВНЗ «НГУ» передбачає усереднення підсумкових результатів суб'єктів оцінювання за інтегральним рейтинговим індексом IPI та інтегральною сумою місць CM . Оскільки значення цих показників мають різний порядок чисел та зворотну залежність, для коректного співставлення розраховуються приведені значення IPI та CM :

$$PP_{IPI} = 1 - \frac{IPI_j - IPI_{\min}}{IPI_{\max}}, \quad PP_{CM} = 1 - \frac{CM_{\max} - CM_j}{CM_{\max}},$$

де: IPI_j та CM_j – значення інтегрального рейтингового індексу та суми місць j -го оцінювання;

IPI_{\max} та CM_{\max} – максимальні значення IPI та CM в системі;

IPI_{\min} – мінімальне значення IPI в системі.

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

Таким чином, суб'єкти оцінювання за *IPI* та *СМ* зведені в діапазон від 0 до 1 (суб'єктам з кращими результатами відповідають менші значення коефіцієнтів). Перевірка за методом Башинського доводить, що при використанні приведенного середнього арифметичного

$$PP_{CAi} = 1 - \left(\frac{PP_{IPI} + PP_{CAi}}{2} \right)$$

виключається вплив артефактів, а оцінка є комплексною, що об'єктивно відображає участь суб'єкта в різних напрямках науково-навчально-виховного процесу.

Для рейтингового оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників відібрані показники, що подані в таблиці 1.

Таблиця 1

Рейтингові показники науково-педагогічних працівників

№	Показники
	ТН1. КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ
1	Частка штатної посади викладача, що обіймає працівник
2	Науковий ступінь доктора наук
3	Науковий ступінь кандидата наук
4	Вчене звання професора
5	Вчене звання доцента
6	Обрання до Національної академії наук України
7	Обрання до НАН України, до державних галузевих академій наук України
8	Обрання до недержавних академій наук
9	Присудження Державної премії України
10	Стаж науково-педагогічної роботи
11	Стаж роботи в університеті
12	Частка штатної посади викладача, що додається ректоратом для виконання певних функцій та обов'язків
13	Частка ставки науковця з НДР
14	Кількість посад, за якими обов'язки відповідального керівника або його заступника (за дорученням ректорату) виконуються на громадських засадах
15	Аудиторне навчальне навантаження [год]
16	Навантаження з керівництва навчальною практикою за межами університету [год]
17	Кількість державних почесних звань
18	Кількість галузевих нагород
19	Кількість нагород, отриманих в університеті
20	Кількість документів (свідоцтв, сертифікатів тощо) про підвищення кваліфікації
	ТН2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА РОБОТА ВИКЛАДАЧІВ ВИПУСКОВИХ КАФЕДР
21	Кількість кваліфікаційних робіт бакалаврів і спеціалістів, підготовлених під керівництвом працівника
22	Кількість кваліфікаційних робіт магістрів, підготовлених під керівництвом працівника
23	Кількість кваліфікаційних робіт випускників бакалаврів і спеціалістів, що одержали оцінку "відмінно" під керівництвом працівника
24	Кількість кваліфікаційних робіт випускників магістрів, що одержали оцінку

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

№	Показники
	"відмінно" під керівництвом працівника
25	Керівництво кваліфікаційними роботами спеціалістів, магістрів випуску поточного року, які продовжили навчання в аспірантурі
26	Кількість кваліфікаційних робіт спеціалістів, магістрів, що під керівництвом працівника виконали проект за замовленням підприємств, з реальними проектними та конструкторсько-технічними розробками або рекомендований ДЕК до впровадження. Джерело: книга протоколів засідання ДЕК, звіт голови ДЕК
27	Кількість кваліфікаційних робіт спеціалістів, магістрів, що під керівництвом працівника виконали проект з актуальних проблем розвитку міста під керівництвом працівника
28	Кількість викладачів інших ВНЗ, що пройшли підвищення кваліфікації в університеті під керівництвом працівника
ТН3. МЕТОДИЧНА РОБОТА	
29	Частка участі працівника у виданні офіційно затверджених редакційною радою університету матеріалів інформаційно-методичного забезпечення навчального процесу, в тому числі електронних, <i>за останній рік</i>
30	Частка участі у виданні офіційно затверджених редакційною радою університету підручників, у тому числі електронних, <i>за останні три роки</i>
31	Частка участі у виданні офіційно затверджених редакційною радою університету навчальних посібників, в тому числі електронних, <i>за останні три роки</i>
32	Частка участі у виданні навчальних посібників з грифом МОНмолодьспорту <i>за останні три роки</i>
33	Частка участі у виданні навчальних посібників з грифом МОНмолодьспорту <i>за останній рік</i>
34	Частка участі у виданні підручників з грифом МОНмолодьспорту <i>за останні три роки</i>
35	Частка участі у виданні підручників з грифом МОНмолодьспорту <i>за останній рік</i>
36	Частка участі працівника в розробці складових освітнього (ОКХ, ОПП, ЗД) та галузевого стандарту
37	Частка участі працівника в розробці навчальних та робочих планів
38	Частка участі працівника в підготовці ліцензійних та акредитаційних справ
39	Частка участі працівника в розробці навчальних та робочих програм нових дисциплін
40	Частка участі у надходженні коштів, отриманих університетом за реалізацію навчальних книг і матеріалів інформаційно-методичного забезпечення навчального процесу [грн]
41	Кількість Інтернет-сторінок, розміщених працівником на офіційному сайті університету
42	Кількість Інтернет-сторінок іноземними мовами, розміщених працівником на офіційному сайті університету
43	Наявність персональної сторінки працівника
44	Частка участі у підготовці файлів для скачування у форматі Microsoft Word (.doc), Adobe Acrobat (.pdf), Microsoft Powerpoint (.ppt) та Adobe PostScript (.ps), розміщених на сайті кафедри або на персональній сторінці працівника (публікації наукових робіт, результати досліджень, презентації та списки тем лекцій, конспекти лекцій, методичні вказівки, оголошення для студентів тощо)
ТН4. НАУКОВА РОБОТА	
45	Частка участі у розробці <i>поданих і зареєстрованих проектів</i> на отримання вітчизняних грантів, наукових та освітніх проектів і програм, співвиконавцем яких є працівник
46	Частка участі у <i>виконанні</i> вітчизняних грантів, наукових та освітніх проектів і

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

№	Показники
	програм, співвиконавцем яких є працівник
47	Частка участі у всеукраїнських національних та галузевих виставках, на яких репрезентовано здобутки вищого навчального закладу за участю працівника
48	Частка участі у нагородах (медалі, грамоти, дипломи переможців тощо), отриманих на всеукраїнських національних і галузевих виставках за участю працівника
49	Кількість затверджених АК протягом останніх трьох років докторських дисертацій, що підготовлені працівником
50	Кількість захищених протягом звітного року докторських дисертацій, що підготовлені працівником
51	Кількість затверджених АК протягом останніх трьох років кандидатських дисертацій, що підготовлені працівником
52	Кількість захищених кандидатських дисертацій протягом звітного року, що підготовлені працівником
53	Чисельність докторантів університету, яких консультує працівник
54	Чисельність аспірантів та здобувачів університету, якими керує працівник
55	Кількість затверджених АК докторських дисертацій, що підготовлені науково-педагогічними працівниками університету під керівництвом працівника
56	Кількість затверджених АК кандидатських дисертацій, що підготовлені науково-педагогічними працівниками університету під керівництвом працівника
57	Кількість дисертацій, на захисті яких працівник брав участь в якості офіційного опонента
58	Річний обсяг фінансування НДР за кошти державного бюджету, що виконувалися під керівництвом працівника [грн]
59	Річний обсяг фінансування НДР за кошти замовників, що виконувалися під керівництвом працівника [грн]
60	Частка участі у виконанні звітів про науково-дослідні роботи
61	Частка участі у виданні монографій за останні три роки
62	Частка участі у виданні монографій за останній рік
63	Кількість монографій, підручників, навчальних посібників тощо, прорецензованих працівником
64	Кількість відгуків, які було написано працівником на автореферати дисертацій
65	Частка участі працівника в наукових публікаціях у вітчизняних виданнях, що входять до переліку фахових (статті в журналах, збірниках, колективних монографіях тощо)
66	Частка участі працівника в наукових публікаціях у вітчизняних виданнях, що не входять до переліку фахових (статті в журналах, збірниках тощо)
67	Кількість доповідей, що зроблено в Україні на наукових конференціях, симпозіумах, форумах, семінарах, з публікацією тез
68	Частка участі працівника в наукових публікаціях у фахових виданнях, що входять до реферативної бази даних "Україніка наукова". Джерело: база даних Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. <i>Режим доступу:</i> http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html
69	Чисельність студентів - учасників всеукраїнських науково-практичних конференцій та семінарів молодих учених і студентів, які готували роботи під керівництвом працівника
70	Чисельність студентів - учасників II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади та II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних наук у звітному році, які були підготовлені під керівництвом працівника
71	Чисельність <i>призерів</i> II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади у звітному році, які були підготовлені під керівництвом працівника

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

№	Показники
72	Чисельність <i>призерів</i> II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних наук у звітному році, які були підготовлені під керівництвом працівника
73	Кількість нагород, що отримано студентами <i>на інших</i> Всеукраїнських студентських олімпіадах, конкурсах, науково-практичних конференціях та семінарах молодих учених і студентів, які були підготовлені під керівництвом працівника
74	Частка участі в публікаціях у вітчизняних та закордонних виданнях (статті в журналах, збірниках, охоронні документи, тези доповідей тощо) в співавторстві зі студентами або під керівництвом працівника
75	Частка участі у <i>поданих заявках</i> на патенти на винахід
76	Частка участі у <i>поданих заявках</i> на патенти на корисну модель
77	Частка участі <i>в отриманих</i> патентах на винахід
78	Частка участі <i>в отриманих</i> патентах на корисну модель
79	Кількість власних інноваційних розробок, що затверджені актом упровадження
	ТН5. МІЖНАРОДНА ІНТЕГРАЦІЯ
80	Частка участі у розробці <i>поданих зареєстрованих проектів</i> на отримання міжнародних грантів, наукових та освітніх проектів і програм, співвиконавцем яких є працівник
81	Частка участі у <i>виконанні</i> міжнародних грантів, наукових та освітніх проектів і програм, співвиконавцем яких є працівник
82	Частка участі у міжнародних виставках у галузі науки, освіти, технологій за участю працівника, на яких репрезентовано досягнення університету
83	Частка участі у нагородах (медалі, грамоти, дипломи переможців), отриманих на міжнародних виставках у галузі науки, освіти, технологій за участю працівника
84	Чисельність студентів - учасників міжнародних науково-практичних конференцій та семінарів молодих учених і студентів, які були підготовлені під керівництвом працівника (консультанта з іноземної мови)
85	Кількість нагород, отриманих студентами на міжнародних студентських олімпіадах, конкурсах, науково-практичних конференціях, семінарах молодих учених і студентів, які були підготовлені під керівництвом працівника
86	Кількість доповідей, зроблених за кордоном на наукових конференціях, симпозіумах, форумах, семінарах, з публікацією тез
87	Частка участі працівника в публікаціях у закордонних виданнях
88	Кількість наукових публікацій у фахових виданнях, що входять до міжнародної наукометричної бази даних SCOPUS. Джерело: засіб пошуку авторів Scopus Author Preview. Режим доступу: http://www.scopus.com/search/form/authorFreeLookup.url
89	Кількість відряджень за кордон для викладацької, наукової та організаційної роботи, стажування
90	Частка участі працівника в укладанні угод про співпрацю з закордонними ВНЗ
	ТН6. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГРОМАДСЬКА РОБОТА
91	Кількість науково-методичних комісій та підкомісій Науково-методичної ради МОНмолодьспорту та експертних комісій громадських органів МОНмолодьспорту і ДАК, у яких задіяний науково-педагогічний працівник
92	Кількість вчених рад, спеціалізованих вчених рад, науково-методичних, науково-технічних рад і комісій університету, в яких задіяний працівник
93	Кількість виступів і публікацій у засобах масової інформації
94	Кількість академічних груп, в яких працівник виконує функції куратора
95	Кількість загальноосвітніх шкіл та ВНЗ I-II рівнів акредитації, закріплених за працівником для проведення профорієнтаційної роботи
96	Кількість загальноосвітніх шкіл та ВНЗ I-II рівнів акредитації, в яких було проведено

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

№	Показники
	профорієнтаційну роботу, здійснено екскурсії абітурієнтів до університету
97	Внесок працівника в залучення абітурієнтів до навчання в університеті
98	Частка участі працівника в укладанні договорів щодо співпраці з ВНЗ I-II рівнів акредитації
99	Частка участі працівника у створенні та функціонуванні навчальних та навчально-науково-виробничих комплексів
100	Частка участі працівника в створенні, оновленні та функціонуванні навчальних та наукових лабораторій
101	Частка участі працівника у надходженні матеріальних та нематеріальних активів, отриманих університетом від інших підприємств та установ [грн]
102	Кількість днів роботи в приймальній комісії
103	Частка участі у підготовці міжнародних науково-практичних конференцій з проблем вищої освіти й науки різних галузей та напрямів, які проведено за участю працівника на базі університету
104	Частка участі у підготовці всеукраїнських науково-практичних конференцій з проблем вищої освіти й науки різних галузей та напрямів, які проведено за участю працівника на базі університету
105	Частка участі працівника у організації студентських олімпіад, конкурсів тощо, які проведено на базі університету
106	Частка участі працівника у організації та проведенні позанавчальних культурно-спортивних або наукових заходів
	ТН7. РЕЗУЛЬТАТИ НЕЗАЛЕЖНОЇ ПЕРЕВІРКИ ПРАЦІВНИКА
107	Частка участі працівника у публікаціях, цитування яких підтверджено у Scopus
108	Частка участі працівника у публікаціях, за якими складений Індекс Гірша (h-індекс) у Scopus
109	Кількість зауважень або доган, винесених працівникові навчальним відділом або ректоратом за несумлінне виконання службових обов'язків
110	Оцінка викладача за результатами анонімного опитування студентів
111	Оцінка викладача за результатами профорієнтаційної роботи (дані надаються центром профорієнтації університету)

Таблиця 2

Рейтингові показники підрозділів

№	Показники
	ТН1. МІЖНАРОДНА ІНТЕГРАЦІЯ
1	Частка участі у міжнародних грантах, наукових та освітніх проектах і програмах, співвиконавцями яких є працівники кафедри
2	Чисельність іноземних громадян серед студентів кафедри
3	Чисельність іноземних громадян серед аспірантів кафедри
4	Чисельність іноземних громадян серед докторантів кафедри
5	Кількість закордонних відряджень науково-педагогічних працівників для проведення наукової та викладацької роботи, стажування
6	Чисельність студентів, направлених на навчання, виробничу практику за профілем підготовки або стажування до закордонних підприємств, організацій, установ
7	Чисельність аспірантів, направлених на навчання, виробничу практику за профілем підготовки або стажування до закордонних підприємств, організацій, установ
8	Чисельність асистентів-стажистів, направлених на навчання, виробничу практику за профілем підготовки або стажування до закордонних підприємств, організацій, установ

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

№	Показники
9	Частка участі у міжнародних виставках у галузі науки, освіти, технологій, на яких репрезентовано здобутки університету
10	Частка участі у нагородах (медалі, грамоти, дипломи переможців), отриманих на міжнародних виставках у галузі науки, освіти, технологій, на яких репрезентовано здобутки університету
11	Частка участі у міжнародних мистецьких виставках, фестивалях і конкурсах тощо, на яких репрезентовано здобутки університету
12	Частка участі у нагородах (медалі, грамоти, дипломи переможців), отриманих на міжнародних мистецьких виставках, фестивалях і конкурсах тощо, на яких репрезентовано здобутки університету
13	Чисельність студентів-учасників міжнародних наукових студентських олімпіад, науково-практичних конференцій та семінарів молодих учених і студентів
14	Чисельність студентів-призерів міжнародних наукових студентських олімпіад, науково-практичних конференцій та семінарів молодих учених і студентів (медалі, грамоти, дипломи)
15	Частка участі працівників кафедри в укладанні угод із зарубіжними університетами на навчання студентів за програмами «Подвійний диплом»
16	Чисельність студентів кафедри, що здобувають вищу освіту за програмою «Подвійний диплом»
17	Частка участі у <i>наукових працях</i> , опублікованих у зарубіжних виданнях штатними науково-педагогічними та науковими працівниками, аспірантами та докторантами кафедри
18	Кількість доповідей, що зроблено штатними науково-педагогічними та науковими працівниками за кордоном на наукових конференціях, симпозіумах, форумах, семінарах з публікацією тез
19	Кількість міжнародних науково-практичних конференцій з проблем вищої освіти й науки різних галузей та напрямів, які організовано кафедрою та проведено на базі університету
ТН2. ЯКІСТЬ КОНТИНГЕНТУ СТУДЕНТІВ	
20	Кількість найменувань акредитованих напрямів за програмами підготовки <i>бакалаврів</i> на денній формі навчання
21	Кількість найменувань акредитованих спеціальностей за програмами підготовки <i>спеціалістів та магістрів</i> на денній формі навчання
22	Кількість найменувань акредитованих спеціальностей за програмами підготовки <i>магістрів</i> на денній формі навчання
23	Ліцензований обсяг прийому на перший курс денної форми навчання за програмами підготовки бакалаврів
24	Чисельність студентів денної форми навчання, які навчаються за програмами <i>бакалавра</i> станом на кінець звітного періоду
25	Чисельність студентів денної форми навчання, які навчаються за програмами <i>спеціаліста</i> станом на кінець звітного періоду
26	Чисельність студентів денної форми навчання, які навчаються за програмами <i>магістра</i> станом на кінець звітного періоду
27	Зараховано студентів на початковий цикл денної форми навчання за програмами підготовки бакалаврів у звітному періоді
28	Кількість академічних груп студентів денної форми початкового циклу навчання (програми підготовки бакалаврів)
29	Середнє значення результатів ЗНО
30	Середнє значення бала документів про повну загальну середню освіту
31	Зараховано на початковий цикл денної форми навчання за програмами підготовки

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

№	Показники
	бакалаврів <i>за кошти фізичних осіб</i> у звітному періоді
32	Чисельність випускників бакалаврів денної форми навчання у звітному періоді
33	Чисельність випускників бакалаврів денної форми навчання, що завершили повний цикл навчання і здобули диплом з відзнакою у звітному періоді
34	Чисельність випускників бакалаврів денної форми навчання, що завершили повний цикл навчання і продовжили навчання в магістратурі у звітному періоді
35	Чисельність випускників спеціалістів, магістрів денної форми, що завершили повний цикл навчання у звітному періоді
36	Чисельність випускників спеціалістів, магістрів денної форми навчання у звітному періоді, які продовжили навчання в аспірантурі
37	Обсяг прийому на завершальний цикл денної форми навчання у звітному році
38	Чисельність студентів - учасників II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади та II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних наук у звітному році
39	Чисельність <i>призерів</i> II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади у звітному році
40	Чисельність <i>призерів</i> II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних наук у звітному році
41	Чисельність студентів - учасників всеукраїнських науково-практичних конференцій та семінарів молодих учених і студентів у звітному році
42	Частка участі у всеукраїнських фестивалях, мистецьких форумах тощо, на яких репрезентовано здобутки університету
43	Частка участі у нагородах (медалі, дипломи, грамоти), отриманих на всеукраїнських фестивалях тощо, мистецьких форумах, на яких репрезентовано здобутки університету
44	Чисельність студентів - призерів міжнародних мистецьких та творчих конкурсів, що навчаються за спеціальностями кафедри
	ТНЗ. ЯКІСТЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ
45	Чисельність штатних дійсних членів (академіків), член-кореспондентів Національної академії наук України серед штатних наукових та науково-педагогічних працівників
46	Чисельність штатних дійсних членів (академіків), член-кореспондентів державних галузевих академії наук України серед штатних наукових та науково-педагогічних працівників
47	Чисельність лауреатів державних премій серед штатних науково-педагогічних та наукових працівників
48	Чисельність штатних наукових та науково-педагогічних працівників, які мають почесні звання
49	Чисельність науково-педагогічних працівників - <i>всього</i>
50	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників
51	Штатні, що працюють менше, ніж на повну ставку
52	Чисельність іноземних викладачів серед штатних науково-педагогічних працівників
53	Кількість викладачів інших ВНЗ, що пройшли підвищення кваліфікації в університеті під керівництвом працівника
54	Чисельність науково-педагогічних працівників, що мають науковий ступінь доктора наук
55	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників що мають науковий ступінь доктора наук
56	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників що мають науковий ступінь доктора наук і що працюють на повну ставку
57	Чисельність науково-педагогічних працівників що мають науковий ступінь кандидата наук

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

№	Показники
58	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників що мають науковий ступінь кандидата наук
59	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників що мають науковий ступінь кандидата наук і працюють на повну ставку
60	Чисельність науково-педагогічних працівників що мають вчене звання професора
61	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників що мають вчене звання професора
62	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників що мають вчене звання професора і працюють на повну ставку
63	Чисельність науково-педагогічних працівників, що мають вчене звання доцента
64	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників, що мають вчене звання доцента
65	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників, що мають вчене звання доцента і працюють на повну ставку
66	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників, яким присвоєно вчене звання <i>професора</i> за ostatні три роки
67	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників, яким присвоєно вчене звання <i>доцента</i> за ostatні три роки
68	Чи очолює кафедру особа, що має науковий ступінь доктора наук або вчене звання професора і працює в штаті на повну ставку
	ТН4. ЯКІСТЬ НАУКОВОЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
69	Обсяг фінансування наукових, науково-технічних робіт за кошти Державного бюджету у звітному році, що виконувалися під керуванням працівника кафедри
70	Обсяг фінансування наукових, науково-технічних робіт за кошти замовників (вітчизняних та іноземних держав) у звітному році, що виконувалися під керуванням працівника кафедри
71	Частка участі у поданих штатними науково-педагогічними та науковими працівниками заявок на видачу патентів на винахід
72	Частка участі у поданих штатними науково-педагогічними та науковими працівниками заявок на видачу патентів на корисну модель
73	Частка участі у патентах <i>на винахід</i> , що отримано штатними науково-педагогічними та науковими працівниками
74	Частка участі у патентах <i>на корисну модель</i> , що отримано штатними науково-педагогічними та науковими працівниками
75	Частка участі працівників кафедри у опублікованих монографіях у звітному році
76	Частка участі у наукових працях, опублікованих у наукових фахових виданнях України штатними науково-педагогічними та науковими працівниками, аспірантами та докторантами
77	Кількість доповідей, що зроблено штатними науково-педагогічними та науковими працівниками в Україні на наукових конференціях, симпозіумах, форумах, семінарах з публікацією тез
78	Частка участі працівників кафедри у публікаціях студентів у звітному році
79	Частка участі працівників кафедри у написанні підручників з грифом МОНмолодьспорту видано у звітному році
80	Частка участі працівників кафедри у написанні навчальних посібників з грифом МОНмолодьспорту, що видані у звітному році
81	Кількість науково-педагогічних працівників, які приймають участь в роботі спеціалізованих вчених рад вищого навчального закладу
82	Чисельність докторантів у докторантурі вищого навчального закладу
83	Чисельність аспірантів в аспірантурі вищого навчального закладу

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

№	Показники
84	Чисельність науково-педагогічних працівників, які навчаються в цільовій аспірантурі, докторантурі інших організацій та установ
85	Кількість затверджених протягом останніх трьох років <i>докторських</i> дисертацій, що захищено докторантами, штатними науково-педагогічними та науковими працівниками
86	Кількість захищених у звітному періоді докторських дисертацій науково-педагогічними та науковими працівниками
87	Кількість затверджених протягом останніх трьох років <i>кандидатських</i> дисертацій, що захищено штатними науково-педагогічними та науковими працівниками
88	Кількість захищених у звітному періоді кандидатських дисертацій науково-педагогічними та науковими працівниками
89	Чисельність аспірантів, що успішно захистили кандидатські дисертації у звітному році, але не пізніше одного року після закінчення аспірантури
90	Кількість всеукраїнських національних та галузевих виставок, на яких репрезентовано здобутки вищого навчального закладу
91	Кількість нагород (медалі, дипломи, грамоти) отримано на всеукраїнських національних та галузевих виставках, на яких репрезентовано здобутки вищого навчального закладу
92	Кількість всеукраїнських науково-практичних конференцій з проблем вищої освіти й науки різних галузей та напрямів, які були організовані кафедрою і проведені на базі університету у звітному році
ТН5. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	
93	Кількість комп'ютерних робочих місць
94	Кількість комп'ютерних робочих місць, що мають доступ до Інтернет
95	Кількість Інтернет-сторінок, що розміщено кафедрою на офіційному сайті університету
96	Кількість Інтернет-сторінок на іноземних мовах, що розміщено кафедрою на офіційному сайті університету
97	Частка участі у підготовці файлів для скачування у форматі Microsoft Word (.doc), Adobe Acrobat (.pdf), Microsoft Powerpoint (.ppt) та Adobe PostScript (.ps), розміщених на сайті кафедри або на персональній сторінці працівника (публікації наукових робіт, результати досліджень, презентації та списки тем лекцій, конспекти лекцій, методичні вказівки, оголошення для студентів тощо)
98	Кількість опублікованих наукових статей у фахових виданнях, що входять до міжнародної наукометричної бази даних SCOPUS. Джерело: засіб пошуку авторів Scopus Author Preview. Режим доступу: http://www.scopus.com/search/form/authorFreeLookup.ur
99	Частка участі у написанні наукових статей, опублікованих у фахових виданнях, що входять до реферативної бази даних "Україніка наукова". Джерело: Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html
ТН6. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГРОМАДСЬКА РОБОТА	
100	Кількість виступів та публікацій у засобах масової інформації
101	Частка участі кафедри у вкладенні договорів щодо співпраці з ВНЗ I-II рівнів акредитації
102	Кількість створених та функціонуючих навчальних та навчально-науково-виробничих комплексів
103	Кількість оновлених та функціонуючих навчальних та наукових лабораторій
104	Частка участі кафедри у надходженні матеріальних та нематеріальних активів, що отримано університетом від інших підприємств та установ [грн]

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

№	Показники
105	Частка участі кафедри у підготовці міжнародних науково-практичних конференцій з проблем вищої освіти й науки різних галузей та напрямів, які проведено за участю працівника на базі університету
106	Частка участі кафедри у підготовці всеукраїнських науково-практичних конференцій з проблем вищої освіти й науки різних галузей та напрямів, які проведено за участю працівника на базі університету
ТН7. РЕЗУЛЬТАТИ НЕЗАЛЕЖНОЇ ПЕРЕВІРКИ ПРАЦІВНИКА	
107	Частка участі працівників кафедри у публікаціях, цитування яких підтверджено у Scopus
108	Частка участі працівників кафедри у публікаціях, за якими складений Індекс Гірша (h-індекс) у Scopus
109	Кількість зауважень або доган, винесених працівникам кафедри навчальним відділом або ректоратом за несумлінне виконання службових обов'язків
110	Оцінка викладачів кафедри за результатами анонімного опитування студентів
111	Оцінка викладачів кафедри за результатами профорієнтаційної роботи (дані надаються центром профорієнтації університету)

2. Алгоритм визначення місць у рейтингу науково-педагогічних працівників

Послідовність розрахунків викладена у таблиці 3.

Таблиця 3

Послідовність рейтингування НПП

Назва параметра	Формула	Примітки
Змістовний i -й показник n -го рейтингового індикатора j -го суб'єкта оцінювання	P_{ij}^z	Джерело – Таблиця 1, 2
i -й показник порівнянності n -го рейтингового індикатора j -го суб'єкта оцінювання	P_{ij}^p	Частка штатної посади, що займає НПП
n -й рейтинговий індикатор j -го суб'єкта оцінювання	$P_{nj} = \frac{P_{ij}^z}{P_{ij}^p};$	
Сума n -х рейтингових індикаторів НПП	$\sum_{j=1}^a P_{nj}$	
n -й рейтинговий індикатор системи	$P_{ns} = \frac{\sum_{j=1}^a P_{nj}}{a - x}$	
Поправочний коефіцієнт, що використовується для підвищення значущості напрямів діяльності дослідницького університету	$k = \frac{P_o}{P_{ns}}$	

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

Назва параметра	Формула	Примітки
Коефіцієнт позиціонування за певним показником відносно системи	$K_{nj} = k \frac{P_{nj}}{P_{ns}}$	
Сума коефіцієнтів позиціонування кожного НПП	$\sum_{n=1}^b K_{nj}$	
Інтегрований рейтинговий індекс кожного НПП	$IPI_j = \frac{1}{(b-y)} \sum_{n=1}^b K_{nj},$ для випускових кафедр $(b-y) = 111$; для не випускових $(b-y) = 102$	
Місце НПП у глобальному рейтингу за <i>IPI</i>	Критерій – «значення <i>IPI</i> »	
Додаткові розрахунки для визначення переможців за тематичними напрямками та подолання впливу артефактів		
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН1	$K_{TH1} = \sum (K_{Pi(TH1)}) / 19$	
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН2	$K_{TH2} = \sum (K_{Pi(TH2)}) / 8$	Тільки для випускових кафедр
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН3	$K_{TH3} = \sum (K_{Pi(TH3)}) / 16$	
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН4	$K_{TH4} = \sum (K_{Pi(TH4)}) / 35$	
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН5	$K_{TH5} = \sum (K_{Pi(TH5)}) / 11$	
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН6	$K_{TH6} = \sum (K_{Pi(TH6)}) / 16$	
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН7	$K_{TH7} = \sum (K_{Pi(TH7)}) / 5$	
Середня сума місць за тематичними напрямками	для випускових кафедр $CM_{Cpi} = CM / 7$ для інших кафедр $CM_{Cpi} = CM / 6$	
Загальне місце НПП за сумою місць у тематичних напрямках	Критерій – «мінімальна середня сума місць за тематичними напрямками»	
Приведене значення суми місць	$PP_{Cmi} = 1 - \left(\frac{\max CM_{Cpi} + CM_{Cpi}}{\max CM_i} \right)$	

Назва параметра	Формула	Примітки
Приведений інтегральний рейтинговий індикатор	$PP_{IPi} = 1 - \left(\frac{IPi + \min IPi_i}{\max IPi_i} \right)$	
Приведене середньоарифметичне IPi та CM	$PP_{CAi} = 1 - \left(\frac{PP_{IPi} + PP_{CMi}}{2} \right)$	
Місце НПП в університетському рейтингу	Критерій – «максимальне приведенне середньоарифметичне IPi та CM »	

3. Алгоритм визначення місць у рейтингу підрозділів університету

Визначення переможців серед підрозділів університету відбувається у послідовності, що надана у таблиці 3.

Таблиця 4

Послідовність визначення переможців серед підрозділів університету

Назва параметра	Формули, критерії	Примітки
Змістовний i -й показник n -го рейтингового індикатора j -го суб'єкта оцінювання	P_{ij}^z	Таблиця 1, 2
i -й показник порівняльності n -го рейтингового індикатора j -го суб'єкта оцінювання	P_{ij}^p	Таблиця 5
n -й рейтинговий індикатор j -го суб'єкта оцінювання	$P_{nj} = \frac{P_{ij}^z}{P_{ij}^p};$	Таблиця 6
Сума n -х рейтингових індикаторів НПП	$\sum_{j=1}^a P_{nj}$	
n -й рейтинговий індикатор системи	$P_{ns} = \frac{\sum_{j=1}^a P_{nj}}{a - x}$	
Поправочний коефіцієнт, що використовується для підвищення значимості напрямів діяльності дослідницького університету	$k = \frac{P_o}{P_{ns}}$	
Коефіцієнт позиціонування підрозділів за певним показником відносно системи	$K_{nj} = k \frac{P_{nj}}{P_{ns}}$	
Сума коефіцієнтів позиціонування кожного підрозділу	$\sum_{n=1}^b K_{nj}$	

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

Назва параметра	Формули, критерії	Примітки
Інтегральний рейтинговий індекс кожного підрозділу	$IPI_j = \frac{1}{(b-y)} \sum_{n=1}^b K_{nj},$ <p>для випускових кафедр $(b-y) = 111$; для невипускових $(b-y) = 102$</p>	
Місце підрозділу у глобальному рейтингу за IPI	Критерій – «значення IPI »	
Додаткові розрахунки для визначення переможців за тематичними напрямками та подолання впливу артефактів		
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН1	$K_{TH1} = \sum (K_{Pi(TH1)}) / 19$	
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН2	$K_{TH2} = \sum (K_{Pi(TH2)}) / 8$	Тільки для випускових кафедр
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН3	$K_{TH3} = \sum (K_{Pi(TH3)}) / 16$	
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН4	$K_{TH4} = \sum (K_{Pi(TH4)}) / 35$	
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН5	$K_{TH5} = \sum (K_{Pi(TH5)}) / 11$	
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН6	$K_{TH6} = \sum (K_{Pi(TH6)}) / 16$	
Коефіцієнт позиціонування за тематичним напрямком ТН7	$K_{TH7} = \sum (K_{Pi(TH7)}) / 5$	
Середня сума місць за тематичними напрямками	<p>для випускових кафедр $CM_{CPI} = CM / 7$; для інших кафедр $CM_{CPI} = CM / 6$</p>	
Загальне місце підрозділу за сумою місць у тематичних напрямках	Критерій – «мінімальна середня сума місць за тематичними напрямками»	
Приведене значення суми місць	$PP_{CMI} = 1 - \left(\frac{\max CM_{CPI} + CM_{CAi}}{\max CM_i} \right)$	
Приведений інтегральний рейтинговий індикатор	$PP_{IPI} = 1 - \left(\frac{IPI_i + \min IPI_i}{\max IPI_i} \right)$	
Приведене середньоарифметичне IPI та CM	$PP_{CAi} = 1 - \left(\frac{PP_{IPI} + PP_{CMI}}{2} \right)$	

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

Назва параметра	Формули, критерії	Примітки
Місце підрозділу в університетському рейтингу	Критерій – «максимальне середньоарифметичне <i>IPI</i> та <i>CM</i> »	

Таблиця 5

Показники порівнянності рейтингових індикаторів суб'єкта оцінювання

24	Чисельність студентів денної форми навчання, які навчаються за програмами <i>бакалавра</i> станом на кінець звітного періоду
25	Чисельність студентів денної форми навчання, які навчаються за програмами <i>спеціаліста</i> станом на кінець звітного періоду
26	Чисельність студентів денної форми навчання, які навчаються за програмами <i>магістра</i> станом на кінець звітного періоду
35	Чисельність випускників спеціалістів, магістрів денної форми, що завершили повний цикл навчання у звітному періоді
37	Обсяг прийому на завершальний цикл денної форми навчання у звітному році
49	Чисельність науково-педагогічних працівників – <i>всього</i>
50	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників
61	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників що мають вчене звання професора
64	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників, що мають вчене звання доцента
82	Чисельність докторантів у докторантурі вищого навчального закладу
83	Чисельність аспірантів в аспірантурі вищого навчального закладу

Таблиця 6

Рейтингові індикатори (приклади визначення)

№	Індикатор	Формула
9	Частка участі у міжнародних виставках у галузі науки, освіти, технологій, на яких репрезентовано здобутки університету (на 100 науково-педагогічних працівників, докторантів і аспірантів), %	$I_{П9} = П9 \cdot 100 / (П49 + П82 + П83)$
11	Частка участі у міжнародних мистецьких виставках, фестивалях і конкурсах тощо, на яких репрезентовано здобутки університету, %	$I_{П11} = П11 \cdot 100 / (П49 + П82 + П83)$
13	Чисельність студентів-учасників міжнародних наукових студентських олімпіад, науково-практичних конференцій та семінарів молодих учених і студентів, %	$I_{П13} = П13 \cdot 100 / (П49 + П82 + П83)$
16	Чисельність студентів кафедри, що здобувають вищу освіту за програмою «Подвійний диплом», %	$I_{П16} = П16 \cdot 100 / (П49 + П82 + П83)$
18	Кількість доповідей, що зроблено штатними	$I_{П18} = П18 \cdot 100 / П49$

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

№	Індикатор	Формула
	науково-педагогічними та науковими працівниками за кордоном на наукових конференціях, симпозиумах, форумах, семінарах з публікацією тез, %	
36	Чисельність випускників спеціалістів, магістрів денної форми навчання у звітному періоді, які продовжили навчання в аспірантурі, %	$I_{П36} = П36 \cdot 100 / П35$
57	Чисельність науково-педагогічних працівників що мають науковий ступінь кандидата наук, %	$I_{П57} = П57 \cdot 100 / П49$
59	Чисельність штатних науково-педагогічних працівників що мають науковий ступінь кандидата наук і працюють на повну ставку, %	$I_{П59} = П59 \cdot 100 / П50$
71	Частка участі у поданих штатними науково-педагогічними та науковими працівниками заявок на видачу патентів на винахід, %	$I_{П71} = П71 \cdot 100 / (П50 + П82 + П83)$
75	Частка участі працівників кафедри у опублікованих монографіях у звітному році, %	$I_{П75} = П75 \cdot 100 / (П49 + П82 + П83)$
100	Кількість виступів та публікацій у засобах масової інформації, %	$I_{П100} = П100 \cdot 100 / (П49 + П82 + П83)$

Приклад визначення місця кафедри в рейтингу.

Дано:

змістовний i -й показник n -го рейтингового індикатора j -го суб'єкта ранжування;

$П_{ij}^z = 4$ – показник №5 – «Кількість закордонних відряджень науково-педагогічних працівників для проведення наукової та викладацької роботи, стажування»;

j – кафедра вищої математики (ВМ).

Визначити:

Місце кафедри математики в рейтингу підрозділів.

Рішення:

1) Рейтингові індикатори

$$P_{5BM} = \frac{П_{5BM}^z}{П_{49BM}^p + П_{82BM}^p + П_{83BM}^p} = \frac{4 \cdot 100}{30 + 0 + 2} = 12,5$$

де: $П_{49}$ – чисельність науково-педагогічних працівників - всього, $П_{82}$ - чисельність докторантів у докторантурі кафедри, $П_{83}$ – чисельність аспірантів в аспірантурі на кафедрі вищої математики);

2) Рейтинговий індикатор системи

$$P_{ns} = \frac{\sum_{j=1}^a P_{nj}}{a - x} = \frac{402}{49} = 8,21$$

a – кількість суб'єктів оцінювання (кількість кафедр – 49);

x – кількість суб'єктів, що не беруть участь у номінації (x дорівнює 0);

3) Коефіцієнти позиціонування

$$K_{nj} = k \frac{P_{nj}}{P_{ns}} = 1,37 \frac{12,5}{8,21} = 2,09,$$

k – поправочний коефіцієнт, який використовується для підвищення значущості пріоритетних напрямів діяльності, для ДВНЗ «НГУ» дорівнює 1,37 як дослідницького університету;

4) Інтегральний рейтинговий індекс.

За сумою коефіцієнтів позиціонування визначається інтегральний рейтинговий індекс кожного суб'єкта оцінювання, за яким і здійснюється позиціонування суб'єктів оцінювання

$$IPI_j = \frac{1}{(b - y)} \sum_{n=1}^b K_{nj},$$

b – кількість коефіцієнтів позиціонування (усього 110);

y – кількість позицій, в яких суб'єкт не брав участь (кафедра не випускаюча, тому не бере участь у 18 позиціях),

$$IPI_{BM} = \frac{1}{(110 - 18)} \sum_{n=1}^{110} K_{nBM} = 0,66.$$

З таким IPI кафедра посіла **40 місце**.

Загальне місце кафедр за сумою місць SM у номінаціях (тематичних напрямках) становить **31**.

5) Приведені значення IPI та CM

$$PP_{IPI} = 1 - \frac{IPI_j - IPI_{\min}}{IPI_{\max}}, \quad PP_{CM} = 1 - \frac{CM_{\max} - CM_j}{CM_{\max}},$$

IPI_{\min} в системі становить 0,36; IPI_{\max} в системі становить 2,61; CM_{\max} - в системі становить 260.

Для кафедри вищої математики:

$$PP_{IPI} = 1 - \frac{0,66 - 0,36}{2,61} = 0,88, \quad PP_{CM} = 1 - \frac{260 - 171}{260} = 0,66.$$

6) Приведене середньоарифметичне IPI та CM

$$PP_{CAi} = 1 - \left(\frac{PP_{IPIi} + PP_{CMi}}{2} \right) = 1 - \left(\frac{0,88 + 0,66}{2} \right) = 0,228.$$

Далі виконується ранжування – суб'єктам з кращими місцями відповідають більші значення PP_{CAi} .

Кафедра вищої математики посіла 35 місце в університеті.

Висновки.

Внутрішній рейтинг науково-педагогічних працівників та підрозділів вищого навчального закладу об'єктивно визначає внесок кожного суб'єкта у загальну справу забезпечення якості вищої освіти.

Рейтингування дозволяє покращити облік результатів діяльності, визначити проблемні показники, цілеспрямовано планувати діяльність, обґрунтовувати управлінські рішення.

Використання методики «Національній системі рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів», що запроваджена в Україні з 2012 року, дає можливість відмовитись від вагових коефіцієнтів.

На результат позиціонування суб'єктів оцінювання значно впливають артефакти, коли суб'єкт оцінювання отримує високу позицію за рахунок лише одного показника, що не висвітлює виконання усього різноманіття видів робіт.

Методика внутрішнього рейтингування суб'єктів оцінювання в НГУ ДВНЗ «НГУ» передбачає усереднення підсумкових результатів суб'єктів оцінювання за інтегральним рейтинговим індексом та інтегральною сумою місць в рейтингу.

ШЕВЧЕНКО С.О.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

СУТНІСТЬ, СПЕЦИФІКА Й ОСОБЛИВОСТІ МОНІТОРИНГУ ЯК ДЖЕРЕЛЬНОГО БАЗИСУ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. В статті досліджується сутність та зміст моніторингу як складника державно-громадського механізму управління якістю вищої освіти та інструменту її оцінювання. З'ясовуються деякі методологічні аспекти моніторингу, специфічні риси, технологічні особливості його ефективного застосування в державному управлінні.

Ключові слова. Моніторинг, моніторингові індикатори, державне управління, якість вищої освіти, державно - громадське управління якістю вищої освіти.

Monitoring in public administration of the management of higher educational quality essence, specific character, peculiarities.

Annotation. The article explorer the essence and the content of monitoring as a component of state-and-public mechanism of management of higher educational quality and the instrument of its appraisal. Some methodological aspects of monitoring, characteristic features and technological peculiarities of its effective usage in public administration are revealed.

Key words. Monitoring, monitoring indicators, public administration , higher educational quality, public administration of the management of higher educational quality.

Розповсюдження в багатьох виробничих, гуманітарних галузях, системах оцінювання та управління якістю змістило акценти в бік економічної обґрунтованості державного управління матеріальними і нематеріальними ресурсами, забезпечення галузі освіти.

Все більш чітким стає усвідомлення того, що якісні трансформації системи вищої освіти мають відбуватися паралельно з обговоренням і погодженням з громадськістю: батьками студентів, викладачами вищої школи, студентами, роботодавцями і т.ін. Органи державного управління мають постійно моніторити систему вищої освіти, маркетингові показники стану суспільної думки мають вводиться в банки даних, статистичні звіти і т.і., а також разом з іншими об'єктивними показниками враховуватись при оцінних процедурах системи, процесу та результату якості вищої освіти, визначенні стратегії її розвитку.

Держава, уособлюючи суспільство, в інтересах громадськості, забезпечує управління якістю вищої освіти. Через засоби масової інформації та різноманітні комунікації органи державного управління вищою освітою всіх рівнів, науково-педагогічна громадськість, фахові асоціації, акредитаційні та оцінні агенції мають формувати у суспільства, громадськості усвідомлення необхідності в якісній вищій освіті як «порогового» індикатора якості самого життя, безпеки суспільства та держави.

Ефективність і якість діяльності органів управління безперечно залежить від їх володіння своєчасною, всебічною, повною і достовірною інформацією про стан об'єкта управління. Все більше до теорії та практики державного управління входить організаційно-управлінський, кадровий, соціальний та інші види моніторингу, стає різноманітнішим спектр дослідницьких методичних і

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

технологічних засобів моніторингових досліджень: опитування, спостереження, тести, експертні оцінки, контент-аналіз, моделювання, експерименти і т.і.

В науковому доробку В.Артеменко, В.Галіцина, М.Гладій, А.Когута, В.Комарова, Н.Кравченко, А.Толстих, Г.Черкашина та ін. розглядаються питання організації систем моніторингу. Моніторинг ефективності управління загальноосвітніми навчальними закладами був предметом досліджень О.Байназарової, А.Дахіна, Г.Єльнікової, А.Єрмоли, В.Крижка, О.Локшина, О.Ляшенка, О.Овчарук, З.Рябової та ін. Проблеми моніторингу як складової процесу державного управління розглядалися певним чином в працях Л.Вілліса, З.Гбур, Л.Гриневиц, В.Лунячека, М.Гольдштейна, Н.Реймерс та ін.. Моніторинг як одну з головних категорій науки державного управління найбільш ґрунтовно, на нашу думку, дослідила Т.О.Лукіна.

Проте більшістю науковців у галузі державного управління моніторинг досліджується у практичному, інструментальному ракурсах. Ще відкритими залишаються питання методології моніторингових досліджень в державному управлінні України, науково не відпрацьований їх арсенал та особливості, потребує наукового супроводу становлення інститутів моніторингу якості вищої освіти на шляху входження нашої держави до Болонського процесу. Зауважимо, що моніторинг як інструмент оцінки якості вищої освіти, дослідження ринку освітніх послуг і формування стратегії поведінки в ньому застосовується і вживається в державному управлінні України рідко та з певною пересторогою.

Саме тому **метою** статті є дослідження сутності та змісту моніторингу як складника державно-громадського механізму управління якістю вищої освіти та інструменту її оцінювання, з'ясування деяких його методологічних аспектів, специфічних рис та особливостей.

Як свідчать наукові дослідження, історія виникнення ідеї оцінювання системи освіти та результатів діяльності навчальних закладів у світі вступила у друге століття [5,с.236-244]: поступово розроблявся інструментарій моніторингових досліджень, розпочалось формування показників і критеріїв їх результативності, що, власне і уможливило в певній мірі формалізацію і порівнюваність результатів. Трактуювання моніторингового методу в управлінській та освітянській практиці здебільшого зводиться до фіксування цілей і завдань моніторингу, надання оперативної інформації керівництву організації, прискіпливого спостереження за впливом зовнішнього середовища, відповідності діяльності організації певним умовам, виявлення причин базових проблем, які є в основі проблем-симптомів [11,с.10].

Аналіз існуючих визначень та тлумачень поняття “моніторинг” [1,8,4,6,10,11,2] дає нам підстави згодитись з розумінням моніторингу як “спеціально організованого регулярного спостереження того чи іншого процесу за допомогою відносно стабільного обмеженого числа стандартизованих показників, що відображають пріоритетну причинну залежність між людьми та їх відносинами і вироблення на цій основі прогнозів, заходів корекційного впливу ” [11,с.18-19]. Зближення процедури моніторингу з управлінською наукою і практикою дало можливість дослідникам [4, с.9] тлумачити його як

цілісний науково-практичний феномен, що є засобом дослідження реальності і засобом інформаційного забезпечення сфери управління будь-якими видами діяльності, а також означувати його як процес вироблення певних актуальних знань про стан системи, в якій відбуваються зміни для подальшого перекладу цих знань на мову управління [9].

Моніторингове дослідження власне має включати в себе: визначення об'єкта спостереження; обстеження цього об'єкта; створення інформаційної моделі про об'єкт спостереження; планування спостереження; оцінку стану об'єкта спостереження та ідентифікацію його з існуючою інформаційною моделлю; прогнозування зміни стану об'єкта спостереження; представлення інформації в зручній для використання формі і доведення її до споживача [8,с.356].

Так, О. І. Ляшенко [7] і Т. О. Лукіна [6] освітній моніторинг визначають як форму організації, збору, збереження, обробки та поширення інформації про діяльність освітньої системи, що забезпечує безперервний аналіз стану функціонування системи і прогнозування її розвитку у відповідності до запланованих результатів. П. Бачинський моніторинг в освіті розглядає як “сукупність методик і процедур систематичного збирання даних про важливі аспекти освіти, які повинні забезпечувати уніфікований підхід до аналізу та оцінювання стану і результатів функціонування системи освіти на всіх рівнях” [1,с.206].

Ми цілком згодні з дослідниками [11,с.13] в тому, що як кількісні, так і якісні методи моніторингу ґрунтуються на наявності в будь-якому процесі домінуючої залежності, результуючого зв'язку, і як наслідок, можливого передбачення напрямку, тенденції розвитку відстежуваного явища чи процесу. В умовах входження України до Болонського процесу ми розглядаємо моніторинг як ефективний засіб просування освітніх реформ, виходячи з показників якого має варіюватися освітня та управлінська політика в державі.

Дослідження нами проблем державного управління якістю вищої освіти показує, що цінність застосування моніторингу зростає, оскільки отримання об'єктивної неупередженої інформації дозволяє виявляти слабкі місця, як наслідок, прогнозувати виникнення та розвиток негативних процесів у забезпеченні якості вищої освіти, попереджувати їх, тобто управляти тенденціями. Переконані, що моніторинг і оцінювання в державному управлінні завжди мають розглядатися в тандемі, як його специфічні компоненти, спрямовані на стратегічне позиціонування в майбутньому. Моніторинг - це інструмент оцінки, а оцінювання – одна з основних управлінських функцій державного управління, яку застосовують періодично та селективно, за потреби здійснити незалежну, системну й об'єктивну перевірку стану прогресу, досягнення очікуваних результатів.

В досліджуваному нами методологічному контексті дуже вдалим вважаємо тлумачення моніторингу В.Даля: “Монитор – военный боевой корабль... Название дано от ящерицы монитор, будто-бы предвещающей о близости крокодила” [11,с.12]. Підкреслимо, що характерною ознакою цього процесу є не тільки фіксація спостереження, контролю, прогнозування певного явища, а й

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

встановлення жорстких причинно-наслідкових зв'язків явища (наближення крокодила) з його індикатором (ящіркою). Вважаємо, що державне управління сьогодні не є настільки досконалим і спрогнозованим, що може дозволити собі знехтувати таким засобом як моніторингові індикатори, їх наочним ефективним методологічним і функціональним потенціалом. Сутнісно, ми маємо справу з феноменом, "імумним за природою, універсальним за своєю каузальною залежністю, прогнозомістким за значущістю" [11,с.12]. Але тут же зазначимо, що в переважній більшості загального вживання в науковій сфері і практиці державного управління поняття моніторинг чомусь не пов'язується з показниками, що упереджують ті чи інші події, факти, явища, при цьому втрачається його сутнісне значення і призначення, обмежується видовими (замість родових) ознаками, що нівелює специфіку і ефективність застосування такого синтетичного методу наукового дослідження і практичного регулювання суспільних відносин. Цікавими для дослідження значення моніторингу в державному управлінні якістю вищої освіти виявились висновки Г.В.Сльникової, яка вказує на формуючий і перетворюючий характер моніторингу [3].

Під моніторингом якості вищої освіти [10,с.190] розуміється комплексна система спостережень стану, змін, оцінки та прогнозу по відношенню до якості вищої освіти (як результату, як процесу, як освітньої системи та її актуальних внутрішніх і зовнішніх зв'язків). За основу реалізації моніторингу якості вищої освіти дослідники пропонують взяти модель порівняльної оцінки якості вищої освіти, при цьому за оцінку якості вищої освіти розуміючи міру її якості у співвіднесенні з еталонним рівнем [10,с.187].

Імовірність виникнення певних явищ і станів у вищій освіті, на нашу думку, є одним із критеріїв управління її якістю, що дозволяють сканувати ці явища як відображення основних причин і суттєвих умов функціонування та розвитку системи. Тому група певних явищ, які можливо моніторити, разом з їх системними показниками можуть достатньо повно відображати рушійні сили, характер взаємовідносин між ними, тенденції розвитку та інші впливові на процес управління чинники. Доцільним було б такі інтегративні та інформаційно сутнісні групи явищ, процесів, їх ознак, параметрів, чинників впливу на якість вищої освіти виокремлювати в певні понятійні групи - моніторингові індикатори, які в свою чергу є доступними для спостереження, вимірювання, оцінювання і можуть бути застосованими для ідентифікації причин і наслідків, прогнозування освітніх явищ і процесів у комбінації з історичним та логічним аналізом і т. ін.

Поки що мусимо визнати, що у складних системах державного управління, вищої освіти моніторингові явища та їх показники частіше застосовуються в імовірнісному, стохастичному ракурсі, хоча їх потенціал дозволяє визначати і упереджувати тенденції явищ, подій і т. і. Суттєвою вадю існуючих процедур моніторингу в державному управлінні якістю вищої освіти залишається використання однотипних моніторингових індикаторів, що містять майже незмінні параметри кількісних і якісних характеристик системи, які формувалися і використовувалися в раніше існуючих формах, станах і умовах і

не можуть в подальшому бути універсально валідними.

Ми переконані, що мають формуватися спеціальні кейси моніторингових індикаторів для дослідження і управління якістю вищої освіти; вони мають бути рівневими, цільовими. Моніторингові індикатори можуть бути різних форм: процесів, явищ, властивостей, числових та змістових абстракцій та ін., а їх характерними властивостями є інформаційна ємність, інтегративність, якісно-кількісна повнота і визначеність, стійкість та повторюваність. Будь-який кейс моніторингових індикаторів не може забезпечити однозначного результату прогнозування, тому необхідно створювати різноваріантне групування таких індикаторів задля співвіднесення отриманих результатів з характером причинноутворюючих факторів.

Масова практика державного управління поки що дуже часто демонструє невміння, а часом і безпорадність державних чиновників використати навіть вже відстежені явища і тенденції як інформаційну основу для управлінського впливу. Існуючі в управлінських структурах напрямки моніторингових досліджень майже не включають кваліметричні методи, ґрунтуються не на кількісному вимірюванні навчальних досягнень, а здебільшого на якісних експертних оцінках (в кращому випадку). Вкрай слабко і неефективно використовуються необмежені можливості сучасних інформаційних методів отримання, накопичення і впровадження результатів масового тестування, їх змістової інтерпретації з метою оперативного і адекватного впливу на об'єкти вищої освіти [2, с.157-158].

Поки що державне управління вищою освітою здебільшого здійснюється на тлі спектрального бачення проблем з чиновницьких кабінетів, маловірогідних прогнозів та все частіших перекосів у бік малозв'язаних між собою запозичених ідей і тенденцій з зарубіжних країн. При цьому ми нібито забуваємо, що користування чужою ідеєю, позбавленою системних ознак та не вкоріненою у вітчизняному державному управлінні якістю вищої освіти іноді й складає новий зовнішній образ явищ і процесів, проте унеможлиблює запобігання здійснення хибних управлінських дій та гарантії якості результату. Таке управління стає ситуативним, не прогнозованим, наздоганяючим, а не випереджаючим, як того потребує час. Тому на часі – професійний аналітичний, інформаційний, науковий супровід державно-управлінської діяльності, створення системи моніторингу ефективності управлінських рішень, їх впливу на якість освітніх послуг.

Наукові дослідження [5, с.253] і практика демонструють, що становлення національної системи моніторингу якості освіти як структурного елемента системи державного управління нею - це тривалий і вельми затратний процес, проте адекватна оцінка діяльності освітньої галузі (поки що, на жаль, більш вимушено, ніж усвідомлено) стає пріоритетом національної політики багатьох держав. Ще недосконала і неузгоджена з вимогами Болонського процесу (в якому Україна перебуває 8 років) законодавча, нормативно-правова база, консерватизм мислення чиновників та галузевих управлінців, значно гальмують створення системи державно-громадського управління якістю вищої освіти та її розвиток. Тому дискусії мають якнайшвидше змінити рішучі і конкретні дії

5. Національна система рейтингового оцінювання вищих навчальних закладів

щодо створення інституції моніторингу якості вищої освіти при центральних органах державної виконавчої влади, яка б була центром збирання, обробки та зберігання гарантованої інформації, джерельною базою для формування і здійснення державної політики в галузі вищої освіти.

Отже, до вже названих тут можливостей моніторингу в державному управлінні додамо підвищення довіри суспільства до органів державного управління, їх програм і політики в державі та її регіонах, розширення прозорості державного управління та доступності впливу громадськості на нього, забезпечення впливу задля попередження відхилень від траєкторії розвитку системи вищої освіти та ін.. Недооціненою ще залишається можливість з розвитком моніторингових технологій вирішувати не тільки проблеми оцінки підготовки і підготовленості студентів, а й формування інформаційних засобів управління. Моніторинг освітніх процесів стає також методом стандартизованого спостереження за ними у ВНЗ і сучасним засобом цілеспрямованого управління якістю вищої освіти, що дозволяє кількісно оцінити його стан на підставі об'єктивної і значущої інформації [2, с.158].

До особливостей моніторингу якості вищої освіти ми відносимо розуміння важливості уміння формування певних комплексів показників системи для забезпечення гранично точних прогнозів її розвитку та управління нею, а не перетворення його в збір максимально можливої кількості різнопланової інформації, яка не може стати репрезентативною і визначальною в управлінському процесі. Тому імператив має бути за показниками якості вищої освіти, якості самого процесу та застосовуваному інструментарії, а не власне за процедурою (кількість спостережень, кількість об'єктів спостереження, частота знімання показників та ін.), як спостерігається в переважній більшості небагатьох спроб моніторингових досліджень. Адже, за висловлюванням Д. Бернала "Набагато складнішим є побачити проблему, ніж вирішити її. Для першого потрібна творча уява, а для другого-лише вміння" [4, с.5].

Специфічність моніторингу у державному управлінні якістю вищої освіти полягає в тому, що джерелами інформації є не тільки індивіди чи групи людей, а і явища та процеси, що не відображені в індивідуальній чи суспільній свідомості, не соціальні за своєю природою. Ускладнює специфічність і значна кількість його складників, їх відкритість і нечіткість характеру взаємодії.

Ми вважаємо, що становить науковий інтерес розуміння того, що моніторинг знаходиться в дуже близьких зв'язках з маркетингом, вони є дуже схожими в аналітико-прогнозних, корекційно-упереджуючих аспектах і сутнісних характеристиках [11, с.13], оскільки мають певним чином орієнтувати виробників і споживачів товарів і послуг в ринковій ситуації, надавати суб'єктам управління достовірні орієнтири. Участь України у Болонському процесі, потреба українського суспільства в якісній і ефективній вищій освіті вимагає у державно-громадському механізмі управління створення спеціалізованих служб оцінки якості вищої освіти, одним із інструментів якої стало б впровадження високоформалізованих моніторингових моделей. При цьому спрямованість і жорстка заданість сподівань управлінців

на максимально достовірний результат, обмеженість середовища і часу, фінансових, науково-методичних можливостей отримання адекватного знання не дивлячись на досить високу невизначеність - це все значущі для моніторингу фактори, які мусять корелювати між собою.

Досліджувані нами проблеми тісно співпадають з потребами особистості. Тому одним з основних критеріїв запровадження моніторингових досліджень органами державного управління та наступної оцінки ними якості вищої освіти має бути міра її соціальності. Вона має виражатися в змісті вищої освіти, програмах підготовки фахівців, державних стандартах вищої освіти, управлінській доктрині, маркетинговій оцінці цивілізованості, освітній культурі суспільства і держави та ін. Соціальність вищої освіти, належність державного управління якістю вищої освіти до соціального управління дає підстави для легітимізації громадськості як органу, при допомозі якого формується проблематика вищої освіти і скеровується її розв'язання.

Література:

1. Бачинський, П. Моніторинг якості управління загальноосвітніми навчальними закладами / П. Бачинський// Ефективність державного управління: Зб. наук. пр. - Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2006.-Вип.11.- С.205-209.
2. Болотов, В.А., Ефремова, Н.Ф. Системы оценки качества образования: Учебное пособие.-М.: Университетская книга; Логос, 2007.-192с. ISBN 5-98704-135-X
3. Єльнікова, Г.В. Основи адаптивного управління (курс лекцій).-К.: ЦППО АПН України, 2003.-133с.
4. Єрмола, А. М. Технологія моніторингу якості освіти: (Портфоліо управління освіти Київської районної ради м. Харкова): Навч.-метод. посіб. - Х.: Курсор, 2008.-173с. ISBN 978-966-8944-45-1
5. Лукіна, Т.О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: Дис. докт. наук з держ. упр.: 25.00.02 /НАДУ при Президентові України.- К.: 2005.- 526 с.
6. Лукіна, Т.О. Освітній моніторинг як складова частина управлінської діяльності в ЗНЗ//Управління освітою.-2006.-№4.- Вкладка №1.- С.1
7. Ляшенко, О.І. Концептуальні засади моніторингу якості освіти //Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи.- К.: К.І.С.,2004.-С.21-28.
8. Марков, О. Методологічні засади створення систем моніторингу в державному управлінні на місцевому рівні/О. Марков //Актуал. пробл. держ. упр.: Зб. наук. пр. - О.: ОРІДУ НАДУ, 2007.-Вип.2(30).- С.352-363.
9. Подмазін, С.І. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління освітніми системами /С.І.Подмазін //Освіта й управління.-1997.-№1.-С.137-139.
10. Трайнев, В.А. Повышение качества высшего образования и Болонский процесс. Обобщение отечественной и зарубежной практики/ Трайнев, В.А., Мкртчян, С.С., Савельев, А.Я.- М.: Издательско-торговая корпорация « Дашков и К», 2008.-392с. ISBN 978-5-91131-258-9
11. Шаталов, А.А., Афанасьев, В.В., Афанасьева, И.В., Гвоздева, Е.А., Пичугина, А.М. Мониторинг и диагностика качества образования: Монография.- М.: НИИ школьных технологий,2008.-322с.ISBN978-5-92447-012-

6. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вдовиченко А.І.
Спілка буровиків України

ПРИСУДЖЕННЯ НАУКОВИХ СТУПЕНІВ ЗА ВИЗНАННЯМ

Вступ. Відтоді, як в університеті м. Болонья 1130 р. на основі публічного захисту дисертації вперше було присуджено докторський ступінь, проблеми атестації наукових і науково-педагогічних кадрів перебувають у центрі уваги наукової спільноти. Гостра дискусія щодо ефективності сучасної системи наукових ступенів та вчених звань та її правового закріплення триває і в Україні іще із часів ухвалення Декларації про державний її суверенітет. Але відтоді, крім посилення адміністративних заходів, майже нічого не змінилося.

В Україні за останні 20 років на фоні кратного зменшення загальної чисельності наукових працівників, значного зниження обсягів та рівня наукових досліджень і ефективності результатів їх практичного використання, кількість кандидатів і докторів наук із року в рік неухильно зростає, що свідчить про суттєві недоліки всієї системи підготовки та оцінювання наукових кадрів найвищої кваліфікації.

Метою даної роботи є поглиблений аналіз діючої системи підготовки та оцінювання науковців та розробка пропозицій по її суттєвого удосконалення.

Аналіз сучасного стану проблем пов'язаних з науковою діяльністю та їх обговорення викладені у роботах Костенко І. В. [1,2,3], Лобанової Л. С. [4,5], Малицького Б. А. та інших.

Приєднання України до Болонського процесу з новою силою підкреслило необхідність пристосування системи наукових (учених) титулів до вимог сьогодення, перегляду правових норм, що забезпечують її функціонування. З одного боку, залишається необхідним державний контроль за рівнем підготовки науковців і освітян, з іншого – визріває потреба вивести цю справу з-під монополії державних структур і повернути її, як це історично склалося у світі, до самих учених.

Порядок присудження наукових ступенів та вчених звань в Україні зазнавав ніби то демократизації, проте, з часом науково-атестаційна система поступово еволюціонувала в бік посилення суто формальних вимог до здобувачів, але виявилася нездатною запобігти корупційним процесам і комерціалізації у справі надання наукових титулів.

Водночас чимало авторитетних вчених через небажання витратити дорогоцінний для творчої людини час на подолання бюрократичних перепон досі не мають давно заслуженого наукового ступеня чи вченого звання.

На тлі кризового стану української науки дещо абсурдними є статистичні показники галузі [6].

За роки незалежності з 1991 року в Україні кількість науковців зменшилась в 3.7 рази (з 313 до 85 тис). Разом із тим, чисельність кандидатів наук зросла в

1,5 рази (з 57,6 тис. до 84 969.), докторів – у 1,8 раз (з 8,1 тис. до 14 895), членів-кореспондентів – у 2,5 рази (з 235 до 569), академіків – у 6 разів (з 265 до 1554), кількість аспірантур – у 1,7 рази, аспірантів – у 2,3 рази (з 13 до 30 тис.) докторантур – у 2,6 рази, докторантів – у 3 рази (з 0,5 до 1,5 тис.).

Стабільне щорічне зростання кількості тих, що захищаються не є об'єктивним свідченням високого рівня науки. Більша частина із них не пов'язана безпосередньо із науковими дослідженнями. У колах адміністраторів різних рівнів і представників великого й середнього бізнесу науковий ступінь і найвищі науково-педагогічні посади розглядають як атрибут престижності в соціумі. Практичний наслідок такої ментальності — розвиток ринку «чорних дисертацій». Часто це переписування в різних інтерпретаціях відомого або й просто плагіат, що є особливо типовим явищем у сфері гуманітарної науки.

Так у 2011 році диплом доктора наук отримали 480 осіб, з яких 36,9% – керівники підприємств, установ, організацій, виробничих або функціональних підрозділів; 28,8% – професори кафедр, 17,5% – доценти і найменше 13,3% – наукові співробітники, що мають пряме відношення до науки. Станом на 1 жовтня 2011 року майже половина докторів (49,6 %) перебуває на керівних посадах, 30,9 % - на посадах професорів кафедр.

Спостерігається крен докторів в легко доступну суспільно-гуманітарну сторону. Наукоємкі технічні та сільськогосподарські науки з часом втрачають висококваліфікованих науковців. У суспільних науках працювали 46,0% докторів наук, у природничих – 15,0%, у медичних – 14,2%, у технічних – 13,8%, у гуманітарних науках – 8,1%, сільськогосподарських – 2,9%.

Науковим абсурдом без перебільшення можна назвати те, що в результаті наукової діяльності тільки 45,4% докторів наук мали наукові праці, рекомендовані вченими радами і надруковані у фахових виданнях, а 9,2% виступали у ролі авторів (співавторів) у заявках на отримання охоронного документу на об'єкт права інтелектуальної власності.

Наведені факти переконливо свідчить про те, що настав критичний час, коли в цій справі потрібно щось кардинально змінювати - створюється реальна загроза безпеці держави.

Дискусії, які широко розгорнуті навколо цієї проблеми, в основному пов'язані із зовнішніми формами процедурних питань, титулярних термінологій, взаємовідносин різних наукових інституцій із владою за європейськими принципами, і практично мало торкаються безпосередньої суті проблеми. [2].

Останнім часом не лише в учених колах, але й у загальнодержавній періодиці жваво обговорюють проект Закону України «Про атестацію наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації», запропонований ВАК України [7]. Серед його новацій, зокрема, такі: запровадження наукового ступеня «доктор філософії» замість «кандидат наук»; присудження наукового ступеня «доктор наук» за сукупністю опублікованих наукових робіт; поява нової класифікації для спеціалізованих учених рад із присудження наукових ступенів залежно від їхнього науково-кадрового складу — автономні та неавтономні; затвердження провідної ролі ВАК України в атестаційному

6. Загальні питання вищої освіти

процесі [3]. Оприлюднений законопроект, на жаль не вирішує головних проблем – подолання перешкод, що суттєво стримують розвиток науково-дослідницької діяльності.

Безплідна суперечка навколо назви наукових ступенів і найвищих науково-педагогічних посад, принципів так званої євроінтеграції, гармонізації, приєднання до Болонського процесу і т. п. тільки відволікають наукову громадськість від важливих проблем.

Жодна країна Західної Європи практично не поступилася своїми національними здобутками в науці і освіті в угоду принципам Болонського процесу.

Україна маючи значні свої досягнення і традиції відразу розпочали копіювати не найкращий досвід деяких західних країн, і головне, в тих питаннях, які принципіального значення у зближенні не мали.

Наприклад, назва наукового ступеню доктор філософії. Незважаючи на те, що більшість країн використовує цю назву, вона є застарілою (їй 883 роки) та ніяким чином не може відповідати сучасному рівню розвитку науки і суспільства. На той час, коли її встановлювали наука була прерогативою філософів. Крім медицини інших не було. Потім з'явилась теологія. Сьогодні філософія це всього лиш окрема галузь вузького кола фахівців. Проте, Європа занадто консервативна, щоб так легко змінити традиції, навіть якщо вони і не відповідають вимогам інших. Ця назва далеко не однозначна в різних країнах, проте проблем у взаєморозумінні у них не виникає.

Не викликає ніякого непорозуміння серед міжнародної наукової громадськості використання більш сучасної назви наукових ступенів кандидата та доктора відповідних наук, які використовуються в Україні та в деяких інших країнах. В багатьох країнах світу використовуються два і навіть три рівня кваліфікації науковців, тільки вони називаються по різному. Заміна назви кандидата на доктора наук, а доктора на атестованого нічого доброго, крім плутанини не внесе.

Проте, може бути доцільним ввести додатково ступінь кандидата і доктора наук без назви галузі для тих науковців, які мають відповідні здобутки і в інших суміжних галузях науки, що свідчить про більш їх високий рівень. Таке нововведення є логічним і не потребує суттєвих змін, але воно буде в якісь мірі сприяти міжгалузевим зв'язкам в науці.

В чому вбачається головна суть проблеми, яка залишається на сьогодні поза увагою наукової громадськості. В першу чергу, це чітко визначити головне призначення наукової еліти – створення сприятливих умов для зацікавленості фахівців до глибокого занурення у наукові дослідження з метою отримання нових корисних знань, які можуть бути ефективно використані для подальшого розвитку науки та в цілому суспільства.

В своїй діяльності науковець повинен бути повністю зосереджений на теоретичних, експериментальних та практичних дослідженнях. Отримані результати своїх досліджень він повинен аналізувати та своєчасно оприлюднювати шляхом їх опублікування та апробації на наукових зібраннях різного рівня. Крім того, він повинен приймати активну участь у громадській

науковій діяльності по піднесенню престижу своєї професії, відстоюванню наукових ідей та розповсюдженню знань. Оцінка та визнання його досягнень і рівня кваліфікації це справа більше не самого фахівця а відповідної наукової спільноти. Для цього спільнота повинна розробити таку процедуру оцінювання, яка унеможлиблює доступ до науки тим, які до неї не мають ніякого відношення. Вона повинна бути максимально спрощеною, доступною, зрозумілою, прозорою, об'єктивною, незалежною та швидкодіючою. Відповідальність за всі ці процеси несе тільки відповідна громадськість, яку можуть представляти визнанні університети, наукові установи та громадські організації в статутах, яких передбачено виконання чи сприяння науковим дослідженням. Роль держави визначається тільки у сприянні цієї діяльності та контролю за виконанням чинного законодавства.

Для поліпшення науково-атестаційних процесів доцільно здійснити низку організаційно-правових та суто практичних заходів. Передусім, це вироблення нового механізму присудження наукових ступенів як через аспірантуру (докторантуру), так і шляхом присудження ступеня кандидата та доктора наук провідним ученим на підставі їх реальних наукових здобутків, без підготовки захисту дисертації та поза аспірантурою (докторантурою). І таку практику необхідно укорінити та всіляко підтримувати, що дозволить значно зміцнити науку істинно віданнями їй кадрами.[3]

Ще в радянські часи система вимог удосконалювалася за рахунок конкретизації вимог до здобувачів, становлення об'єктивних критеріїв атестаційної оцінки наукових і науково-педагогічних кадрів. З іншого боку, постійно розширювався реєстр категорій науковців, що мали право на присудження вченого ступеня без захисту дисертації та на присвоєння вченого звання без наявності вченого ступеня (не поширювалося на співробітників науково-дослідних установ).

Головний конструктор систем керування та радіолокації космічних апаратів Г. Н. Бабакин за браком часу не зміг підготувати до захисту наукової дисертації, проте за видатні досягнення в науці і техніці за пропозицією академіка М. В. Келдиша йому було присуджено ступінь доктора наук без захисту кандидатської дисертації та обрано член-кореспондентом АН ССРСР [8].

Єдиним об'єктивним критерієм оцінки в науці є думка сформованого наукового середовища. Кількісними показниками, які при цьому можуть насамперед братися до уваги, є публікації в провідних фахових міжнародних виданнях та посилань інших науковців на ці публікації (“індекс цитування”); доповіді на міжнародних конференціях; отримані міжнародні гранти на наукові дослідження і науково-технологічні розробки; участь у міжнародних наукових та науково-технологічних програмах.

За сучасного стану української науки показниками рівня наукових досліджень також є: участь у національних наукових програмах, що знаходять практичне застосування в економіці, освіті, соціальній сфері тощо; участь у наукових дослідженнях за грантовим фінансуванням; залучення до наукової діяльності молоді; оцінка діяльності в фаховому науковому середовищі (фахових наукових радах).

6. Загальні питання вищої освіти

Зауважимо, що традиційні показники (кількість захищених дисертацій, загальна кількість наукових співробітників, співробітників із ступенями, кількість наукових публікацій тощо) мають здебільшого інформативний, а не оціночний характер.

Держава повинна провести об'єктивну атестацію громадських об'єднань науковців – товариств, асоціацій, громадських академій наук, і за її результатами надавати підтримку тим об'єднанням, які справді роблять істотний внесок у розвиток вітчизняної науки. Більше того, стати партнером цих наукових об'єднань, визначати разом з ними пріоритети наукової політики.

На підставі аналізу обговорень піднятої проблеми окреслюються деякі нові підходи в удосконаленні системи підготовки наукових кадрів та їх незалежного оцінювання.

Пропозиції до Положення про присудження наукових ступенів кандидата та доктора наук за визнанням.

Присудження за визнанням здійснюється окремим, добре відомим науковій спільноті та громадськості, фахівцям за систематичну, послідовну, наполегливу та довготривалу плідну науково-практичну та громадську діяльність у відповідній науковій галузі.

Оцінка цієї діяльності здійснюється за бальною системою по оприлюдненим результатам науково-практичної та громадської наукової діяльності шляхом публікацій їх в офіційних науково-практичних виданнях та апробацій на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

За основну одиницю у визначенні балів приймається одна наукова робота та прирівнювана до неї, які опубліковані одноосібно із зменшенням кратним кількості співавторів.

До опублікованої роботи прирівнюються також авторські свідоцтва та патенти на винаходи, розділи монографій, підручників, посібників, довідників та офіційних аналітичних доповідей.

Систематична, послідовна та наполеглива діяльність визнається по щорічним публікаціям та послідовному їх зростанню за останній період, визначений для відповідного наукового ступеню. Для кандидата - 3 роки, для доктора - 5 років.

Довготривалою визнається діяльність, термін якої перевищує мінімально встановлений між першою та останньою публікацією. Мінімальний термін для кандидата - 5 років, для доктора - 10 років.

До відомих відносяться фахівці, які систематично на протязі встановленого терміну (для кандидата - 4 роки, доктора – 6 років) приймають активну участь в організації та проведенню всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій відповідної галузі, а також виступають з доповідями, повідомленнями та беруть безпосередню участь в обговоренні основних тематичних питань про що відзначено у постановах.

До відомих також відносяться фахівці повинні, які мають почесні та інші наукові звання і посади відомих наукових установ, закладів та громадських

організацій: почесний доктор, почесний професор, професор, член-кореспондент, академік.

До відомих наукових структур різних форм власності відносяться ті, в керівних та колегіальних органах яких, присутні академіки та член-кореспонденти національної та галузевих академій, доктори наук, провідні фахівці відповідної галузі, діяльність, яких широко оприлюднена в засобах масової інформації та періодичних виданнях.

Плідна діяльність визначається практичним використанням, прийняттям відповідними керівними і колегіальними органами, постановами науково-практичних зібрань рекомендацій, а також висновків в офіційних аналітичних доповідях, в посібниках, довідниках та в науковій літературі, висновків та цитувань за результатами науково практичної діяльності фахівця.

Активна громадська наукова діяльність визначається за участю фахівця у складі засновників, в роботі центральних та регіональних керівних органах, редакційних колегіях періодичних видань громадських організацій, статутним завданням яких є сприяння розвитку наукової діяльності, впровадженню новітніх технологій та підготовці фахівців відповідної галузі. Враховуються також доповіді, виступи, обговорення на громадських зібраннях, експертно-аналітичних круглих столах при умові їх оприлюднення у офіційних виданнях.

До офіційних науково-практичних видань відносяться ті, які зареєстровані в установленому порядку, мають міжнародний стандартний номер ISSN, тираж не менше 100 примірників та виконані вимоги до стандартного оформлення наукових статей.

Кожний рік наукової роботи, одна участь у науково-практичній конференції, один випуск науково-практичного друкованого видання для членів редакційної колегії, кожний повний рік участі у керівних органах громадської фахової організації оцінюються 0,1 балу.

Для голів організаційних комітетів конференцій, головних редакторів редакційної колегії, перших керівників громадських організацій встановлюється коефіцієнт підвищення 5.

Звання почесний доктор, почесний професор, професор, член-кореспондент, академік оцінюється 10 балами.

Кожна пропозиція та рекомендація, яка врахована відповідними постановами, а також кожний факт про економічну ефективність впровадження в практику розробок оцінюється одним балом.

Мінімальна сума балів для присудження ступеню кандидата наук складає - 40, для доктора – 100.

Мінімальна загальна кількість опублікованих робіт для кандидата складає - 20, для доктора – 50, із них не менше половини без співавторів.

Для реєстрації здобувачів створюється спеціальний сайт на якому по спеціальній програмі прийметься і обробляється вся надана ними інформація.

6. Загальні питання вищої освіти

Вся інформація на сайті є відкритою і доступною для участі і обговорення кожним науковцем відповідної галузі, а також всією громадськістю.

Контроль за діяльністю сайту здійснюється спеціальною комісією обраною від громадськості, підприємництва, наукових установ та університетів та органів центральної виконавчої влади відповідної галуззі для здійснення контролю за дотриманням законодавчих вимог.

Голова комісії обирається із представників громадських організацій, перший заступник від підприємців, інші від наукових установ та університетів. Секретар комісії обирається від органів державної влади.

Присудження наукових ступенів здійснюється один раз на рік спеціально для цього обраною комісією згідно п. 21. за результатами електронної обробки даних здобувачів.

Комісія уповноважена тільки підтвердити достовірність представлених даних, оформити та видати диплом всиновленого зразка.

В дипломі передбачається графі підтвердження ступеню кожні 5 років.

Ступінь підтверджується при збільшені у базі даних інформації, яка оцінюється для кандидата 5 балами, для доктора 15 балами.

Література:

1. Костенко І. В. Формування і розвиток системи наукових ступенів і вчених звань в Україні в контексті світового досвіду: історико - юридичне дослідження. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2011.

2. Костенко І. В. Аналіз наукової титулатури як методологічна проблема / І.В.Костенко // Вісник КПІ. – 2010. – № 2. – С. 34–41.

3. Костенко І. В. Наукова титулатура: еволюція та структура (спроба історико-типологічного висвітлення) / І.В.Костенко // Матеріали XXI Міжнародної історико-правової конференції «Категорії, поняття і терміни історико-юридичної науки» 23–26 квітня 2009 р., м. Миколаїв. – Миколаїв, 2010. – С. 298–305.

4. Лобанова Л.С. Системы подготовки научных кадров в европейских странах и Украине: сравнительный анализ в контексте формирования Единого европейского образовательного и научного пространства. – Киев: ДП «Информационно-аналитическое агентство», 2010. – 100 с.

5. Лобанова Л.С. Сучасний досвід організації підготовки й атестації наукових і науково-педагогічних кадрів в розвинутих країнах світу / Наук. кер. Б. А. Малицький. — К.: ГП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2008. — 56 с.

6. Статистичний щорічник України за 2011 рік / За ред. О.Г. Осауленка – К.: ТОВ «Август Трейд», 2012 – 560 с.

7. Проект Закону України «Про атестацію наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації» // Бюлетень ВАК України. — 2008. — №8. — С. 3–10.

8. Демьянов В. П. Призвание. Творцы новой техники (о русских инженерах). – М.: Знание 1989. - 64 с. – (Новое в жизни, науке, технике, Сер. «Техника»; №8).

Горпинич О.В.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

СЕРТИФІКАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ СПЕЦІАЛІСТІВ АГЕНЦІЯМИ З КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВОЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Розглянуто існуючий механізм оцінювання якості вищої освіти. Обґрунтовано напрямки щодо розробки системи незалежної оцінки якості професійної освіти. Запропоновано здійснювати сертифікацію професійних кваліфікацій фахівців як форму освітянського аудиту та консалтингу незалежними агенціями з контролю та оцінювання якості освіти.

Аннотация. Рассмотрены существующий механизм оценки качества высшего образования. Обоснованы направления по разработке системы независимой оценки качества профессионального образования. Предложено осуществлять сертификацию профессиональных квалификаций специалистов как форму образовательного аудита и консалтинга независимыми агентствами по контролю и оценке качества образования.

Annotation. Review existing evaluation mechanism of quality in higher education. The directions for the development of an independent assessment of quality of vocational education. Asked to certify professional qualification as a form of educational audit and consulting independent agencies to monitor and evaluate the quality of education.

За висновком експертів, існуюча у системі вищої освіти України система оцінювання навчальних досягнень студентів та професійних кваліфікацій випускників не відображає реального стану справ. Інформація про результати навчання через недосконалість існуючих методик і процедур оцінювання, відсутність системи зовнішньої незалежної оцінки не є об'єктивною та валідною. У цьому контексті доречним буде зазначити таке. Опитування, проведені серед європейських працедавців (в основному - представників промисловості та бізнесу), показали, що шанси отримати належне місце на ринку праці залежать від: навичок, що характеризують придатність до працевлаштування — 78 %, позитивного ставлення до роботи — 72 %, відповідного практичного досвіду (виробничої практики) — 54 %, напряму здобутої освіти та кваліфікації — 41 %, рівня оцінок у ВНЗ — 28 %, назви (престижності) закінченого навчального закладу — 8 % [1]. Подібних досліджень в Україні не проводилося, але, зважаючи на суттєві відмінності у внутрішніх і зовнішніх системах оцінювання знань в українських та європейських університетах, у ставленні студентів до навчання та його результатів, можна стверджувати, що в українських реаліях «споживча вартість» університетської оцінки є набагато меншою.

Сьогодні більшість українських вузів користуються традиційною схемою внутрішньої перевірки якості освіти, яка зазвичай включає такі елементи, як [2]:

- наявність затверджених у встановленому порядку навчальних планів, графіків навчального процесу, робочих програм з дисциплін;
- відповідність змісту навчальних планів і робочих програм критеріям та стандартам якості вузу;

6. Загальні питання вищої освіти

- відповідність елементів навчального процесу (лекцій, семінарів, лабораторних занять тощо) затвердженим планам та програмам;
- комплектність і достатність методичного забезпечення з дисциплін (методичні вказівки, конспекти лекцій, настанови виконання лабораторних робіт тощо);
- достатність, регулярність і рівень організації поточного контролю (контроль якості знань студентів, їх задоволеність якістю навчального процесу);
- оперативність прийняття та реалізації коригуючих заходів.

На жаль, незалежного зовнішнього оцінювання якості професійної вищої освіти в Україні не існує. Загальнонаціональна незалежна система оцінки якості освіти має стати невід'ємною частиною інфраструктури неперервної освіти, що дозволяє забезпечити єдність освітнього простору й підвищення об'єктивності процедур оцінки досягнутого освітнього рівня за рахунок їх відокремлення від процесів освіти й підготовки. До цієї системи мають увійти спеціалізовані експертні організації, що здійснюють освітянські консалтинг та аудит (внутрішній та зовнішній), зокрема сертифікацію освітнього потенціалу громадян та сертифікацію професійних кваліфікацій спеціалістів, що закінчили вищі навчальні заклади.

Таким чином, актуальність проблеми визначається невідповідністю та його подоланням між вимогами споживачів освітянських послуг до якісних результатів навчання, що базуються на формуванні необхідних професійних компетенцій, та неудосягнутим механізмом оцінки якості освіти як складової менеджменту вищої освіти України.

Завданням цієї роботи є:

- обґрунтування напрямків незалежної оцінки якості професійної вищої освіти України;
- визначення механізму сертифікації кваліфікацій спеціалістів на базі агенцій з контролю та оцінювання якості освіти, що виступають як незалежні суб'єкти управління якістю професійної освіти.

У швидко мінливих умовах кон'юнктури ринкової економіки і, зокрема, проявів ймовірнісної природи ринку праці, наявність диплома про вищу освіту, відповідно державним вимогам до якості, ще не гарантує випускникові ВНЗ робоче місце, що адекватне його професійної компетентності. Суть цієї проблеми полягає в невідповідності між оцінюваним якістю результатів освіти випускника ВНЗ, що підтверджено дипломом, і тим затребуваним ринком праці рівнем якості, який він повинен показати в своїй професійній діяльності після закінчення вузу. Орієнтація ВНЗ на поточні вимоги роботодавця до якості професійної освіти фахівців і ступінь задоволення цих вимог стає одним з чинників конкурентоспроможності національної вищої школи. Однак рішення позначеної проблеми пов'язано з системним підходом щодо оцінки якості результатів професійної освіти.

Прагнення згладити невідповідність між декларованою якістю результатів освіти, коли оцінюється один і той же процес, але різними суб'єктами, проявилось в компетентнісному підході до формування змісту проектів нових

державних освітніх стандартів. Компетенції фахівців повинні бути позначені в професійних стандартах. На жаль, процес їх створення тільки почався, а замість них зміст освіти формується на кваліфікаційних вимогах, що мають в більшості своїй слабо структуровані уявлення про посадові обов'язки, а не формується на професійних компетенціях.

Вирішення проблеми підвищення якості професійної вищої освіти України ускладнюється тим, що у професійного співтовариства роботодавців, викладацького складу ВНЗ, студентів - майбутніх фахівців немає однозначно сформульованої думки про те, що можна вважати якісною професійною освітою.

Теза про те, що оцінка якості професійної освіти повинна здійснюватися з боку роботодавця не отримав чіткого і цілісного механізму реалізації.

В сучасних умовах можливе застосування різних форм незалежної оцінки: громадська оцінка, суспільно-професійна оцінка, суспільно-професійна акредитація, сертифікація професійних кваліфікацій [3]. Всі ці форми є не альтернативними, а взаємодоповнюючими, оскільки ідентифікація категорії «якість освіти» передбачає звернення до багатьох показників. Однак у цієї сукупності немає чітко окресленої структури, яка повинна мати системний характер сукупності. Незважаючи на це, для оцінки якості професійної освіти використовують державну акредитацію, поточний державний контроль якості освіти, рівень задоволення вимог роботодавців.

Звести воедино, нерідко суперечливі і по-різному представлені (з точки зору зацікавлених сторін) погляди і вимоги до якості освіти дозволяє незалежна системно орієнтована оцінка якості професійної освіти. Така оцінка відповідає запитам на якість різних груп споживачів і не зводиться до формального участі окремих представників до оцінки, як це іноді відбувається при залученні роботодавців до атестації випускників ВНЗ. Необхідно розробити механізм визнання результатів об'єктивного, а значить достовірного оцінювання якості усіма зацікавленими споживачами сфери професійної освіти.

У країнах Європейського союзу активно здійснюється сертифікація кваліфікацій фахівців і випускників освітніх установ на базі експертно-методичних центрів, центрів оцінки і сертифікації кваліфікацій, що виступають як незалежні суб'єкти управління якістю професійної освіти. Згідно з положеннями в діяльності центрів передбачається використання єдиних процедур та сертифікаційних вимірювального забезпечення для оцінки і сертифікації кваліфікацій.

Заходи щодо незалежної оцінки якості професійної освіти пропонується здійснювати за наступними напрямками:

- розробка методологічних підходів по формуванню і функціонуванню незалежних агенцій з контролю і оцінці (експертно-методичних центрів сертифікації кваліфікації);

- розробка системи визнання сертифікатів, отриманих випускниками ВНЗ за результатами оцінки і сертифікації кваліфікацій;

- моніторинг та прогноз потреби ринку праці у сертифікації професійних кваліфікацій фахівців і випускників ВНЗ;

6. Загальні питання вищої освіти

- формування інформаційної бази даних про діяльність експертно-методичних центрів сертифікації кваліфікації.

Однак для вирішення проблеми створення незалежної системи оцінки якості на основі сертифікації професійних кваліфікацій необхідно не тільки здійснювати заходи по позначених напрямках. Необхідно, як правильно відзначено [3] готувати педагогічну середу і роботодавців до сприйняття змін до оцінки якості результатів освіти. В першу чергу, це стосується адекватності сприйняття професорсько-викладацьким складом ВНЗ незалежної оцінки якості результатів освіти, а отже якості їх роботи зі студентами.

Важливою ознакою сучасних європейських і світових систем оцінювання якості вищої освіти є функціонування спеціалізованих незалежних агенцій (громадських організацій) із забезпечення якості вищої освіти. Агенції займаються розробкою інструментарію й методик оцінки якості, а також здійснюють перевірки якості освіти.

Такі суб'єкти управління якістю освіти офіційно визнані державними компетентними органами, які діють у Європейському просторі вищої освіти, мають повний юридичний статус і відповідати всім вимогам законодавства країни, в якій вони функціонують. Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості вищої освіти в Європейському просторі визначено ряд стандартів для таких агенцій. Ці стандарти встановлюють, що агенції повинні:

- регулярно здійснювати заходи із оцінювання якості освітньої діяльності, як на рівні закладу в цілому, так і на рівні окремих навчальних програм;

- мати достатні та збалансовані ресурси для того, щоб здійснювати оцінювання;

- мати чітко сформульовані цілі та завдання своєї діяльності, викладені у програмній заяві, що відкрита для громадського загалу;

- бути незалежними;

- використовувати процеси, критерії та процедури оцінювання, що визначатимуться наперед і будуть доступними для широкого загалу.

Незалежність у цьому контексті розуміється як відповідальність за свої дії, так і гарантії того, що ВНЗ, органи управління освітою не впливатимуть на висновки і рекомендації, що вони їх готуватимуть. Агенції не є організаціями, які засновані зацікавленими сторонами, а є способом вияву приватної ініціативи у сфері діяльності на ринку освітніх послуг. А саме – в оцінці якості та забезпеченні гарантій якості, що включає акредитацію ВНЗ і освітніх програм, а також контроль в окремих елементах і аспектах освітньої діяльності.

Необхідно зазначити, що серед професійної спільноти, яка займається забезпеченням якості, існують досить серйозні розбіжності у поглядах на те, якими мають бути стосунки між вищими навчальними закладами і тими, хто здійснює зовнішнє оцінювання їхньої діяльності.

Здебільшого агенції, які акредитують навчальні програми чи освітні заклади, дотримуються тієї точки зору, що зовнішнє забезпечення якості – це, в основному, «захист споживача», що вимагає встановлення чіткої дистанції між агенцією із забезпечення якості та вищим навчальним закладом, роботу якого вона оцінює.

Інші агенції вбачають основну мету зовнішнього забезпечення якості у наданні вищим навчальним закладам порад і підтримки в їхньому намаганні підняти стандарти і покращити якість своїх навчальних програм і відповідних кваліфікаційних рівнів. В останньому випадку необхідна тісна взаємодія між тими, хто оцінює, і тими, кого оцінюють.

Треті намагаються зайняти проміжну позицію між цими двома підходами та врівноважити підзвітність і покращення якості.

Агенції, позиціонуючи себе як спеціалізовані експертні організації з оцінки якості професійної освіти, реалізують свої функції через освітній консалтинг і зовнішній аудит [4]. Очевидно, що ефективний консалтинг і аудит у будь-якому секторі ринку, у тому числі й на ринку освітніх послуг, повинен мати ознаки незалежності. Незалежність акредитаційних агенцій і акредитаційних процедур – один із принципів Болонського процесу.

На наш погляд, створені в Україні незалежні спеціалізовані агенції з контролю та зовнішнього оцінювання якості освіти крім функцій, що є загальнопризнаними у європейських країнах, повинні також і здійснювати сертифікацію професійних кваліфікацій спеціалістів. Міжнародний досвід з оцінювання припускає використання експертних оцінок; компетентнісно-орієнтованих завдань, в яких вільно конструюються відповіді; завдань практичного характеру, що вимагають прояви професійних компетенцій в умовах моделювання реальних ситуацій; проблемних завдань, у яких може бути отримано декілька правильних альтернативних відповідей для різних професійних ситуацій.

Створення системи незалежної оцінки якості професійної освіти на основі сертифікації кваліфікацій дозволить:

- підвищити об'єктивність оцінки якості професійної освіти;
- підвищити рівень конкурентоспроможності та мобільності кадрів на національному та міжнародному ринках праці;
- забезпечити необхідний рівень інформованості споживачів освітніх послуг про якість професійної освіти;
- поліпшити систему відбору компетентних фахівців для галузей економіки;
- стимулювати мотивацію громадян до професійної освіти впродовж життя;
- підвищити якість та ефективність роботи професорсько-викладацького складу в системі професійної освіти.

Таким чином, незалежна оцінка та сертифікація кваліфікацій на базі агенцій з контролю і оцінці якості освіти виступає як інструмент забезпечення якості підготовки фахівців, механізмом стимулювання розвитку ринку праці. Сказане повною мірою відповідає міжнародній практиці професійного визнання кваліфікацій при дотриманні принципів незалежності, об'єктивності, порівнянності результатів оцінювання. Розробка та впровадження такої складової системи управління якістю професійної освіти, на наш погляд, є пріоритетним напрямком модернізації вищої освіти України.

Література:

1. Рашкевич Ю.М. Студент – Університет – Ринок праці: пряма чи трикутник? [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.tempus.org.ua/uk/national-team-here/241-student-universitet-rinok-pracipramachi-trikutnik.html> - Заголовок з екрана.
2. Шинкарук В. Шлях до якісної вищої освіти [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/shlyah-do-yakisnoyi-vischoyi-osviti.html> - Заголовок з екрана.
3. Глебова Л.Н. Подходы к формированию независимой оценки качества профессионального образования / Л.Н. Глебова, М.В. Гуськова // Высшее образование сегодня. – 2012. - №4. – С. 2-5.
4. Соболева Э.Ю. Развитие экспертных организаций в сфере образования / Э.Ю. Соболева // Высшее образование сегодня. – 2012. - №12. – С. 8-13.

Дідик Р.П.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ПРОБЛЕМИ, РОЗДУМИ, ПРОПОЗИЦІЇ «СТВОРИ» ЗАМІСТЬ «ПОВТОРИ» АБО ЯК ПІДГОТУВАТИ СУЧАСНОГО ІНЖЕНЕРА

Проблеми інженерної освіти сьогодні викликані, перш за все, обставиною, яка визначається як зміна типу економічного розвитку. Сучасні техніка і технології з постійно зростаючими їх можливостями вимагають готувати фахівців з пізнавальними нахилами, здатних до творчості і витримки в умовах невизначеності; орієнтованих на вирішення, як поточних завдань, так і завдань майбутнього. Саме у цих умовах необхідні принципово нові підходи у системі вищої освіти до формування особистості інженера, наділеного почуттям відповідальності, творчою волею і здатного забезпечити безперервність етапів розвитку техніки.

Зокрема, для машинобудування підготовка інженерів-технологів є пріоритетним завданням, оскільки саме технології є однією з головних об'єктивних передумов економічного розвитку і на цій основі задоволення потреб за допомогою нових матеріалів, нових процесів або їх можливих комбінацій. Підкреслимо, рівень всього індустріального виробництва в країні, науково-технічний потенціал більшою мірою залежать від того, в яких масштабах і в яких галузях економіки застосовуються сучасні технології, хто є учасником процесу створення продукції від ідеї до виходу її на ринок, як і ступінь інтеграції знань, умінь і досвіду.

Сучасне поняття - технологія - трактується як сукупність управлінських, науково - дослідних, дослідно-конструкторських та інжинірингових процесів, які є фундаментом продуктивної діяльності колективу. А отримати якісну інженерну освіту в умовах вкрай слабкої навчальної дослідницької бази з використанням традиційних методик практично неможливо. Я поділяю думку колег з НТУУ «Київський політехнічний інститут» про те, що ці методики не засновані на креативній й конструктивних формах навчання, характеристикою яких є - «створи» замість, використовуваної сьогодні, репродуктивної технології навчання з єдиною вимогою - «повтори». Для першої - основним видом є активна участь студентів у семінарах, диспутах, науково-дослідній

роботі, конкурсах, олімпіадах, для іншої - лекція з формою контролю: вербальна відповідь студента. Наблизити систему підготовки інженерних кадрів, які відповідають сучасним вимогам машинобудівних підприємств, можливо за умови глибокої інтеграції освіти і виробництва. Це означає, що виконання значної частини завдань з основних технологічних дисциплін, особливо лабораторний практикум, розділи курсового та дипломного проектування, індивідуальні завдання доцільно зосередити на передових ділянках підприємств. Необхідно істотно збільшити терміни всіх видів практик, довівши їх як мінімум до півроку.

На кафедрах основний акцент при вивченні фундаментального циклу дисциплін зробити на вирішенні прикладних задач з математики, фізики, механіки.

Комп'ютерне інтелектуальне середовище, включаючи пакети прикладних Програм автоматизованого проектування технологічних процесів обробок, розрахунково-графічні модулі, системи керування програм на сучасному верстатному устаткуванні повинні стати органічною частиною всієї інженерної освіти. А нинішня система інженерної освіти - обов'язково відображати тенденції світового розвитку машинобудування. Тож джерелом високоякісної продукції стануть високі технології, основними ознаками яких є: наукоємність, структурна параметризація робочих процесів, комп'ютеризація та автоматизація, багатофункціональне прецизійне металообробне обладнання, використання інструменту з алмазоподібних матеріалів і на основі щільних модифікацій нітриду бору, діагностика і моніторинг усього циклу обробки, альтернативні способи формоутворення, засновані на використанні енергії високої щільності, інтегровані технології. У зв'язку з цим необхідно кардинально переглянути програми основного блоку професійних дисциплін, де знайдуть відображення перераховані вище основні ознаки високих технологій.

Тематика дипломного проектування переважно повинна бути реальною і пов'язаною з вирішенням конкретних завдань виробництва, в умовах якого виконується даний проект. Слід ввести практику захисту дипломних проектів безпосередньо на заводах, залучаючи до складу екзаменаційних державних комісій провідних фахівців підприємства. На превеликий жаль, сьогодні система підготовки інженерних кадрів нагадує вулицю з одностороннім рухом. Парадоксально, але факт, що бізнес-структури та підприємства різних форм власності практично самоусунулися і не мають жодного впливу на систему і процес підготовки фахівців у вищій школі. Здавалося, хто, як не «замовник», в ролі якого виступають представники бізнесу та промислових підприємств, зобов'язані бути глибоко зацікавлені підготовкою класних спеціалістів? Це риторичне запитання сьогодні залишається без відповіді. Нинішній рівень підготовки інженерно-технічних кадрів повинен розвиватися випереджаючими темпами, порівняно з розвитком техніки і технології діючих підприємств, бо найменше відставання і зволікання в системі освіти роблять його безглуздим, малоефективним і більше нагадують імітацію освітнього процесу, ніж відображають його дійсне призначення.

6. Загальні питання вищої освіти

Тільки використовуючи історичний досвід вітчизняної вищої школи, спираючись на її кращі традиції з урахуванням реалій сьогодення, спільними зусиллями можна вирішити проблему якісної підготовки фахівців. Для цього необхідно, в першу чергу, здійснити модернізацію лабораторної бази кафедр, оснастивши їх сучасними пристроями, призначеними для моделювання технологічних процесів, приладами вимірювання точності з нанометричним рівнем дозволу та ін., а також ефективно використовувати студентський потенціал в період практик, дипломного проектування з метою адаптації в умовах виробництва та участі у вирішенні конкретних завдань підприємства. До навчального процесу необхідно активно залучати представників управлінських і виробничих структур. Розробити спільні інтегровані програми спеціальних дисциплін, відобразивши в них специфіку та технологічну спрямованість. Зрозуміло, що неможливо охопити все різноманіття проблем, що накопичилися в системі підготовки фахівців у вищій школі, яка переживає не найкращі часи. Багато міркувань носять декларативний характер, але і вони змушують серйозно замислитися над проблемою підготовки інженерних кадрів, які б задовольняли вимоги і завдання сучасного машинобудування.

Журавльова Т.В.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ПЕДАГОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ МЕТОДУ СИТУАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У даному дослідженні здійснюється аналіз педагогічного значення методу ситуаційного навчання як одному з перспективних методів у контексті вироблення нових підходів до модернізації системи освіти в Україні.

Аннотация. В данном исследовании автор анализирует проблему педагогического значения метода ситуационного обучения как одного из перспективных методов в контексте создания новых подходов для модернизации системы образования в Украине.

Annotation. The autor of this article addresses to analysis actual problems of the pedagogical significance of the case- method.

У Національній доктрині розвитку освіти визначено завдання щодо вироблення нових підходів до модернізації системи освіти, а саме, корекція спрямованості навчального процесу - навчання впродовж життя та вміння застосовувати набутий обсяг знань. Такі перспективні положення є актуальними, по-перше, тому що сучасна вища освіта в Україні, в цілому, є теоретичною, по-друге – у розвинених країнах світу відбувається перехід від інформаційного суспільства до суспільства знань, де знання стають безпосередньою продуктивною силою, яку треба вміло застосовувати, приймаючи оптимальні рішення, як у професійній сфері так і в будь-яких життєвих ситуаціях.

Мета даної розвідки: здійснити аналіз педагогічного значення методу ситуаційного навчання як сучасної прогресивної парадигми викладацької діяльності, що відповідає вимогам сучасної освіти України.

Ситуаційна методика навчання - це спроба виправити ваду сучасної вищої освіти – відсутність у випускників упевненості й досвіду при інтеграції знань у процесі прийняття рішень. Виходить кейс-метод із того, що «існування і вирішення ситуації принципово важливі для діяльності людей, вона стосується їхніх інтересів і вимагає негайного вирішення, оскільки її існування може призвести до невідновлюваних втрат» [1,29]. Причому, створену ситуацію необхідно розглядати як стан, в якому немає переваг за жодною силою, а перехід до нового стану - розв'язання конфлікту, залежить від вибори сили, на яку здійснюється вплив.

«Ситуаційні вправи на прийняття рішення» - так їх називають у Гарварді й успішно використовують більше 100 років – пропонуються у формі моделей, рольових ігор, розбору проблем, із якими стикався сам викладач, та комплексних проблем. Кейс-метод відрізняється від традиційних форм засвоєння знання тим, що він не просто передає знання, а реалізує специфічний ефект – здатність приймати рішення в нестандартних ситуаціях у реальному житті. А це означає, що метод ситуаційного навчання базується на інших принципах, які й визначають ролі учня та вчителя.

Завдання викладача – створити в аудиторії атмосферу довіри, яка б заохочувала студентів до участі в аналітичному процесі, висловлюючи власні думки, знання, ідеї та особистий досвід, звідси, обов'язок студента – бути активним та нести особисту відповідальність за навчання. Мета такої співпраці полягає в розвитку та застосуванні тих навичок пізнання, які отримані під час теоретичного навчання та знадобляться після закінчення вузу.

Погляди на кейс-метод різноманітні: від схвальних до визнання його абсолютно неефективним. Та мені здається, що ситуаційні вправи, спрямовані на розвиток навичок прийняття рішень, занурять студента в реалії повсякденного життя, де відсутність необхідного обсягу знання може закреслити всі перспективи майбутнього, й саме, таким чином, викладач спонукає його надолужити пропущене з основного курсу дисципліни. Аналітичне обговорення «поточних ситуаційних вправ» виключає також можливість стати простим критиком, а спонукає учасників до глибокого проникнення в суть справи для того, щоби відчуті себе на місці того, хто має прийняти це рішення в реаліях повсякдення.

Окрім того, під час обговорення ситуаційних вправ студенти краще засвоюють та запам'ятовують специфічну інформацію, вдосконалюють усну й письмову мову та, найголовніше, отримують цінний досвід прийняття правильних рішень, який зможуть використати у своїй професійній діяльності.

Висновки: розглянувши педагогічне значення методу ситуаційного навчання як сучасної прогресивної парадигми викладацької діяльності, що відповідає вимогам сучасної освіти України, доходимо висновку, що використання ситуаційної методики навчання є доцільним, так як сучасна концепція навчання впродовж життя вимагає від студента XXI століття оволодіння новітніми технологіями прийняття рішень, набуття необхідних компетенцій для подальшої адаптації в соціумі та успішної орієнтації в швидкоплинних змінах сучасного інформаційного світу.

До того ж, досліджуваний метод оновлює арсенал засобів навчання та самореалізації, як студента так і викладача, надаючи їм можливість переходу від теоретичного комплексу знань до реалізації останнього у навички та власні цінності.

Література:

1. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / Упор. О. Сидоренко, В. Чуба.- К.: Центр інновацій та розвитку, 2001.- 256с.
2. Морозов А.В., Чернилевский Д.В. Креативная педагогика и психология: Учебное пособие.-М.: Академический Проект,2004.-2-е изд., испр. и доп.-560с. – («Gaudeamus»).
3. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навч.посіб.-К.:Знання,2005.-486 с.- (Вища освіта ХХІ століття).

**Лагошный А.Ю., Лагошная Е.А.
О МНОГООБРАЗИИ ФОРМ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ**

Анализируя современный этап развития нашего общества, можно сформулировать цель этапного развития – осуществить переход от традиционной к креативной инновационной академии, реализовать концепцию академии как поликультурного гражданского общества и профессионального сообщества. Поставить задачу – развивать высшее учебное заведение как центр миротворчества, центр многоцветия языков и культур, позиционировать вуз как академию, открывающую мир.

Что такое воспитание и зачем им нужно заниматься в вузе, учреждении, куда приходят уже взрослые или почти взрослые люди? Казалось бы, они уже вполне сознательно сделали свой выбор, знают, чего хотят от жизни, от себя и от страны, в которой живут. Но практика показывает, что это не совсем так, вернее, совсем не так. Именно поэтому мы и занимаемся воспитательной работой с нашими студентами – помочь каждому из них осознать себя как личность, проявить свои лучшие качества. Нам предстоит исправить, скорректировать те или иные черты их характеров, помочь найти свое место в жизни, попробовать себя в разных сферах еще во время обучения, понять, что страна, в которой живешь, твоя любимая страна, и ты за нее несешь ответственность не только сегодня, но и завтра – в этом мы видим свою задачу.

Поэтому мы и выбираем такие направления в воспитательной работе, как:

Формирование личности:

осознанно критически относящейся к себе и согражданам;

толерантной, уважающей не только себя, но и другие национальности;

милосердной не на словах, а на деле, которая востребована как своими близкими, т.е. семьей, так и теми «чужими», кто нуждается в помощи и сердечном тепле;

болеющей за свой факультет и академию, испытывающей гордость за то, что учится или учился в ПГАСА;

профессионально подготовленной, творческой, ищущей нестандартные пути при разрешении возникающих проблем и не боящейся трудностей; инициативной, находящей стимулы развития для себя и для других людей, вовлекая их в сферу своих интересов.

Здоровый образ жизни; здесь целесообразны такие формы работы:

день здоровья;

встречи с врачами;

беседы о вреде курения и наркотических средств;

борьба с курением и распитием алкогольных напитков в общежитии.

Сотрудничество с психологической службой.

Научная работа и клубная работа.

При этом мы прекрасно понимаем, что любая работа со студентами, если она даже прекрасно задумана, в случае назидательного характера, где превалирует понятие «должен», вызывает противодействие студентов, а значит, и отторжение. Было бы неплохо по инициативе комитета студенческого самоуправления организовать и проводить праздники, которые стали бы традиционными. Например, «Фестиваль культур», «Он и Она», «Рождество пришло», «Умники и умницы», «Наши отцы и деды», «С песней по жизни», «Масленица» и др., которые позволили бы вовлечь всех студентов в работу. Личная причастность к проводимому мероприятию является обязательной, только так праздник может состояться. У каждого курса должен быть свой личный праздник.

Продолжая традиции прежних лет, мы обязаны учитывать любую деятельность каждого студента, фиксируя ее в журналах кураторов групп. Было бы неплохо, чтобы на каждого студента, начиная с первого курса, заводился его личный портфолио, куда регулярно заносились бы как все его достижения (победы в конкурсах, участие в самодеятельности, спорте, научно-исследовательской деятельности), а также – его какие-то недочеты, недостатки, полученные в результате тестирования, рекомендации по их исправлению, результаты. Слово «портфолио» в переводе с английского языка означает портфель, папка, а в переводе с итальянского языка – рекламный проспект, но есть еще и другие варианты определения термина «портфолио».

Для нас портфолио студента – это подход, позволяющий более целостно представлять результаты обучения, охватывающий все виды деятельности и компетентностей студента. Чем же обусловлена целесообразность создания портфолио студента? Портфолио позволяет:

наиболее полно отразить результаты деятельности студента по предметам и курсам, пройденным в ходе освоения профессиональных компетенций, а также практик, проектной и научно-исследовательской деятельности и т.д.;

служить дополнением к диплому об окончании академии при трудоустройстве, в частности при собеседовании, поскольку наиболее полно покрывает тот дефицит информации о выпускнике, который неизбежен при любой процедуре приема на работу;

иметь к моменту окончания вуза в своем багаже, помимо диплома с оценками, отзывы, грамоты и т.п.

6. Загальні питання вищої освіти

В основе развития и модернизации всех сфер общества - промышленности, образования, культуры, здравоохранения, науки, политики – лежит развитие человеческого потенциала. Вот почему во всем мире все больше внимания уделяется вопросам образования, внедряются новые образовательные программы, создаются условия для наращивания интеллектуального капитала, повышения знаний и умений молодых людей. Все это происходит настолько стремительно, что в обществе возрастает хроническое недоразвитие «социальных компетенций».

В широком смысле, социальные компетенции – это «природные» компетенции человека, направленные на реализацию жизненной стратегии внутри человеческого сообщества, т.е. поведение, направленное на решение повседневных – личных и профессиональных – задач. Иными словами, социальные компетенции человека – это определение человеком своего места в обществе и стремление занять его благодаря своей коммуникативности, пониманию, навыкам и умениям. Сегодня нужны молодые люди со здоровыми амбициями, умеющие красиво, внятно и грамотно излагать свои мысли, что, к сожалению, характерно не для многих студентов. Но при всей важности этого качества человека надо понимать, что речь – это все-таки лишь инструмент общения, значит, студенту – будущему специалисту надо иметь богатое внутреннее содержание, отсюда и уверенность, и инициативность, и лидерство. На данном этапе развития нашего общества активизируется зарождение новых идей и проектов, а также появление молодых людей, готовых изменить мир. Мы бы даже сказали, настает час для самых активных, талантливых, инициативных, а значит, успешных людей – тех, от которых во многом зависит будущее.

Однако в наше время недостаточно обладать вышеназванными качествами, чтобы добиться успеха. Сегодня слова «успех» и «лидер» стали синонимами. На наш взгляд, лидеры по натуре могут быть не только успешными, но и неуспешными. Под лидером мы подразумеваем не нахала, расталкивающего всех локтями, чтобы прорваться в первый ряд, но человека, который благодаря личным качествам хоть немного, но опережает сегодняшний день видением «послезавтра» и способен убедить и повести за собой других. Это человек, который думает и придумывает как минимум на час раньше, чем остальные. Лидер – на то он и лидер – способен предлагать новые прогрессивные проекты и мотивировать людей на их реализацию.

Было бы неплохо провести анкетирование студентов четвертого и пятого курсов на тему: «Мои нереализованные образовательные возможности в части построения будущей успешной карьеры». Данные, которые могут быть получены в результате анализа и обобщения результатов тестирования, могут позволить учесть мнения и пожелания студентов. Ежегодно в нашу академию поступает молодежь, которая кардинально отличается от своих предшественников. Новое поколение требует и инновационного подхода к взаимодействию со студентами. Сохраняя лучшие традиции, следует широко использовать и новые технологии. Не следует оставлять без внимания и психологическую сторону личности студента. Миссия психологической

службы должна способствовать успешному развитию личности, раскрытию ее уникальных способностей и воплощению их в жизнь; содействовать лучшему пониманию человеком себя и окружающих, т.е. формировать гармоничные отношения человека с самим собой и с окружающим миром. Психологической службы следует проводить работу по следующим направлениям: психологическое консультирование, психодиагностика, тренинговая работа, информационно-просветительская, коррекционная и развивающая деятельность.

Можно предложить разработать программу «Мечта – Цель – Результат», которая должна помочь студентам определиться с направлением самореализации, позволит увидеть пути для своего личностного роста. Для многих студентов это может стать первым шагом на пути к успешной карьере и достижению высоких результатов. Самое трудное – раскрыться и показать себя таким, какой ты есть на самом деле. Именно для того, чтобы помочь студентам в этом вопросе, и предлагается данная программа, в процессе которой студенты могут раскрыться и показать себя такими, какие они есть на самом деле. Эта программа должна научить студентов проявлять лидерские качества, нацеливать на результат, умению работать в команде, коммуникативности и творческому подходу к делу. Психологической службой должна вестись работа с момента поступления студентов в нашу академию по развитию индивидуальных траекторий студентов с целью диагностики их компетенций. Деятельность психологической службы должна быть направлена на подготовку конкурентоспособных специалистов с высоким уровнем гражданской ответственности и социальной активности. Формирование индивидуальных траекторий подготовки выпускника к профессиональной карьере должна включать в себя реализацию многосоставного, целостного подхода: соединение образовательной (включающей дополнительное образование), воспитательной (включающей формирование социально-личностных компетенций), практико-ориентированной, предпринимательской, проектной, карьерной составляющих. Современный вуз – это высшее учебное заведение, открывающее мир, а это значит, что оно активно должно двигаться в потоке требований времени, в потоке постоянных изменений.

На наш взгляд следует прекратить практику предоставления каждому факультету определенного количества именных и специальных стипендий. Необходимо, чтобы факультеты делали свои представления одновременно, а заседание комиссии с участием студсовета и профкома определяло какое количество именных и специальных стипендий выделить на факультет. Таким образом, один факультет может не получить ни одной стипендии, а другой – сразу несколько, то есть декан, борясь за честь факультета, не сможет кого-то «вытащить за уши». Претенденты на получение именной стипендии должны будут проходить конкурс проектов «Мечта – цель - результат». Все должно быть открыто для всех. Такая практика подымет престиж именных стипендий и

будет иметь воспитательный эффект. В этом случае никто не сможет строить фантазии о чьих-то «любимчиках».

Студенты приходят в академию, чтобы получить образование, стать классными специалистами – и это здорово! Но, как оказалось, в современных условиях развития общества мало быть профессионалом, надо еще научиться существовать в социуме, уметь действовать, опираясь на инновации, креативно мыслить и наряду с этим суметь сохранить наследие предков и традиции.

Молодежь, будучи наиболее гибкой и перспективной частью общества, в то же время – пожалуй, самая уязвимая. В пору студенчества наиболее активно формируется мировоззрение молодого человека, появляются устойчивые интересы, развивается самосознание и сознательность, определяется стиль поведения и складывается образ жизни. А под воздействием каких факторов это происходит, зависит от нас.

Активная творческая деятельность, безусловно, самая яркая, самая запоминающаяся часть студенческой жизни. Кто же из нас не вспоминает участие в фестивалях, конкурсах, студенческих акциях, капустниках, юморинах и прочих замечательных безумствах. А какими веселыми были репетиции! И, пожалуй, невозможно оспорить тот факт, что в результате участия в творческих проектах мы приобретали друзей, новые коммуникативные навыки и огромный заряд позитивной энергии.

Время идет, меняется молодежная субкультура, появляются новые направления в музыке и хореографии, да и шутки сегодня другие, а вот желаемый результат всей нашей воспитательной деятельности остается тем же. Нам хочется выпустить из стен академии человека образованного, с широким кругозором, нравственного, умеющего ставить перед собой цели и находить пути их достижения, способного выразить свое отношение к миру и приходить к консенсусу в спорных вопросах.

К счастью, в нашей академии всегда уделялось внимание занятости студентов во внеучебное время. Даже в самые трудные времена, когда в стране как-то вдруг воспитывать и заниматься творческим развитием стало неважным и даже ненужным, внеаудиторная работа в вузе осталась одним из приоритетных направлений. Создание центра культуры, творческого развития и досуга «Студенческий клуб» - всего лишь закономерный результат развития творческой составляющей программы воспитательной работы. Каждый ансамбль, студия, творческое объединение – это сообщество единомышленников, связанных единым увлечением и стремящихся к общей цели. Результаты совместной творческой деятельности специалистов и студентов налицо – вокалисты и танцоры постоянно принимают участие в городских мероприятиях, они неоднократно становились лауреатами и дипломантами различных конкурсов.

Необходимо, чтобы проводимые в академии мероприятия не только развлекали, но и формировали духовно-нравственный мир, сценическую и зрительскую культуру, воспитывали чувство сопричастности и уважение к

культуре различных народов, чувство гордости за как за страну, в которой они живут, так и за академию, в которой учатся. Уже более 10 лет мы творчески сотрудничаем с Днепропетровской областной филармонией. Стало уже доброй традицией проведение ежемесячных «музыкальных четвергов» для студентов нашей академии, на которых ведущие музыканты, дирижеры и музыковеды знакомят наших воспитанников с лучшими произведениями мировой классики, различными жанрами и направлениями в музыке, жизнью и творчеством выдающихся композиторов различных времен и народов. Душа – это творческий орган, и часто ему нужны вдохновение, идеи, стимулы, метаморфозы. Живя в современном мире технологий, нельзя забывать о нравственности и духовности, надо сохранять шедевры великой литературы, театра, музыки, живописи. Приобщение к лучшим образцам музыкальной классики – существенная часть духовно-нравственного воспитания молодежи.

В этом году также наладили творческое сотрудничество с коллективом Русского драматического театра имени М.Горького, который знакомит наших студентов с произведениями мировой классической и современной драматургии. Театр – один из немногих уцелевших в наше время оазисов культуры, где безраздельно царят духовные ценности, созданные многочисленными поколениями; где люди преодолевают свое несовершенство, свою разобщенность, обретают нравственное единство в оценках победы добра над злом; где они, плача и смеясь, духовно растут сами и заражают свой энергетикой зрителя. Театр не только помогает ощутить атмосферу перевоплощения, окунуться в мир нравственного воспитания души, но и развить в себе образ смелого, активного, коммуникабельного человека, который не боится быть на сцене жизни.

В течение многих лет мы наблюдаем, как меняется сознание студентов, которые принимают активное участие в общественной жизни академии. Программа воспитания в академии такова, что из стен нашего вуза студенты должны выходить не только с определенным багажом знаний, умений и навыков, но и людьми, готовыми отвечать за свои поступки, имеющими устойчивые жизненные позиции. Студенчество очень разнообразно – многонационально и многоконфессионально, но, несмотря на это, выпускник нашего вуза – человек, которому чужды личностные оценки по национальному или расовому признаку и для которого толерантность – одна из основ его жизненной позиции. Именно воспитанию толерантности способствует знакомство наших студентов с лучшими произведениями музыкального и драматического искусства. Любой вид творчества – это счастливая возможность самовыражения, возможность заявить миру о себе, высказать свое согласие или свой протест.

И в заключение хотелось бы сказать, что, вовлекая молодежь в любую творческую деятельность, мы, воспитатели (а мы уверены, что любой работающий с молодежью человек в первую очередь должен быть воспитателем!) выполняем свою главную задачу – участвуем в процессе

сотворения человека будущего. Через творчество и культурный досуг мы формируем самые главные качества личности – гражданственность и патриотичность, умение любить себя и ближнего своего, стремление к здоровому и нравственному образу жизни. Мы воспитываем способность нетрадиционно мыслить и привносить в любую деятельность что-то новое, творческое, неординарное. Преподаватель не может считаться современным профессионалом, если он остается только на уровне чтения академических лекций и не занимается воспитанием, формированием личности студента.

Нефедова О.Н., Лоздан Л.В.
ГВУЗ «Национальный горный университет»

РОЛЬ ВУЗОВСКОЙ БИБЛИОТЕКИ В ФОРМИРОВАНИИ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ПОЛЬЗОВАТЕЛЯ

Формирование информационной культуры личности неразрывно связано с образовательной деятельностью высших учебных заведений. Выявление и внимательное изучение уровня информационной культуры потребителей информации, а также доступность информационных ресурсов является непременным условием создания комфортной среды для развития личности в информационном обществе. Сохраняя традиционные функции хранителей научной информации, вузовские библиотеки поднялись на качественно новый уровень развития. Перед вузовскими библиотеками встала новая социальная функция - обучение пользователей владению современными компьютерными технологиями.

Изменения, происходящие во внешней среде, заставляют вузовские библиотеки выполнять новые функции, расширять виды информационных услуг, уделяя больше внимания библиотечно-библиографической, аналитической и фактографической информации, создавать новые информационные продукты. Сегодня в библиотеки технических вузов приходят пользователи с изменившимися и усложнившимися запросами и требованиями к запрашиваемой информации. Поэтому, специалисты библиотек ассоциируются теперь у пользователей не только с хранителями информации, но и с консультантами, помогающими им адаптироваться к новым информационным технологиям.

Вузовские библиотеки оснащаются современной компьютерной техникой, средствами телекоммуникаций, занимаются электронной доставкой документов, работают в Internet. В связи с этим они в большей мере начинают выступать как информационные центры в своих вузах, представляя пользователям необходимую информацию, как на традиционных носителях, так и в электронном виде, создавая тем самым условия для развития их информационной культуры. Новые технологии, пришедшие в вузовские

библиотеки, оказывают влияние на качество информации и её доступность, расширяют возможности поиска. Решение этих проблем на современном этапе невозможно без изменения структуры, каналов коммуникаций и организационной культуры библиотеки вуза.

При формировании информационной культуры значительная роль принадлежит переподготовке сотрудников библиотеки. С целью освоения новых информационных технологий, сотрудники научно-технической библиотеки Национального горного университета приняли участие в работе:

- IX Международной научно-практической конференции «INFORMATIO-2012. Электронные информационные ресурсы: создание, использование, доступ». (Киев, ноябрь 2012).

- Всеукраинской научно-практической конференции «Бібліотек@: відкритість, творчість, інновації» и Отчетно-выборной конференции УБА (Киев. 20-23 ноября, 2012.);

- Международных Конференциях и Выставках «Информационные технологии, компьютерные системы и издательская деятельность для библиотек» (г. Звенигород, Московская обл.);

- ежегодных Международных Конференциях «Крым» (г. Судак);

- методических совещаниях, проводимых Министерством образования и науки, молодежи и спорта Украины (в городах Киев, Тернополь) и др.

- ежегодных рабочих совещаниях директоров вузовских библиотек Киевского методического объединения.

На базе научно-технической библиотеки Национального горного университета проведены семинары-тренинги:

- Центром непрерывного информационно-библиотечного образования «Инновационные технологии в системе обслуживания пользователей вузовской библиотеки»;

- «Адвокаси вузовской библиотеки как поддержка и продвижение ее интересов в университете».

- «Комфортність обслуговування користувачів як показник рівня роботи бібліотеки» в рамках проекта «Безперервна інформаційно-бібліотечна освіта: нові освітні технології».

С увеличением потока информации, открытием новых специальностей и специализаций в Национальном горном университете возрастает роль библиотеки как информационного центра. Происходящие перемены отразились на структуре и штатном расписании библиотеки. Организованы новые подразделения: отдел автоматизации и компьютеризации, а также электронный читальный зал. В штатное расписание введены должности: программист, техник. Приобретена автоматизированная информационно-библиотечная система «УФД. Библиотека» Созданная на базе современных технологий и стандартов обработки и передачи информации она обеспечила автоматизацию основных циклов библиотеки. Главный информационный ресурс библиотеки и центральное звено автоматизированной библиотечно-информационной системы – электронный каталог - содержит на начало 2013 года более 450 тысяч библиографических записей.

6. Загальні питання вищої освіти

Используются различные методики активного обучения студентов от комплексных программ по развитию информационной культуры до индивидуальных консультаций пользователей. Пользователям предоставляется возможность работы с электронными ресурсами библиотеки на сайте <http://www.nmu.org.ua>. С 2012 г. обеспечен доступ к электронному каталогу всем пользователям Internet. Наиболее эффективными технологиями, способствующими самостоятельной работе студентов и дистанционному обучению, является Интернет и мультимедийные технологии.

Пересмотрены программы библиотечно-библиографических занятий. Их направленность не только библиотекведение и библиография, но и основы информатики. Главная цель дисциплины «Основы информационной культуры», изучаемой студентами на первом и четвертом курсах в нашей библиотеке – подготовка будущих специалистов НГУ к успешной самореализации в условиях информационного общества и общества знаний. Задачей программ является формирование творческой личности, способной реализовать добытую информацию в личных и профессиональных интересах.

Обучение поиску информации связывается с умением пользоваться каталогами, картотеками, справочниками, словарями и другими вспомогательными материалами. Появление компьютерных информационно-поисковых систем в библиотеке требует развития специализированных навыков: понимания представления структуры информации в базах данных, умения выбирать область поиска, пользоваться ключевыми словами.

Отсюда вытекает необходимое требование к вузовской библиотеке – создание системы непрерывного обучения пользователей информационным технологиям. При выполнении этого условия информационные ресурсы будут доступны и понятны.

Обязательной составляющей частью информационного образования является умение создавать новую информацию. При этом пользователь должен представлять ценность созданной им информации. С этой целью научно-техническая библиотека Национального горного университета для пополнения электронного каталога, оцифровке документов привлекает студентов. Студенты разрабатывают курсовые и дипломные проекты, связанные с автоматизацией и компьютеризацией библиотеки. Таким способом готовятся грамотные и активные пользователи библиотеки, умеющие работать с информационными ресурсами. И что наиболее важно – пользователю предоставляется возможность принимать участие в разработке программных продуктов, необходимых для автоматизации библиотечных процессов.

Новые тенденции неизбежно потребуют изменения функциональной роли библиотечных работников, что в свою очередь поставит на повестку дня вопросы их профессиональной подготовки, материального стимулирования более сложного и квалифицированного труда.

В стратегическом плане развития научно-технической библиотеки университета - стать центром, обеспечивающим пользователям оперативный, свободный и комфортный доступ к информационным ресурсам, занять ключевые позиции в научно-образовательном процессе в вузе; стать субъектом реализации функции социально-культурной адаптации личности и ее всестороннего гармонического развития. Решая эту задачу, библиотека установила творческие конструктивные отношения с ректоратом, деканатами и другими структурными подразделениями вуза. Освоено новое направление в работе библиотеки: информационное сопровождение крупных вузовских и даже городских и областных мероприятий. Это новая форма выездных книжно-иллюстративных выставок, которые включают в себя не только книги, но и презентации, объединенные общей тематикой. Эта новая форма работы способствует формированию положительного имиджа университета, библиотеки, рекламе вуза, высокой оценке учебной, научной, профессиональной работы преподавателей и студентов, привлечению новых пользователей, повышению информационной культуры.

Сотрудники научно-технической библиотеки НГУ готовы к выполнению сложных задач, которые должны обеспечить доступ к информации в любом формате для всех пользователей. Библиотека должна стать не просто хранилищем книг, а информационным провайдером.

Таким образом, посредством единого информационного и коммуникационного пространства вуза и собственной информационно-образовательной среды, библиотека обеспечивает равноправный доступ и рациональный обмен информационно-библиотечными ресурсами, создает условия для самообразования, саморазвития и формирования информационной культуры будущих специалистов.

Литература:

1. Нефедова О. Н. Обучение пользователей в вузовской библиотеке // Научные и технические библиотеки, 2004. - № 7. – С. 58-61.
2. Доронина И.Н. Формирование информационной культуры профессионала библиотечно-информационной деятельности // Научные и технические библиотеки, 2009. - № 9. – С. 73-78.
3. Рыбальченко Е. Опыт формирования информационной компетентности пользователей вузовской библиотеки // Бібліотечний форум України, 2009. - № 3. – С. 28-31.
4. Юсупова Г.Н. Приоритеты и социальная значимость формирования информационной культуры студентов различных специальностей // Научные и технические библиотеки, 2010. - № 3. – С. 33-38.
5. Нефедова О. Н. Формирование информационной культуры в процессе становления специалиста:[Библиотека ДВНЗ "НГУ"] // Проблеми розробки галузевих стандартів вищої освіти нового покоління:Наук.-метод. конф. 12-13 травня 2011 р., м. Дніпропетровськ: Зб. тез доповідей. – Дніпропетровськ : НГУ, 2011. – С. 129-132.
6. Дригайло С. В. Формирование информационной культуры пользователей и сотрудников библиотеки // Научные и технические библиотеки, 2011. - № 1. – С. 79-88.

Нефедова О.Н., Недайвода Т.А.
ГВУЗ «Национальный горный университет»

АВТОМАТИЗАЦИЯ БИБЛИОТЕКИ КАК СПОСОБ РАСШИРЕНИЯ ДОСТУПА К ИНФОРМАЦИИ

Библиотека, оставаясь культурным центром, хранительницей духовных ценностей, становится крупнейшим информационным центром. На протяжении столетий основная функция библиотеки заключалась в накоплении богатейших фондов и обслуживании пользователей, библиотеки оставались монополистами в сохранении информации. В настоящее время произошли значительные перемены. На рынке услуг появились фирмы, предлагающие платное приобретение информации, и в данной ситуации библиотеки сами выступают как пользователи. Жизнь заставляет менять формы и методы работы с пользователями, расширять сферы обслуживания - в корне меняется психология «библиотекарь-пользователь». От коллектива библиотеки, от сознания и правильного представления настоящего момента зависит ее будущее. Сотрудники библиотеки понимают, что консерватизма и промедления допустить нельзя, иначе у библиотеки есть шанс превратиться в красивый архив или музей книжных фондов. Пользователи в свою очередь будут пользоваться компьютерами, а библиотеки заменят информационные службы.

В связи с этим приобретает актуальность системная переориентация деятельности научно-технической библиотеки, соответствующая всесторонняя подготовка библиотечных работников, психологический настрой на восприятие новых информационных технологий.

Создание сети Интранет, новых рабочих мест для сотрудников научно-технической библиотеки и пользователей, подключение к Интернету потребовали технического переоснащения библиотеки.

В последнее время большое распространение получила технология организации беспроводных сетей связи WiFi., и такая точка доступа 2011 году была установлена в студенческом читальном зале. Теперь все, у кого есть мобильный телефон, нетбук или ноутбук с настройкой Wi-Fi, придя в библиотеку, могут не только взять книгу и полистать журналы, но и бесплатно подключиться к интернету в зоне действия Wi-Fi.

Обладание информационными технологиями открывает доступ к информации и, естественно, к новым знаниям, обеспечивает дополнительные возможности для профессионального роста, приобщает к ценностям мировой культуры. Формирование стиля мышления адекватно требованиям информационного общества – качественно новая задача, которую призваны решать работники научно-технической библиотеки.

Процессы информатизации, происходящие в обществе, побуждают вузовские научно-технические библиотеки искать новые методы работы с пользователями. После продолжительных споров и сомнений по поводу судьбы библиотеки в информационном обществе большинство ученых и практиков пришли к общему мнению, что библиотеки не только не потеряют своего

значения, а, наоборот, их роль значительно возрастет, особенно в сфере удовлетворения информационных потребностей. На библиотеках лежит ответственная миссия: передавать пользователям накопленные знания и готовить их к полноценной деятельности в условиях информационного общества. Осуществление этих задач возможно лишь при использовании современных компьютерных технологий. Компьютеризованная научно-техническая библиотека обеспечивает оперативный доступ к информационным ресурсам. Основная задача научно-технической библиотеки в этой связи заключается в том, чтобы найти разумный баланс между необходимыми переменами и сохранением ценных традиций.

Продолжая традиции информационного обслуживания, библиотека ищет новые формы работы. Справочно-библиографический отдел научно-технической библиотеки университета принимает заявки научных сотрудников и аспирантов на информирование по темам научных исследований в системе избирательного распространения информации. Избирательное распространение информации – это система информационного обслуживания, обеспечивающая систематическое информирование о текущих поступлениях информационных источников в соответствии с действующими запросами пользователей при обязательной обратной связи. Дифференцированное библиографическое информирование на основе систематического библиографического поиска позволяет: минимизировать потери времени абонентов на поиск необходимой информации; повысить эффективность научного поиска; оперативно знакомиться с поступлениями информационных источников. Для включения в систему избирательного распространения информации необходимо заполнить анкету и предоставить её в справочно-библиографический отдел с обязательным указанием электронного адреса.

Основная задача сотрудников научно-технической библиотеки заключается в предоставлении пользователям фондов, в умении простыми и понятными методами помочь пользователю в море информации быстро найти необходимую. Пользователь, придя в библиотеку, должен получить полную и четкую информацию об интересующем его материале. Поэтому предоставление доступа к собственным фондам и удаленного - к информационным ресурсам других библиотек - одна из важнейших задач на современном этапе.

Такие понятия как "электронный каталог", "электронная библиотека", "цифровая библиотека" понятна коллективу библиотеки и ее пользователям. Мы четко понимаем, что компьютеризация и автоматизация библиотечных процессов - это уже не будущее, это - наше настоящее. Еще вчера самым высоким критерием определения работы библиотеки было получение обязательного экземпляра печатного документа. Сегодня некоторые библиотеки с гордостью заявляют о существовании наряду с традиционной электронной библиотеки. В век стремительных перемен, когда печатная продукция и технические достижения устаревают во время поступления на торговые прилавки и требуют своей модификации, останавливаться на достигнутом невозможно. На сегодняшний день наши пользователи имеют доступ к изданным в университете учебникам, учебным пособиям, методичным

6. Загальні питання вищої освіти

указаниям, авторефератам диссертаций и отчетам о научно-исследовательской работе ученых университета в электронном виде, которые передаются в фонд библиотеки на электронных носителях. Научно-техническая библиотека в своем фонде имеет и электронные варианты реферативных журналов, нормативных и законодательных материалов.

Ведется электронная справочная картотека по следующим разделам: горное дело, геология, высшая школа, электричество и электротехника, экономика, право, страны мира, труды ученых университета и т.д. С 2000г. начата работа по ретроспективному вводу карточного каталога в электронный. Наряду с этим ведется ретроспективный ввод статей из периодических изданий научного профиля университета.

Переведен в электронный вид каталог художественной литературы. На базе информационно-компьютерного комплекса университета создана информационная система библиотеки с выходом на общеуниверситетскую сеть, а также с выходом в Интернет. Таким образом, подключение внешних объектов к базам данных позволяет организовать расширенный доступ к электронным документам, хранящимся в электронном фонде научно-технической библиотеки. С 2012 г. обеспечен доступ к электронным ресурсам библиотеки всем пользователям Интернет. Разработан сайт библиотеки (lib.nmu.org.ua), который обеспечил внедрение новых форм работы с пользователями: организацию виртуальных выставок, выполнение виртуальных справок, размещение презентаций и т.д.

На сегодняшний день научно-техническая библиотека оснащена следующими техническими средствами: специализированный сервер, 45 ПК современной конфигурации, из них 25 – автоматизированные рабочие места для сотрудников, 8 – для пользователей), лазерные принтеры, листовые сканеры, сетевое оборудование. В настоящее время внедрена штрих-кодовая технология в библиотечное обслуживание, Данная технология представляет интерес для библиотеки с точки зрения повышения как качества обслуживания, так и эффективности библиотечной работы.

Особое внимание уделяется созданию электронного каталога трудов ученых университета, диссертаций, авторефератов диссертаций, отчетов о научно-исследовательской работе.

Электронные информационные ресурсы являются основой при подготовке к изданию библиографических указателей наших ученых, выпуск которых начат в 2001 году. Наряду с библиографическими указателями издается «Календарь знаменательных и памятных дат Национального горничного университета», «Анотированный каталог видань Национального горничного университета», библиографический указатель «Национальный горничный университет: події, факти, особистості».

Решение задач информационно-библиографического обеспечения студентов и профессорско-преподавательского корпуса работники научно-технической библиотеки видят в удовлетворении конкретных запросов и потребностей своих пользователей. При этом обеспечение пользователей

должно быть организовано таким образом, чтобы оно воспринималось как персонифицированное.

Коллектив научно-технической библиотеки стремится, чтобы ее библиотечно-информационные ресурсы использовались с максимальной эффективностью. Главной своей задачей считает - улучшение обслуживания пользователя, а также соблюдение разумного баланса между необходимостью перемен и сохранением ценных библиотечных традиций.

Литература:

1. Новітні інформаційні технології в університетській бібліотеці / Л.Габова, С.Гришко, Л.Дмитренко, А.Артеменко / Бібліотечний форум України, 2008. - № 4. – С. 17-18.
2. Головацька І. Підвищення якості інформаційного сервісу бібліотеки вищої школи // Вісник книжкової палати, 2009. - № 8. – С. 31-32.
3. Зинченко И. Внедрение электронных библиотечных технологий в библиотеке вуза // Бібліотечний форум України, 2010. - № 4. – С. 13-15.
4. Сорокин И. В. Технологии Web и Web 2.0 как средство интеграции библиотек в современную электронную среду // Научные и технические библиотеки, 2011. - № 3. – С. 23-31.
5. Молчан Ж. Автоматизация библиотечных процессов на основе современных пректных решений радиочастотной идентификации (RFID) объектов // Бібліотечний вісник, 2012. - № 5. - С. 31-35.

Ніколаєва Т.Г., Павличенко А.В., Чеберячко С.І.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

РОЛЬ ЦЕНТРУ «ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ» НГУ У ГАРМОНІЙНОМУ РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація. Розглянуто основні напрямки діяльності та досягнення центру «Здорового способу життя» НГУ. Проаналізована роль центру у підвищенні морального, інтелектуального, духовного і культурного рівня студентської молоді.

Аннотация. Рассмотрены основные направления деятельности и достижения центра «Здорового способа жизни» НГУ. Проанализирована роль центра в повышении морального, интеллектуального, духовного и культурного уровня студенческой молодежи.

Annotation The article describes the main activities and achievements of the Healthy Lifestyle Centre of NMU. It also analyzes the role of the center in raising the moral, intellectual, spiritual and cultural level of the students.

Розвиток та існування суверенної і незалежної, соціально-правової держави неможливе без укорінення в суспільній свідомості загальнолюдських моральних цінностей і впевненості кожного громадянина у своєму майбутньому та безпечному для здоров'я навколишньому середовищі.

Студентська молодь є основним трудовим потенціалом, який в подальшому буде втілювати в життя основні програми сучасного розвитку суспільства. Але протягом навчання під впливом складної еколого-соціальної ситуації в державі у сучасній молоді спостерігається погіршення стану

6. Загальні питання вищої освіти

здоров'я, зростає кількість хронічних захворювань, погіршуються показники їх фізіологічного та психічного розвитку. Також, останнім часом молодь зазнає інформаційного впливу на свідомість з боку засобів масової інформації, які нав'язують шкідливі звички та пропагують вживання продуктів швидкого харчування. Тому, створення умов для збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді є стратегічним завданням суспільства.

Для вирішення вище названих проблем, в Національному гірничому університеті у 2005 р. був створений Центр Здорового способу життя.

Діяльність центра спрямована на реалізацію наступних задач:

- підвищення морального, інтелектуального, духовного і культурного рівня студентської молоді та співробітників університету;
- пропаганди переваг здорового способу життя;
- підготовки молоді до повноцінного самостійного життя шляхом гармонійного розвитку особистості та формування ціннісної орієнтації молоді на основі таких понять як відповідальність, цілеспрямованість, честь, чесність, доброта;
- відродження сімейних цінностей тощо.

З метою досягнення задач, які поставлені перед центром, його співробітники постійно проводять для студентів НГУ лекції, семінари, тренінги, практичні заняття, рольові ігри з мультимедійним супроводженням за наступними темами: «Здоровий спосіб життя»; «Життя без шкідливих звичок»; «Мистецтво учитися»; «Розвиток особистості»; «Культура взаємин, спілкування і поведіння в сучасному суспільстві»; «Лідерство в сучасному суспільстві»; «Відновлення зору» та ін. Крім того, регулярно проводяться фотовиставки, виставки плакатів та круглі столи за участю різних громадських організацій.

Розпочинаючи з 2009 року в навчальний план підготовки бакалаврів різних спеціальностей на третьому курсі введена дисципліна за вибором студента «Культура здоров'я». Метою вивчення дисципліни є формування у студентів основних засад здорового способу життя.

Навчальний курс передбачає 8 лекцій та 4 практичних заняття, на яких студенти здобувають навички:

- оцінки стану здоров'я та розробки комплексу заходів щодо його покращення;
- орієнтації у чинниках, що погіршують рівень здоров'я та заходів, щодо зменшення їх впливу;
- орієнтація у основних критеріях психічного здоров'я, отримують навички протистояти впливу реклами та засобів масової інформації;
- розуміння основних технік зовнішнього впливу на свідомість людини та засоби захисту від цього впливу;
- володіння основними принципами раціональної життєдіяльності.

Також під керівництвом співробітників центру студенти мають можливість виконувати свої науково-дослідницькі роботи за наступними напрямками:

- Здоровий спосіб життя – практичні поради зі збереження й укріплення здоров'я, здорове харчування, гармонізація внутрішнього психологічного стану.

- Соціокультурне становище суспільства – вплив на особистість ЗМІ, реклами, засвоєння моральних і культурних цінностей, взаємозв'язок із здоров'ям, відновлення культури здоров'я.

- Життя без шкідливих звичок – профілактика алкоголізму, паління, наркоманії, педагогічні технології формування здорової особистості.

- Здорова родина – родинні цінності, вплив низького рівня моралі людини на її здоров'я, демографічна криза, материнство та профілактика абортів.

- Екологія та здоров'я – вплив екологічної ситуації на стан здоров'я людини.

- Медичні аспекти здоров'я – новітні технології та тенденції сучасної медицини, медичне страхування.

- Економічні аспекти здоров'я – вартість медичних послуг та ліків, бідність та здоров'я, здорова нація – капітал суспільства.

Результати досліджень вони доповідають на науково-практичних конференціях. Так, зокрема, за час існування центру співробітниками організовано та проведено дві науково-практичних конференції «Здоровий спосіб життя: проблеми та досвід» – це дозволило збільшити поінформованість студентів з питань дбайливого ставлення до власного здоров'я. Крім того, під час конференцій відбувається обговорення проблем, об'єднання зусиль та визначення можливостей гармонійного фізичного, духовного та соціального розвитку студентської молоді.

Слід відмітити, що на 5-7 листопада 2013 р. заплановано проведення III Міжнародної науково-практичної конференції «Здоровий спосіб життя: Проблеми та досвід».

В результаті багаторічної роботи Центру «Здорового способу життя» отримані наступні результати:

- вивчено вплив засобів масової інформації, способу життя та режиму навчання на формування ставлення студентів до власного здоров'я;

- розроблено методи покращення здоров'я студентської молоді та попередження шкідливих звичок;

- виявлені залежності зміни стану здоров'я населення залежно від екологічних умов проживання;

- установлені можливості використання природних адаптогенів для покращення стану здоров'я студентської молоді;

- розроблено і впроваджено навчальну дисципліну за вибором студента «Культура здоров'я».

Таким чином, функціонування центру забезпечує розробку та впровадження інноваційних методів і технологій формування здорового способу життя у студентів вищих технічних навчальних закладів.

Павленко И.В.

ГВУЗ «Национальный горный университет»

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДИКИ СЕМАНТИЧЕСКОГО ДИФФЕРЕНЦИАЛА В ИССЛЕДОВАНИИ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТОВ

Аннотация. Рассматривается возможность применения методики семантического дифференциала в условиях ВУЗа и ее значения в исследовании личности студентов.

Ключевые слова. психосемантика, семантический дифференциал, коннотативное значение, измерение.

Анотація. Розглядається можливість застосування методики семантичного диференціалу в умовах ВНЗ і її значення в дослідженні особистості студентів.

Ключові слова. психосемантика, семантичний диференціал, коннотативне значення, вимірювання.

Annotation. Considered of the opportunity of application of a technique of semantic differential in conditions of high school and its value in research of the person of students.

Key words. psychosemantic, semantic differential, connotation value, measurement.

По данным ЮНЕСКО за последние пятьдесят лет во всем мире наблюдается значительное сокращение часов, выделяемых на преподавание гуманитарных дисциплин в целом. Речь идет не о прямом роспуске факультетов и кафедр истории, литературы, философии, но о полном или частичном отказе от преподавания соответствующих дисциплин, снижении престижа гуманитарного образования и, как следствие, – уменьшение числа желающих посвятить этому свою жизнь.

Эта тенденция имеет достаточно долгую историю и отражает этапы развития научного знания. Первыми факультетами всех университетов были по-преимуществу гуманитарные – философские, богословские, юридические. Наука в ее современном понимании была представлена только медицинскими факультетами, остававшимися в тени *artes liberalis* – семи свободных искусств, которые, хотя и включали в себя арифметику, геометрию и астрономию, но не предполагали их действительное развитие в качестве научных дисциплин.

Дальнейшее развитие было связано с превращением математики, естественно-научного знания и прикладных дисциплин в самостоятельную и, подчас, самодовлеющую силу и, соответственно, с институциональным расширением, появлением новых кафедр и факультетов, увеличением числа студентов и преподавателей, резким увеличением доли этих дисциплин в общем объеме преподавания.

В XX веке эта тенденция достигла своего логического завершения, указанные области знания явно доминируют в системе трансляции знаний, что приводит к существенным антропологическим сдвигам, изменению отношения к знанию как таковому, появлению безусловно квалифицированных и даже талантливых инженеров, врачей, программистов, имеющих о гуманитарной и социокультурной проблематике лишь самое приблизительное представление.

Вместе с тем, во всем мире отмечается существенный рост количества часов, учебных курсов по психологии и антропологии, что связывается многими исследователями с изменением базовых тенденций в образовании, которые отвечают на определенный социальный запрос. Усложнение современной жизни, увеличение ее темпов, изменение стандартов оценки социальных и личных реалий, приводит к нюансированию позиции индивида

по отношению к самому себе и своему социально-психологическому окружению.

Исследования смысловых характеристик человеческой деятельности ведутся давно, в своей наиболее активной и рациональной фазе – последние 50 лет. Подобные исследовательские проекты традиционно относят к области психосемантики, восходящей к работам Ч. Осгуда [2] и необихевиористской школы в американской психологии.

Существуют достаточно надежные способы изучения смысловых зависимостей в сознании как отдельного человека, так и различных сообществ. Некоторые из них ориентированы на выяснение отношения испытуемых к заранее сконструированным смыслам: характер изучаемой дисциплины, образ ВУЗа, ценностные ориентации и их взаимосвязь с текущей деятельностью.

В других исследованиях испытуемым предлагается самим отобрать смысловые категории, отражающие деятельность группы, а также представления данной группы об «идеальном» учебном процессе и оценить насколько реальные условия деятельности соответствуют их представлению о должном [1; 3; 4; 5].

В 2007-2010 гг. на кафедре философии Национального горного университета совместно с консалтинговой компанией UCSG проводилось пилотажное исследование с применением методики семантического дифференциала, предназначенной для измерения коннотативного значения слова (т.е. не словарного, не общеупотребительного, не конвенционального значения, по-сути, – личной оценки слова испытуемым) в семантическом пространстве, заданном набором биполярных шкал. Оценочные шкалы сгруппированы по нескольким факторам, полученным эмпирически в результате предшествующих исследований.

Испытуемым предлагались два набора понятий, которые он должен был оценить. Один набор представляет ряд временных, социальных и экзистенциальных понятий и отношений, оценка которых должна выявить значимость их для испытуемого, определить семантический вес понятий в сознании человека. Основной список понятий приведен ниже:

Мир в прошлом
Мир в настоящем
Мир в будущем
Мое прошлое
Мое настоящее
Мое будущее
Моя жизнь
Идеальный мир
Моя работа
Свобода
Власть
Одиночество
Ответственность
Дружба
Любовь
Деньги

Смерть

При необходимости список может увеличиваться или уменьшаться, при условии, что в него будут включены безличные термины (не связанные с оценкой людей).

Принципиальными для построения семантической карты считаются три базовых фактора: оценка – сила – активность, которые создают основную трехмерную модель семантического пространства оценок человека. Необходимо иметь в виду условность и метафоричность используемых здесь пространственных аналогий, это делается исключительно ради удобства представления и экспликации системы оценок человека.

Помимо трех главных факторов (оценка – сила – активность), мы считаем оправданным использование четвертого фактора – «комфортность», который уточняет и корректирует данные, полученные по фактору «оценка». Например, моя работа может получить высокий балл по фактору «оценка», но низкий по фактору «комфортность», поскольку, например, работа опасна, я чувствую себя неуютно и т.п.

Важным показателем системы оценок человека выступает его отношение к устойчивым временным областям (интервалам), каждый из которых является важной семантической структурой. Это оценка условного социального (антропного) времени: понятия 1-3 («Мир в прошлом»; «Мир в настоящем»; «Мир в будущем») и, соответственно, оценка личного времени: понятия 4-6 («Мое прошлое»; «Мое настоящее»; «Мое будущее»).

Во второй части методики (Личностный семантический дифференциал – ЛСД) испытуемому предлагается оценить персонально себя и свое окружение, а также те или иные социальные группы (молодежь, детей, мужчин, женщин, студентов, предпринимателей и т.д.). В текущем исследовании мы предлагали студентам список из следующих понятий:

- Мужчины
- Женщины
- Люди в целом
- Мой отец
- Моя мать
- Моя семья
- Я сам
- Мое идеальное Я (Лучшее, что есть во мне)
- Мое плохое Я (Худшее, что есть во мне)
- Мой идеал человека
- Идеал человека с точки зрения общества
- Мой начальство
- Мой лучший друг
- Мой враг

Также как и в первой части, оценка производится по трем основным осгудовским факторам (оценка – сила – активность). Эквивалентом фактора «комфортность» выступает фактор «дружелюбие», который также уточняет и корректирует общую оценку понятия. Можно, например, высоко оценить своего врага в целом (приятный, умный, привлекательный), но его оценка как недружелюбного человека, покажет наше действительное отношение к нему.

Предлагаемые списки понятий можно дополнять именами конкретных людей, организаций с целью определения семантического веса указанных понятий в заданной системе координат.

Сопоставляя, например, оценки имени с оценкой других понятий, можно определить более или менее устойчивые ассоциативные связи и место данного имени (и, до некоторой степени, его носителя) в системе оценок испытуемого. Но и без такого сопоставления отдельно взятые оценки какого-либо человека или понятия также имеют диагностическую ценность.

Для обработки данных исследования использовалась компьютерная программа, позволявшая: а) «снимать» показатели (сырые баллы); б) представлять их в виде таблицы; в) выводить на график в виде точек. Совершенно необходимо, чтобы исследователь получал помимо наглядного представления о различии в оценке понятий (график) также и числовой показатель разности точек на графике, т.н. семантическое расстояние между оцениваемыми понятиями в заданной системе координат. Например, между понятиями «Смерть» и «Одиночество» по факторам «Оценка» (ось X) и «Сила» (ось Y) семантическое расстояние равно 29, а, скажем, по факторам «Сила» и «Комфортность» равно 12. Такое представление данных открывает дополнительные возможности для интерпретатора. Формула для расчета семантического расстояния между понятиями:

$$D = \sqrt{(x_1 - x_2)^2 + (y_1 - y_2)^2},$$

где D – семантическое расстояние

x, y – координаты соответствующих понятий.

В данной методике семантическое расстояние можно высчитывать также не только по любым двум отдельно взятым шкалам или факторам, но и по любой, произвольно выбранной сумме шкал или факторов. Например, расстояние между двумя понятиями по сумме трех основных факторов (оценка + сила + активность).

Оптимальным вариантом использования методики семантического дифференциала в ВУЗе является создание набора понятий специально для данной группы, специальности, факультета, в соответствии с задачами конкретного исследования. Не менее важным представляется использование дополнительных оценочных шкал, позволяющих более полно представить систему оценок респондентов.

Література:

1. Баранова Т.С. Психосемантические методы в социологии // Социология: М. – 1993-94. – № 3-4. – С. 55-56.
2. Osgood Ch., Suci G., Tannenbaum P. The Measurement of Meaning. Urbana, 1957. 218 p.
3. Петренко В.Ф. Психосемантика сознания / В.Ф. Петренко. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 208 с.
4. Столин В.В., Кальвиньо М. Личностный смысл: строение и форма существования в сознании // Вестн. МГУ. Сер. XIV. – Психология. – 1982. – № 3.
5. Шмелев А.Г. Психодиагностика личностных черт / А.Г. Шмелев. – СПб.: Речь, 2002. – 480 с.

С.І. Пампуха

Дніпропетровська державна фінансова академія

М.Г. Складановська

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПЕДАГОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Анотація. Проаналізовано сутність компетентнісного підходу до оцінювання підготовки майбутніх фахівців-психологів.

Annotation. The nature of competency approach to assessment of future professional psychologists has been analyzed.

Фундаментальні зміни в парадигмі освіти сучасної вищої школи на базі стандартів Болонського процесу зумовлюють не тільки необхідність впровадження нових освітніх технологій, а й пошуку нових підходів до педагогічного контролю процесу і результату підготовки майбутніх фахівців.

Конститутивною складовою Болонського процесу виступає кредитно-модульна система організації навчання. При цій системі як засвоєння студентом змісту навчальної дисципліни, так і контроль та оцінка його знань, здійснюються за навчальними модулями як логічно завершеними змістовними частинами курсу.

Практика вітчизняних та закордонних вищих навчальних закладів свідчить про те, що найбільш розповсюдженою є рейтингова форма контролю. Вона передбачає для кожного модуля перелік завдань і визначення критеріїв їх оцінювання. За результатами роботи студента протягом семестру (з урахування заохочувальних і штрафних балів, пов'язаних з термінами виконання контрольних завдань) викладач визначає підсумковий рівень досягнень студента, що є рівнозначним оцінці на екзамені або заліку. Незалежно від навчальної дисципліни, цілей її викладання та технологій навчання модульний контроль має включати як змістовні, так і діяльнісні компоненти. Це знайшло своє відображення в державних стандартах вищої освіти України, встановлення яких відбувається за наступним алгоритмом: визначення основних функцій фахівця даної спеціальності (напрямку) визначення основних його компетенцій в різних видах діяльності визначення змісту освіти як формування ключових компетенцій створення освітньо-професійної програми, засобів діагностики як кінцевого результату навчання [1, с.84].

Отже, першочергового значення в реформуванні вищої освіти набувають нові педагогічні моделі і технології, методи і засоби навчання, які мають сформувати компетенції майбутнього фахівця. Перш за все це якості, властивості особистості, яка буде спроможна розв'язувати в своїй професійній діяльності нестандартні завдання і проблеми, невідомі апріорі. Найважливішими стають уміння та потреби набуття нових знань, самостійної пізнавальної діяльності, здатність аналізувати нестандартну ситуацію і на

основі цього аналізу, набутих знань, працюючи в команді професіоналів, приймати обґрунтовані рішення і брати на себе відповідальність за їх наслідки.

Мета статті – проаналізувати можливості і ефективність застосування компетентнісного підходу до педагогічного контролю в підготовці майбутніх психологів.

Поняття «компетенція», «компетентність» досі однозначно не сформульовані. Існують різні тлумачення цих понять. В словниках ми знаходимо тлумачення поняття компетенції як знання і досвід в означеній галузі, коло питань, явищ, в яких дана особа авторитетна і володіє досвідом. Соціально-психологічна компетентність – це здатність індивіда ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі між особистісних відносин. До складу її входять: уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях; уміння правильно визначати особистісні риси й емоційні стани інших людей; уміння вибрати адекватні способи поведінки з ними і реалізовувати їх у процесі взаємодії, здатність до емпатії, рефлексії [2, с.203].

У державних стандартах вищої освіти в Україні компетенції розглядаються як здатності та вміння розв'язувати визначені проблеми і завдання професійної, соціальної діяльності випускника вищого навчального закладу.

В російських стандартах вищої освіти компетентність подається як більш широке поняття, порівняно з поняттями знання, вміння, навички. Воно включає в себе не тільки когнітивну і операціонально-технологічну складові, але й мотиваційну, етичну, соціальну й поведінкову компоненти [3].

Білоруський вчений А.В.Макаров наводить європейське розуміння поняття компетентності як інтегрованої характеристики якості підготовки спеціалістів. Він наголошує, що «компетентнісна модель передбачає перехід від академічних норм оцінювання до зовнішньої оцінки професійної і соціальної підготовленості випускника» [4, с.21].

І.Зімня підкреслює, що «...происходящие в мире и России изменения в области целей образования, соотносимые, в частности, с глобальной задачей обеспечения вхождения человека в социальный мир, его продуктивной адаптации в этом мире, вызывают необходимость постановки вопроса обеспечения образованием более полного, личностно и социально интегрированного результата. В качестве общего определения такого интегрального социально-личностно-поведенческого феномена, как результата образования в совокупности мотивационно-ценностных, когнитивных составляющих и выступило понятие «компетенция/компетентность». Это означало формирование новой парадигмы результата образования» [5, с.37]. І.Зімня трактує компетентність як заснований на знаннях, інтелектуально і особистісно обумовлений досвід соціально-професійної життєдіяльності людини. Н.В.Кузьміна, А.К.Маркова та Л.А.Петровская вважають формування компетенцій кінцевим результатом процесу освіти. Н.В.Кузьміна розглядає компетентність як властивість особистості [6, с.90].

Дж.Равен вважає, що компетентність складається з численних компонентів, які відносяться до когнітивної або емоційної сфери і є складовими ефективною

6. Загальні питання вищої освіти

поведінки індивіда. Він називає компетенції мотивованими здатностями [7, с.258].

Посилення когнітивних, інформаційних, комунікативних і мотиваційних складових у підготовці фахівця не забезпечується традиційним поняттям професійної кваліфікації і традиційною парадигмою результату навчання (знання-уміння-навички). Компетентнісний підхід до стандартизації освіти висуває на перше місце визначення змісту освітніх, ключових компетенцій, які має набути студент для успішної професійної діяльності та для подальшої освіти. В доповіді міжнародної комісії ЮНЕСКО по освіті для ХХІ століття „Образование: сокрытое сокровище” сформульовано чотири глобальні освітні компетенції: „научиться познавать, научиться делать, научиться жить вместе, научиться жить” [8, с.37].

А.В.Хуторський наводить перелік базових ключових компетенцій: ціннісно-сміслова, загальнокультурна, навчально-пізнавальна, інформаційна, комунікативна, соціально-трудова, особистісна [9, с.9,10,32].

Академік РАО І.Зімня пропонує три групи ключових компетентностей:

компетентності, що відносяться до особистості людини як суб'єкта життєдіяльності;

компетентності, що відносяться до взаємодії людини з іншими людьми;

компетентності, що відносяться до діяльності людини в усіх її проявах, типах і формах [5, с.44].

Ми вважаємо обґрунтованою саме останню класифікацію ключових компетенцій. Адже її теоретико-психологічною базою виступають погляди Б.Ананьєва на людину як суб'єкт спілкування, пізнання і праці та В.М'яшищева відносно того, що людина проявляє себе у відношенні до суспільства, до інших людей, до себе і до праці.

І.Зімня виділяє десять провідних видів компетенцій [5, с.45-46], що змістовно наповнюють відповідний вид компетентності випускника: компетенції здоров'язбереження і вільного вибору здорового способу життя, компетенції ціннісно-сміслової орієнтації в світі, компетенції інтеграції, структурування і прирощення знань, компетенції громадянина, компетенції самовдосконалення і саморозвитку. Ці п'ять компетенцій є компонентами першої групи компетентностей, що відносяться безпосередньо до людини як особистості. До другої групи автор відносить компетенції соціальної взаємодії і спілкування. До третьої – компетенції пізнавальної діяльності, предметно-діяльнісні компетенції, інформаційно-технологічні.

Ключові компетенції першої групи в освітньо-професійній програмі підготовки фахівця-психолога забезпечуються вивченням фундаментальних базових дисциплін і виховною роботою всього педагогічного колективу. Саме в цій роботі формуються компетенції громадянина – свідомого, небайдужого, толерантного, здатного адекватно оцінити вчинки людей найближчого оточення і свої власні. Компетенції здоров'язбереження і вільного вибору здорового способу життя набуваються при вивченні базових дисциплін «Валеологія», «Екологічна психологія», «Педагогічна психологія», а також в

процесі науково обґрунтованих виховних заходів, метою яких є формування екологічної культури, культури здоров'язбереження студентів і викладачів.

Компетенції ціннісно-смислових орієнтацій в світі, на наш погляд, формуються не тільки при вивченні дисциплін філософського, історичного і культурологічного напрямків. Визначену ціннісну орієнтацію повинна мати кожна дисципліна освітньо-професійної програми підготовки фахівця у вищій школі. Зрозуміло, що для майбутнього психолога це мають бути, перш за все, гуманістичні цінності (милосердя, доброта, співчуття, взаємодопомога, чесність, повага до психологічної творчої індивідуальності і культурного розмаїття) та демократичні цінності (свобода, відповідальність, права на гідне життя, розвиток, здорове довкілля). Механізм рейтингового контролю дає можливість оцінити рівень мотивації студента до навчальної діяльності протягом семестру, а також реалізувати виховну і навчальну функцію контролю у випадку зворотнього зв'язку викладача зі студентом та при аналізі результатів поточного контролю. Складним питанням залишається визначення критеріїв оцінки рівня підготовки студента та його компетентності. Якщо дотримуватись принципу низхідного підходу на основі якісних критеріїв, диференційованих за своєю значущістю, то можна виокремити такі послідовні рівні компетентності студента.

Високий рівень навчальних досягнень, який передбачає:

глибоке розуміння суті питання та його місця в системі понять даної дисципліни;

вільне володіння категорійним апаратом;

здатність до аналізу інформації і узагальнень, висновків і рекомендацій для практичного застосування;

усвідомлення відповідальності майбутнього психолога за зроблені висновки та рішення;

мотивацію подальшого набуття знань та саморозвитку.

Достатній рівень навчальних досягнень, який передбачає:

вільну орієнтацію як в окремих питаннях, так і в темі в цілому;

грамотне, самостійне відтворення інформації на рівні репродуктивного мислення;

несуттєві неточності по формі і змісту відповіді;

усвідомлення відповідальності майбутнього психолога за зроблені висновки та рішення;

мотивацію подальшого набуття знань та саморозвитку.

Середній рівень навчальних досягнень, що проявляється в:

поверхневих знаннях та низькому рівні розуміння основних понять дисципліни;

непослідовності та неповному розкритті питання;

здатності виправити помилки лише за допомогою викладача.

Початковий рівень навчальних досягнень і незадовільна оцінка, які полягають в тому, що студент показує:

розрізнені, безсистемні знання як окремих питань, так і теми в цілому;

6. Загальні питання вищої освіти

припускається грубих помилок;

нездатний виправити помилки навіть з допомогою викладача.

Якщо перша група компетенцій (за І.Зімньою) характеризує майбутнього психолога як особистість, здатну до навчання протягом всього життя, самовдосконалення як громадянина, то друга група компетентностей взаємодії з іншими людьми для психолога включає і компетенції майбутньої професійної діяльності. З тієї причини ми розглянемо вимоги до визначення рівня надбання компетенцій другої і третьої групи разом.

Високий рівень набуття цих компетенцій передбачає:

здатність до логічного, переконливого вираження своїх думок;

здатність до діалогу, дискусії, здатність опонувати виступи інших у формі відповідних узагальнень та висновків;

застосування теоретичних знань для розв'язання практичних завдань з обґрунтуванням вибору способу розв'язання;

здатність розуміти мотиви поведінки інших людей, аналізувати їх і обирати відповідний стиль комунікації;

володіння навчаннями практичних досліджень та їх математичної обробки;

володіння навчаннями роботи з науковою літературою.

Достатній рівень набуття компетенцій, що відносяться до взаємодії з іншими людьми і професійної діяльності майбутнього фахівця передбачає:

виконання практичних завдань, передбачених вивченням даної дисципліни;

здатність давати адекватну оцінку висловленим думкам інших учасників взаємодії;

здатність коректно висловлювати свою незгоду з думкою опонента, зрозуміло виражати свої думки;

здатність змінювати свій стиль спілкування відповідно до емоційно-психологічного стану іншої людини;

володіння навчаннями роботи з науковою літературою;

володіння навчаннями практичних досліджень та їх математичної обробки.

Середній рівень набуття цих компетенцій і задовільна оцінка передбачається у випадку, коли студент:

не має навичок самостійного впевненого застосування теоретичних знань в оцінці реальних ситуацій, припускається помилок, які виправляє за допомогою викладача;

не може переконливо презентувати свої думки, зацікавити слухачів;

може проводити практичне дослідження з допомогою викладача;

стикається з ускладненнями під час аналізу наукової літератури.

Початковий рівень навчальних досягнень і незадовільна оцінка, які полягають в тому, що студент:

припускається грубих помилок в спробах аналізувати реальну ситуацію і розуміти мотиви поведінки інших людей;

проявляє нездатність до діалогу і дискусії;

неспроможний виправити помилки навіть за допомогою викладача.

Хочемо зазначити, що найвищий рейтинг при застосуванні 100-бальної шкали оцінювання, на нашу думку, неодмінно передбачає елементи творчого

опанування змісту і видів діяльності тієї чи іншої групи компетенцій, виявлення індивідуального стилю пізнавальної і комунікативної діяльності, опанування культури спілкування, культури мислення, ораторського мистецтва, виявлення високого рівня мотивації подальшого навчання і самовдосконалення.

Шляхи підвищення ефективності модульного контролю ми бачимо в об'єктивності оцінювання, прозорості критеріїв виставлення оцінок та їх переконливої справедливості в очах студентів, вірі викладача в можливість розвитку здібностей кожного студента, розкриття його творчого потенціалу. Але сам процес контролю в значній мірі детермінований допомогою педагога студенту на шляху набуття ним високого рівня компетентності для майбутньої професійної діяльності і самовдосконалення.

В якості резюме зазначимо, що результати проведеного аналізу свідчать про переваги компетентнісного підходу, порівняно з традиційним, у визначенні результатів освіти та формуванні моделі сучасного фахівця. Вони полягають в тому, що:

компетентнісний підхід як нова парадигма результату освіти включає в себе особистісні новоутворення, мотиваційно-ціннісні, комунікативні, когнітивні складові, що утворюють нову інтегративну якість – здатність розв'язувати практичні соціально-професійні завдання, адаптуватись до нових умов праці і нового соціального оточення, здатність до продовження освіти та самовдосконалення;

компетентнісна модель фахівця віддзеркалює професійну і соціальну діяльність випускника, а формування ключових компетенцій визначає зміст професійної освіти, орієнтований на успішне виконання основних функцій фахівця, громадянина, особистості;

компетентнісний підхід до визначення змісту освіти, методів і засобів навчання відбиває гуманістичну спрямованість сучасної парадигми освіти, яка проявляється в розвитку природних здібностей особистості, самостійності, відповідальності за свої рішення, впевненості у своїх можливостях, розкритті її творчого потенціалу, здатності жити в глобальному полікультурному просторі;

головним чинником ефективності компетентнісної моделі фахівця ми вважаємо суб'єктно-діяльнісний підхід, який є підґрунтям набуття знань як особистісно-орієнтованої інформації, її зв'язку з особистісним досвідом студента і з практичними ситуаціями його майбутньої професійної і соціальної діяльності;

формування компетентності як властивості особистості майбутнього фахівця відповідає Закону України «Про вищу освіту», де основним завданням освіти проголошено розвиток і саморозвиток особистості в процесі навчання [10, с.55-56].

Література:

1. Салов В.А. Некоторые особенности высшего образования Украины // Высшая школа: проблемы и перспективы: материалы 7-й Международной научно-методической конференции, Минск, 1-2 ноября 2005г. – Мн.: РИВШ, 2005
2. Шапр В.Б. Психологічний тлумачний словник. – Х.: Прапор, 2004

6. Загальні питання вищої освіти

3. Концепция модернизации российского образования на период до 2010 года. М.:2002
4. Макаров А.В. Проектирование стандартов высшего образования нового поколения по циклу социально-гуманитарных дисциплин. – Мн.: РИВШ, 2005.
5. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. //Tertia. Альманах. – Дніпропетровськ: НГУ, 2005.
6. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. М., 1990
7. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация. М., 2002.
8. Делор Ж. Образование: сокрытое сокровище. 11ME5CO, 1996.
9. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты: Доклад на отделении философии образования и теории педагогики РАО 23 апреля 2002. Центр «Эйдос» www.eidos.ru/news/compet/htm
10. Складановська М.Г. "Завдання компетентнісного підходу до проблеми екологічної освіти у вищій школі" // Вестник СевГТУ № 90 – Севастополь – 2008.

Пащенко О.А., Ільїна А.В.
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ПРОБЛЕМАТИКА КОМП'ЮТЕРИЗОВАНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. Розглянуто проблематику впровадження комп'ютеризованого навчання. Наведено вимоги до процесу навчання та розглянуто його моделі. Показані вимоги до моделей комп'ютеризованого навчання.

Аннотация. Рассмотрена проблематика внедрения компьютеризированного обучения. Приведены требования к процессу обучения и рассмотрены его модели. Показаны требования к моделям компьютеризированного обучения.

Annotation. We consider the problems of implementation of computerized training. The requirements of the learning process and discussed its model. The following requirements for computerized models of learning.

Актуальність та стан проблеми

До засобів навчання відносять наочні посібники, технічні засоби навчання, дидактичні матеріали тощо. Останнім часом істотно змінилися засоби навчання. У зв'язку з появою персональних комп'ютерів виник новий вид процесу навчання - проблемно-комп'ютерне навчання. Поява нового елемента (комп'ютера) в педагогічній системі багато в чому може змінити її функції і дозволяє досягти нового педагогічного ефекту.

Як і при впровадженні всякого іншого засобу навчання, виникає ряд проблем, пов'язаних з психолого-педагогічними умовами застосування комп'ютера в процесі навчання. У той же час комп'ютер дає такі можливості інформаційного забезпечення навчального процесу, яких до цих пір ніколи не було. Виникає серйозна багатоаспектна проблема вибору стратегії впровадження комп'ютера в навчання, яка дозволила б використовувати всі його переваги і уникнути втрат, що впливають на якість педагогічного процесу і зачіпають розвиток основних сфер діяльності людини. Тому перш ніж приступити до проектування навчального процесу з використанням

комп'ютера, викладач повинен знати методику навчання. Отже, правомірно ставити питання про нову технологію навчання, яка давала б переваги, що компенсують витрати на придбання ЕОМ і на оволодіння навичками роботи з нею. Для цього потрібен пошук принципово нових перспективних рішень використання комп'ютера як ефективного засобу навчання.

Мета роботи висвітлення проблематики застосування обчислювальної техніки в навчальному процесі з довузівської підготовки.

Викладання основного матеріалу.

Розглянемо сполучуваність комп'ютера зі змістом, формами і методами навчання. Досвід вітчизняної вищої та середньої школи, як і досвід зарубіжної школи, показує, що для застосування комп'ютера в будь-якому предметі практично немає обмежень. Але зміст комп'ютерного заняття має обов'язково включати дані про способи аналізу умов задачі, про пошуки способу її вирішення, про способи контролю за правильністю рішення. Тобто в зміст необхідно включати дані про всі типи рефлексії - інтелектуальну, особистісну та міжособистісну: враховувати, як учні розуміють логіку комп'ютерного навчання, зміст вимог і пр.

Застосування комп'ютера в системі довузівської підготовки повинно враховувати сформовані форми навчання. Сучасні форми навчання незалежно від типу школи мають наступну інваріантну структуру етапів:

- актуалізація опорних знань і способів дій;
- формування нових понять і способів дій;
- застосування знань, формування вмінь.

На етапі актуалізації комп'ютер може заповнити відсутні в учнів знання незалежно від того, з якої причини вони у нього відсутні, допоможе йому згадати необхідні опорні знання і способи дій. Викладач при цьому може отримати інформацію про рівень актуалізації знань всіх учнів. Все це створює певні передумови успіху навчання на інших етапах.

На етапі застосування, комп'ютерне навчання може повністю погрузити учнів у самостійну діяльність.

Наведена вище структура заняття носить назву дидактичної структури. Поряд з нею існує психологічна структура заняття:

- управління увагою учнів на занятті: включення їх в діяльність на початку уроку, організація уваги при зміні діяльності, підтримка мимовільної та довільної уваги протягом необхідного часу.

- розкриття змісту майбутньої діяльності: кожному учню самому потрібно усвідомити сенс майбутньої діяльності. Тільки тоді у нього виникне бажання щось робити, тільки тоді він включиться в активну діяльність. Для цього учень повинен отримати інформацію про предмет, що дозволяє йому ясно уявити, які знання йому треба засвоїти, якими способами опанувати, що необхідно робити і чому це необхідно.

- актуалізація мотиваційних станів: учень під впливом педагогічних впливів усвідомлює свої спонування і діє, спонукуваний значущим в даній ситуації мотивом.

- спільне з учнями ціле покладання: формулювання проблеми, цілей майбутньої діяльності.

6. Загальні питання вищої освіти

- формування системи навчальних дій (планування, орієнтування в діяльності, виконавські).

- формування способів контролю за своїми діями.

- формування самооцінки, ставлення до процесу і результату діяльності.

Також, модель комп'ютерного заняття як дидактична система включає номенклатуру цілей навчання знанням і вмінням, цілей розвитку основних сфер діяльності людини, цілей формування навчальної діяльності; характеристику змісту навчального матеріалу, критерії його відбору для створення програмних педагогічних засобів, зв'язку програмного матеріалу з іншим змістом заняття; характеристику дидактичної структури заняття; його мотиваційне забезпечення; вказівки на форми зв'язку діяльності викладача та застосування комп'ютера і пов'язане з ними поєднання методів навчання. Педагогічна ефективність комп'ютерного заняття залежить від ряду вищезгаданих факторів і від того, наскільки реалізований задум, представлений в його моделі.

Висновки

Таким чином, модель комп'ютерного заняття повинна бути багатогранною, або полі функціональною. Формувати не тільки знання, але й розвивати учнів, залучати їх до сфери різнобічної психічної діяльності. На цій основі відбувається розвиток інтелекту, мотивації, волі та ін. Тому модель комп'ютерного заняття повинна бути також процесуальною. Процес - це не тільки зміна, але і ряд спадкоємних стадій розвитку, які відповідають етапам комп'ютерного навчання. Модель повинна також відповідати критеріям суперечливості і проблемності, варіативності і гнучкості.

Література:

1. Беліков, В.А. Професійна освіта. Методологія діяльності [Текст] / В.А.Беліков, А.С.Валеев та ін - М.: Владос, 2009. - 334 с.

2. Третьяков, П.І. Адаптивне управління педагогічними системами [Текст] / П.І.Третьяков та ін. - М.: Видавничий центр «Академія», 2003. - 368 с.

Прокопенко В.І., Шаповал В.А.
ДВНЗ “Національний гірничий університет”

ПОТРЕБИ СУБ'ЄКТІВ РИНКУ ПРАЦІ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТІВ

Анотація. Проаналізовані проблеми та наукові підходи до впровадження інноваційної моделі розвитку університетів. Визначена роль стратегічного управління освітнім закладом, спрямованого на потреби суб'єктів ринку праці.

Аннотация. Проанализированы проблемы и научные подходы к внедрению инновационной модели развития университетов. Определена роль стратегического управления образовательным учреждением, ориентированного на нужды субъектов рынка труда.

Annotation. The problems and scientific approaches to the implementation of an innovative model of universities. The role of strategic management of an educational institution aimed at the needs of the labor market.

Актуальність. Інноваційна діяльність стає більш зорієнтованою не на масового споживача, а на окремих індивідів та їх специфічні потреби. Відбувається переоцінка людського фактору, зростає роль творчих особистостей як утворювачів корпоративних культур конкурентоспроможних підприємств. Світовий досвід доводить, що розвиток університетів в моделі "освітні послуги – споживач – ринок праці" пов'язується з оновленням механізмів інтеграції зацікавлених суб'єктів. Інноваційна активність вищих навчальних закладів в сфері викладацьких та науково-дослідницьких функцій має супроводжуватись налагодженням зв'язків з існуючими та потенційними споживачами, партнерами та обов'язковими змінами в системі організації внутрішніх процесів, забезпечення їх необхідними матеріальними та фінансовими ресурсами.

Критичний аналіз досліджень. Інноваційним технологіям навчання присвячено багато досліджень, зокрема: А.С. Нісімчука, М.І. Поночовного (інноваційні технології в навчально-виховному процесі вишу як концептуальна основа підготовки спеціаліста); С.Ю. Мариньчак (аналіз ефективності інноваційних підходів у системі вищої освіти); Д.Ф.Крюкової (проблема пошуку принципів побудови інноваційних технологій); В.К. Маригодова (комплекс інноваційних технологій у формуванні професійно-творчої особистості фахівця); І.Н.Авдєєвої, Л.М. Гури (аспекти організаційного та методичного забезпечення педагогічних інновацій). В цілому, пошук теоретичних та практичних рішень в сфері інноваційності інструментарію освітньої діяльності є достатньо активним. Проте, потребують подальшого дослідження механізми переходу освітніх закладів від поточних до майбутніх (інноваційних) моделей функціонування в умовах ринкових відносин та економіки знань.

Мета роботи полягає у визначенні кола провідних проблем та шляхів удосконалення концептуальних підходів до впровадження інноваційної моделі розвитку освітніх організацій.

Виклад основного матеріалу. Науковці зазначають, що інноваційні процеси, розширення практики їх реалізації є пріоритетною метою розвитку сучасної освіти. Традиційне навчання носить переважно репродуктивний характер, а освітні заклади вважаються найбільш інертними соціальними інститутами з рисами конвеєрного типу організації праці. Доцільним буде нагадати, що до типів навчання відносять "підтримуюче навчання" та "інноваційне навчання", які сприяють формуванню традиційних поглядів особи або її активної позиції стосовно нових проблем людини та суспільства. Враховуючи сучасні проблеми фінансування освітнього закладу, провідною ціллю його функціонування має залишатись задоволення потреб суспільства в знаннях (вміннях, навичках). Тобто, вирішення економічних завдань не повинно пригнічувати важливість спрямованості діяльності університету на розвиток особистості з активною громадською позицією. За Кузьміновим Я.І. [1], місія вузу полягає в максимальному сприянні творчій самореалізації

6. Загальні питання вищої освіти

викладачів, наукових співробітників, студентів та аспірантів. Таким чином, місія враховує цілі окремих зацікавлених груп, які разом становлять та розвивають інтелектуальний потенціал університету, формують його конкурентоздатність та інноваційність.

В ринковій економіці важливим є фінансове забезпечення діяльності, що вимагає від навчальних закладів активного пошуку абітурієнтів. На думку Артюхіної М. [2], в основу процесу формування нового контингенту студентів має бути покладений соціальний потенціал закладу як результат працевлаштування випускників, пов'язаний з якістю освіти. Цей соціально-економічний потенціал відбиває здатність виробляти освітні і наукові продукти відповідної якості, кількості й асортименту, з метою задоволення існуючих і перспективних соціальних потреб у відтворенні інтелектуального капіталу країни.

Слід погодитись з Мальцевою Г.І. про недостатність методичних напрацювань в сфері стратегічного управління університетами [3]. Необхідною умовою для виживання університету в умовах високої конкуренції за контингент студентів є модель, яка потребує розвитку лідерства та інновацій не лише в навчальному процесі та дослідженнях, а також в управлінні навчальним закладом. Проте, зазначимо, що переслідуючи мету виживання, зменшується статус інших цілей освітніх закладів. Істотною перешкодою поширенню інноваційних цінностей в освітньому закладі стає невідповідність його корпоративної культури поставленим цілям, що унеможливорює швидке та ефективно вирішення актуальних завдань.

Подібні проблеми досліджує Альгіна М.В. [4], яка наголошує на індивідуальності стратегічного планування університетів щодо політики впливу на абітурієнтів. Однак, збалансований розвиток університету також повинен передбачати формування достатніх внутрішніх можливостей (фінанси, мотивація, бізнес-процеси) для задоволення потреб споживачів (студенти, роботодавці, держава). Задоволеність студенту визначається багатьма чинниками, а саме: внутрішнім кліматом взаємин з університетом; інфраструктурою, можливостями самостійного розвитку та виробничої підготовки; змістом та переліком дисциплін тощо. Оцінка цих складових студентом залежить від його особистих якостей та характеристик, рівня знань та мотивацій. Задоволеність інших споживачів університету – роботодавців – залежить від компетентності випускників, спрямованості дослідницьких робіт на вирішення прикладних завдань та наявністю додаткових спеціалізованих курсів для підвищення професійного рівня персоналу підприємства.

Отже, вирішення потребує завдання ефективного управління стратегічною ініціативою, за джерелами її походження (керівництво університету або структурний підрозділ), повноваженнями здійснення процесів, можливістю реалізації проектів в умовах існуючих бюрократичних процесів та протиріччя

внутрішніх інтересів. З питань поширення стратегічного менеджменту у вищій освіті Деревнина А.Ю. [5] відзначає, що в структурі інноваційних університетів може бути сформований додатковий контур стратегічного управління, який складається з підсистем:

підсистеми вищого управління;

підсистеми управління розвитком та адаптацією (служби стратегічного планування; служби взаємодії зі зовнішнім середовищем; інформаційно-аналітичні служби тощо).

Таким чином, в більшості досліджень йдеться про управлінські інновації в університеті, які стосуються реорганізацію структури освітнього закладу, передбачатимуть реальний перерозподіл функцій, повноважень, відповідальності та ресурсів, на відміну від механічного утворення, відокремлення/злиття підрозділів, їх ребрендингу.

Висновки. Освітні заклади відграють найважливішу роль в формуванні та розвитку суспільства. Рівень отриманих у вищому навчальному закладі знань обумовлює конкурентоспроможність особи на ринку праці та в самостійній підприємницькій діяльності. Інноваційну модель відрізняє її гнучкість та творчий підхід, висока ймовірність змін форм організації бізнес-процесів. Передусім, це стосується пошук альтернативних варіантів управлінських рішень, на підставі аналізу інформації, отриманої при спілкуванні з потенційними споживачами, оцінки функціональних та ресурсних можливостей освітньої організації з впровадження запланованих змін. Тому, зміст інноваційного розвитку освітньої організації визначається в процесі відкритої дискусії з зацікавленими сторонами, а не лише з власного бачення та можливостей здійснення освітянської діяльності.

Література:

1. Кузьминов Я.И. Высшая школа экономики: миссия и механизмы ее реализации // Университетское управление: практика и анализ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hse.ru/data/955/784/1228/hsemission.pdf>.
2. Артюхіна М. Економіко-математична модель відтворення соціально-економічного потенціалу вищої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2009_640/02.pdf.
3. Мальцева Г. И. Стратегическое управление университетом // Владивостокский государственный университет экономики и сервиса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecsocman.hse.ru/data/057/094/1217/15-23.pdf>.
4. Альгина М.В. Управление сбалансированным развитием в техническом вузе // Университетское управление: практика и анализ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umj.ru/index.php/files/download/162/>.
5. Деревнина А.Ю. Проектирование организационной структуры университета на основе модели жизнеспособной системы // Университетское управление: практика и анализ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecsocman.hse.ru/data/2010/12/06/1214828378/2007-1-5.pdf>.

Салов В.О.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

РОЗГЛЯД НАВЧАЛЬНИХ КНИГ ЩОДО НАДАННЯ ГРИФІВ

Одним із вагомих показників діяльності університету, що беззаперечно свідчить і про науковий потенціал, і про освітню спроможність, і про пріоритетний імідж навчального закладу у цілому, є показник кількості навчальних книг з грифом МОН України.

Для отримання такого грифу автор має дотриматись певних вимог, визначених наказом МОН. № 588 від 27.06.2008 р (разом зі змінами до Наказу №11 від 10.01.2009 р.) «Щодо видання навчальної літератури для вищої школи».

Але поза увагою лишаються деякі заходи з підготовки рукописів навчальних книг, що претендують на гриф Міністерства.

Науково-методичним центром ДВНЗ «НГУ» використовуються такі додаткові заходи.

1. Зовнішнє рецензування рукопису

Відредагований рукопис офіційно подається на рецензування двом–трьом фахівцям. З метою об'єктивного оцінювання розроблено Пам'ятку для аналізу навчальної літератури через висвітлення наступних питань.

Відповідність загальним вимогам до навчальної літератури:

підпорядкованість програмі дисципліни та стандартам вищої освіти;

відповідність сучасним досягненням науки, техніки, культури, суспільного життя; наступність та відповідність віковим особливостям студентів;

регламентованість обсягу відповідно до наданих кредитів на викладання дисципліни;

переваги змісту порівняно з виданнями на ідентичну тему.

Реалізація сучасних тенденцій розвитку вищої освіти:

наявність діагностично (можливість перевірки) поставлених навчальних цілей;

рівень спрямованості рукопису на формування та розвиток загальнонавчальних, дисциплінарних і професійних компетенцій студентів.

Рівень дидактичного опрацювання:

аналіз повноти і якості дидактичного апарату; реалізація послідовності й системності викладу та структурованість навчального матеріалу;

дидактичне опрацювання тексту (добір адекватного навчального матеріалу та його подача у вигляді, що забезпечує засвоєння з максимальною швидкістю при певних організаційних формах і технічних засобах навчання);

ступінь повноти довідково-супровідного апарату.

Досконалість мови та ілюстрацій:

ступінь використання загальноприйнятої термінології, норм, правил, стандартів тощо; точність визначень і формулювань;

відповідність позначень величин, визначень і понять, прийнятим у навчальній літературі;

спрямованість на сприйняття та розуміння матеріалу через доступність, точність та ясність мови, мовну правильність, чистоту мови, використання правильних лексичних, граматичних, орфоепічних, стилістичних, фразеологічних норм, тощо;

впливу на естетичне виховання студентів; загальна оцінка літературного стилю викладу матеріалу та якості ілюстративного матеріалу.

Сприяння ефективності самостійної роботи:

формування умінь та навичок самостійно вчитись завдяки визначенню технологій навчальної діяльності (самоорганізація, планування, рефлексія, самооцінка);

сприяння проблемному навчанню, активізації на самостійний пошук, на навчально-творчу діяльність;

наявність контрольних завдань для розширення виконавчого етапу пізнавальної діяльності студента; наявність прикладів вирішення контрольних завдань;

загальна оцінка ефективності використання книги для самостійної роботи студентів.

Придатність до оцінювання студентів:

поділ навчального матеріалу на модулі, що підпорядковані певним навчальним цілям з обов'язковою оцінкою ступеню їх засвоєння;

наявність модулів динамічного спрямування як обов'язкових складників;

ступінь застосовування навчальних цілей як основи для формування контрольних завдань;

наявність чіткого формулювання очікуваних навчальних результатів, стратегічна інформативність, наявність методів та критеріїв оцінювання студентів щодо досягнення запланованих навчальних результатів;

наявність узагальнених еталонів рішень та прикладів вирішення контрольних завдань.

Зауваження та висновки мають містити посторінкові зауваження та висновки про якість рукопису в цілому. У висновках рецензії на рукопис має бути один з чотирьох варіантів рекомендацій (про видання в представленому вигляді, необхідність доробки, переробки або про недоцільність видання).

Якщо рукопис, на думку рецензента, не містить значних недоліків, а зазначені можуть бути усунені при доробці, то в заключній частині рецензії надається висновок про доцільність видання. Висновок про недоцільність видання повинен містити вагомні зауваження. Рукописи, що одержали суперечливі рецензії направляються на додаткове рецензування.

2. Коректування рукопису авторами

Рукопис коректується автором з урахуванням зауважень рецензентів. Автор формує відповіді на всі зауваження рецензентів з поясненнями до змін у тексті рукопису.

3. Подання рукопису фаховому редактору

6. Загальні питання вищої освіти

Повністю підготовлений до друку рукопис навчальної книги подається фаховому редактору, який призначається редакційною радою, для підготовки висновку. У висновку дається оцінка якості рукопису, його відповідність навчальній програмі, встановлюється ступінь актуальності та оригінальності навчальної книги.

4. Розгляд рукопису вченою радою на предмет отримання грифу

За умови наявності витягу із протоколу засідання редакційної ради, рецензій на рукопис та висновку фахового редактора вчена рада приймає рішення про клопотання про надання навчальній книзі відповідного грифу.

5. Комплектація матеріалів на отримання грифу

При позитивному рішенні вченої ради університет звертається з листом-клопотанням стосовно проведення незалежної експертизи до МОН України.

Для одержання грифів вищі навчальні заклади подають до Міністерства: попередньо відредагований рукопис, підготовлений державною мовою; лист-клопотання, у якому подають: повну назву навчальної книги, прізвище, ім'я, по батькові автора (авторів), вид та адресацію навчального видання, відповідність освітньо-професійній програмі із зазначенням дисципліни, для вивчення якої буде застосовуватись видання, джерела фінансування видання книги;

зовнішні рецензії двох – трьох фахівців з відповідями автора (авторів) на зауваження рецензентів;

витяг з протоколу засідання вченої ради;

програма дисципліни, навчальний план (засвідчені копії); висновок фахового редактора;

відомості про авторів;

обґрунтування доцільності видання навчальної книги.

Ці заходи адаптовані до чинних вимог Міністерства щодо надання грифів. Але практика свідчить про протиріччя, що вадять якості навчальної літератури, затягування термінів розгляду рукописів на предмет надання грифів.

Деякі пропозиції:

Міністерство має оприлюднити офіційні вимоги до процедури рецензування та змісту рецензій;

вищий навчальний заклад, де працюють автори, повинен офіційно звернутись до комісії за відповідною галуззю знань Науково-методичної ради Міністерства на предмет призначення рецензентів. Рекомендації щодо надання навчальним книгам відповідних грифів має надаватись президією комісії на підставі висновків рецензентів. Протокол розгляду надаватиметься до Міністерства разом з іншими документами;

Міністерство має право надати рукопис навчальної книги на додаткову незалежну експертизу;

грифи Міністерства мають надаватись виключно навчальним книгам з нормативних дисциплін, обов'язкових для усіх вищих навчальних закладів. Навчальним книгам, що є інформаційним забезпеченням вибіркових дисциплін, програми яких є стандартом певного навчального закладу, гриф Міністерства зайвий – достатньо грифу навчального закладу або комісії за відповідною галуззю знань Науково-методичної ради Міністерства.

Складановська М.Г.

ДВНЗ "Придніпровська державна академія будівництва та архітектури"

Прокоф'єва К.А.

ДВНЗ "Національна металургійна академія України"

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ І ЯКІСТЬ НАВЧАННЯ

Неефективність екстенсивного економічного розвитку і значення людського фактору в управлінні виробництвом і якістю продукції вже визнано фахівцями. Але, зв'язок стилю педагогічного спілкування і методики викладання з результатом навчання усвідомлюється ще не всіма учасниками педагогічного процесу. Отже, наукове обґрунтування впливу стилю педагогічного спілкування і викладання на якість навчання є актуальною проблемою сьогодення.

Мета статті: проаналізувати особливості впливу стилю педагогічного спілкування на мотивацію учіння, активність студента та якість навчання.

Взаємозв'язок психологічної атмосфери під час аудиторних занять, позааудиторних форм спілкування і ефективності навчальної діяльності студента, можливості розвитку його особистості є актуальною психолого-педагогічною проблемою. Травмуючі стресогенні ситуації можуть зруйнувати соціальну адаптацію студента, знизити його інтелектуальні можливості, спровокувати девіантну поведінку або замкненість студента.

Стан психічної напруги має сильний вплив на продуктивність діяльності людини. Саме тому наша мета – створити умови, найбільш сприятливі для розкриття творчого потенціалу студента, для можливості реалізувати свою здатність до навчання.

При помірно вираженому стані психічної напруги має місце мобілізація психічної діяльності, підвищення активності, зростання ефективності окремих властивостей уваги, продуктивності логічного мислення, об'єму короткочасного запам'ятовування.

При сильно вираженому стані психічної напруги мають місце дезорганізація психічної діяльності, скарги на дискомфорт з боку серцево-судинної системи, негативний емоційний фон, відчуття тривоги, очікування провалу, зниження функцій уваги, пам'яті, мислення, тобто зниження здатності до продуктивної розумової діяльності.

Запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП) реформує головну стресогенну ситуацію студентського життя – сесію. Здача модульних контрольних робіт протягом усієї чверті має, по-перше, організуючу і стимулюючу дію, формуючи мотивацію до систематичної роботи, а, по-друге, знижує ступінь психічної напруги у

6. Загальні питання вищої освіти

більшості студентів до помірного. Ситуація здачі модульних робіт стає стресором меншого ступеню екстремальності, отже вступає в дію суб'єктивний фактор оцінювання ситуації. Вектор можливості психологічного розвантаження студента виявляється співспрямованим з вектором самоорганізації регулярної самостійної роботи, можливості виявити свої здібності і здатності в процесі роботи впродовж чверті (семестру).

Інші стресори і стресогенні ситуації можливі в процесі адаптації першокурсника: це несформованість в середній школі базових інтелектуальних умінь і, як наслідок, нездатність студента сприймати лекцію, осмислити інформацію, конспектувати, працювати з навчальною книгою, каталогами бібліотеки, реферувати статті, вибирати основні ідеї, робити висновки. Тому знову хочу підкреслити думку: якщо ми хочемо мати студента, здатного до навчання у вищому навчальному закладі, маємо навчити його способам і засобам інтелектуальної праці, допомогти тим, хто має мотивацію до навчання, але не має ще можливості самоорганізації і самоосвіти. Ускладнення в цьому мають місце тому, що формування цих умінь – суто індивідуальна справа, і вимагає допомоги з боку психолога, викладача, куратора.

І, нарешті, різноманітні стресори – це конфліктні ситуації між студентом і викладачем, студентом та однокурсниками. Більшість з цих стресогенних ситуацій розв'язуються при впровадженні нового типу відносин між викладачем і студентом в педагогічному спілкуванні – суб'єкт-суб'єктних відносин. Хоча навряд чи можна назвати новим типом для вітчизняної педагогіки такі відносини. Кращим представникам вітчизняної вищої школи завжди були притаманні повага до студента, до його думок і потенційних творчих можливостей. В останнє десятиріччя науково обґрунтовано й підтверджено результатами психолого-педагогічних досліджень, що стратегія співпраці суб'єктів педагогічного процесу є профілактикою численних конфліктних ситуацій. Тільки при участі в інтерактивних формах роботи під час аудиторних занять, студент стає суб'єктом пізнавальної діяльності, а не тільки об'єктом впливу дидактичних засобів, що впроваджує викладач. Фізична присутність не тотожна участі в діяльності під час аудиторних занять. Альтернатива традиційним способам навчання – особистісно-діяльнісний підхід до організації навчання, вибору змісту, форм і методів проведення занять, активізація пізнавальної діяльності студента. Основи особистісно-діяльнісного підходу було закладено роботами Л.С.Виготського, О.М.Леонтева, С.Л.Рубінштейна, Б.Г.Ананьєва. Особистість вони розглядали як суб'єкт діяльності, що формує себе в діяльності і спілкуванні і сама визначає характер цієї діяльності і спілкування.

В центрі процесу навчання знаходиться сам студент – його мотиви, цілі, психологічні особливості. Через зміст і форму учбових завдань, стиль педагогічного спілкування ми маємо максимально враховувати індивідуально-

психологічні, вікові, гендерні, національні, статусно-соціальні особливості студента, зважити на подальший розвиток його пізнавальних процесів, особистісних властивостей діяльнісних характеристик.

В дидактичному плані цьому типу відносин відповідає проблемне викладання з різними підходами до розв'язання проблем, відмова від обов'язкової "чорно-білої" логіки і єдиної вірної відповіді для будь-якої ситуації. В процесі співпраці суб'єкти освітнього процесу формують модель своєї подальшої роботи, ієрархію мотивів, студент визначає особистісний сенс своєї діяльності, особистісне відношення до одержаної інформації (і тільки тоді інформація може стати власним знанням). Основні форми навчальної співпраці – дискусія, обговорення, евристична бесіда, круглий стіл.

В особистісному плані суб'єкт-суб'єктні відносини стимулюють зацікавленість до індивідуальності студента і викладача, своєрідності особистості і спілкування на основі спільних інтересів. Способом впливу в процесі спілкування переважно стає переконання, коли один з суб'єктів педагогічного процесу наводить факти, аргументи, які може оцінити співрозмовник і, можливо, змінить свою точку зору. Цей спосіб, на відміну від тиску, навіювання, виявляє можливості інтелекту співрозмовників.

Психологічний контакт виникає в результаті спільності психічного стану суб'єктів педагогічного процесу, що викликана їх взаєморозумінням, зацікавленістю і довірою.

Вкрай необхідні антистресові тренінги, де молода людина набуває навичок "антистресової поведінки", релаксації, "антистресового світогляду", саморегуляції. Ці тренінги, а також індивідуальні консультації, має проводити професійний психолог в межах роботи психологічної служби ВНЗ. Поєднання тривожності з підвищеною інтровертованістю підвищує небезпечність індивідуальної реакції на стресор, ускладнюють можливості самостійного виходу зі стресового стану. Отже, наше завдання – створення таких міжособистісних взаємин, які б не тільки не становили загрозу психічному здоров'ю, а й сприяли б оздоровленню особистості.

Звичайно, конфлікти або непорозуміння можуть виникати при будь-якому стилі спілкування за умови недостатньої інформації про вимоги викладача, критерії оцінювання; за умови недостатнього вербального спілкування студента з викладачем (відсутність практичних занять, відсутність студента на лекціях, консультаціях) і звідти створення невірної образу викладача або студента, (особливо при виражених акцентуаціях характеру). Але при суб'єкт-суб'єктному спілкуванні непорозуміння розв'язуються на рівні роз'яснення справедливих вимог з урахуванням особливостей емоційного стану студента або його індивідуальних ускладнень. Запропонована допомога викладача майже завжди "роззброює" холерика, дає надію меланхоліку, підтримку й розуміння – флегматику. Цікаву інформацію для викладача дає запропоноване ним анонімне

6. Загальні питання вищої освіти

анкетування студентів після закінчення курсу, в якому слухачі мають визначити плюси і мінуси Вашого стилю педагогічного спілкування.

Висновки. Підсумуємо складові взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що сприяють гуманізації відносин "викладач-студент":

Взаємоповага, визначення і дотримання прав і обов'язків як студента, так і викладача;

Створення сприятливої обстановки для творчого розвитку особистості кожного з суб'єктів педагогічного процесу;

Стимулювання самостійної роботи та ініціативи студента;

Впровадження активних, інтерактивних форм і методів організації занять;

Особистісно-діяльнісний підхід в конструюванні змісту дисципліни, форм і методів проведення занять;

Відмова від тиску як способу впливу в процесі спілкування, від авторитарного стилю керівництва;

Підтримка творчих спроб кожного студента, зацікавленість в його розвитку;

Особистісно-орієнтований підхід в організації навчально-виховного процесу, що спрямований саме на розвиток особистості кожного студента;

Формування духу корпоративності, колегіальності, професійної спільності педагогів і студентів, захопленості наукою;

Включення студентів в дослідницьку роботу, конференції, виступи в пресі;

Створення форм сумісного спілкування, неофіційних контактів.

Звичайно, інноваційне навчання не гарантує високої ефективності для всіх без винятку студентів. Навіть за умови високого професіоналізму викладача лекційна аудиторія буде неоднорідною: різна "зона найближчого розвитку" і "зона актуального розвитку" студентів, різний рівень розвитку базових інтелектуальних дій і розумових операцій, різний рівень мотивації. Одному потрібна більш детальна консультація, іншому – вербальне спілкування з викладачем. Але ми можемо створити психологічні й дидактичні умови, найбільш сприятливі для розвитку особистості студента, мотивації його подальшого учіння і самостійної роботи. Оптимізація цих умов і є найпершим завданням створення інноваційних освітніх технологій.

Література:

1. Лобанов А.П. Психологические основы организации контроля качества высшего образования // Высшая школа: проблемы и перспективы: Материалы 7-й Международной научно-методической конференции. 1-2 ноября 2005. – Минск: РИВШ, 2005.

2. Салов В.А. Некоторые особенности высшего образования Украины // Высшая школа: проблемы и перспективы: Материалы 7-й Международной научно-методической конференции. 1-2 ноября 2005. – Минск: РИВШ, 2005.

3. Салов В.О. Основы педагогики вищої школи: Навчальний посібник. – Д.: НГУ, 2003.

4. Складановская М.Г. К вопросу о психологизации образования и месте психолого-педагогических дисциплин в системе подготовки специалиста высшей школы // Традиції та інновації викладання гуманітарних дисциплін у вищій школі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 27-28 травня 2004. – Дніпропетровськ, НГУ, 2004.

5. Складановська М.Г. Інноваційне навчання: активізація пізнавальної діяльності студентів: навч. посібник. Видання друге, доповнене. – Д., 2012

Тарасова Н.Ю.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ» В ТЕХНІЧНОМУ ВУЗІ: ТОЧКИ БІФУРКАЦІЇ

Анотація. Аналізуються методологічні та методичні проблеми викладання у технічному вищому навчальному закладі нормативної дисципліни «Історії української культури»

Аннотация. Анализируются методологические и методические проблемы преподавания в техническом высшем учебном заведении нормативной дисциплины «История украинской культуры»

Annotation. Methodologic and strategic problems of the teaching «The history of the Ukrainian culture» analysis in this article .

Третій рік в якості нормативної дисципліни студентам усіх технічних та гуманітарних спеціальностей ДВНЗ «Гірничий університет» ми викладаємо «Історію української культури». І знову намагаємося подолати ті проблеми, які супроводжують читання матеріалу, що мав би викликати щире зацікавлення у сьогоденної молоді - інтелектуально розвиненої, з реалістичним світорозумінням, активно зануреної в пізнання мов міжнародного спілкування, озброєної справжнім комунікативним даром до інформаційних контактів за різноманітними інтересами з представниками найвіддалених куточків світу.

Самий по собі предмет інтересний, але непростий, внаслідок невирішеності проблем, яких ми і торкнемося зараз. Тому виходячи на аудиторію, часом відчуваєш міцну хвилю спротиву небайдужої студентської душі своїм педагогічним намаганням спрямувати їх свідомість в потік ключових вітчизняних культурних подій, неповторних подробиць духовного розвитку в специфічному історичному й оригінальному соціально-політичному контексті, в динамічному міжкультурному діалозі чи запеклій боротьбі наших предків та сучасних українців з різними етносами, які перебували з добрими й ворожими намірами на українських землях.

Наша невдоволеність пізнавальними очікуваннями від лекційної ситуації і простимулювала дискурс декотрих закладених в змістовності курсу методичних та методологічних суперечностей. Відправна теза в цьому - з'ясування причин гальмування бажання у незначній в процентному відношенні, але все ж існуючій, частини студентів непримусово, зацікавлено поринути в світ української культури. Що ж пригашує в них імпульсивний потяг творчо, не догматично, не компліуючи, а продуктивно й самостійно дослідити ту чи іншу сторінку вияву духовного генію українського народу?

Роздуми на дану тему навели на деякі критичні міркування. По-перше, мабуть, заважають згадки сьогоденних студентів про шкільний досвід опанування українською літературою й мовою, пов'язані з нав'язуванням численних стереотипів мислення і штампів мовлення про творчість видатних мислителів, художників, поетів. Альтернативою цього в курсі «Історії української культури», на наш погляд, має стати живе розкриття людської і

6. Загальні питання вищої освіти

творчої особистості того чи іншого видатного українського митця, релігійного діяча, науковця (від Ярослава Мудрого й Костянтина Острозького до Мазепи, Шевченка, Українки, Яворницького, Винниченка, Малевича, Довженка, інших). Воно мусить здійснюватися – і цієї методичної складової дійсно бракує на сьогодні в викладанні гуманітарних предметів- засобами документальних доказів та зверненням до різноманітних першоджерел. Адже це той необхідний живий текстологічний матеріал, що розкриває життя легендарних діячів української культури з усіма персональними перемогами й негараздами, трагічними внутрішніми суперечностями, часом політичними помилками й недалекоглядністю, чи навпаки, новітніми, нестандартними творчими рішеннями, особистими ліричними відступами й оригінальними досягненнями. Тільки відкинувши запропоновану ще з радянських часів й широко розвинену в 90-ті беззмістовну «політагітацію» засобами словесної гри, оздобленої трафаретами знеособлення і світоглядної відсталості на кшталт «революціонер-демократ», «буржуазний націоналіст», «борець за національну самосвідомість», «син українського народу» тощо, можна сформувати справжню духовну потребу в пізнанні людської суті тих чи інших знакових постатей вітчизняної культури, повагу до їх особистого внеску у світову скарбницю.

По-друге, студентське сприйняття «Історії української культури» ускладнює шкільний, помножений на вузівський, досвід достатньої політичної наснаженості процесу оволодіння історією України. Підтверджуючи думку про невичерпність історичної наративу – того суб'єктивного бачення історичних подій, всупереч суворим твердженням щодо об'єктивності історичної оповіді, культурологічний предмет успадкував багато дискусійних питань, в яких історики досі не дішли консенсусу. Звідси - різність поглядів на розуміння соціально-політичних детермінант визначальних періодів становлення української культури. Внаслідок цього викладач, а разом з ним і студент, опиняється перед світоглядним вибором - на яку позицію стати у вивченні більшості тем? І справді, як ставитись до тлумачень Ю.Шиловим ведичних коренів Трипільської культури або арійської версії Т.Каляндрука щодо генези бойових мистецтв козацьких «лицарів духу»? Чи повністю переконує застосування «теорії споконвічності» Грушевського до Мізинської культури, якщо згадати про спільність архетипів мислення людини загальноєвропейського культурного ареалу 16 тисячоліття до нашої ери? Подібні питання, в розкритті яких проглядають інколи неприховані політичні амбіції авторів посібників, історичних монографій та культурологічних нарисів, містить майже кожна з тем. Вони торкаються давньої української культури, ала найбільше таких «зон біфуркації» виникає під час вивчення культури ХХ століття. Чому б не читати всі названі теми, намагаючись налаштувати лекційний дискурс на той об'єктивно-науковий тонус, який орієнтує в розкритті специфіки культури Давнього Єгипту, античних Греції з Римом або західноєвропейської культури постмодерних часів? Тоді об'єктивно-аналітичними методами може й подолається спокуса міфологізації й ідеалістичної суб'єктивізації розвитку української культури, якої вдаються навіть

талановиті сучасні мислителі, історики, літератори. І завдяки цьому романтична постать Шевченка увійде в духовний простір молодої людини геніальним мислителем, надзвичайно талановитим художником, майстром символізації трагізму сучасної йому дійсності засобами української демонології. А не тією невротичною постаттю, що ненавидила місто свого живописно-академічного формування – Санкт-Петербург, якою постає Шевченко з надзвичайно суб'єктивного нарису в «Шевченковому міфі України» О.Забужко чи ще більш нарратизованих публікацій О.Бузини. Отже, єдиний вихід - вважати визначальними у викладанні «Історії української культури» світоглядні позиції й аналітичні наукові підходи, які дадуть розуміння усіх складових національного соціокультурного процесу з філософських позицій. Тому предмет має викладатися, передусім, на філософських кафедрах. Бо лише впровадження до розкриття будь-якого культурного феномену аналізу протилежних точок зору з діалектичним зняттям протиріч думок, доповнення його аксіологічним та прогностичним поглядами, відкриває перспективу осмислення минулого культури в реальності, відкритої для майбутнього. І тільки тоді ми зможемо сподіватися на вільне, не наперед визначене кимось, а відкрите в щирості тлумачення, поза усякими політичними наголосами, шанобливе ставлення студентів до вистражданої в тяжких обставинах, дещо ірраціонально-загадкової, але експресивної й відвертої в своєму громадянському пафосі історії української культури.

Фесенко О.С.

Дніпропетровський педагогічний коледж Дніпропетровського національного університету імені
Олеся Гончара

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З БІОЛОГІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Цель – определение приоритета проблемной лекции в рамках интерактивных технологий; повышение уровня обучаемости на лекции и Научная новизна заключается в том, что впервые предложены методологию-алгоритм подготовки и проведения лекционного занятия с использованием интерактивных технологий на основе определения требований к последней.

Получены следующие результаты:

теоретические – проведен критический анализ научных исследований по вопросу эффективности использования разных моделей обучения в высшей школе;

методологические - определены и обоснованы:

- требования к интерактивным технологиям обучения на лекциях;

6. Загальні питання вищої освіти

- алгоритм работы со студентами во время подготовки к лекционному занятию (на примере темы «Биотехнология»);

- методологию проведения лекционного занятия с использованием интерактивных технологий (на примере темы «Биотехнология»).

Использовались следующие методы:

Практическая значимость – заключается в:

- возможности использования выработанных алгоритмов во время подготовки и проведения лекций по любой дисциплине;

- повышении уровня обучаемости студентов на лекции и оптимизация параметров качества усвоения нового материала путем создания обратной связи и исполнительского этапа со студентами оптимизация параметров качества усвоения нового материала путем создания обратной связи и исполнительского этапа со студентами.

Ключевые слова: Модели обучения, проблемная лекция, интерактивные технологии; методология-алгоритм подготовки и проведения лекционного занятия, навчальна спроможність лекції, обратная связь

Abstract. The objective of the work is to define the priority of a problem lecture in terms of interactive techniques, increase the educational capacity of a lecture and optimize new information teaching quality parameters through establishing feedback from students and introducing an executive stage of work with them.

The scientific novelty lies in the fact that it is the first time methodology algorithm of preparing for and delivering a lecture with the use of interactive techniques on the basis of defining requirements for the latter has been proposed.

Results obtained:

- in respect of theory, a review of some research into efficiency of using different teaching techniques at High School has been made.

- in respect of methodology, the following has been defined and grounded:

- requirements for teaching interactive techniques at lectures

- algorithm of work with students while preparing for a lecture(by example of the “Biotechnology” topic)

- methodology of delivering a lecture with the use of interactive techniques (by example of the “Biotechnology” topic)

The practical value of the work lies in

- a possibility for using the algorithms mentioned above while preparing for giving lectures on any other subject

- an increase in educational capacity of a lecture and optimization of new information teaching quality parameters through establishing feedback from students and introducing an executive stage of work with them.

Key words: Teaching techniques, a problem lecture, interactive techniques, a lecture preparation and delivery algorithm, educational capacity of a lecture, feedback.

Recommended for publication by Scientific and Methodological Centre of Dnipropetrovsk National Mining University

1. Постановка проблеми.

1.1. Протириччя практики

Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер його соціального і духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам.

Задача вищої школи полягає у тому, щоб забезпечити такі умови, в яких студенти зможуть розвивати власний творчий потенціал, виявляти активну життєву позицію, формувати професійні якості.

Насьогодні навчальна спроможність лекцій залишається низькою через труднощі налагодження зворотного зв'язку. Проте впровадження аудиторної самостійної роботи студентів під керівництвом викладача вимагає спеціального методичного забезпечення, а також іншої організаційної форми проведення цих занять.

Лекція сьогодні – розсіяний інформаційний процес із розімкнутим управлінням. Гранична навчальна можливість – ознайомчий або понятійно-аналітичний рівень з низькими параметрами якості засвоєння (через відсутність виконавчого етапу) та відстрочений зворотний зв'язок.

1.2. Вимога сучасності: компетентнісний підхід в освіті – передумова якісної освіти

Інструментом поліпшення якості освіти є застосування компетентнісного підходу до освіти. В свою чергу компетентнісна освіта повинна будуватися на 4 принципах: навчитися жити разом, організовувати знання, навчитися працювати та жити для ХХІ століття (1996 рік. Міжнародна комісія ЮНЕСКО з освіти «Освіта – прихований скарб»).

Компетентність – «Знаю як, ніж знаю, що». На перше місце стають не знання а вміння. Якісна освіта – запорука самореалізації особистості: перехід на компетентнісне навчання передбачає впровадження предметних та ключових компетентностей за алгоритмом: знання-вмінні-навички-ставлення-компетентності.

Отже, передбачається зміна технології навчального процесу: репродуктивні методи «Запам'ятай і повтори» слід замінити на метод «Пошуку», «Проектування, розв'язання життєвих ситуацій».

2. Мета роботи – визначення:

- пріоритету проблемної лекції в рамках інтерактивних технологій;
- алгоритму роботи зі студентами під час підготовки до лекційного заняття з біології (на прикладі теми «Біотехнологія»);
- методології проведення лекційного заняття (на прикладі теми «Біотехнологія») з використанням інтерактивних технологій;
- підвищення навчальної спроможності лекції та оптимізація параметрів якості засвоєння нового матеріалу через налагодження зворотного зв'язку та виконавчого етапу зі студентами.

3. Аналіз останніх досліджень.

3.1. Інтерактивні технології як умови особистісно – діяльнісного підходу та технології традиційного навчання.

6. Загальні питання вищої освіти

Сьогодні в освіті відчутний пріоритет загально – людських цінностей. Згідно з особистісно – діяльнісним та компетентісним підходами до організації навчального процесу в центрі його знаходиться той, хто вчиться.

Соціально-психологічні дослідження, результати яких зафіксовано у «піраміді запам'ятовування» (див. табл. 1), наочно показують, що чим більше активною є позиція студента у процесі пізнання, тим більше інформації ним засвоюється.

Таблиця 1

Піраміда запам'ятовування

Ми схильні запам'ятовувати	Форми роботи	Ступінь залученості учнів у процесі навчання
10 % того, що читаємо 20 % того, що чуємо	Сприйняття слів	Словесне розшифрування
30 % того, що бачимо	Розгляд ілюстрацій	Візуальне розшифрування
50 % того, що бачимо і чуємо	Перегляд фільмів, експонатів, спостереження за процесом	Візуальне розшифрування
70 % того, що говоримо	Участь у дискусіях, бесіді	Сприйняття і участь
90 % того, що говоримо і робимо	Відтворення, імітація діяльності, участь у реальному процесі	Діяльність

Скористаємося підходами, запропонованими Я.Голантом ще у 60-х роках ХХ ст. Він виділяв активну і пасивну моделі навчання залежно від участі учнів у навчальній діяльності.

У відповідності до пасивної моделі учень виступає у ролі пасивного слухача. За такої моделі використовуються методи, коли студенти або дивляться, або слухають, або читають (лекція-монолог, пояснення нового матеріалу вчителем, демонстрація). Навчання за такою моделлю пасивне. Цю модель можна назвати «Монолог».

Відповідно до активної моделі викладач і студент перебувають у постійному взаємозв'язку. За такої моделі використовують активні методи навчання: бесіду, дискусію, фронтальне опитування тощо. Навчання за такою моделлю – активне. Таку модель можна назвати «Діалог».

Схема інтерактивної моделі відображає постійне спілкування викладача зі студентами, студентів зі студентами. Під час навчання за такою моделлю використовують ділові та рольові ігри, дискусії, мозковий штурм, фронтальне опитування, круглий стіл, дебати. Подану модель можна назвати «Полілог».

3.2 Вимоги до інтерактивного навчання. методи та прийоми

Інтерактивні технології передбачають організацію навчання, коли індивідуальні завдання переростають у групові, зусилля кожного члена групи потрібні та незамінні для успіху всієї групи. Тому для роботи за даними технологіями викладачеві необхідна певна підготовка (дидактична, моральна), слід починати з простих інтерактивних технологій – робота в парах, малих групах.

4. Основна частина.

4.1. Проблемна лекція в рамках інтерактивних технологій

Реалізація змісту робочих програм дисциплін відбувається як під час лекцій, так і під час практичних занять. На наш погляд, на лекційних заняттях повинна переважати проблемна лекція, оскільки основна мета інтерактивної технології – навчити студента переробляти, самостійно аналізувати і вдумливо засвоювати матеріал уже під час лекцій, а не тільки, готуючись до практичних чи лабораторних занять. Інтерактивні форми дозволяють студентам підвищити ефективність засвоєння матеріалу, приділити більше уваги питанням індивідуального й особистісного творчого розвитку.

Найкращими результатами у формуванні професійної майстерності майбутнього вчителя є методи роботи, що ґрунтуються на розумінні особистості студента як активного учасника події, які наближаються до реальних. Одним з таких методів, який моделює реальність, є гра.

У формуванні особистості майбутнього вчителя значну роль відіграють навчальні дискусії. У процесі дискусії кожен студент має змогу висловити власну думку щодо вирішення поставленої проблеми і довести її вірогідність.

4.2 Алгоритм роботи зі студентами під час підготовки до лекційного заняття (на прикладі теми «біотехнологія»)

Сформувати в межах академічної групи робочі підгрупи. Призначити координатора.

Зазначити для кожної підгрупи тематику індивідуальної самостійної підготовки за напрямками в темі «Біотехнологія»:

Генетична інженерія;

Клітинна інженерія;

Клонування;

Перспективи Біотехнології;

5*. Питання біобезпеки (2 особи-експерти).

Зазначити для кожної підгрупи детальний план опрацювання напрямку з теми та строки (термін) виконання завдання.

Націлити, що спільним продуктом діяльності підгрупи має стати:

Конспект із заданого напрямку;

Матеріал доповіді (на основі конспекту);

Презентація.

Встановити дати контроль-консультацій для кожної підгрупи у відповідності до етапів отримання продуктів у підгрупах.

Зазначити можливі джерела отримання інформації.

4.3 Методологія проведення лекційного заняття з використанням інтерактивних технологій (на прикладі теми «біотехнологія» в біології)

Лекційне заняття проводиться на основі вже сформованих робочих підгруп. Лекційний матеріал з теми «Біотехнологія» (далі БТ) пропонуємо надавати за схемою:

6. Загальні питання вищої освіти

1. Вступне слово викладача про становлення БТ, значення БТ, історичний розвиток БТ;

2. Постановка перед підгрупами цілей лекції:

а) сформулювати висновки щодо біобезпеки в питаннях БТ, спираючись на поняття моральності;

б) скласти конспект лекції на основі зошиту із друкованою основою;

в) обговорити у підгрупах поточні питання з теми.

3. Доповідь підгрупи №1 за напрямом «Генетична інженерія»;

4. Питання із підгруп №2,3,4 за напрямом;

5. Обговорення відповідей у всіх підгрупах. Загальні відповіді.

6. Доповнення, уточнення викладача, усна оцінка діяльності підгрупи №1.

Аналогічно до п.3-6 відбувається робота над матеріалом лекції за напрямками: клітинна інженерія; клонування; перспективи БТ.

7. Стосовно біобезпеки (ББ) у галузі БТ викладач стисло повідомляє про значущість цієї проблематики, особливості її виникнення; дати та заходи (наукові конференції), що проводилися.

8. Студентам у підгрупах надається можливість висловити власні судження з приводу ББ, сформулювати власний висновок, захистити його.

9. Питання, обмін думками між підгрупами з приводу питання ББ.

10. Озвучення студентами 5* підготовлених висновків експертів з питань ББ (аргументи «за» та «проти») на основі даних з наукових конференцій.

Загальний висновок за підгрупами та його захист у питанні: «БТ-ББ-Моральність».

Висновки.

Одержані такі результати:

-теоретичні результати - здійснено критичний аналіз наукових досліджень з питань ефективності використання різних моделей навчання у вищій школі;

-методологічні результати - визначено та обгрунтовано вимоги до інтерактивних технологій навчання, алгоритм роботи зі студентами під час підготовки до лекційного заняття (на прикладі теми «Біотехнологія»), методологію проведення лекційного заняття з використанням інтерактивних технологій (на прикладі теми «Біотехнологія»).

Література:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. /І.М. Дичківська.-К. : Академвидав, 2004.-352 с.

2. Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії: навч. посіб. / Г.М. Мешко. - К. : Академвидав, 2010. – 200с.

3. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зазюн [та ін.] – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища шк., 2004. – 422с.

4. Пехота О.М. Освітні технології: навч.- метод. посібник / О.М. Пехота. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – 225с.

5. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О.І. Пометун. – К., 2007. – 144с.

Черняк В.И.

ГВУЗ «Национальный горный университет»

РАЗВИТИЕ СИСТЕМНОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗОВ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРОВ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ СФЕРЫ

В работе рассмотрены требования к организации процесса подготовки (обучения) менеджеров, как специалистов, способных формализовать, исследовать и решать «системные» проблемы в управленческой деятельности.

Ключевые слова: развитие, мышление, системность, управление, проблема, познание, менеджмент, программа обучения

In the article have been investigated estimated to organization of the process of training (education) managers as specialists being able to formalize, investigate and solve “systemic” problems in managerial activity

Key words: development, thinking, systematicity, management, problem, cognition, training program

Вспомните как «познает мир» малыш? Множество вопросов к окружающим - почему небо синее, почему листья падают, почему, почему, почему...? Ориентация сегодняшней средней и высшей школы на тестовую систему контроля знаний приучает к тому, что все вопросы уже сформулированы, как и существуют ответы, на них. Сегодняшних студентов с самого начала погружают в «технологии линейного мышления». Даже непосредственно в дисциплине «Логика» (по меньшей мере, для студентов технических вузов») весь учебный материал строится на Аристотелевой логике. По типу того, что «найдите на картинке 10 отличий». Раскройте современное учебное пособие по Философии и найдите в нем объяснение проблемы истинности с позиции многозначной логики. Если такой материал и есть, то он «размыт» в традициях «философов» по характеристикам различных концепций истины. И объяснения, что этот момент имеет непосредственное отношение к формированию мышления современного человека, с конкретным разбором примеров применения, вы не найдете.

А на следующих курсах, мы начинаем требовать от студентов решения системных заданий, которые на уровне двухсмыслового (хорошо-плохо, добро-зло, плюс-минус) мышления не могут быть решены. Они же «чувствуют», что окружающий мир не укладывается в линейную (истина – ложь) или плоскую (длина – ширина) картину, а имеет еще и «глубину». А мы, рассказав, что самым весомым критерием Истины является практика, пытаемся объяснить разницу между Платоном и Платином, Гегелем и Гоголем человеку, который накануне посмотрел телетрансляцию из зала заседаний Верховной Рады или что-то подобное.

Раньше, при постановке какого-либо производственного задания руководители не акцентировались на том, что бы объяснить все потенциальные причины возникновения проблемы, и какие могут быть возможные варианты ее решения. В условиях ограниченного доступа к внешним источникам

информации, при наличии хоть малой любознательности, исполнители вынуждены были сами строить версии «того, что происходит». И соответственно, по ходу этого действия - ставить себе вопросы и формировать ответы на них. При этом они имели возможность сами принимать решение относительно количества производимых вариантов причин и последствий проблемы. «Закипевшая голова» - набор вариантов закончен. Красиво они это делали, не красиво – но имели возможность «пофилософствовать» и процесс «тренировки мозга» по всей цепи мышления шел.

Сегодня условия производственной и управленческой деятельности несколько изменились:

- количество условных управленческих действий в единицу времени значительно выросли, то есть, сегодняшний менеджер вынужден решать большее количество заданий и с высшей скоростью;

- количество потенциальных вариантов причин и последствий решения проблемы, информация по которым стала «свободно доступной» внешне, также значительно выросла.

Причем такого же типа процессы происходят и на бытовом уровне. В результате человек элементарно «зацикливается» лишь на одном из «режимов» функционирования мышления:

- на «двухсмысловом» становится «радикалом»: «наши и ваши», «конкретные пацаны и лохи», «помаранчевые и синие» и т.д.;

- на «многозначносмысловом» («дальтоник») – начинает различать миллион оттенков серого, что дает возможность эффективно ориентироваться в «неопределенном» пространстве, но в то же время, все эти оттенки кажутся человеку равнозначными и он легко «перетекает» от одного полюсу ко второму. «Эффект двойной морали», многочисленные юридические инсинуации, – это реальные сегодня «творения ума» людей такого типа.

В логике существуют «суждения о вещах», «суждение о понятии» и «суждении о суждении». Но нет «суждения о «системе» суждений», то есть «суждение о суждении», в котором единичные суждения имеют не линейно «логическую структуру», а строятся по определенной иерархии. В этой системе «высшее суждение» может меняться местами с более «низким», в зависимости от поставленной цели наблюдения или исследования, а также – по мере выполнения разрешительных действий с ними. Кроме того, равновесными могут быть два и более суждений высшего порядка.

Да, есть методы многозначной логики, и есть экономико-математические методы решения многокритериальных заданий. Но как же все-таки доказать, что суждение начальное «Истинно» при одной иерархии, сохраняет (и «сохраняет ли») свою «Истинность» при другой иерархии этой же системы суждений?

Такого уровня задачи решаемы только на уровне системного мышления. Принципы, естественные и искусственные механизмы его формирования и функционирования исследуются автором в рамках разрабатываемой органистической концепции развития и теории управления гармоничным развитием систем в экономике. Основные их результаты представлены циклом авторских работ в рамках Национального и Евро-Азиатского первенств по

научной аналитики, проводимых в рамках пилотного проекта Международной академии наук и высшего образования (МАНВО, Лондон, Великобритания) и Всеукраинского Академического Союза (www.gisap.eu) [1-5].

«Управление системами» в органистической концепции развития является неотъемлемой частью Менеджмента. Умение менеджера оперировать понятиями «Управление», «Развитие», «Система», «Гармония», знание принципов «построения» и «изменения» Систем группового и массового сознания являются потенциальной возможностью значительного повышения эффективности принимаемых управленческих решений.

На уровне своих возможностей, автором разработана рабочая программа дисциплины (по выбору студентов) «Методы принятия управленческих решений». Организация работы преподавателей (доцента и ассистента) и учебного процесса при изучении данного учебного курса предусматривает нижеприведенные блоки.

Блок 1. Формирование представления о системах группового сознания (оценка базового уровня готовности) к восприятию предмета в конкретной учебной группе:

Занятие 1 – самопрезентация студентов в формате читаемой дисциплины с целью выявления уровня представлений каждого о предмете дисциплины на основании знаний, полученных по «сопутствующим» дисциплинам:

- Лекционное занятие 1 – введение в предмет и подготовка к самопрезентации.

- Практическое занятие 1 – самопрезентация студентов (с ведением аудио или видеозаписи);

- Практическое занятие 2 – психологическое тестирование (пример методики рассмотрен в работе [5]).

Блок 2. Подбор «усредняющей технологии» (комбинации аудиальных, визуальных и кинестатических методов) представления учебных материалов и соответствующих технических средств).

- Совместная внеаудиторная работа доцента и ассистента.

Блок 3. Рассмотрение сущности и взаимосвязи понятий «Управление», «Развитие», «Система», «Гармония»:

- Лекционное занятие 2.

Блок 4. Изложение психофизических аспектов процесса принятия решений: аффективных, когнитивных и конативных.

- Лекционное занятие 3 – поведенческие модели ЛПР (лиц принимающих решение).

- Практическое занятие 3 – деловая игра «Алгоритм решения управленческих проблем» [6] с разбором особенностей индивидуальной и групповой работы студентов в процессе игры.

Блок 5. Теоретические и прикладные аспекты использования методического инструментария для повышения эффективности управленческих решений.

- Оставшаяся часть аудиторных занятий

Блок 6. Итоговый контроль.

- Лекционный контроль (решение предметных тестовых заданий).

6. Загальні питання вищої освіти

- Практический контроль (повторная самопрезентация и ее сравнение с первичной, анализ (совместно со студентами) «видимых» изменений).

Литература:

1. Черняк В.И. Современный менеджер как «человек-системный» [Электронный ресурс] // Материалы XLI Международной научно-практической конференции "Дилемма эпохи: ограниченные социальные ресурсы, правила и механизмы их воспроизводства и использования", 31 января - 06 февраля 2013, Лондон. – Режим доступа: <http://gisap.eu/ru/node/18939>

2. Черняк В.И. Причины и механизмы возникновения «системных» проблем [Электронный ресурс] // Материалы XXXV международной научно-практической конференции «Глобальный кризис современности в сфере соотношения мировоззрения, социальных ценностей и политических интересов», 02 - 12 ноября 2012, Лондон. – Режим доступа: <http://gisap.eu/ru/node/16070>

3. Черняк В.И. Системы и механизмы естественных и социально обусловленных процессов развития [Электронный ресурс] // Материалы XXXI международной научно-практической конференции «Пути преодоления кризисных явлений в педагогике психологии и языкознании», 31 августа - 06 сентября 2012, Лондон. – Режим доступа: <http://gisap.eu/ru/node/12544>

4. Черняк В.И. «Система» и «синтагма» как универсальные категории научного познания [Электронный ресурс] // Материалы XXVI международной научно-практической конференции «Нравственно-эстетический вектор развития современной культуры», 11 - 15 июня 2012, Лондон. – Режим доступа: <http://gisap.eu/ru/node/8905>

5. Черняк В.И. Формирование пространства состояний для исследования доминант индивидуального поведения [Электронный ресурс] // Материалы XXV международной научно-практической конференции «Проблемы современной психологии, филологии, педагогики», 16 - 21 мая 2012, Лондон. – Режим доступа: <http://www.icp-ua.com/ru/node/6790>

6. Панфилова А. П. Игротехнический менеджмент. Интерактивные технологии для обучения и организационного развития персонала: Учебное пособие. - СПб: ИВЭСЭП, «Знание», 2003. – 536 с.

Шабанова Ю.О.

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Представлено теоретичний аналіз організації самостійної роботи студентів відповідно до сучасних європейських тенденцій в технічній освіті. Надано рекомендації щодо оптимізації якості освіти шляхом впровадження принципів фацілітації, свободи творчості, ціннісно-особистісного підходу та інтеркультурної комунікації.

Аннотация. Представлен теоретический анализ организации самостоятельной работы студентов в соответствии с современными европейскими тенденциями в техническом образовании. Даны рекомендации для оптимизации качества образования путём внедрения принципов фацилитации, свободы творчества, ценностно-личностного подхода и интеркультурной коммуникации.

Annotation. It has been presented theoretical analysis of student's unassisted work management with contemporary European trends in engineering education. Recommendations for educational quality optimization by means of principles of facilitation, free creativity, personal and value approach, and intercultural communication adoption have been provided.

Інтеграція України у світовий освітянський простір та сучасні глибокі перетворення, що відбуваються в системі освіти й науки України, зумовлюють необхідність удосконалення підготовки кваліфікованого фахівця, який був би здатним здійснювати діяльність на високому професійному рівні, гідно використовуючи знання та досвід, що отримані в процесі навчання в ВНЗ.

Перехід сучасної системи вищої освіти в Україні на кредитно-модульну форму навчання сприяє формуванню навчального процесу відповідно до європейських тенденцій, згідно яких самостійна робота студентів займає значуще місце в отриманні знань. Самостійна робота студентів відповідно до нових державних освітніх стандартів повинна становити не менше як 50% часу, передбаченого для виконання освітньої програми з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень.

Метою самостійної роботи студентів є підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців на світовому ринку праці через формування їхніх вмінь та ключових навичок.

Традиційній дидактичній вітчизняній системі, що спирається на фундаментальні підходи в побудові аудиторних форм роботи бракує ефективних методик організації самостійної роботи, особливо при вивченні дисциплін гуманітарного циклу. Це обумовлено з одного боку – специфікою викладання цих дисциплін, що містять світоглядний модус формування свідомості майбутнього фахівця та потребують герменевтичної методології входження в проблематику через співтворчість викладач-студент в безпосередньому спілкуванні, з іншого – глибиною та всеосяжністю проблематики тематичного простору, який не завжди піддається розумінню студентства, що очікує „готові до вживання”, конкретні знання. До того ж відсутність у молоді (18-20 років) вмінь аналітичного мислення, усвідомлення мети та предмету навчання, ускладнюють процес засвоєння знань, а тим більш їх практичного впровадження в майбутньої діяльності. Існують причини, що заважають ефективному розвитку новітніх форм самостійного навчання з боку викладачів та навчальних закладів. Переважно це:

- система вищої освіти в Україні не в повній мірі створює організаційні умови для активної навчальної діяльності, мотивації тих, хто навчається;
- в цілому, відношення до процесу навчання з боку викладачів заформалізоване з причин відсутності можливостей особистісно-індивідуального спілкування та антропологічного підходу до студента;
- значна кількість викладачів ВНЗ – це виконавці догматичних нормативних актів, у яких відсутні творчі підходи та справжня зацікавленість в результатах навчання;
- традиційна система вищої освіти залишається ще досить закритою й консервативною, і, в основному, не дає бажаних позитивних результатів у всіх сферах життєдіяльності суспільства за рахунок однобічного суто професійного підходу до навчання, альтернативою якого є компетентнісний підхід, то б то формування, поруч з основними професійними компетенціями - компетенцій соціального напрямку, а саме етичних, психологічних,

6. Загальні питання вищої освіти

комунікативних, загальнокультурних, світоглядних, які стають запорукою ефективної реалізації професійних здібностей в цілісному світі соціального здійснення людини.

Сучасна філософія освіти заснована на адаптивних принципах навчання, тобто не "... веди за руку", як трактує традиційна педагогіка, а готую його до реального діяльності, вводжу його в це життя.

Ця тенденція підсилюється актуальністю розробки методології самостійного отримання знань, що в цілому характерна для європейської системи вищої освіти. Так Міжнародне товариство з інженерної педагогіки (далі IGIP), Європейське товариство з інженерної освіти (далі SEFI), в поле зору яких підпадають країні східної Європи (зокрема з 1999 року Україна стає членом IGIP), вирішують питання вдосконалення форм навчання в вищій школі, виході з компетентнісної підходу, в якому самостійна робота має визначальне значення, як форма реалізації набутих знань та вмінь в практичному втіленні самостійної творчості.

Організація самостійної роботи європейськими колегами пропонує новації у вигляді командних проектів, міждисциплінарних об'єднань, де студенти мають можливість не тільки застосувати професійні знання, а і вдосконалити форми побудови взаємостосунків, використовувати соціальну оцінку та етичну експертизу наукових проектів, а також випрацьовувати психологічні та інтеркультурні компетенції інженерів та дослідників.

Норвезький університет науки і технології запропонував своє рішення міждисциплінарного синтезу – створення команди магістрантів з 5 представників різних спеціальностей для виконання проектної роботи, в якій професор виступає ні лектором чи керівником, а фацілітатором (помічником) Мета такої роботи – підготовка студентів до майбутньої участі в міждисциплінарних проектах. Ця форма роботи, за думкою авторів, викликана сучасною потребою формування нових форм мислення та прийняття рішення з урахуванням соціальних, культурологічних, політичних, технологічних та філософських завдань. І це дійсно так, бо обмеження наукової сфери вузько професійними знаннями тягне за собою відчуженість сфери науки від «життєвого світу», результатом чого є одна з глобальних проблем сучасності – екологічна криза. Норвезький інститут науки та технології, вирішуючи це гостре та еволюційно необхідне питання вважає, що міждисциплінарне співробітництво несе в собі креативну ідею, що здатна змінити наше повсякденне життя. Нова концепція фацілітації (допомоги) потребує змін у освітніх підходах та усвідомлення як свого призначення, так і розширення загальнокультурних інтересів серед професорів.

Педагоги з Голландського університету технологій розробили дидактичний проект на тему: «Технологія та суспільство: оцінка компетенцій», в якому приділили увагу концепції взаємодії нових технологій з соціальним середовищем, що потребує широкого спектру комунікативних навиків серед яких визначальним виступає етика. Для реалізації цієї ідеї було введено курс «Інженерія та суспільство», що мав за мету вирішення проблеми відсутності мотивації інженерної діяльності а також відсутність інтеграції професійних

знань в інженерну практику. Самостійна робота студентів у вигляді командних завдань в невеликих студентських групах, перед якими стоїть завдання вирішити інженерним способом соціально-технологічні проблеми з урахуванням практичного втілення у соціальному середовищі, зіграла визначальну роль в формуванні мотивації майбутньої діяльності та отримання знань для її успішної реалізації. Навчання ведуть чотири викладачі різних дисциплін та сумісно оцінюють роботу. За думкою голландських колег, така модель навчання розвиває не тільки професійні, а і соціальні навички майбутнього інженера.

Представники Німецького університету прикладної науки (Берлін) запропонували модуль «Лабораторна дидактика» як важливий розділ інженерної освіти. Мета представленого модуля – розвинути соціальні, організаційні, комунікативні та етичні компетенції, що дозволяють:

Планувати та здійснювати самостійні завдання, звертаючи особливу увагу на компетенції, що допомагають працювати в команді, сприймати студентів як партнерів, усвідомлюючи важливість людських взаємовідносин як для навчання, так і для культурного розвитку, звертати особливу увагу відповідальності за створені технології як безпосередньо в самій лабораторії, так і в сфері використання продукції в соціальному середовищі з точки зору людських, соціальних та екологічних наслідків [1] .

В наданих прикладах організації навчального процесу професор виступає консультантом діяльності студентів, які в створеній ситуації реальних дій відчують свою відповідальність за виконання роботи та проходять дійсне випробування своїх професійних та соціальних здібностей.

Так завданням сучасного вищого навчального закладу є не тільки дати студентам знання, сформувати їх вміння та розвинути навички, але й виробити у них постійну звичку самостійно поповнювати знання і забезпечити перенесення цієї звички у свою майбутню виробничу чи дослідницьку діяльність.

Дослідження Н.А. Аверіна, Ю.К. Бабанського, Н.Ф. Тализіної [2, 3, 4] показали, що вміння вчитися означає вміння самостійно досягати таємниці навколишнього світу, володіти здатністю перетворювати світ, робити його досконалішим.

Це загальне вміння містить такі види діяльності:

- а) раціональне використання часу;
- б) здатність пошуку потрібної інформації;
- в) робота з довідковою літературою (підручниками, довідниками, журналами, персональними комп'ютерами тощо);
- г) виділення головного, суттєвого в прочитаному та складання конспекту;
- д) доведення розпочатої справи до кінця.

Високо оцінюючи роль самостійної роботи в процесі навчання,

Я.А. Коменський наголошував:

”...Альфаю та омегою нашої дидактики нехай буде пошук і відкриття способу, за якого б учителі менше навчали, а учні більше б училися” [5].

6. Загальні питання вищої освіти

Студент має стати не споживачем, а творчим здобувачем знань як у навчальній роботі під керівництвом викладача, так і в поза аудиторній самостійній роботі.

Настала потреба перейти від передачі інформації у готовому вигляді до керівництва самостійною навчально-пізнавальною діяльністю студентів, формувати в них уміння самостійності у здобутті знань, які необхідні їм в подальшій роботі.

Сучасні дослідники по-різному трактують та визначають сутність самостійної роботи. Одні вважають, що самостійна робота студентів є необхідним елементом будь-якого методу навчання у ВНЗ. Прибічники цієї точки зору практично ототожнюють самостійну роботу із самостійною діяльністю.

Тому самостійна робота у них розглядається у системі лекційних, практичних занять, лабораторних робіт та семінарів як сприйняття та самостійне осмислення студентами інформації, яку надає викладач, з наступним відтворенням отриманої інформації та розв'язуванням завдань, у розрахункових роботах тощо.

Інші розглядають самостійну роботу виключно як процес із самостійного опанування навчального матеріалу. Згідно з цією точкою зору за самостійну можна вважати тільки таку роботу, за якої студент без допомоги викладача проаналізував та узагальнив навчальний матеріал, перевібив свої висновки та результати.

Є дослідники, які трактують самостійну роботу як обов'язок студентів, передбачений навчальним планом, де виділені години для самостійної позааудиторної роботи.

Спроби з'ясувати означення поняття "самостійна робота" зустрічаються в працях Р.Б. Сроди, який розуміє під самостійною роботою діяльність, яку здійснює той, хто навчається, з максимальною активністю, творчістю, самостійним судженням, ініціативністю [6].

У своїх працях Л.І. Іванова трактує самостійну роботу як один з видів самостійної трудової діяльності; тому самостійну роботу вона визначає як специфічну форму діяльності вчення, якій властива двоєдина мета: формування самостійності студента і розвиток його вмінь, здібностей і навичок [7]. Л.І. Іванова акцентує увагу на суб'єктивному характері самостійної роботи, що зумовлюється індивідуально-психологічними особливостями тих, хто навчається.

В.А. Козаков дає таке тлумачення самостійної роботи: "це специфічний вид діяльності з навчання, головною метою якого виступає формування самостійності суб'єкта навчання, а формування його вмінь, знань та навичок здійснюється опосередковано через зміст і методи усіх видів навчальних занять" [8].

На думку А.М. Алексюка, самостійність у здобутті знань "передбачає оволодіння складними вміннями і навичками бачити зміст та мету роботи, організувати власну самоосвіту, вміння по-новому підходити до вирішуваних питань, пізнавальну й розумову активність і самостійність, здатність до

творчості” [9]. Це означення певною мірою дає уявлення про необхідність створення умов, за яких студенти будуть добре усвідомлювати важливість самоосвіти й самостійної роботи, що сприятиме підвищенню її ефективності.

М.Г. Гатунов під самостійною роботою розуміє “ виконання студентами різних видів завдань навчального, виробничого, дослідницького і самоосвітнього характеру, які виступають як засіб засвоєння системи наукових та професійних знань, способів пізнавальної діяльності, формування навичок, умінь, досвіду творчої діяльності і професійної майстерності, позитивного ставлення до професії та оточуючого середовища” [10].

І.Уїт пропонує таке тлумачення поняття самостійної роботи: “... Самостійна робота учнів – це такий засіб навчальної роботи, де:

1) учням пропонуються навчальні завдання та керівництво до їх виконання;

2) робота виконується без безпосередньої участі вчителя, але під його керівництвом;

3) виконання роботи потребує від учня розумового напруження”.

І ця теза передбачає наявність завдання, ту чи іншу форму керівництва, розумові дії учня з його виконання” [11].

С.Г. Заскалета трактує самостійну роботу “як засіб організації самостійної пізнавальної діяльності” і акцентує увагу на “самостійне активне і цілеспрямоване вивчення студентами навчального матеріалу, яке організовується викладачем на основі формування і активізації усвідомлених студентами прийомів і методів самоуправління, як основну форму навчальної діяльності” [12].

Іноземні дидакти по-різному трактують поняття “самостійна робота”. В цілому підходи зарубіжних дидактів характеризуються більшою різноманітністю щодо самостійної роботи. Серед різних підходів дидактів із США до цієї проблеми можна виділити два протилежних: навчання за умови обов’язкового керівництва викладача та незалежне навчання, коли учень у межах програм користується великою свободою вибору як матеріалу, так і засобів його засвоєння.

У Німеччині виділяють такі її аспекти: робота студента здійснюється під непрямым керівництвом викладача (опосередковане навчання); директивне навчання під керівництвом викладача; “вільна” розумова робота студента, яка характеризується можливістю вибору засобів і мети учнем. Педагоги Франції користуються як терміном “індивідуальна робота”, так і терміном “вільна діяльність”, коли передбачається наявність інтересів та ініціативи студентства.

На думку К.Б. Бабенко, самостійна робота студентів є одним з головних методів оволодіння знаннями і навичками в процесі навчання у вищій школі, оскільки вона формує у студентів потребу в творчій пізнавальній діяльності, посилює активізацію думки, вимагає постійної самоосвіти. Самостійна робота виконує пізнавальну, навчальну й виховну функції в навчальному процесі. Завдяки їй підвищується активність, інтерес студентів. Самостійна робота озброює їх системою наукових знань і навичок, розвиває творчі здібності та

6. Загальні питання вищої освіти

дарування, направляє діяльність на актуалізацію знань, умінь і навичок для вирішення нових завдань [13].

Є.Я. Голант, не даючи визначення поняття, підкреслює, що в теоретичному аналізі проблеми самостійної роботи, не слід ототожнювати самостійність студентів в роботі як межу особи з самостійною роботою, як умову виховання цієї межі.

Заслугою Є.Я. Голанта є те, що він підкреслює внутрішню сторону самостійної роботи, відзначаючи, що вона виражається в самостійності думок і висновків. При цьому Є.Я. Голант виходить із структури діяльності того, хто навчається, і тим самим справедливо стверджує, що численні виконання домашніх завдань далеко не завжди можна розглядати як самостійну роботу з тієї простої причини, що виконання їх протікає в плані "повторення вивченого".

У своїх публікаціях він виділяє ознаки самостійної роботи:

- наявність навчального завдання, що складається з декількох дій, виконання роботи;

- виконання роботи без безпосереднього керівництва педагога;

- негайної перевірки ним кожної дії.

На думку П.І. Підласистого, основною ознакою самостійної роботи є наявність в кожному виді самостійної навчальної праці студентів так званої генетичної клітинки, тобто конкретного пізнавального завдання, що передбачає послідовне збільшення кількості знань і їх якісне ускладнення, оволодіння раціональними методиками і прийомами розумової праці, уміння систематично, ритмічно працювати, дотримувати режим занять, відкривати для себе нові способи навчальної діяльності [14].

Отже види організації самостійної роботи можуть бути самими різними, однак завжди слід керуватись принципом активізації розумової діяльності, стимулюючи потребу в поглибленні одержаних знань шляхом використання різних видів самостійної роботи.

За характером організації всі види самостійної роботи можна поділити на дві групи: види самостійної роботи у процесі проведення очних занять і види самостійної роботи, що проводяться у позаурочний час. Для того, щоб завдання для самостійної роботи могли виконати студенти, необхідно, щоб ці завдання відповідали таким вимогам: мета завдань повинна бути зрозумілою, містити алгоритм їх виконання, елементи новизни, можливість своєчасного контролю і корекції.

Однією із форм організації самостійної роботи, що присутня безпосередньо на лекції, є конспектування. Змістове конспектування мотивує вивчення навчальної літератури, дозволяє зробити самостійну роботу цілеспрямованою.

На практиці навчальної роботи відзначається невміння студентів правильно конспектувати лекційний матеріал, робити висновки, що негативно впливає на рівень і якість підготовки фахівця.

Для цього необхідно у методичних вказівках на конкретних прикладах показати важливість правильного конспектування, навести поради по організації ефективного конспектування. З метою покращення сприйняття та

конспектування матеріалу можуть використовуватись наступні методичні розробки:

- видані раніше конспекти лекцій, що видаються студентам заздалегідь для попереднього ознайомлення з навчальним матеріалом лекції;
- видача робочих зошитів, конспектів-схем, „опорних конспектів”, які не закінчено.

Студенти в процесі лекції повинні завершити ці схеми, робочі зошити, скласти розділ „опорного конспекту”.

Для активізації розумової діяльності, для перевірки усвідомленого матеріалу наприкінці лекції пропонується застосування опитувальних листів, куди входять питання по матеріалу лекції. Опитувальні листи видаються кожному студенту за 5-6 хвилин до закінчення лекції.

Сучасні вимоги щодо рівня професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах на перший план висувають потреби формування творчої, активної, відповідальної і самостійної особистості майбутнього спеціаліста. Сучасний студент повинен відчувати відповідальність за якість свого навчання. Перед викладачами стоїть першочергове завдання: розвинути інтерес до набуття знань, сформувати професійно спрямовану мотивацію до процесу навчання.

Ефективність самостійної роботи в процесі навчання багато в чому залежить від умов її організації, змісту і характеру завдань, логіки їх побудови, джерела знань, взаємозв'язку наявних і передбачуваних знань в змісті завдань, якості досягнутих результатів в ході виконання цієї роботи.

Основними завданнями самостійної роботи студентів є засвоєння в повному обсязі основної освітньої програми та послідовне вироблення навичок ефективної самостійної професійної (практичної й науково-теоретичної) діяльності на рівні стандартів.

Самостійна робота студентів охоплює:

підготовку до аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарських, лабораторних тощо);

виконання відповідних завдань з навчальної дисципліни протягом семестру;

самостійну роботу над окремими темами навчальних дисциплін відповідно до навчально – тематичних планів;

підготовку до практики та виконання завдань, передбачених практикою;

підготовку до всіх видів контрольних випробувань, у тому числі до курсових, модульних і комплексних контрольних робіт;

підготовку до підсумкової державної атестації, у тому числі виконання випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи бакалавра та магістра;

роботу в студентських наукових гуртках, семінарах тощо;

участь у наукових і науково – практичних конференціях, семінарах, конгресах тощо;

інші види діяльності, що ініціюються та здійснюється ВНЗ та органами самоврядування.

6. Загальні питання вищої освіти

Самостійна робота, не передбачена освітньою програмою, навчальним планом і навчально-методичними матеріалами, що розкриває і конкретизує її зміст, здійснюється з ініціативи студентів з метою реалізації власних навчальних і наукових інтересів.

Однією з сучасних умов самостійної роботи є використанням сучасних інформаційних технологій навчання. Перш за все, особливої уваги заслуговує врахування унікальних можливостей інформаційних технологій, реалізація яких створює передумови для небувалої в історії дидактики інтенсифікації навчального процесу, а також створення методик, орієнтованих на розвиток особистості тих, хто навчається. Зазначимо ці можливості:

а) комп'ютерна візуалізація навчальної інформації про об'єкти або закономірності явищ, як таких, що реально відбуваються, так і "віртуальних";

б) миттєвий зворотній зв'язок між користувачем та інформаційними й комунікативними технологіями;

в) архівне зберігання великих обсягів інформації з можливістю її передавання, а також легкий доступ користувача до центрального банку даних;

г) автоматизація процесів обчислювальної, інформаційно-пошукової діяльності, а також обробка результатів навчального експерименту з можливістю багаторазового відтворення фрагменту, або самого експерименту в цілому;

д) автоматизація інформаційно-методичного забезпечення та організаційного керування навчально-виховним процесом і контролю за його якістю.

Реалізація можливостей інформаційних і комунікативних технологій, що зазначені вище, на наш погляд, дозволяє організувати такі види діяльності з використанням засобів ІТ:

1) реєстрація, збір, накопичення, зберігання, обробка інформації про об'єкти, явища, процеси, що вивчаються, в тому числі реальні, та передавання достатньо великих обсягів інформації, яка може бути представлена в різноманітній формі;

2) інтерактивний діалог – взаємодія користувача з системою в реальному часі, що дозволяє впроваджувати дистанційну форму навчання;

3) керування реальними об'єктами (наприклад, режимами роботи системи електропостачання користувача електроенергії, навчальними роботами або механізмами, що імітують промислове обладнання й т. ін.);

4) керування моделями різних об'єктів, явищ, процесів, у тому числі й тих, які не можливо відтворити у лабораторних умовах;

5) автоматизований контроль (самоконтроль) результатів навчальної діяльності та корегування за результатами контролю (тестування).

Крім того, в умовах сьогодення необхідна відповідна підготовка майбутніх спеціалістів у галузі володіння засобами інформаційних технологій як пропедевтична підготовка до майбутньої професійної діяльності. Не менш важливим є використання можливостей інформаційних технологій для забезпечення спонукальних мотивів (стимулів), які зумовлюють активізацію пізнавальної діяльності (наприклад, за рахунок візуалізації навчальної

інформації, використанні ігрових ситуацій, вибору режиму навчальної діяльності); поглиблення міжпредметних зв'язків, які побудовані на інтеграційній основі; фундаменталізації професійної підготовки.

Проблема оптимізації самостійної роботи не може бути вирішена однозначною рекомендацією до її організації. Це питання багатьох наукових досліджень майбутньої дидактики вищої школи. Підводячи підсумок, можна зупинитися на стратегічних напрямках формування самостійної роботи в ВНЗ, виходячи з вищенаведеного аналізу сучасних європейських вимог та широкого кола вітчизняних здобутків в педагогіці вищої школи:

Самостійна робота в сучасному ВНЗ повинна носити характер творчого вирішення сучасного наукового чи промислового завдання, яке максимально наближено до реальних умов його здійснення в яких студенти відчують свою реальну відповідальність на відміну від формального виконання відсторонених від практики завдань.

Пріоритетні форми виконання самостійних завдань – це робота в команді, де здійснюється міждисциплінарний синтез знань та формуються професійні та соціальні компетенції.

Місія викладача при виконанні самостійної роботи полягає в науковому керівництві чи фацілітації (допомозі), що здійснюється в постановці проблемного завдання, відповідно сучасним реаліям науки та соціуму, методичному забезпеченні та наявності відповідної системи оцінок.

Умови та організація самостійної роботи повинні відповідати сучасним технічним можливостям у вигляді активного застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також інтеркультурного досвіду впровадження цього модулю в сучасні дидактичні системи.

Методологічною основою самостійної роботи в ВНЗ повинні стати не формалізовані вимоги до результату навчання будь-якою ціною, а антропологічний підхід до ціннісно-особистісної самоцінності кожного студента як унікальної індивідуальності, що через творчість здатна збагачувати будь-яку сферу майбутньої діяльності неповторними здобутками життєдіяльності.

Література:

1. Joining Forces in Engineering Education Towards Excellence Proceedings SEFI and IGIP Joint Annual Conference 2007. 1-4 July 2007, Miskols, Hungary. – 562 с.
2. Аверин Н.А., Львов Е. С. Как научить учиться. -К.: О-во “Знание” УССР, 1988.
3. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения. – М.: Педагогика, 1977.
4. Талызина Н.Ф. Пути и проблемы управления познавательной деятельностью человека // Теоретические проблемы управления познавательной деятельностью человека. – М.: Изд-во Моск. гос. ун-та, 1975.
5. Коменский Я.А. Великая дидактика // Избр. Соч. – М., 1965.
6. Срода Р.Б. Воспитание активности и самостоятельности в обучении.-М.: АПН РСФСР, 1956.
7. Иванова Л.И. Обучение студентов начального этапа аудированию при самостоятельной работе с техническими средствами: Дис. канд. пед. наук: 13.00.02. – К. ун-т, 1997.
8. Козаков В.А. Самостійна робота студентів як дидактична проблема. – К.: НОК ВО, 1990.

6. Загальні питання вищої освіти

9. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підруч. для студентів, аспірантів та молодих викладачів вищих навчальних закладів. – К.: Либідь, 1998.
10. Гатунов М.Г. Самостоятельная работа студентов как предмет психолого-педагогических и социологических исследований // Проблемы активизации самостоятельной работы студентов. – Пермь: Пермский ун-т, 1979.
11. Уит И.Э. Индивидуализация и дифференциация обучения. – М.: Педагогика, 1990.
12. Заскалета С.Г. Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів сільськогосподарського інституту (за матеріалами вивчення іноземних мов): Дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2000.
13. Бабенко К.Б. Педагогические основы научной организации самостоятельной работы студентов младших курсов педагогических институтов (физ.-мат. факультет): Дис. канд. пед. наук:
14. Пидкасистый П.И. Сущность самостоятельной работы студентов и психолого-дидактические основы ее классификации. // Проблемы активизации самостоятельной работы студентов. – Пермь: Пермский ун-т, 1979.

7. СТУДЕНТИ ПРО ОСВІТУ

Волошина Яна

АДАПТАЦІЯ МОЛОДИХ ВИКЛАДАЧІВ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА УМОВИ

Анотація. У статті розглянуто психологічні особливості та умови соціальної адаптації викладачів у педагогічному колективі, узагальнено основні адаптаційні проблеми, що є характерними для сучасного вищого навчального закладу.

Ключові слова: соціальна адаптація, педагогічний колектив кафедри, психологічні особливості та умови.

In this article teachers's psychological features and terms of social adaptation are considered in the pedagogical collective of department, generalized basic adaptation problems, characteristic for modern higher educational institutions.

Keywords: social adaptation, pedagogical collective of department, psychological features and terms.

Постановка проблеми. Педагогічний колектив – досить складна динамічна система кадрової взаємодії незалежно від того, в якій складовій освітньої структури вона локалізується. Водночас стійкість та ефективність роботи педагогічного колективу залежить не лише від вдалого вибору викладачем місця роботи чи вибору освітньою установою окремого викладача. Чи не найбільшу роль у цьому відіграє процес соціальної адаптації та соціалізації викладачів у педагогічному колективі.

Мета дослідження - проаналізувати проблему адаптації викладача-початківця у педагогічному колективі ВНЗ. Розкрити нестійкість і непередбачуваність соціальних процесів, які пред'являють завищені вимоги до викладача, якому необхідно, з одного боку, відповідати соціальним і статусним вимогам, з іншого, - зберігати внутрішню стабільність і рівновагу.

Соціальна адаптація викладача є багатобічним процесом входження в педагогічний колектив, в якому вони виявляють взаємну зацікавленість та виступають рівноправними партнерами. Ступінь «взаємності колективу та викладача» залежить від повноти зв'язків і відносин, що складаються між ними. Чим багатшими, відчутнішими й значущими є ці зв'язки і відносини, тим повнішою і глибшою буде адаптація викладача. Треба зауважити, що йдеться не лише про викладача зі стажем роботи до трьох років, а й про викладачів з різним віковим та якісним стажем педагогічної роботи, оскільки адаптація – процес, що не вичерпується первинним «приспосувальним» періодом. Соціальна адаптація в педагогічному колективі кафедри включає в себе розгорнутий комплекс взаємних зв'язків та відносин між викладачем та колективом, в якому ці два головні суб'єкти професійної та соціально-психологічної діяльності пристосовуються один до одного. У ході адаптації відбувається поступовий пошук, корекція таких точок зіткнення і стосунків, які спроможні забезпечувати стійку взаємодію цих основних суб'єктів.

7. Студенти про освіту

Особисті цілі викладачів, які певною мірою відображають їх вибір місця роботи, а також утворення та зміцнення адаптаційних зв'язків з колегами та умовами роботи, визначають сутність, якість та обсяг функцій їх предметної діяльності, що забезпечують, врешті-решт, гармонійну конкурентноспроможність та соціальну взаємодію усього педагогічного колективу. Однак особливої значущості проблеми адаптації набувають тоді, коли йдеться про працевлаштування молодих викладачів, і при цьому немає значення, де вони розпочинають свою трудову біографію – у дошкільній установі, школі, коледжі чи університеті, - скрізь механізми і принципи соціальної адаптації однакові і зумовлюються вони критеріями «соціальності» у формуванні особистості конкретного фахівця.

Адаптація викладача у кафедральному педагогічному колективі може бути доволі складним, тривалим, а іноді гострим і «хворобливим» процесом і зумовлюватися необхідністю подолання різнопланових адаптаційних проблем і професійних ускладнень, дискомфорту, стресових чинників, виробленням і закріпленням способів їх блокувань. При цьому може відбуватися коригування колишніх стереотипів діяльності, формування нових схильностей, переконань, знань, умінь, навичок і звичок. Не кожному викладачу вдається «вписатися» у сформований стрункий ансамбль колективної праці, виявити для себе різноманітність і складнощі трудових відносин, формальні та неформальні особливості міжособистісних відносин. Адже молоді викладачі часто думають про те, як їм було в аудиторії під час власного студентського чи аспірантського навчання (по «інший бік викладацького столу») і порівнюють сприятливі та проблемні сторони свого попереднього становища з реаліями нової роботи; при чому порівняння є характерним не лише для молоді, а й для досвідчених викладачів, які з тієї чи іншої причини змінили місце роботи;

властивим є інтерес до вивчення структури відносин в колективі та міра «соціальних вимог», норм та правил, за якими функціонує конкретний колективний організм;

залежно від типу особистості виявляється спрямованість до соціально-психологічного зближення з кимось із колег, або настороженість чи дистанціювання;

у новому педагогічному колективі викладачам властиві радикальні емоційні переживання соціальних оцінок та суджень щодо своєї професійної вдачі, особистісного іміджу;

у нових викладачів відчутними є «статусні переживання» відповідності-невідповідності загальним тенденціям розвитку колективу, домінуючим традиціям більшості тощо.

Зміна звичного способу праці може стати важким випробуванням та виявитися причиною психологічної кризи не лише для викладачів-початківців, а й для викладачів зі стажем. У системі чинників, які впливають на адаптацію викладачів, більшість дослідників надають перевагу емоційному спілкуванню, оскільки соціальна та професійна адаптація у перші два роки роботи в новому педагогічному колективі характеризується доволі високою емоційною напругою.

Емоційна напруга пов'язана передусім із залежністю від соціальних суджень та оцінок, ненапрацьованістю власних моделей психолого-педагогічного спілкування, переносом та копіюванням «чужих» стилей поведінки» які можуть спричинити внутрішньо особистісний конфлікт та професійну невротизацію.

Важливим показником соціальної адаптованості викладача є уміння переносити свій позитивний досвід спілкування з колегами (рівень усвідомлення, ефективні прийоми, визнання та ін.) на спілкування зі студентами. Для переважної більшості викладачів неабияку складність представляє саме перенесення - співвідношення, осмислення, інтеграція досвіду спілкування, особливо, якщо педагогічний колектив формувався роками і набув стереотипних, дещо жорстких, системних характеристик. У такому колективі кожен на видноті, кожен постійно відчуває свою приналежність до цього співтовариства.

Тому важливо, аби новий викладач одразу повно і якісно засвоїв різноплановість внутрішньоколективних зв'язків і відносин, опанував особливостями професійної праці, соціально-психологічними та організаційно адміністративними знаннями, які б забезпечили безкризову адаптацію в педагогічному колективі.

О.В. Поляков [4], досліджуючи проблему соціально-психологічної адаптації викладачів ВНЗ до сучасної системи освіти, дійшов висновку, що система вищої освіти нині недостатньо повно задовольняє вимогам суспільства стосовно соціальної адаптації як молоді, що навчається, так і професорсько-викладацького складу. ВНЗ сьогодні не є гарантом створення умов для оптимізації соціальної адаптації як молодих викладачів, так і фахівців зі стажем, що стикнулися з різними кризами професійного розвитку. А тим часом, ринкова економіка, в умовах якої живуть і здійснюють професійну діяльність педагоги ВНЗ висуває жорстку вимогу до фахівця як суб'єкта, що володіє не лише відповідними знаннями, але й широкими можливостями вибору засобів для вирішення виникаючих соціальних проблем. Викладацька діяльність у ВНЗ, як і будь-яка інша активність, так само розпочинається з готовності, установки, в якій разом з усіма іншими, відбиті і соціальні прагнення, цілі, вимоги, очікування [5].

Порушення взаємодії викладача та соціального середовища кафедри свідчить про соціальну дезадаптацію, результатом якої є негативні зміни особистісних характеристик та вияв негативних переживань стосовно «прийняття себе» іншими – співробітниками кафедри, почуттям емоційного дискомфорту, прагненням ізолюватися від проблем, представити їх вирішення іншим людям, порушеннями саморегуляції поведінки, «втратою смислу» процесу і результатів викладацької діяльності.

Оптимізують процес соціальної адаптації викладача на різних її етапах та профілактично впливають на дезадаптивні синдроми такі психологічні умови:

– упевненість в собі, прийняття себе, прийняття інших, емоційний комфорт, внутрішній контроль поведінки, «сміливість» в соціальних стосунках,

7. Студенти про освіту

відсутність відчуття провини, відсутність астеничного стану і «зниженого» настрою;

– саморегуляція психічних станів, нервово-психічна стійкість, емоційна стійкість, самоконтроль поведінки, відсутність нервово-психічної напруги. Але для того, щоб не ігнорувати вищий сенс соціальної адаптації

–збереження і розвиток особи, відтворення людини як духовно-етичної істоти необхідно постійно напрацьовувати навички безконфліктної, комфортної, гармонійної взаємодії не лише з професійним соціальним середовищем, а й в «особистому соціальному світі».

У такому разі власна соціальна ідентичність викладача не відповідає вимогами соціального середовища кафедри, а індивідуальні властивості не стануть психологічно «менш важливими», ніж соціальні властивості колективу.

Література:

1. Ащепков В.Т. Теоретические основы и прикладные аспекты профессиональной адаптации преподавателей высшей школы: автореф. дисс. ... д-ра пед. наук. - Ростов-на-Дону, 1997. – 43 с.

2. Болбукова С.В. Психологические условия и факторы оптимизации социальной адаптации личности: дисс ... канд. психол. наук. - Новосибирск, 2006. – 200 с.

3. Парахонский А.П. Профессиональная адаптация преподавателя // Современные наукоемкие технологии. – 2007. – №3 – С.88-89.

4. Поляков А.В. Проблема социально-психологической адаптации преподавателей вузов к современной системе образования [Электронный ресурс] –Режим доступа: <http://socioonom.ru/baza-znaniy/polnotekstovye-versii-zhurnalov/uchenyeczapiski-sankt-peterburgskogo-gosudarstvennogo-instituta-psikhologii-i-socialnoi-raboty/>

5. Рубан А.С. Временная динамика социальных установок в процессе профессиональной адаптации учителя: дисс... канд. психол. наук.– М., 2003.–147 с.

Головченко Екатерина

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ – ИСТОЧНИК СВОБОДЫ

Грамотность – это ключ, открывающий темницу людских страданий, ключ к высвобождению потенциала каждого человека; ключ открывающий пути к свободе и надежде.

Термин «функциональная грамотность» в мировой практике не является новым. Впервые он был введен ЮНЕСКО (UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Организация Объединённых Наций по вопросам образования, науки и культуры) в 1973 году применительно к системе образования взрослых. В основном ставилась проблема не столько образования, сколько обеспечения определенного уровня способностей, умений и навыков, позволяющих адаптироваться к жизни и комфортно существовать в развивающихся условиях цивилизации. К концу XX века проблема функциональной грамотности стала рассматриваться не только как проблема образования взрослых в развивающихся странах, но и как глобальная проблема применительно ко всей системе непрерывного образования.

Образование не является однородным процессом, а является интегральным и включает в себя :

✓ Процесс овладения *грамотностью*. Освоение языков и знаковых систем , без которых невозможно получение информации и использование знаний в той или иной сфере жизни и деятельности;

✓ Процесс *обучения*. Освоение знаний , умений , навыков в различных предметах и учебных дисциплинах;

✓ Процесс *подготовки*. Адаптация имеющихся и получаемых знаний, умений и навыков для выполнения конкретной работы или для занятий определенного социального положения;

✓ Процесс *воспитания*. Освоение норм культуры , правил поведения , морали , традиций и особенностей народа;

✓ Процесс *образования*. В узком значении этого термина – составная часть интегрального процесса образования , имеющая целью обеспечить уровень культуры и знакомство с ценностями , установками и стандартами цивилизации.

Грамотность - характеристика массового образования.

Если определенной профессией могут овладеть не все, а только группа людей, то грамотность как характеристика образования есть такой уровень способностей, которым должны владеть все, независимо от профессии и возраста.

Нужно ли сегодня высшее образование? Стоит ли идти на поводу у мнения, что вузы Украины – это залог будущего в работе, а национальные университеты – это преимущество при поиске работы?

Советская система образования гарантировала каждому гражданину право на бесплатное обучение в высшем учебном заведении. Требование к абитуриенту было лишь одно: пройти по конкурсу на желаемую специальность. Проходной балл зависел от конкретного вуза, факультета и престижности специальности. Практически каждый выпускник, имеющий аттестат о полном среднем образовании, мог выбрать институт и факультет в соответствии со своими интеллектуальными возможностями.

Сегодня ситуация несколько иная. С одной стороны, количество бюджетных мест в университетах ежегодно сокращается, а значит, учиться скажем так «для себя» большинству становится непозволительной роскошью. С другой стороны, в украинской системе высшего учебного образования постоянно происходят изменения – открываются (закрываются) новые частные вузы, техникумы и училища переаккредитируются в университеты . При этом получается что полученный диплом не всегда свидетельствует о надлежащей квалификации.

Высшее образование – первая ступенька карьерного роста. Если её не преодолеть, дальнейшее продвижение вверх построить очень сложно. Потенциальный работодатель рассматривает диплом не только как гарант получения определенных знаний и подтверждения квалификации по специальности, но и как результат целеустремленности соискателя, показатель

7. Студенти про освіту

умения работать и добиваться поставленных целей. А эти качества для любой специальности и на любом рабочем месте расцениваются как положительные.

Высшее образование оценивается не столько дипломом, сколько умением находить и обрабатывать информацию, а также приобретенным в процессе обучения коммуникационным навыкам.

На самом деле, специалисты не имеющие высшего образования или бросившие обучение в высшей школе, достигают иногда карьерных высот и получают управленческие должности. Однако большинство из них на определенном этапе начинает испытывать дефицит знаний.

Вывод: для обеспечения карьерного роста альтернативы высшему образованию нет.

Гуменюк Вікторія

ОСНОВИ І СПЕЦИФІКА ЮРИДИЧНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮРИДИЧНИХ КАДРІВ У ВНЗ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена вивченню питання педагогічної підготовки юридичних кадрів. Визначено актуальність даного питання, цілі, завдання, виявлено специфіку юридичної педагогіки у зрівнянні із загальною педагогікою, надано рекомендації по удосконаленню системи підготовки майбутніх юристів. Проаналізовано недоліки сучасної юридичної освіти в питаннях практичної підготовки студентів-правників, наведено приклади зарубіжних країн, запропоновано шляхи подолання існуючих проблем в українській юридичній освіті. Показано переваги участі студентів-юристів у діяльності юридичних клінік, яка передбачає, перш за все, реалізацію наступного: підвищення рівня практичних знань, умінь та навичок студентів юридичних спеціальностей, а також забезпечення доступу представників соціально вразливих груп суспільства до правової допомоги.

На сьогоднішній день педагогічна підготовка юридичних кадрів є актуальною, адже здобуття спеціальності вищого рівня вимагає, перш за все, методичне забезпечення, ведеться велика робота по підбору належних педагогічних кадрів [3, с. 132-135].

Тема наданого дослідження, а саме специфіки юридичної педагогіки і впровадження її основ у навчальний процес підготовки майбутніх юристів є дуже актуальною, адже зважаючи на те, які знання нададуть студентам у ВНЗ юристи педагоги, ми отримаємо відповідні кадри, які будуть надавати населенню свої послуги та допомогу. Якщо навчання було не досконалим, або буди певні не точності, або факти, які не відповідали дійсності, то ми отримаємо правників, які не зможуть повноцінно працювати у галузі юриспруденції, і навпаки-якщо освітній матеріал був наданий у повному обсязі, з дотриманням всіх нормативів, повної передачі знань, вмінь, навичок і досвіду викладача того чи іншого предмету, то ми у майбутньому, після закінчення навчання студентів ВНЗ будемо мати належних спеціалістів, які знають свою справу, швидко і без перешкод володіють нормативною базою, і своєчасно

можуть надавати свою допомогу населенню у тому чи іншому питанні у юриспруденції.

Так метою статті є визначення шляхів вдосконалення підготовки майбутніх юридичних кадрів після закінчення ВНЗ в Україні, для подальшого успішного надання правничої допомоги суспільству і повноцінного вирішення юридичних справ.

Завдання, які поставлені перед освітянами при підготовці юристів:

- надання у повному обсязі знань студентам знань, відповідно до чинного законодавства, освітньої програми.

- надання викладачем пояснень по темах, наведення прикладів для усвоєння матеріалу

- забезпечення методичними засобами бібліотек університетів, та матеріалів, які вимагає навчальна програма.

- підготовка студентів до діяльності юридичної практики у майбутньому, за для повноцінної професійної діяльності студента-правника у майбутньому

- можливість отримувати юридичну практику у юридичних клініках, якщо є така можливість.

Методологічною основою дослідження є визначення специфіки юридичної педагогіки в порівнянні з загальною педагогікою.

Педагогіка - наука про педагогічні закономірності, сутність, принципи, методи і форми навчання, виховання, розвитку і професійної підготовки конкретної людини, колективу в інтересах успішної діяльності[3]

Педагогіка вищої школи як одна з галузей педагогіки — науки про виховання, навчання та освіти молоді і дорослих має власний предмет, методологію, мету, та вирішує конкретні завдання.

Юридична педагогіка – особлива галузь педагогіки. Як і будь-яка наука, юридична педагогіка покликана теоретично узагальнювати факти реальної дійсності, проникати у внутрішню природу педагогічних явищ, що відбуваються у правовій сфері, зокрема в діяльності правоохоронних органів, виявляти їх причини й передбачати закономірний їх розвиток. [3]

Юридична педагогіка не лише описує педагогічні явища, які відбуваються у правовій сфері, а й зясовує та аналізує об'єктивні закономірності педагогічного процесу в діяльності правоохоронних органів, досліджує причинно-наслідкові зв'язки в ньому.

На базі цього можна розглянути відмінність між поняттям педагогіки і поняттям юридичної педагогіки.

Звичайно фундаментом для юридичної педагогіки, є загальна педагогіка, але ю юридичній є своя специфіка і свої особливості, це зумовлено предметом викладання, який має характерні лише йому риси.

Юридична педагогіка покликана пізнавати юридико-педагогічну дійсність. Її теоретичну базу становить загальна педагогіка, що вивчає різноманітні аспекти виховної діяльності. Водночас юридична педагогіка має свій предмет. Вона не є звичайною (загальною) педагогікою з прикладами з юридичної практики. Вона, безумовно, ґрунтується на наукових положеннях різних галузей педагогіки: історії педагогіки, теорії виховання, теорії навчання

7. Студенти про освіту

(дидактики), вікової, професійної, корекційної, соціальної, сімейної, виробничої, військової, спортивної, порівняльної, управлінської педагогіки, етнопедagogіки тощо. Вивчаючи педагогічні явища, що відбуваються у правовій сфері, юридична педагогіка є міждисциплінарною галуззю наукового знання, що перебуває на перетині юридичної та педагогічної наук. Таке положення і визначає її назву.

Підготовка фахівців-юристів у нашій державі викликає необхідність вирішення безлічі кардинальних і окремих питань. Слід зробити висновок про те, що майбутнє вищої юридичної освіти в Україні твориться за новими організаційними підходами і методичними технологіями, які поглиблюють спеціальну підготовку юристів. На пленумі Ради Співки юристів України, який відбувся в лютому 2004 року, була започаткована дискусія з двох проблемних питань: професійної підготовки студентів юридичних вузів та надання безоплатної юридичної допомоги громадянам. Під час цієї дискусії прозвучало риторичне запитання: чому значна частина випускників юридичних вузів, які рекомендуються для роботи в судах, не завжди можуть відповісти на елементарні питання, пов'язані із застосуванням права? З приводу цього висловлювалися різні думки, проте більшість учасників дискусії схилилась до думки, що причину слід шукати у співвідношенні теоретичного і практичного компонентів у сучасній юридичній освіті. На їх думку, навчання майбутніх юристів сьогодні не може мати суто теоретичний характер [4].

Питання практичної підготовки юристів ставиться не вперше. Воно порушувалося вітчизняними та зарубіжними вченими-юристами і практиками досить давно. Так, на недоліки підготовки юристів за традиційною системою звертали увагу ще в ХІХ, ХХ століттях П.Є. Казанський (Одеса), Д.І. Мейєр, О.А. Люблінський, І.І. Янджун, Г.Ф. Симоненко (Росія) та ін. Наприклад, Д.І. Мейєр (Казань) ще в ХІХ ст. зазначав: «І справді, звання юриста, як і звання лікаря, практичне, а тому як практична підготовка учнів до лікарської справи проходить у школі, точно так само практична підготовка юриста повинна здійснюватися там же» [5].

У США термін «клінічна освіта» з'явився в 20-х-30-х роках минулого століття. Це стало відображенням певної тенденції в юридичній освіті, яку представляли члени так званого реалістичного юридичного руху, що складався з групи вчених, які прагнули внести соціальні аспекти у вивчення права.

В умовах командно-адміністративної системи, що існувала в Радянському Союзі, клінічна юридична освіта не набула і не могла набути широкого застосування, а зарубіжний досвід з цих питань для радянських учених-юристів і практиків був недоступний. Повернення до питання організації юридичної клінічної освіти в пострадянських країнах, у тому числі і в Україні, сталося в 1993-1997 роках з ініціативи юристів, які дістали можливість вивчити досвід викладання юридичних наук у зарубіжних країнах, особливо в США, а також на міжнародних колоквиумах та семінарах з цих питань, де вони побачили

юридичні клініки в роботі та осмислили їх суть і значення в підготовці юристів та у вирішенні соціальних проблем громадян. Адже «юридична клініка» – це структура, інтегрована в навчальний процес юридичного вузу, з метою набуття студентами старших курсів практичних навичок юриста шляхом надання ними юридичних послуг населенню, яке не може звернутися до професійних юристів через брак коштів [7].

Міністерство юстиції України зареєструвало Типове положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України, створене з метою уніфікувати підходи до діяльності юридичних клінік та затверджене наказом Міністерства освіти і науки No 592 від 3 серпня 2006 року. Документ розроблений міжвідомчою робочою групою, до складу якої увійшли представники Міністерства юстиції, Міністерства освіти і науки, Міжнародного фонду «Відродження» та Асоціації юридичних клінік [6].

Основою функціонування юридичних клінік є синтез інтересів: громадяни, що потребують правової допомоги і не можуть оплатити послуги адвоката, готові звернутися за порадою до студента, аспіранта чи молодого викладача – кваліфікованих правознавців. У свою чергу, студенти та науковці зацікавлені в отриманні практичних навичок, що сприятимуть у майбутньому їхньому працевлаштуванню і подальшій кар'єрі. Надання студентами безкоштовної юридичної допомоги малозабезпеченим незахищеним верствам населення сприяє формуванню у студентів власних поглядів на юридичну професію, питання етичного характеру, що посилює ефективність роботи правової системи в цілому. Крім того, «Юридичні клініки» ставлять собі на меті надання можливості студентам і молодим працівникам усвідомити цінність і значення отриманих теоретичних знань, оволодіти технікою застосування цих знань на практиці. [7]

У дніпропетровському Національному Гірничому Університеті існує юридична клініка, що дає змогу студентів-правників отримувати практичні навички і знання ще у стінах університету, таким чином здобуваючи вміння працювати з населенням, отримувати практику з правничих наук і втілювати свої теоретичні знання у практичну допомогу.[6]

Також хочу навести ряд проблем, які існують з боку викладання викладача для підготовки майбутніх правників, які ще є студентами:

-лінощі самого студента, але це залежить тільки від нього.(студента змусили батьки чи інші особи до вибору данної професії або вибрана вона була навмання)

-викладач не цікаво веде лекційні чи практичні заняття,це не означає що викладач не володіє знаннями по предмету, але,можливо він просто не може донести інформацію через певні пробрелми,, особистісного характеру: дидактичні проблеми, мовленнєві(дефекти мовлення), можливо тематика лекції не цікавить його самого, або ж він просто не володіє педагогічними навиками[10]

-не зацікавленність викладачів.

7. Студенти про освіту

-корупція.

-педагоги-юристи не мають педагогічного хисту.

-низька заробітна плата юристів правників, які навчають студентів у ВНЗ юридичним наукам і дисциплінам. Від цього і не зацікавленість і хабарництво

-у викладачів, які ведуть юридичні дисципліни відсутні загально психологічні знання праці у колективі, заї студентами, немає уявлення як правильно себе вести і як вкорінити свій авторитет і поставити себе правильно у колі осіб.

-відсутність певних моральних засад у викладачеві.

-відсутність практичного досвіду у викладача юридичних дисциплін, з того предмету, який викладає студентам.

-некомпетентність, чи застаріла інформація.

Ці проблеми вимагають шляхи вирішення, а саме:

У ряди викладачів потрібно брати лише ті кадри, які не просто мають якийсь потенціал і мінімальне бажання працювати у ВНЗ і викладати певну юридичну науку, а й ту особу, для якої дана професія-це покликання і вона саме має бажання і хист до неї.

Потрібно зробити систему покарань набагато жорсткішою, і міри покарання за хабарництво. Також потрібно підвищити заробітну плату педагогам правникам, це збільшить вірогідність, що викладач не візьме хабар, маючи достойну заробітну плату.

При прийому на роботу потрібно робити перевірку особі, яка бажає викладати певну юридичну дисципліну. Це можуть бути тестові завдання, як загального, так і загальнопсихологічного характеру, щоб виявити, чи має данна особа педагогічні здібності.[8]

При прийомі на роботу викладача, робити психологічні тести, які б показали можливість чи не можливість викладання певного юридичного предмету студентам юристам. На мою думку, викладач, який викладає певну юридичну дисципліну у ВНЗ повинен володіти не лише теоретичними знаннями, але й практичними. Тобто мати, реальний, практичний досвід роботи, з дисципліни, яку він викладає.

При прийомі на роботу потрібно перевіряти особу на знання свого предмету, на вміння користування технічними засобами, матеріалами, вміння знаходити нову інформацію, викладач, особливо юридичних дисциплін(в цьому і полягає специфіка викладання юридичних наук і дисциплін) повинен весь час слідкувати за змінами в законопроектах, адже ці зміни відбуваються дуже часто.[9]

Таким чином, специфіка юридичної педагогіки і впровадження її основ у процес навчання майбутніх юристів у ВНУ України є надзвичайно актуальною темою. Адже від якості освіти і предметів викладання юристами-педагогами залежить яких юридичних кадрів ми отримаємо у практиці, коли вони будуть вирішувати питання чи надавати допомогу населення з різних питань правничого характеру. Тому у цій статті я висвітлила цілі, задачі, порівняння, а також виявила проблематику і можливі шляхи вирішення цих проблем. Адже якщо удосконалити систему викладання, на сам перед з людей, які

викладають(викладачів), ми будемо мати змогу отримувати набагато якісніші юридичні кадри, у розумінні знань, отриманих у навчальних закладах, їх повноту і чіткість,після закінчення ВНЗ, які будуть чітко, своєчасно і у повній мірі надавати свої послуги і допомогу населенню.

Література:

1. Указ Президента України «Про Національну програму правової освіти населення» від 18 жовтня 2001 року N 992/2001
2. Діденко Я. «Специфіка юридичної освіти і викладання» // Юридичний журнал. – No 7. – 2004. – С. 132-135.
3. А.І. Кузьмінський навч. посібник/ К.: Знання, 2005.- 486 стр. 17-20 «Педагогіка вищої школи»
4. Лабораторія практичного права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів /
5. Юридична клініка Київського юридичного інституту Київського національного університету внутрішніх справ
6. Юридична клініка «Pro Voпо» юридичного факультету Національного гірничого університету м. Дніпропетровська
7. Юридична клініка Основні характеристики здійснення керівництва /Наукові праці. Том 136. Випуск 123
- 8.Гусарев, С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) : навч. посіб. / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. – 2-ге вид., перероб. – К. : Знання, 2006. – 487 с.
- 9.Журавський, В. С. Проблеми юридичної освіти [Текст] / В. Журавський // Юридичний вісник України. – 2003. – 25–31 січ. – С. 115.
10. Журавський, В. С. Юридична освіта в Україні: сучасний стан та напрями вдосконалення [Текст] / В. Журавський, О. Копиленко // Право України. – 2004. – No11. – С. 3–6.

Дігтяр Тетяна

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ» ТА «ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА» : БОЛОНСЬКИЙ ПОГЛЯД

Анотація: Стаття присвячена проблемі невідповідності концепту «навчання впродовж життя» з поняттям «післядипломна освіта» на теренах української вищої освіти в рамках болонського процесу. порушуються питання невідповідності молодого спеціаліста потребам безпосередньої діяльності, в умовах швидкозмінного суспільства.

Ключові слова: вища освіта, навчання впродовж життя, післядипломна освіта, Болонський процес, комюніке.

Аннотация: Статья посвящена проблеме несоответствия концепта «обучение в течение жизни» с понятием «последипломное образование» на территории украинского высшего образования в рамках Болонского процесса. Затрагиваются вопросы несоответствия молодого специалиста потребностям непосредственной деятельности, в условиях быстро изменяющейся общества.

Ключевые слова: высшее образование, обучение в течение жизни, последипломное образование, Болонский процесс, коммюнике.

Summary. The article is dedicated to the problem of inadequacy among two concepts " long life learning " and "postgraduate education", which are regarded in the context of Bolognese process in Ukrainian higher education. The main question to be solved is the disparity of a young specialist to the professional activity on the assumption of highly variable society.

Key words: higher Education, long life learning, postgraduate education, Bolognese process, communique

7. Студенти про освіту

Вступ:

В умовах швидкозмінного суспільства, глобального оновлення не лише технологічної, а й ціннісної бази, зростання економічної і географічної мобільності фахівця, загострюється проблема його відповідності потребам безпосередньої діяльності. Розв'язання цієї проблеми слід шукати в площині безперервного професійного розвитку і саморозвитку впродовж життя.

Постановка завдання:

Дослідити співвідношення поняття «навчання впродовж життя» з вітчизняним «післядипломна освіта» в умовах приєднання України до Європейського простору вищої освіти.

Аналіз досліджень і публікацій:

Проблему підвищення освітнього фахового рівня протягом життя вивчали В. Г. Кремень, В. І. Луговий, М. Ф. Степко, С. О. Шевченко, Л. Л. Товажнянський, Я. Я. Болубаш, В. Д. Шинкарук та ін. Ними, спираючись на нормативно-правову базу, документи, фактичний матеріал, розкрито основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу як напрямку зближення в єдиному освітньому просторі.

Виклад основного матеріалу:

Поняття «навчання впродовж життя» (Lifelong Learning – LLL) заявило про себе в 1990-ті рр. в контексті економічної кризи і зростання безробіття, аббревіатура LLL стала загальноновизнаною» [1, с. 7]. У 1995 р. Європейська комісія опублікувала офіційний документ «Викладання і навчання: на шляху до суспільства, що навчається». У 1996 р. на засіданні Організації економічної співпраці та розвитку, в якому брали участь міністри освіти, були зроблені висновки про те, що з початку ХХІ ст. навчання впродовж життя повинно бути необхідним для всіх і, таким чином, доступним для всіх через участь у програмах європейського суспільства Ferraresi, Leonardo da Vinci, Tempus-Cards.

З часів започаткування Болонського процесу запровадження освіти впродовж життя входить до головних напрямків розбудови європейського простору вищої освіти. З'явившись уперше в документах Празького саміту (2001) та Берлінської конференції (2003) міністрів освіти держав – учасниць Болонського процесу, ця проблема набула великої актуальності у контексті просування та корегування Болонського процесу. Якщо Празьке комюніке наголошує на необхідності стратегії побудови системи післядипломного навчання для подолання проблеми конкурентоспроможності, застосування нових технологій та поліпшення єдності суспільства, рівних можливостей та якості життя [2], а Берлінське – закликає спрямувати політику європейських країн до впровадження навчання впродовж життя в реальність шляхом «спонукання вищих навчальних закладів до розширення можливостей навчання незалежно від віку, включаючи визнання попередньої освіти» [3], то Львівська конференція Європейських міністрів, які відповідають за вищу освіту (2009), виносить навчання впродовж життя в пріоритети розвитку європейської вищої освіти в наступному десятиріччі.

В преамбулі до Львівського комюніке відзначається, що в десятиріччя до 2020 р. Європейська вища освіта має зробити вирішальний внесок у реалізацію Європи Знань. Стоячи перед викликом старіння населення, Європа може досягти успіху в цій справі за умови, якщо вона максимально розкриє таланти і

здібності всіх своїх громадян та повністю долучиться до навчання впродовж життя і більш широкої участі у вищій освіті.

Навчання для майбутньої Європи включає такі пріоритети розвитку вищої освіти у наступному десятиріччі:

- соціальний вимір: рівний доступ і закінчення навчання;
- навчання впродовж життя;
- працевлаштування;
- студенто-центроване навчання і навчальна місія вищої освіти;
- освіта, наука (дослідження) і інновація;
- міжнародна відкритість;
- мобільність;
- фінансування [4].

Для системи післядипломної освіти в Україні на сучасному етапі її модернізації значними є всі виокремлені напрями. Проте особливу увагу необхідно приділити напрямку навчання впродовж життя, яке, за названим документом, включає отримання кваліфікацій, розширення кола знань і розуміння, набуття нових навичок і компетенцій, збагачення особистісного зростання.

В наведеній нижче таблиці (табл. 1) представлено визначення понять «навчання впродовж життя» та «післядипломна освіта».

Таблиця 1

Поняття «навчання впродовж життя» та «післядипломна освіта»

Термін	Значення	Джерело (автор)
Навчання впродовж життя	Освітній процес як складова життєдіяльності особи від дошкільного до після пенсійного віку, спрямований на задоволення потреб у самовдосконаленні та самовираженні у усіх сферах життя через набуття певних компетентностей. Є відповіддю на необхідність самоствердження в суспільстві й пов'язаний із перспективами більшої конкурентоспроможності	Л. М. Корчагіна [5]
Післядипломна освіта	Спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь, навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду. Цілеспрямована, спеціально організована й керована система перманентного формування в особистостей соціального досвіду як об'єктивна потреба для розвитку суспільства відповідно до соціальних потреб людини.	Закон України «Про вищу освіту» [6] В.В. Олійник [7]

Усвідомлення важливості навчання впродовж життя є характерною рисою більшості сучасних розвинених національних систем вищої освіти. Перехід України до масової вищої освіти спонукав навчальні заклади до активного просування таких програм, що спочатку відповідало суспільній потребі в підготовці кадрів нових професій для інфраструктури ринкової економіки, а

7. Студенти про освіту

згодом стало підґрунтям налагодження процесу неперервного навчання в умовах швидкого старіння знань.

Слід зауважити, що поняття «навчання впродовж життя» є значно більш широким в порівнянні з вітчизняним поняттям «післядипломна освіта» і включає додатково: неформальну та інформальну освіту, у т.ч. навчання на виробництві, сертифікатні програми різного характеру, навчальні програми для «осіб третього віку» тощо. Основу цих відмінностей складає вітчизняна традиція фіксувати результати навчання шляхом отримання документів про освіту державного зразка. Це можна вважати спадщиною тривалого панування статистських відносин у сфері вищої освіти, коли всі навчальні програми фінансувались державою, а їх випускники мали гарантоване державне працевлаштування за фахом.

У сучасних умовах післядипломна освіта включає:

перепідготовку – отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду;

спеціалізацію – набуття особою здатностей виконувати окремі завдання та обов'язки, які мають особливості, в межах спеціальності;

підвищення кваліфікації – набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки в межах спеціальності;

стажування – набуття особою досвіду виконання завдань та обов'язків певної спеціальності.

Практично поширеними формами післядипломної освіти є аспірантура та докторантура, які реально не набули ознак третього циклу вищої освіти.

В усіх відомих проектах нової редакції Закону України «Про вищу освіту» передбачається трансформація існуючої структури післядипломної освіти: перетворення аспірантури в третій цикл вищої освіти та заміна перепідготовки здобуттям другої вищої освіти [6].

Основним чинником протидії такій необхідній трансформації виступає зорієнтована на існуючу структуру розгалужена система навчальних закладів післядипломної освіти, які функціонують як самостійно, так і в складі університетів. Головним джерелом доходів цих закладів є оплата навчання на програмах перепідготовки, чимало з яких не відповідають ліцензійним вимогам до програм здобуття вищої освіти.

Зазначимо, що програми перепідготовки більшості визнаних старих та нових університетів забезпечують якісну другу вищу освіту з урахуванням високої мотивації слухачів.

Одним з наріжних каменів Болонського процесу є розвиток гнучких траєкторій навчання як запоруки спроможності випускника знайти своє місце на ринку праці. В Україні гнучкі траєкторії навчання є порівняно новим явищем, яке виникло разом із запровадженням ступеневої системи освіти в 90-х роках ХХ ст. Завдяки цій новації з'явилась можливість здобуття наступного освітньо-кваліфікаційного рівня за скороченим терміном навчання: молодшого спеціаліста на основі рівня кваліфікованого робітника; бакалавра на основі рівня молодшого спеціаліста; магістра на основі рівня спеціаліста. Проте, вітчизняна традиція жорстко детермінованого дисциплінарного навчання

приводить до заборони на зміну профілю навчання до здобуття повної вищої освіти. Наприклад, неможливо вступити до магістратури з філософії для бакалавра хімії.

В Україні досі відсутня досвід визнання компетенцій та навичок, які набуті в практичній діяльності за межами традиційної системи вищої освіти. Усвідомлення цієї проблеми поступово формується в середовищі працеводців та експертів у сфері освіти, проте відображення в освітніх законодавстві та практиці не знаходить. Інструментів та процедур визнання неформальної та інформальної вищої освіти навіть в обмеженій кількості кредитів в країні чи окремих навчальних закладах не створено.

Висновки:

На нашу думку в системі вищої освіти України існує проблема невідповідності понять «навчання впродовж життя» та «післядипломна освіта», що гальмує її розвиток, як країни-учасниці Болонського процесу.

Для її розв'язання ми пропонуємо:

здійснення результативного й ефективного керівництва фондами із залученням інвестицій у навчання;

впровадження практики визнання компетентностей та навичок, які набуті в практичній діяльності за межами традиційної системи вищої освіти та закріпити це в законодавстві;

здійснити впровадження кредитно-модульної системи, на належному рівні;

зробити крок в модернізації вищої освіти України до більш гнучких траєкторій навчання, для задоволення потреб ринку праці;

розширення співробітництва між ВНЗ, що служитиме підґрунтям для стимулювання інноваційного потенціалу.

Так як навчання впродовж життя стало ключовим елементом у визначенні Європейським Союзом стратегій щодо формування найбільш конкурентоспроможного та динамічного в світі суспільства, що базується на знаннях, для української вищої освіти поняття «навчання впродовж життя» все переконливіше сутнісно має домінувати в практиці над існуючим – «післядипломна освіта». Напрями для вирішення цієї проблеми ми намагались означити вище.

Література:

1. Степко М. Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя / М. Ф. Степко, Б. В. Клименко, Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ. – Х., 2004. – 111 с.
2. Огієнко О. І. Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах: [монографія] / О. І. Огієнко / За ред. Н. Г. Ничкало – Суми: Еллада, 2008. – 444 с.
3. Towards the European Educational Erea. Communiqué (Prague, 19 May 2001) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.cepes.io/information_services/sources/on_line/Prague.pdf
4. The Bolonga Process 2020 – The European Higher Education Area in the New Decade. Communiqué (Leuven and Louvein-la-Neuve, 28-29 April 2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.eu-edu.org/ua/news/info/223>
5. Каталог статей зі збірників наукових праць. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2008-3/doc/3/24.pdf>

7. Студенти про освіту

6. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>

7. Олійник В. В. Модернізація системи післядипломної педагогічної освіти України в умовах змін / В. В. Олійник. // Післядипломна педагогічна освіта: європейські орієнтири та регіональні пріоритети: тези міжн. наук.-практ. конф., 10 – 11 вересня 2009 р., Біла Церква. / за наук. ред. В. В. Олійника, Л. М. Карамушки, Н. І. Клокар, Л. І. Даниленко. – Біла Церква: КОПОППК, 2009. – С. 20 – 22.

Дубина Юлія

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (ДО ПИТАННЯ ВИБОРУ ПІДРУЧНИКІВ)

На сучасному етапі розвитку суспільства нашої держави соціалізація молоді відбувається в умовах зміни традиційних соціальних ролей. Дані процеси є внутрішніми, але відображають загальносвітові трансформації глобалізації, реструктуралізації економіки, змивання культурних кордонів та перепон, при яких змінюється ставлення до керманічів цих перетворень – чоловіка і жінки, відбувається переоцінка традиційно усталених поглядів, стереотипів їх поведінки.

Початок ХХ століття характеризується зростанням зацікавленості до гендерної проблематики, зокрема, можливості врахування її засад у планування та реалізацію процесу виховання та навчання. У сучасній науковій теорії гендер визначають як соціокультурну системну категорію, пов'язану з приписуванням індивіду певних якостей та норм поведінки на основі її біологічної приналежності, як своєрідний “підсумок соціалізації людини відповідно до її статевої належності” [4, с. 5].

Значна роль у формування світогляду молодого покоління під час здобування вищої освіти відведена робочим програмам та підручникам, зміст яких демонструє мінімальний обсяг інформації, яку повинен знати студент наприкінці кожного навчального курсу.

Метою дослідження є проведення аналізу гендерно маркованого матеріалу у підручниках іноземної мови та розгляд змісту відображених у них мовних та соціо-культурних змін сучасного суспільства, визначення можливої моделі поведінки майбут-ніх поколінь через сприйняття нових (або утвердження наявних) гендерних стереотипів.

Ряд дослідників (В.А.Суковата, А.А.Митрофанова, Л.Кім та ін.) зазначають, що окрім затверджених стандартів освіта містить так звані «приховані програми» (hidden curriculum), під якими розуміють особливий стиль навчання, підбір завдань і прикладів, які непомітно впливають на студента та спонукають його підсвідомо прийняти бажану суспільством роль, слідувати сформованим стереотипам [3, с.183]

Для перевірки ймовірності прояву можливих гендерних стереотипів нами був проаналізований зміст підручників з іноземної (англійської) мови, якими користуються викладачі та студенти ДВНЗ «Дніпропетровський індустріальний

коледж» у навчально-виховному процесі. Аналіз лінгвістичного матеріалу продемонстрував переважання маскулінно маркованого матеріалу майже у два (I курс) та у 3,5 рази (III курс).

	[5]	[2]	[1]
	Лексичний матеріал		
Маскулінно маркований матеріал (%)	58,5	45,4	72,7
Фемінно маркований матеріал (%)	34	36,7	19,9
Андрогінно маркований матеріал (%)	7,5	17,9	7,4

Представники чоловічої статі частіше згадуються у вправах різного типу (перекладних, трансформаційних, співставних та ін.) та зображені у переважній більшості активними, незалежними, відданими роботі: «He had been working as a doctor there for seven years by that time», «My sister had been working at the hospital for six months before she left» [2, с.140].

У межах однієї вправи трапляються речення, які представляють жінку пасивною, зайнятою хатніми справами, та чоловіка, відповідального за виконання роботи, яка вимагає відповідних знань та умінь: «Mother asked Mary to wash the dishes», «Peter helped the pupils to translate the text» [1, с.42]. У тематичних текстах дружини/матері або мають робітничу професію «hairdresser» [2, с.33] або представлені домогосподарками – «housewife» [1, с.15]. Чоловіки/батьки втілюють професії розумової праці: «He is a mathematician by education and businessman by profession» [1, с.15]. Якщо обоє найстарших родичів є пенсіонерами, мають місце уточнення на кшталт: дідусь є ветераном Великої Вітчизняної війни, а бабуся займається веденням домашнього хазяйства [5, с.63].

Деякі розділи можна імпліцитно охарактеризувати як «жіночі» та «чоловічі». Наприклад, у розділах «Shopping», «Meals» центральною фігурою є жінка, а «Education» та «Famous People of Science and Engineering» подають інформацію про досягнення чоловіків. Мають місце тести із акцентуванням на негативних стереотипних якостях певної статі, наприклад, зазначення жакливо прискіпливого ставлення жінок до покупок [2, с.111-112]. При чому варто зазначити, що подібний текст не містить ані дотекстових, ані післятекстових завдань і не пропонує жодних шляхів його обговорення.

Грамматика кожної мови має ряд відмінностей. Складнощі у перекладанні викликає факт відсутності в українській мові жіночої форми назв ряду професій. У розглянутих підручниках найчастіше подається тільки чоловіча або жіноча форма перекладу: «student of distant education» – «студент-«заочник» [1, с.23] «teacher» – учитель [2, с.28], «stewardess» – стюардеса [2, с.166], хоча можливими є варіанти «студентка-«заочниця», «учителька», «steward» – «стюард»/«провідник». Лише в поодиноких випадках трапляється зазначення обох варіантів «salesgirl» - «дівчина-продавець», «salesman» - «продавець» [2, с.106], «actor» - «актор», «actress» - «актриса» [2, с.151].

Аналізуючи кількість та зміст представлених ілюстрацій, можемо зазначити, що у двох підручниках вони відсутні взагалі, а у посібнику

7. Студенти про освіту

«Учебник англійського мови» відсотково чоловіки та жінки представлені у майже рівній мірі (38,9% та 34,7% відповідно). Значним є відсоток зображень колективної діяльності у різностатевому колективі (26,4%).

Окремої уваги заслуговують заголовки розділів. Деякі з них є андрогінно маркованими («We study English», «Telephone»), інші – ні. Наприклад, у назвах «Man and Environment», «An Educated Man and Computer» слово «Man» найчастіше перекладають як «чоловік», тим самим приводячи поняття «людина» до біологічної визначеності, що за змістом тексту не відповідає дійсності. Альтернативними лексичними одиницями могли б стати «human», «person», «human being».

Попова Л.В. наголошує, що при наявності подібної диспропорції юнаки «отримують явну перевагу у спробах «знайти себе» на сторінках підручників... в той час, як дівчата не знаходять для себе [рівнорядних] рольових моделей» [3, с.184].

Проаналізувавши зазначені вище підручники ми приходимо до висновку, що поданий у них навчальний матеріал має негласний поділ сфер діяльності людини на «чоловічі» та «жіночі». Без відповідної уваги та праці над збалансуванням гендерно маркованого матеріалу зможемо з часом спостерігати яскраво виражену домінують маскулітності. Для гармонізації такої ситуації викладач має звертати увагу на важливість розробки андрогінно маркованих текстів та завдань, використовувати додатковий дидактичний матеріал, де юнаки та дівчата представлені рівноправними, всебічно розвиненими особистостями, здатними рівноцінно сприймати та розуміти один одного незалежно від статі. Уміння студентів співпрацювати у різностатевих групах на засадах демократизму, взаємодопомоги та неприпустимості будь-якого роду дискримінації дозволить отримувати більш високі результати діяльності, а також сприятиме розвитку толерантного ставлення до представників інших національностей та культур.

Література:

1. Агабекян И.П. Английский для инженеров / И.П.Агабекян, П.И.Коваленко. – Изд. 9-е, стер. – Ростов н/Д: феникс, 2013. – 317, [1] с. – (Высшее образование). – ISBN 978-5-222-19917-6
2. Англійська мова для повсякденного спілкування: Підручник / В.К.Шпак, В.Я.Полулях, З.Ф.Кириченко та ін.; За ред. В.К.Шпака. - 4-те вид., стер. – К.: Вища шк., 204. – 302 с. – Англ., укр... – ISBN 966-642-222-0
3. Введение в гендерные исследования: Учеб. пособие для студентов вузов / Костикова И.В. и др.; Под общ. ред. И.В.Костиковой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 255 с. – (Серия «Классический университетский учебник»).
4. Кисельова А.Л. Концепт "Жіночість" у вікторіанській лінгвокультурі: Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / А.Л. Кисельова; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2007. — 20 с. — укр.
5. Парахина А.В., Тылкина С.А. Учебник англійського мови: для сред. спец. учеб. Заведений. - М.: Высшая школа, 1987
6. Проблеми гуманізації освіти в контексті трансформації вищої школи України: Моногр. / За ред. Т.І. Власової, Т.М.Талько. – Д.: АРТ-ПРЕСС, 2008. – 232 с.

7. Суковатая В.А. Гендерная методология в педагогике и философии образования // Проблемы сучасної освіти: Збірник статей / За ред. Ю.В.Холіна. – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2009. – 168 с. – ISBN 978-966-623-616-9

8. Ярская-Смирнова Е. Гендерное неравенство в образовании: понятие скрытого учебного плана // Гендерные исследования, 2000. - №5. - С.295-301. // http://gender-route.org/glossarium/18/skrytyj_uchebnyj_plan/ - [27.02.2013]

Каргополов Юрій

НЕУСПЕВАЮЩИЕ СТУДЕНТЫ – ПРОДУКТ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ

Сегодня принято много говорить о проблемах экологии, которые приводят к ослаблению иммунитета и жизненного потенциала человека. Не менее важной проблемой является снижение уровня среднего (и как следствие) высшего образования.

Молодое поколение больше проводит времени в социальных сетях, чем в реальной жизни и если почитать переписку среднестатистического ученика или студента, то наверное там не будет ни одного сообщения, написанного по правилам правописания. Молодежь привыкает писать с ошибками и никто не придаёт этому значения.

Корень проблемы лежит в средней школе, где начинается сознательный путь к получению образования.

В педагогические университеты сейчас идут выпускники средних школ далеко не от желания научиться преподавать, а от того, что не поступили в другие вузы. Сегодня даже с минимальным баллом абитуриент может найти бюджетное место. Средний балл зачисленных по итогам внешнего независимого опроса в технические вузы Украины – 161,6. Ниже баллы только у поступавших в педагогические и аграрные вузы (161 и 153,7 соответственно).

В 2011 году была приблизительно такая же картина. Например, конкурс на место при поступлении на государственный бюджет в Славянский государственный педагогический университет составил 3,9, а в Национальный горный университет – 6,9.

Это и является причиной, что учителя в средней школе школах далеко не те. Уровень преподавания падает с каждым днём. Преподаватель приходит не учить, а работать. Многие из них абсолютно не заинтересованы в передаче знаний и больше думают о дополнительных платных занятиях с отстающими учениками. Именно поэтому, «современный» учитель крайне заинтересован, чтобы ученик получил как можно меньше знаний на уроках и стал «отсталым». А так как знания все равно нужны (как минимум для поступления в вуз), ученику приходится посещать индивидуальные занятия, а родителям их оплачивать. Образование становится хорошим источником дохода.

Еще совсем недавно для поступления в гимназию необходимо было сдавать экзамены по математике и украинскому, а таблице не должно было быть троек. Если раньше в классе было до 17 учеников, то сегодня по 30, принимают

7. Студенти про освіту

без розбору. Раньше учителя устраивали нулевой бесплатный урок. Чувствовалось желание преподавателей научить. Сегодня этого нет. Педагогическая некомпетентность преподавателей очевидна. Нарушаются общепринятое правило «От простого – к сложному». Громадный массив сложной информации сразу обрушивается на ученика и не реально усвоить максимум, если не знаешь минимум. Обратная связь с классом отсутствует напрочь – на любой вопрос стандартный ответ: «Ты это должен знать!». В результате – боязнь задать вопрос ещё раз и пробелы в знаниях. Поэтому и знания близки к нулю, а сдавать надо.

Раньше на встречу выпускников гимназии приходило очень много народу – учителя в процессе учебы становились родными людьми, вложившими в тебя душу. В этом году на встрече людей практически нет – старых учителей стало меньше, а новые не имеют авторитета.

Так что, плохие студенты – продукт средней школы.

Коваль Юлія

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті розкрито основні вимоги, цінності, принципи та сучасні тенденції оцінювання; наведено алгоритм формування оцінювання та приклади різноманітних навчальних результатів і засобів оцінювання рівня навчальних досягнень студентів.

Ключові слова. Рейтингова система, оцінка, портфоліо, рефлексивний щоденник.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє дійти висновку, що проблема оцінювання навчальних досягнень розглядається в сучасній педагогічній літературі здебільшого для характеристики оцінки як визначення ступеня засвоєння знань, умінь і навичок студентами відповідно до вимог програм. Але сучасна освіта передбачає впровадження найбільш ефективних способів підготовки майбутніх фахівців до майбутньої професійної діяльності. Так, для вищої школи України у контексті Болонського процесу необхідно розробити та законодавчо урегулювати процедуру контролю якості знань. Оцінювання знань студентів є одним з найважливіших заходів, про які повинні піклуватися керівництво ВНЗ та кожен викладач особисто. Оцінка, як один з основних стимулів навчання, окрім інших, виконує функцію заохочення до роботи, визначає рівень і якість засвоєння матеріалу, допомагає викладачу підтримувати зворотній зв'язок зі студентами. Але традиційна система оцінювання знань не завжди дозволяє виконувати навіть перелічені функції. Потребою сьогодення є нова, більш гнучка система оцінювання знань. І такою є рейтингова система контролю знань, основними принципами якої є нарахування і накопичення балів (за певний проміжок часу) за виконання запланованих програмою завдань.

Рейтингова система оцінювання успішності навчання (PCO) та визначення академічного рейтингу студентів забезпечує реалізацію дидактичного принципу

свідомості студентів у навчанні, активізує навчальну роботу протягом семестру, спонукає студентів працювати систематично та самостійно, розширює можливості для всебічного розкриття та розвитку творчих здібностей студентів, індивідуалізує навчання та істотно змінює взаємовідносини у ланцюжку «викладач — студент», створює атмосферу співпраці. Навчальний процес з дисципліни стає повністю відкритим для студентів та має демократичний характер, що дозволяє постійно контролювати свій рівень підготовки, вносити своєчасні корективи в навчальну роботу, обирати рівень навчання та спосіб одержання підсумкової оцінки з кожного кредитного модуля. Індивідуалізується процес навчання, а вимоги, що висувуються, відповідають здібностям студентів, що скасовує порівняльний підхід у навчанні та оцінці їх роботи. Рейтингова система робить систему оцінювання більш гнучкою та об'єктивною, забезпечує змагальність навчання та здорову конкуренцію між студентами у навчанні.

Переваги рейтингової системи оцінювання:

- дає можливість засвоювати навчальний матеріал поступово та вчасно перевірити рівень засвоєння знань з певної теми або розділу;
- дозволяє легко варіювати оцінювання в залежності від навчальних дисциплін, контингенту, слухачів, форми навчальних та інших факторів;
- пріоритет мають знання, а стосунки між викладачем і студентом стають толерантнішими та професійнішими;
- система сприяє розвитку самоконтролю і навичок самостійної роботи;
- всі студенти в однакових умовах і рейтинг стимулює їх активне ставлення до навчання;
- мобілізує зусилля викладачів і студентів, підвищує увагу до потреб навчального процесу;
- дає можливість визначити кращих студентів на факультеті або курсі.

Алгоритм формування рейтингу з дисципліни:

Загальний рейтинг дисципліни складає 100 балів, якщо вивчення дисципліни продовжується в наступному семестрі або році. Якщо вивчення дисципліни триває семестр, то з них: 60 балів відводиться на аудиторне вивчення, а 40 на підсумковий контроль (залік або екзамен);

Викладач самостійно розподіляє 60 балів між практичними та лабораторними заняттями, семінарськими та самостійною роботою студентів. Розподіл балів відводиться на розгляд викладача, в залежності від рівня складності запропонованих робіт;

Рейтинг з кожного виду робіт обов'язково доводиться до відома студентів.

Сума балів, отриманих студентами під час планових контрольних заходів, визначає його рейтинг.

Так, загальна сума балів співвідноситься з сумою балів, визначеною для певної дисципліни, як 100% та переводиться у 4-бальну шкалу:

91-100% = 5

70-90 % = 4

50-69% = 3

нижче 50% = 2

7. Студенти про освіту

Критерії оцінок визначено у навчальних програмах підготовки студентів. Критерії оцінок узагальнено й стисло можна сформулювати так:

«відмінно» - студент володіє навчальним матеріалом у повному обсязі (міцно засвоїв увесь навчальний матеріал, виявив глибоке його розуміння, вичерпно відповів і обґрунтував власні висновки, прийняв обґрунтоване рішення і вміло використав на практиці, упевнено виконав завдання)

«добре» - студент засвоїв навчальний матеріал на достатньо високому рівні (загалом знає весь навчальний матеріал, вільно відповідає на питання, але не достатньо широко, вміло використовує свої знання на практиці);

«задовільно» - студент загалом засвоїв основний навчальний матеріал, оперує ним недостатньо чітко та упевнено, слабо визначає зв'язки й відносини між предметами і явищами (виявляє знання тільки основного матеріалу, передбаченого програмою, спроможний використовувати свої знання на практиці, правильно виконує прийоми і дії та ін.);

«незадовільно» - студент загалом має поверхове уявлення про основний навчальний матеріал, не може ним оперувати.

Рейтинг може бути використаний керівництвом університету та факультетів з метою надання кращим студентам переваг над іншими.

Але функція оцінювання має зводиться не тільки до виявлення недоліків, а перш за все розглядатись як критичний аналіз навчального процесу. Мова йде не стільки про зміни засобів оцінювання, скільки про зміни цілей оцінювання та філософії оцінки.

Отже головною метою оцінювання є покращення якості роботи конкретної людини. Так оцінювання інтерпретується як конструктивний зворотній зв'язок між викладачем і студентом. Рейтингова система дозволяє кожен вид завдань урізноманітнити. Наприклад, з 25 завдань студенти можуть обрати будь-які завдання, в будь-якій кількості але не менше 10. Існує і інший, більш демократичний варіант вибору: студенти мають право обрати будь-яку кількість завдань різної складності. В цьому випадку виставляється сумарний бал, який дозволяє отримати ту або іншу рейтингову оцінку. При цьому студентам не слід дорікати за вибір мінімальної кількості простих завдань, а підкреслити що це їх право вільного вибору, а рейтинговий бал – це об'єктивність їх результатів. Або до відома студентів доводиться, що формою контролю є виготовлення портфолію (збірка певних робіт та напрацювань студента) з якого випадково буде обрано чотири роботи. Одна з них буде оцінена за критерієм «комунікативні навички», друга з точки зору «якості обробленої інформації», третя «якість проекту, експерименту» і четверта – з точки зору «розуміння концепцій». Але студенти не знають яку конкретно роботу буде обрано і за яким критерієм вона буде оцінена, тому вони змушені звертати увагу на всі критерії при підготовці всіх робіт.

Так з метою стимулювання студентів, що регулярно відвідують лекції, у деяких вузах передбачені додаткові бали, в інших випадках за пропуски лекцій застосовують «штрафні бали», а звідси набагато більша роль лекції, яка має відбиватись і в оцінках рейтингової системи.

Для ефективності контролю і дієвості оцінки важливими умовами є об'єктивність і коректність норми. Вона має бути доступною, вільно вимірюваною і органічно застосовуваною. Задана норма не має бути ні завищеною, ні заниженою. Система навчання має забезпечувати реальні умови для її досягнення, здійснення. Непомірне підвищення норми викликає у студентів невпевненість у її досягненні, тривогу, байдужість ("опускаються руки", "все одно я цього не осилю"). Занижені норми знижують активність студентів, викликають стан благодушності, несерйозного ставлення до досягнення норми, лінощів і неробства. Відповідальність за об'єктивність і посиленість норми несе викладач, він повинен стежити за відповідністю між вимогами норми і умовами та можливостями її досягнення.

Отже, оцінювання має бути:

- валідним (об'єкти оцінки мають відповідати меті курсу);
- своєчасним (підтримання зворотнього зв'язку);
- ефективним (виконуваним, не має забирати весь час викладача та час студентів);
- розвиваючим (спрямованим на покращення результату).

Сучасні тенденції оцінювання:

Від	До
Оцінювання викладачем	Оцінювання за участі студентів
Конкуренція	Співпраця
Оцінка результату	Оцінка процесу
Оцінювання знань	Оцінювання умінь та здібностей
Тестування пам'яті	Застосування, аналізу, синтезу
Оцінювання курсу	Оцінювання модуля
Письмові роботи (екзамен), закритий екзамен	Відкритий екзамен, курсові роботи, творчі проекти
Пріоритетність оцінки	Пріоритетність навчання

Також важливо враховувати психологічну роль оцінки. Вона виконує дві основні функції: стимулювальну і орієнтувальну. Особливо важливою в психологічному плані є стимулювальна функція. Вона пов'язана зі спонукальним впливом на афективно-вольову сферу особистості студента і, відповідно, сприяє якісному поліпшенню структури інтелекту особистості та пізнавальної діяльності студента, виконуючи і виховну функцію.

Окрім отриманих балів за виконане завдання доцільно використовувати словесну оцінку, яка є спонукальною силою підвищення самооцінки (будь-яку оцінку слід об'єктивно аргументувати, якщо оцінка незадовільна або низька, потрібно порадити, що необхідно зробити для її підвищення). Самооцінка – це принцип і якщо студенти засвоять спосіб оціночного судження, вони зможуть самі контролювати себе, так в підсумку студентські роботи будуть високої якості. І студенти не залежать від викладача в оцінюванні, вони це роблять для себе самі. Це процес саморозвитку, головним в якому є засоби, інструменти, що дозволяють їм здійснити цю самооцінку.

Характеристики оцінювання:

7. Студенти про освіту

- пов'язуйте оцінювання перш за все зі студентами та лише в останню чергу з виставленням оцінок;
 - оцінюйте в процесі навчання та в кінці;
 - коментуйте оцінку та спрямовуйте зусилля студентів на кращий результат;
 - вчіться самі на помилках студентів;
 - використовуйте різноманітні методи оцінювання;
 - заохочуйте студентів в процес оцінювання: самооцінювання, обговорення, відокремлення відповідальності при виборі методів оцінювання.
- Приклади різноманітних навчальних результатів і засобів оцінювання:

Мета/ Навчальні результати	Приклади способів оцінювання
Вирішення проблеми/планування (визначення або постановка проблеми, збір та аналіз даних, планування експерименту, застосування теорії тощо)	<ul style="list-style-type: none">- Аналіз ситуації/випадку;- Інсценування, моделювання проблеми;- Групова робота (колективне обговорення та пошук шляхів розв'язання проблеми);- обговорення і рефлексія з колегами проблем/власний досвід;- підготовка проекту з даної проблеми.
Розробка (проектування, винахід, створення тощо)	<ul style="list-style-type: none">- Створення портфоліо;- Підготовка презентації;- Участь в групових проектах;- Проектування та застосування проекту;- Оцінка якості виконання.
Демонстрація знань, розуміння, переказ, опис, виклад	Екзамен (усний, письмовий); Написання есе; Заповнення анкети; Контрольне опитування.
Критичне мислення, формулювання суджень (аргументація, рефлексія, оцінювання, умовивід тощо)	Критичний аналіз ситуації; Ведення рефлексивного щоденника; Підготовка доповіді; Написання статті; Коментарі до статті, книги, монографії.
Навички індивідуальної та групової роботи, здатність діагностувати власні навчальні потреби, здійснювати тайм-менеджмент, пошук навчальних ресурсів для самооцінки тощо.	Створення портфоліо; Написання автобіографії; Участь в оцінювання групових проектів; Ведення рефлексивного щоденника.

Такі засоби оцінювання дозволять викладачам розробляти моделі оцінювання досягнень студентів з максимальним урахуванням сучасних підходів, специфіки, цілей і завдань вивчення навчальних дисциплін і, з огляду на існуючі тенденції.

Висновки: Рейтингова система навчання й оцінювання успішності студентів дає можливість усунути упереджений підхід до оцінювання знань студентів; є ефективним засобом заохочення до навчально-пізнавальної діяльності; підвищує самостійність та відповідальність студента за результати навчання; сприяє реалізації принципу індивідуалізації навчання.

Література:

1. По матеріалам: Калмыкова И.Р. "Методика подготовки учащихся к экзаменационному реферату", газета «Русский язык» №16 (232), апрель 2000г.
2. По матеріалам: Meriwether, Nell W. Strategies for Writing Successful Essays. Chicago: NTC Publishing Group, 1998.
3. Sebranek, Patrick, Verne Meyer, and Dave Kemper. Writers INC: A Student Handbook for Writing & Learning. Wilmington: D.C. Heath and Company, 1996.
4. [From syllabus Sophia Howlett](#)
5. По матеріалам: [Essay Grading Scheme Information for UTS staff on Assessment](#)
6. По матеріалам: Brown, S. Rust, C. and Gibbs, G. Strategies for Diversifying Assessment in Higher Education Oxford: Oxford Centre for Staff Development (1994).
7. По матеріалам: [Assessment under Pressure - 14 Innovative Case Studies. The Oxford Centre for Staff and Learning Development](#)
8. По матеріалам: [И.Р. Калмыкова «Портфолио как средство самоорганизации и саморазвития личности»](#), Стаття напечатана в журнале "Образование в современной школе"
9. [Пинский А.А. «Рекомендации по построению различных моделей «портфолио» учащихся основной школы»](#)
10. Матеріали: [Mick Healey. Using Peer and Self Assessment for Assessing the Contribution of Individuals to a Group Project](#)

Марченко-Іванюк Олена

**ОБГРУНТУВАННЯ ПОТРЕБИ ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ
«ВЧИТЕЛЬ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ»**

Анотація. У статті висвітлені проблеми підготовки педагогічного працівника до викладання курсу інформатики в початкових класах при впровадженні нових державних стандартів початкової загальної освіти.

Ключові слова. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), компетентність, ключова компетентність, предметна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність.

Постановка проблеми. Сучасний світ стає все більш залежним від інформаційних технологій, які широко, інтенсивно й ефективно використовуються у всіх сферах людської діяльності. Для мільйонів людей комп'ютер став звичним атрибутом повсякденного життя. Тому сьогодні головними завданнями освіти є підготовка до швидкого сприйняття і обробки великих об'ємів інформації, озброєння їх сучасними засобами і технологіями роботи, формування у них інформаційної культури. Сьогоднішній школяр повинен уміти користуватися комп'ютером так само вільно і легко, як користується авторучкою, олівцем і лінійкою. Тому вивчення основ інформатики повинне починатися в молодшому шкільному віці. Згідно з новим Державним стандартом початкової загальної освіти [1], затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 462 від 20.04.11р., вивчення

7. Студенти про освіту

інформатики, починаючи з 2012-2013 навчального року, передбачається розпочинати з 2 класу.

Але головна проблема введення курсу інформатики в початковій школі полягає в тому, хто має його викладати. Вчитель інформатики – володіє комп'ютерними технологіями, але не володіє методикою навчання в початкових класах і не може враховувати психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку при викладанні предмету. І, навпаки, вчитель початкових класів добре володіє методикою навчання, але не знається на комп'ютерних технологіях.

Аналіз досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Перший заступник міністра освіти і науки, молоді та спорту Євген Суліма під час наради ректорів вищих педагогічних навчальних закладів наголосив [3], що у зв'язку із затвердженням урядом нових державних стандартів початкової загальної освіти підготовка вчителя вимагає принципової корекції. За його словами, невідкладним завданням вищих педагогічних навчальних закладів є забезпечення підготовки вчителя початкових класів до викладання нового предмету: «Сходинок до інформатики». Є. Суліма наголосив, що «особливу увагу в новій Концепції потрібно приділити змістовому наповненню педагогічної освіти відповідно до нових стандартів середньої освіти, що є основою підготовки педагогічного працівника і має передбачати забезпечення достатнього рівня академічної та професійної (психолого-педагогічної, методичної, практичної) підготовки».

Як зазначає Степанець Н. М., завідувач лабораторії методики дошкільної та початкової освіти МОІППО [4], формування готовності вчителя початкових класів до впровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти, нових програм і підручників на період 2011 – 2016 рр. не обмежується поінформованістю педагогів, а вимагає комплексного наукового підходу та системної й виваженої роботи в умовах динамічних і кардинальних змін [4, с. 8]. Ураховуючи різний рівень освітніх характеристик і практичного досвіду вчителів, протягом навчального року потрібно проводити системну та різнопланову підготовку учителів початкових класів до роботи в нових умовах за допомогою курсів підвищення кваліфікації.

Колесова О., зав. кафедрою ОІКТ ООІУВ [5], досліджуючи питання кадрового аспекту впровадження інформатики в початковій школі, зазначає, що головною умовою впровадження інформатики в освітній процес початкової школи – підготовка нового покоління вчителів, які мають знати технічні можливості комп'ютера, чітко виконувати санітарні норми і правила використання комп'ютерів, добре орієнтуватися в комп'ютерних програмах, розроблених спеціально для школярів, знати етичні правила їх застосування, володіти методикою використання нових технологій.

Як зазначає Кирилук Марина Вікторівна, проректор ПОІППО імені М.В. Остроградського [6], пріоритет при виборі фаху вчителів, які будуть викладати

курс «Сходинки до інформатики», рекомендовано надавати вчителям початкових класів, а за рішенням керівництва ЗНЗ цей курс можуть викладати і вчителі інформатики. Підготовка вчителів буде здійснюватися поетапно: на першому етапі педагогічні працівники проходять один із тренінгів за програмою корпорації Майкрософт «Партнерство в навчанні», «Цифрові технології», Intel® «Навчання для майбутнього» на районному рівні (Наказ МОНмолодьспорту України від 3.01.2012 року № 3 «Щодо оволодіння учителями ЗНЗ ІКТ»); на другому етапі – підготовку за програмою спецкурсу «Сходинки до інформатики» на обласному чи районному рівні впродовж 2012-2015 років, а для вчителів інформатики, які будуть викладати у 2-4 класах курс «Сходинки до інформатики», протягом 2013-2015 років будуть проведені спецкурси «Методика роботи у початковій школі».

Мета статті: обґрунтувати доцільність і важливість введення додаткової спеціалізації «Вчитель інформатики в початкових класах» в вищих педагогічних навчальних закладах, які здійснюють підготовку кадрів зі спеціальності «Початкова освіта».

Виклад основного матеріалу. Успіх комп'ютеризації навчального процесу залежить від компетентності вчителів. Початковий курс інформатики є підготовчим курсом, що передує більш широкому і глибокому вивченню базового курсу інформатики в середній школі. Він являє собою скорочений систематичний виклад основних питань науки інформатики та інформаційних технологій в елементарній формі, та носить світоглядний характер. Метою введення предмету інформатики в початковій школі є формування і розвиток в учнів інформаційно-комунікаційної компетентності та ключових компетентностей для реалізації їх творчого потенціалу і соціалізації у суспільстві. Інформаційно-комунікаційна компетентність, як ключова, передбачає впевнене та критичне використання інформаційно-комунікаційних технологій та відповідних засобів для навчання, відпочинку та спілкування. Для даного курсу вона виступає одночасно і предметною, і ключовою. У контексті початкового навчання предметна ІКТ-компетентність розглядається як здатність учня актуалізувати, відбирати, інтегрувати й застосовувати в конкретній життєвій або навчальній ситуації, в тому числі проблемній, набуті знання, уміння, навички, способи діяльності щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Більшість недоліків у викладанні інформатики у початковій школі, на мій погляд, пов'язані із відсутністю розуміння особливостей психічного і фізіологічного розвитку дітей даної вікової категорії, організацією навчального процесу без врахування цих особливостей. Вчителі інформатики старших класів, яких залучають до викладання предмету у початковій школі, намагаються формально перенести не тільки основний зміст, але і форми та методи організації навчального процесу з старшої школи, не враховуючи особливості сприйняття та мислення дітей молодшого шкільного віку.

7. Студенти про освіту

Спеціалістів, які здатні якісно навчати дітей молодшого шкільного віку користуватися комп'ютером, поступово вводити у складний світ сучасної інформатики, потрібно спеціально готувати. Ці спеціалісти повинні добре знати психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, володіти методичними прийомами навчання молодшого школяра і бути спеціалістами в області інформаційних технологій. Для підготовки таких спеціалістів потрібно вводити додаткову спеціалізацію «Вчитель інформатики в початкових класах» в вищих педагогічних навчальних закладах, які здійснюють підготовку кадрів зі спеціальності «Початкова освіта».

Виникає потреба введення дисципліни даної спеціалізації в варіативну складову навчального плану з напрямку підготовки 0101 Педагогічна освіта зі спеціальності 5.01010201 Початкова освіта, розробки освітньо-професійної програми з даної спеціалізації та освітньо-кваліфікаційної характеристики.

Навчальна програма з дисциплін спеціалізації повинна включати дисципліни, які спрямовані на формування знань, умінь і навичок, потрібних вчителю початкових класів для викладання початкового курсу інформатики як окремого предмета, так і для використання комп'ютерної техніки при викладанні інших предметів в початкових класах. Зміст навчальних дисциплін додаткової спеціалізації «Вчитель інформатики в початкових класах» повинен передбачати теоретичну і практичну підготовку молодших спеціалістів.

Висновки. Для впровадження нових державних стандартів початкової загальної освіти необхідно розпочати підготовку спеціалістів за кваліфікацією «Вчитель інформатики в початкових класах». Для підготовки таких спеціалістів потрібно вводити дисципліни додаткової спеціалізації в варіативну складову навчального плану з напрямку підготовки 0101 Педагогічна освіта зі спеціальності 5.01010201 Початкова освіта, розробити освітньо-кваліфікаційну характеристику та освітньо-професійну програму з даної спеціалізації.

Література:

1. Державний стандарт початкової загальної середньої освіти / М-во освіти і науки, молоді та спорту України від 20 квітня 2011 р. № 462
2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення шкільних дисциплін у основній та старшій школі у 2011/12 навчальному році: додаток 2 до Листа МОНмолодьспорту України від 09.06.2011 № 1/9-454: Витяг: Інформатика.
3. Вчителі початкових класів викладатимуть основи інформатики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://culture.unian.net/ukr/detail/193674> (дата звернення: 22.02.13).
4. Степанець Н.М. Формування готовності вчителів початкових класів області до впровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти: інструктивно-методичний лист / Н. М. Степанець. – Миколаїв : ОШПО, 2012. – 60 с.
5. Колесова О., зав. кафедрою ОІКТ ООІУВ. Кадрові та технічні аспекти впровадження інформатики в початковій школі [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.osvitaodessa.org/metod/4.doc (дата звернення: 22.02.13).
6. Кирилюк М.В. Про впровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти та реалізацію профільного навчання в ЗНЗ області [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ipe.poltava.ua/files/kyrylyuk (дата звернення: 22.02.13). – Назва з екрана.

Ніколаєнко Юлія

ПРОБЛЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Розглянуто підходи до проблеми стандартизації освіти в Україні, проаналізовано законодавчі документи з питань стандартизації освіти, навчальні програми вищих навчальних закладів.

Ключові слова. Стандартизація, держаний стандарт, якість освіти, професійна підготовка

Стандартизація вищої освіти впливає на зближення систем освіти різних країн. Багатовекторність даного явища зумовлює його розгляд вчених різних галузей наук – педагогіки, методики окремих дисциплін, філософії, соціології, економіки та інших.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про вищу освіту» стандарт вищої освіти – це сукупність норм, які визначають зміст вищої освіти, зміст навчання, засіб діагностики якості вищої освіти та нормативний термін навчання [1].

Відповідність освітніх послуг державним стандартам вищої освіти визначає якість освітньої та наукової діяльності вищих навчальних закладів. Державні стандарти вищої освіти застосовуються з метою забезпечення якості вищої освіти і потреб народного господарства у фахівцях. Дані стандарти є обов'язковими для виконання усіма суб'єктами в системі вищої освіти [2].

Основними функціями державних стандартів освіти є забезпечення досягнення і підтримання вищим закладом освіти високого рівня вищої освіти через реалізацію нормативної частини змісту освіти та самооцінки чи державної оцінки результатів роботи.

Відповідно до статті 11 Закону України «Про вищу освіту» систему стандартів вищої освіти України складають наступні елементи: державний стандарт (перелік кваліфікацій за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями; перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівця у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо – кваліфікаційними рівнями; вимоги до освітніх рівнів вищої освіти; вимоги до освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти); галузевий стандарт (освітньо-кваліфікаційні характеристики випускників вищих навчальних закладів; освітньо-професійні програми підготовки; засоби діагностики вищої освіти); стандарти ВНЗ (перелік спеціалізацій за спеціальностями; варіативні частини освітньо-кваліфікаційної характеристики випускників вищих навчальних закладів; варіативна частина освітньо-професійної програми підготовки; варіативні частини засобів діагностики якості вищої освіти; навчальні плани; програми навчальних дисциплін).

Підґрунтям дослідження стали праці з питань тенденцій розвитку вищої освіти України (В.Андрущенко та ін.), система кредитів в контексті глобалізації освіти (Ю.Рубін), компетентісно орієнтованого оцінювання

7. Студенти про освіту

(А.Вулф), підходів до проблеми стандартизації освіти (Х.Фрай, С.Кетерідж, С.Маршал), стандартоорієнтовані реформи систем професійного розвитку вчителів у розвинених англomовних країнах (А.Сбруєва).

З економічної точки зору проблему стандартизації та якості освіти розглядають у своїх працях Н.єрхоглядова, Л.Антошкіна, Д.Бондаренко, А.Лялюк, В.Супрун, П.Коваль, А.Лігоцький та інші.

Найповніше визначення поняття «освітній стандарт» сформулював В.І. Байденко. На його думку, освітній стандарт – це «образ» освіти і її суттєвих параметрах, який відображає мету і цінності освіти, її зміст і результат, основні характеристики освітніх програм, нормативна структура з орієнтацією на поетапне і підсумкове діагностування ступенів досягнення мети, рівень освіти і освіченості в масштабах країни та її адміністративних територій на порівнюваність і співставність у міжнародному плані [3,с.145].

Відповідно до законодавства, в Україні вища освіта є 4-рівневою з присвоєнням випускникам навчальних закладів кваліфікації молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр; у європейському - дворівнева.

В науковій літературі недостатньо відображено підходи до стандартизації вищої освіти, теоретичні витoki стандартизації, вдосконалення системи галузевих стандартів вищої освіти.

Розглянемо проблему стандартизації вищої освіти як засіб удосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів у педагогічних ВНЗ I рівня акредитації.

Проаналізувати проблеми стандартизації освіти, ефективність реалізації стандартів освіти.

Державний стандарт освіти – нормативний документ, що визначає систему нормативних вимог до змісту і рівня освітньої і фахової підготовки в Україні. Вони є основою оцінки освітнього та освітньо - кваліфікаційного рівня громадян незалежно від форми одержання освіти (стаття 6 Закон України «Про освіту»). У різні періоди розвитку вищої освіти існувало кілька підходів до визначення понять «стандарт освіти», «якість освіти», зумовлених змінами у знаннях, технологіях, досвідів вищої освіти. Поняття «якість» уживається у загальному сенсі для позначення аспектів процесів навчання, зокрема вплив на навчальний досвід студентів, умови навчання, підтримки студентів. Поняття «стандарт» вживаються щодо очікуваних і дійсних рівнів результатів навчання. Очікувані рівні закладено у кваліфікаційних вимогах, дизайні програми, методах пізнання. Реальні рівні, досягнуті студентами, представлені в їх результатах, процесах навчання, оцінюванні репрезентованих знань і вмінь. Процес досягнення високої якості й високого рівня стандартів освіти – система, яка складається з трьох підсистем, а саме: забезпечення процесу, результати, .Кожна з підсистем містить компоненти, які взаємодіють між собою в підсистемі й на рівні системи на різних стадіях навчального процесу .Наприклад, процес забезпечення залежить від кваліфікації педагогічних працівників, освітнього досвіду студентів, наявності і якості засобів навчання. Водночас у процесуальній підсистемі проектується програма, вживаються

заходи для підтримки навчальної діяльності студентів, оцінюються досягнуті результати. Наслідком такої сумісної діяльності педагогічного колективу і студентів є створення програм, оцінювання досягнень студентів, аналіз роботи кафедр [7,с.190].

Теоретичні витoki стандартизації освіти черпає з ідей теорій освіти щодо визначення вимог до програм навчання і змісту навчальних дисциплін. Типи програм: 1) соціально ефективна; 2) гуманістична; 3) соціальне покращення; 4) розвивальна. Історично склалося, що в різні періоди розвитку суспільства при визначенні вимог до програм переваг мав один з означених напрямів. Так, на початку ХХ століття відбувалися дискусії між прихильника гуманізму і соціально ефективних програм. Соціально ефективна програма ґрунтується на положенні, що освіта має слугувати потребам економіки, спрямовуватись на підготовку робочої сили специфічні академічні вимоги до змісту програм треба визначити на основі аналізу професійної діяльності. Через вплив ідей соціально ефективної філософії освітні заклади відмовилися від багатьох традиційних компонентів програми, запропонованих гуманістами. Згідно з ідеями гуманістичної програми перевага віддається розвиткові загальних інтелектуальних навичок, ознайомленню студентів з культурними традиціями суспільства, заперечується професійне спрямування дисциплін, наголошується на важливості побудови навчальних програм через зважування на стандарти таких академічних дисциплін, як література, історія, іноземні мови, науки [8].

На думку представників напряму соціального покращення, освіта має бути джерелом соціальних змін і поліпшення життя людей, а програма спрямуватися на підтримку цих змін. Отже, потрібно ввести до програми курси, які б допомогли розв'язати проблеми алкоголізму, наркоманії, СНІДу, екологічного забруднення. Прихильники розвивального напряму вважають, що навчальні програми мають зосереджуватися на психологічному розвитку людини, насамперед тримати в полі зору особистість, а не потреби економіки, культурні здобутки, соціальні реформи.

У 70-роки розвивається підхід, заснований на уявленні про професійну компетентність фахівця [8,с.14]. У педагогічній літературі зазвичай використовується термін «компетентність» і «компетенція». Компетенції – це професійно-особистісна якість, необхідні для виконання професійних функцій на конкретному робочому місці. Крім посадових обов'язків, для кожної посади є свій добір компетенцій, який і є компетентністю працівника. За компетентнісного підходу коригуються уявлення про освіту випускника ВНЗ: увага приділяється не лише засвоєнню інформації, знань, а й формуванню професійної поведінки і професійно – особистісних якостей. Таке уявлення вплинуло на показників оцінювання результатів навчального процесу, на структуру і пособи побудови змісту вищої освіти. Навчально-пізнавальна діяльність студентів збагачується творчо-перетворювальним, проектним, дослідницькими аспектами.

Компетентнісна модель в освіті, наприклад, США має свою специфіку [10,с.3]. Фахівці США визначають три головні компоненти в компетентнісній освіті: знання, вміння і цінності. З позиції критичного мислення знання не може

7. Студенти про освіту

бути абсолютним, є відносним, оскільки стрімко оновлюється, і водночас важливим [3,с.320]. Виокремлюються такі категорії знання: знання-опис (дає змогу описувати навколишній світ і внутрішній стан людини, є універсальним, актуальним у визначеному контексті), знання-пояснення (вийти на теоретичний рівень); синтезоване, або системне знання (синтезувати знання для їх поєднання в ціле), знання-прогноз (передусє знання-інтервенції), знання з контролю (дозволяє управляти процесом пізнання). Як бачимо, засадою цієї класифікації є функції знань, що забезпечують процес мислення. З набуттям цих категорій знань студент опановує компетенції, необхідні для професійної діяльності. Другий компонент компетентності – вміння. Виділяють дев'ять груп: вміння мислити критично; кооперативні вміння, тобто вміння працювати в команді; вміння робити усвідомлений і правильний вибір; цінувати різноманітність, зважати на погляди інших людей; розкривати потенціал інших, домагатися від членів команди максимального внеску в загальну справу; вміння мислити системно, працювати творчо, бачити нове, переносити звичне в нову площину; фасилітаторські і лідерські вміння. Третій компонент компетентісної освіти – цінності: особисті; групові (сімя, друзі, професійна група); суспільні (закон, мораль); цінності самоповаги (пишати собою); цінності неперервної освіти (бути завжди відкритим до знань)[4].

Розвиток компетентісного підходу у системі вищої освіти приводить до того, що підставою для визначення вимог до змісту освіти фахівця є модель його професійної діяльності або поведінки. Створення такої моделі – актуальна проблема дидактики вищої школи.

В Україні Державні стандарти освіти розробляються окремо з кожного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня і затверджується Кабінетом Міністрів України. Вони підлягають перегляду та перезатвердженню не рідше, як один раз на 10 років. Відповідність освітніх послуг державним стандартам визначається засновником закладом освіти, Міністерством освіти і науки України, міністерствами і відомствами, яким підпорядковані навчальні заклади, місцевим органам управління освітою шляхом ліцензування, інспектування, атестації дошкільних, середніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів, акредитації вищих навчальних закладів. Систему стандартів вищої освіти складають державний стандарт (перелік кваліфікацій за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями; перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівця у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо – кваліфікаційними рівнями; вимоги до освітніх рівнів вищої освіти; вимоги до освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти); галузевий стандарт (освітньо-кваліфікаційні характеристики випускників вищих навчальних закладів; освітньо-професійні програми підготовки; засоби діагностики вищої освіти;) стандарти ВНЗ (перелік спеціалізацій за спеціальностями; варіативні частини освітньо-кваліфікаційної характеристики випускників вищих навчальних закладів; варіативна частина освітньо-професійної програми підготовки; варіативні частини засобів діагностики якості вищої освіти; навчальні плани; програми навчальних дисциплін).

Стандартизація, як показало дослідження, по-різному здійснюється в Україні з централізованою системою управління розвинених країнах з децентралізованими система управління. В Україні національні стандарти вищої освіти є обов'язковими для всіх ВНЗ. В Україні також проводиться робота із запровадженням нових стандартів освіти та визначення ролі елективних дисциплін. Таким чином, в Україні і досліджуваних зарубіжних країнах здійснюється спроби оптимального співвідношення між інваріативною і варіативною складовими освіти. Проте у створенні навчальних програм українські навчальні заклади переважно враховують свої внутрішні вимоги.

За оцінками українських експертів в галузі освіти, приєднання України до Болонського процесу породить плутанину з навчальними програмами. Роботодавцям, які навчалися за часів СРСР, треба пояснювати що всі сучасні ступеня вищої освіти є повноцінними і після їх отримання можна працювати за фахом, але деякі ступені більш призначені для викладачів або наукових працівників, наприклад ступінь магістр і доктор філософії. Більш низькі ступеня вищої освіти підійдуть для працевлаштування людей, які не планують працювати викладачами у ВНЗ. Це не означає, що ступеня відрізняється від ступеня спеціаліст – неповноцінні, всі ступені вищої освіти повноцінні, але потрібно інформувати про це роботодавців які вчилися до розпаду СРСР і знали тільки ступінь фахівець. Ступінь фахівець в ЄС і більшість країн відсутня.

Одна з серйозних проблем інтеграції української системи освіти до Болонського процесу – недостатньо повна інформованість посадових осіб як про поточний стан справ у російському та європейському освіті, так і про цілі Болонського процесу.

Висновок. Сьогодні багато українських навчальних закладів зацікавлені в співпраці, застосуванні спільних програм, але входження в освітній, світовий простір визначає необхідність розроблення і впровадження в освітню практику механізмів об'єктивного порівняння освітніх стандартів, їх співвіднесення.

Література:

1. Байденко В.И. Оразовательный стандарт: теоретические и концептуальные основы (Опыт системного исследования). –Дисс.д-ра пед.наук. – М., 1999.- 289 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради. – 2002. - №20.
3. Вища освіта. Нормативно-правові акти про організацію освіти у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації: у 2 кн. / [укладачі Микола Іванович Панов та ін.; за ред.проф. М.І. Панова]. – Х.: Право,2006 – 688 с.
4. Віктров В. Нові моделі управління освітою // Вища освіта Україна. – 2005. - №2. – С.66-71.
5. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть / Віктор Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. - №1. – с.14
6. Глобализация образования: компетенции и системы кредитов / под общ. ред.Юрия Борисовича Рубина. – М.:ООО «Маркет ДС Корпорейшн», 2005. – 490 с.- (Академическая серия).

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація. У статті розглянуто необхідність формування професійної мотивації у студентів. Виявлено взаємозв'язок навчальної та професійної мотивації та вплив професійної мотивації на подальше працевлаштування студентів за спеціальністю

Annotation. The article considers the need for a professional motivation in students. The interrelation of educational and professional motivation and impact of professional motivation for the further employment of students in specialty

Аннотация. В статье рассмотрена необходимость формирования профессиональной мотивации у студентов. Обнаружена взаимосвязь учебной и профессиональной мотивации, а также влияние профессиональной мотивации на дальнейшее трудоустройство студентов по специальности

Будь-яка діяльність завжди викликана певними мотивами, не є винятком і навчальна та професійна мотивація студентів. Саме поняття «мотив» означає спонукання до певної діяльності та спонукальну причину дій і вчинків. Тобто, якщо суб'єкт бажає реалізуватися в певній діяльності, то є підстави стверджувати, що в нього є мотивація. Мотивація, у своє чергу, є більш широким поняттям аніж мотив, оскільки до неї входять всі мотиви, фактори та чинники, які спонукають поведінку особистості [1, с. 167].

Проблемі професійної мотивації студентів присвятили свої дослідження такі вчені, як: Г.Я. Буш, Б.Г. Ананьєв, Г.С. Костюк, А.Ф. Осборн, А.Б. Коваленко, Ж. Піаже, С.Л. Рубінштейн та інші. Також цю проблематику у своїх дисертаціях досліджували: А. Бугріменко, Л. Шумакова, В. Клачко, О. Плюща, Л. Калян. Проте проблема мотивації навчально-професійної діяльності студентів не втрачає своєї актуальності і викликає значний інтерес дослідження.

Свого часу А.О. Реан виявив феномен, який в подальшому неодноразово підтверджувався різноманітними психологічними дослідженнями з приводу того, що студенти з високим рівнем успішності відрізняються від студентів з незначними показниками успішності не інтелектуальними здібностями, оскільки серед обох груп було виявлено представників з різним рівнем інтелекту. Натомість, головна відмінність між цими двома групами успішності студентів полягала у мотивації навчальної діяльності. Таким чином можна прийти до усвідомлення необхідності дослідження навчальної мотивації, яка в подальшому повинна стати однією з першочергових серед завдань психологічного забезпечення навчально-виховного процесу у вищій школі.

Л. І. Гриценко у своїх дослідженнях зазначає, що питання, які стосуються навчальних мотивів, по своїй суті є питаннями якості навчальної діяльності в цілому. Дослідження мотивів, які спонукають студентів опанувати вибрану ними майбутню професію, є актуальними, як для теорії так і для методики професійної освіти [2, с. 37]. Окрім того посилені конкуренція на ринку праці, яка зумовлена рівнем вимог до фахівців, призвела до неконструктивної

політики масової підготовки спеціалістів серед престижних спеціальностей, як наприклад юристів, якість знань та професійних навичок яких явно не відповідає потребам сьогодення. І це є закономірним процесом внаслідок недостатнього формування структури мотивів студентів юридичних спеціальностей за час навчання у вищих навчальних закладах, яка за нормальних умов повинна ставати прерогативою особистості майбутніх фахівців юриспруденції, що в свою чергу робить позитивний розвиток навчальних мотивів невід'ємною умовою виховання особистості студента.

Також на сьогоднішній день досить гостро постає проблема вступу до вищих навчальних закладів без усвідомлення вибору майбутнього фаху. Внаслідок цього процес формування професійної мотивації досить часто взагалі відсутній і потребує подальшої корекції та управління не тільки з боку батьків, але й педагогів. Проте на початковому етапі навчання у вищій школі не так і важливо виділяти, який з мотивів спонукає студента до цілеспрямованого навчання та бажання отримувати нові знання, оскільки досягши успіхів у навчальній діяльності, в тому числі й педагогічно організований успіх, може сам стати неабияким мотивуючим фактором [3, с. 72].

Важливим чинником для подальшого працевлаштування випускників вищих навчальних закладів є розвиток професійної мотивації, адже саме низький рівень їхньої професійної мотивації є причиною проблем, які виникають при працевлаштуванні. Це обумовлено значною несумісністю навчальних програм та вимог ринку праці, неефективній виробничій практиці та відсутності професійного розвитку потенціалу студентів. Як результат у студентській молоді відсутні необхідні знання та досвід через відсутність достатньої професійної мотивації, що зазвичай призводить до відсутності попиту на молодих спеціалістів [4, с. 23].

У зв'язку з вищезазначеним дослідження мотивів, які спонукають студентів опановувати майбутньою професією, та визначення оптимальних умов їх формування є актуальним, як для теорії так і для методики професійної освіти.

Мотивація навчання є системою природних, соціальних та особистісних чинників, що спонукають до відвідування вищого навчального закладу, виконання поставлених вимог які встановлюють викладачі, включення та участь у процес навчання, до зусиль необхідних для подолання труднощів та реалізація у процесі навчання власних схильностей до розвитку, здібностей та до навчальної взаємодії.

Формування стійкої навчальної мотивації та інтересу до обраної спеціальності є тією психологічною умовою, яка забезпечить успішну професійну підготовку студентів.

Навчальна мотивація студента відрізняється від навчальної мотивації школяра насамперед своїм перехідним характером, адже в ній відбувається поєднання пізнавальної та професійної мотивації, на яку неабияке значення має самоосвіта та самовиховання, які повинні виступати однією з найважливіших умов розкриття можливостей особистості студента та його подальшого професійного зростання. Зокрема А.Г. Бугріменко говорить про те, що

7. Студенти про освіту

пізнавальна і професійна мотивація є взаємодоповнюючими компонентами і утворюють свого роду синергію. Окрім цього в певний момент ці дві складові можуть переходити одна в одну і утворювати єдину професійно-пізнавальну мотивацію [5, с. 8].

За нормальних умов розвиток навчальної мотивації має бути сформований переважно внутрішнім характером, до якого першочергово належить мотив самореалізації та навчально-пізнавальний мотив.

Професійна мотивація являє собою сукупність чинників та процесів які відображаються у свідомості, та спонукають особистість до виявлення та ефективної реалізації професійної діяльності. Іншими словами це внутрішній чинник, який спонукає професіоналізм фахівця та його продуктивну професійну діяльність. Для студентів найбільш активне формування професійної мотивації відбувається, починаючи з третього та четвертого курсів навчання, тобто з моменту поглибленого вивчення професійно-зорієнтованих дисциплін та реальним ознайомленням з практикою [4, с. 21].

Для забезпечення постійної професійної мотивації студентів необхідне формування та подальше підтримання бажання студентів виявляти свої можливості та стверджувати себе через навчально-професійну діяльність. У зв'язку з цим для формування ефективного та високого рівня професійної мотивації варто сформувати процес навчання на оптимальному рівні складності, який би відповідав вимогам навчальної програми та реальними можливостями навчання кожного студента, а також індивідуалізації процесу навчання та заснування професійно-зорієнтованих центрів для роботи за майбутньою спеціальністю.

Отже, освітня діяльність у вищій школі повинна брати курс на формування і підтримання професійної мотивації майбутніх фахівців та перетворення їхньої теоретичної підготовки сформованої за рахунок навчальної мотивації у подальшу практичну діяльність. Як результат добре розвинена професійна мотивація студентів сприяє реалізації професійної спрямованості навчання з усіх курсів дисциплін, належного виконання навчальних та виробничих практик, суб'єкт-суб'єктних відносин між викладачем та студентом, а також якісній та своєчасній підготовці курсових та дипломних робіт.

Література:

1. Торбенко І. О. Мотиваційні особливості професійної позиції студентів юридичних спеціальностей / І. О. Торбенко // Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. - № 3. – 2011. – С. 165-169.
2. Гриценко Л. І. Мотивація навчальної діяльності як психолого-педагогічна проблема / Л. В. Дзюбка, Л. І. Гриценко // Психолінгвістика. Науково-практичний збірник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький» ДПУ ім. Григорія Сковороди. - № 4. – 2009. – С. 33-43.
3. Гриценко Л. І. Особливості навчальної мотивації студентів-правознавців з різним рівнем академічної успішності / Л. І. Гриценко // Юридична психологія та педагогіка. - № 2. – 2010. – С. 70-82.
4. Єрохін С. А. Концепція професійної мотивації студентів як фактор конкурентності на ринку праці / С. А. Єрохін, Ю. В. Нікітін, І. В. Нікітіна // Юридична наука. - № 1. – 2011. – С. 20-27.
5. Бугрименко А. Г. Соотношение образа «Я» и внутренней учебной мотивации студентов : автореф. дис ... на соискание ученой степени канд. психол. Наук : 19.00.07 / А. Г. Бугрименко. – МГУ им. М. В. Ломоносова. – 2007. – 24 с.

Тимофєєв Олександр

ОПТИМІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ВНЗ

В статті проаналізовані результати дослідження ставлення суб'єктів освітнього процесу до впровадження принципів інклюзивного навчання у вищій школі. Запропоновані заходи для покращення соціальної адаптації студентів з особливими потребами у ВНЗ.

Ключові слова. вища освіта, інклюзія, інтеграція, соціальна адаптація, студенти з особливими потребами

Тривалий час в нашій країні існувала медична модель інвалідності, згідно якої люди з особливими потребами розглядалися як такі, що постійно потребують медичної допомоги, окремого навчання в інтернатах. Панувала думка, що вони не в змозі приймати самостійні рішення. Ставлення суспільства до інвалідів було здебільш поблажливе та зневажливе, ізоляція розглядалася як норма. З останніх років ХХ століття в світовому суспільстві бере початок зміна ставлення до інвалідності, поширюється формування комплексної моделі, яка поєднує індивідуально-орієнтований підхід, включення молоді з особливими потребами в звичайне середовище, де такі люди краще адаптуються і розвиваються. Інтеграція України в світовий освітянський простір, реформування вищої освіти, де одним з головних принципів виступає гуманізація, дає змогу сподіватися на надання рівних можливостей на отримання високоякісної вищої освіти для всіх. Але в реальних взаємовідносинах здебільше випадків інвалідність продовжує сприйматися як нездоланна неповноцінність людини. Це виявляється дуже важкою перешкодою для студентів з особливими потребами, для яких перехід з одного соціального середовища в інше пов'язаний з численними соціально-психологічними проблемами.

В сучасних умовах актуальності набуває оптимізація соціальної адаптації студентів з особливими потребами до навчання в вищому навчальному закладі. Важливим буде відмітити, що більшість ВНЗ України не спеціалізується на навчанні інвалідів, тому проблема соціальної адаптації, як і спільного навчання цієї категорії студентів зі здоровими студентами лише приблизно окреслена в науковій літературі.

Аналіз літератури з цього питання показав що до проблеми соціальної адаптації студентів з особливими потребами звертались наступні російські дослідники: Е.В.Воеводіна [1] – соціологічний підхід; П.В. Романова, Е.Р. Яворська-Смірнова [2] - доступності вищої освіти для інвалідів в Росії. Цю тему досліджували вітчизняні вчені Т.О. Комар [3], О.В. Польовик [4], що застосовують психодинамічний підхід до проблеми адаптації студентів з особливими потребами; П.М.Таланчук, М.Є.Чайковський, О. В. Камінська [5] - аналізують фактори, що впливають на ефективність адаптації студента-інваліда

7. Студенти про освіту

до умов навчання у ВНЗ. Але ж можна стверджувати, що ця актуальна тема недостатньо вивчена сучасними науковцями.

Отже, метою цієї статті є обґрунтування шляхів покращення соціальної адаптації студентів з особливими потребами у вищому навчальному закладі. На сучасному етапі гуманізації вищої освіти в Україні актуальними завданнями даного дослідження виступають: вивчення ставлення до проблеми доступності вищої освіти для інвалідів в Україні з точки зору суб'єктів освітнього процесу, розробка основ програми з інклюзивного навчання для студентів магістратури спеціальності «Педагогіка вищої школи», визначення заходів, які будуть сприяти адаптаційним процесам цієї категорії студентів.

В дослідженні використані: компаративний метод, анкетування, інтерв'ювання, методи математично-статистичної обробки, аналіз та узагальнення педагогічного досвіду з представленої тематики.

В 2013 році для вивчення ставлення до інклюзивного (спільного) навчання студентів інвалідів і здорових студентів нами було проведено дослідження «Доступність вищої освіти в Україні для інвалідів з точки зору суб'єктів освітнього процесу» на базі Національного гірничого університету (м. Дніпропетровськ). Вибірку склали 16 студентів магістратури спеціальності «Педагогіка вищої школи» та 9 викладачів кафедри філософії.

Запропоновані анкети були побудовані таким чином, щоб опитувані, відповідаючи послідовно, з'ясували своє особисте ставлення до проблем освіти людей з особливими потребами, а наприкінці, зробили свій висновок, вибравши для них один із запропонованих варіантів навчання: інклюзію, сегрегацію або інтеграцію. Також важливим буде відмітити, що група студентів, які брали участь в дослідженні, складається із студентів-викладачів, які вже працюють педагогами в навчальних закладах, та звичайних студентів. Цікавим виявляється порівняння відповідей респондентів згідно вказаної диференціації.

На питання «Як ви можете виразити своє ставлення до студентів-інвалідів?» усі студенти-викладачі (100%) дали відповідь: «намагаюсь надати моральну підтримку», 66% студентів-викладачів виявили готовність допомагати з навчанням, та лише 16% «відчувають себе розгубленими». Викладачі кафедри відповіли таким чином: 89% намагаються надати моральну підтримку, 33% готові допомагати з навчанням. Відповідь «відчуваю себе розгубленими» з викладачів кафедри не вибрав ніхто.

На те ж питання більшість звичайних студентів також виразили думку про надання моральної допомоги (80%), але вже 70% відчувають себе розгубленими та лише 20% респондентів цієї групи готові допомогти з навчанням. Як бачимо, ставлення до студентів з особливими потребами загалом позитивне, такі студенти можуть розраховувати на підтримку, але треба підкреслити розгубленість більшості респондентів в двох групах опитуваних. Вважаю, що ця тенденція пов'язана з недостатністю інформації щодо навчання і виховання цієї категорії студентів, відсутністю у сокурсників досвіду спілкування з такими студентами. Покращенню ситуації може сприяти впровадження в інтегрованих групах інституту волонтерства. На мою думку, в групі, де навчається студент з особливими потребами, доцільно запропонувати здоровим

сокурсникам взяти на себе волонтерську роботу з таким студентом, допомагаючи з пересуванням, навчанням, входженням в повноцінне студентське життя. Важливим аспектом такої допомоги є «зворотній зв'язок», коли здорові студенти реально бачать бар'єри, з якими приходиться стикатися студентам з особливими потребами. Таким чином, по-перше, ми допомагаємо тим, хто відчуває труднощі, а по-друге, формуємо толерантне ставлення студентів шляхом самовиховання. Добре, якщо всі студенти в групі пройдуть такий досвід волонтерства, що можна здійснити, наприклад, розподілів одногрупників-волонтерів по семестрам, або іншим часовим проміжкам.

На питання о причинах негативного ставлення до студентів з особливими потребами більшість (77%) викладачів кафедри відповіли: «у нашому суспільстві слабкі та хворі нікому не потрібні», та 55% вибрали відповідь: «деякі не люблять людей з особливими потребами, тому що бояться їх». Третина опитуваних вважає, що «у нашому суспільстві звикли інвалідів у всьому тиснути, відноситися до них із зневагою». Серед студентів-викладачів переважає думка про те, що в нашому суспільстві звикли відноситися до інвалідів із зневагою – 67%. Більшість звичайних студентів вважає що в нашому суспільстві слабкі та хворі нікому не потрібні – 70%, та відмітили, що: «деякі не люблять людей з особливими потребами тому, що бояться їх» - 40%. Як бачимо, відповіді усіх категорій респондентів приблизно однакові.

Зауважимо, що зміна суспільної думки щодо проблем інвалідності може відбуватися за допомогою надання інформації з цієї проблеми в медіа - просторі, впровадження гуманістичних принципів в освіті, спрямованості кожної особистості на духовні цінності, милосердя, толерантне ставлення. Вважаю, що зміна суспільної думки починається з усвідомлення кожною людиною того, що особисте ставлення – одиниця цієї загальної тенденції: «звикли відноситися із зневагою, слабкі нікому не потрібні..». Змінивши своє ставлення, ми робимо важливий крок в напрямку зміни суспільної думки на гуманне ставлення до тих, хто відчуває труднощі.

На третє питання, щодо необхідних умов, за яких особи з обмеженими фізичними можливостями можуть отримати вищу освіту, думки більшості викладачів кафедри філософії можна висловити таким чином: «якщо самі того забажають та не мають захворювань нервової системи і володіють необхідним рівнем інтелекту». Також однією з необхідних умов навчання студентів з особливими потребами викладачі вважають наявність у ВНЗ дистанційної форми навчання. Цікаво, що показник відповіді «якщо самі того забажають» (44%) у викладачів кафедри філософії НГУ нижчий, чим у студентів-викладачів (67%) та у звичайних студентів (50%). Треба звернути увагу на розподіл відповідей обох категорій студентів щодо умов, за яких інваліди можуть отримувати вищу освіту. Майже усі опитувані відповіли, що це можливо, якщо ВНЗ буде необхідним чином пристосований для навчання студентів-інвалідів (100% студентів-викладачів та 90% звичайних студентів). Тому дуже актуальним завданням для нашої держави постає створення без бар'єрного середовища в закладах освіти усіх рівнів. Як наголошує стаття 24 Конвенції по правам інвалідів: «Государства-участники обеспечивают, чтобы инвалиды

7. Студенти про освіту

могли иметь доступ к общему высшему образованию, профессиональному обучению, образованию для взрослых и обучению в течение всей жизни без дискриминации и наравне с другими. С этой целью государства-участники обеспечивают, чтобы для инвалидов обеспечивалось разумное приспособление» (Курсів мій – О. Т.) [6].

Але завдання створення необхідних умов для навчання людей з особливими потребами повинно вирішуватися і на рівні кожного вищого навчального закладу. В Дніпропетровській області прикладом для наслідування є Національна металургійна академія України, де створені необхідні умови для навчання сліпих і глухих студентів – найбільш важких нозологій в педагогічній практиці.

Аналізуючи попередні відповіді, можна зробити висновок, що в освітньому середовищі університету панує доброзичливе ставлення до студентів з особливими потребами, більшість готова прийти на допомогу, явного негативного ставлення не виявлено. Тому буде цікавим розглянути відповіді на наступне питання: «Ваша особиста мотивація на підтримку студентів(сокурсників)-інвалідів».

Загальну думку з цього питання можна висловити наступним чином: «Ми повинні допомагати тим, хто відчуває труднощі, в цьому проявляється повага до будь-якої людини, незалежно від фізичних можливостей». Також, респонденти відмітили, що студенти-інваліди цілком справляються з навчанням, потрібно тільки підтримати їх морально.

Останнє питання анкети становило собою своєрідне узагальнення усіх попередніх питань, розкривало одне з головних завдань проведеного дослідження, яке містилося в визначенні ставлення студентів щодо інклюзивної освіти. Як вже було зазначено на початку статті, останнє питання анкети становило собою своєрідне узагальнення усіх попередніх питань, розкривало одне з головних завдань проведеного дослідження, яке містилося в визначенні ставлення студентів та викладачів щодо інклюзивної освіти.

Отже, на останнє питання анкети: «Як Ви вважаєте, студенти з особливими потребами повинні навчатися...», відповідь «у спеціалізованому ВНЗ для осіб з обмеженими можливостями» (сегрегація) не вибрав ніхто з викладачів, більшість висловила думку про навчання у звичайних ВНЗ разом із здоровими студентами (інклюзія) - 88%. Відповідь «на окремому факультеті у звичайних ВНЗ» (інтеграція) вибрали 12% викладачів кафедри. Студенти-викладачі одноставно виразили думку про навчання у звичайних ВНЗ разом із здоровими студентами – 100%. Думки звичайних студентів розподілилися таким чином: 70% за інклюзію, 10% - сегрегація та 20% студентів висловилися за інтеграцію. Вважаю, що вибір студентів-викладачів та викладачів кафедри пов'язаний з набутих в досвіді педагогічної роботи емпатійним ставленням до тих, кого вони навчають, незалежно від спроможностей, фізичних можливостей, особистих переконань. У майбутніх педагогів такі якості знаходяться ще тільки в стадії формування.

Отже, за результатами проведеного дослідження, можна стверджувати, що ставлення здорових студентів та викладачів щодо можливостей спільного

навчання студентів з особливими потребами у звичайних вищих навчальних закладах є цілком позитивним, існує загальна тенденція готовності до допомоги, але відмічається велика доля розгубленості при спілкуванні з такими студентами, більшість викладачів відзначили відсутність необхідних вмій та навичок для роботи в інтегрованих групах. Тому вважаю актуальним та обґрунтованим введення в програму підготовки магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» дисципліну з основ інклюзивної освіти, що буде сприяти підвищенню компетентності педагогічних працівників, та, як наслідок, покращенню соціальної адаптації студентів з особливими потребами до умов навчання в вищому навчальному закладі. Доцільним уявляється привести приклади основних тем лекцій розробленого нами курсу.

Теми лекцій з дисципліни «Основи інклюзії».

Проблематика навчання студентів з особливими потребами у вищій школі. Теоретичні засади інклюзії. Основні положення інклюзивної освіти. Історія становлення інклюзії.

Досвід організації інклюзивного навчання у різних країнах. Практика інклюзії у країнах Європи, США та ближнього зарубіжжя.

Міжнародне та українське законодавство і політика в галузі спеціальної та інклюзивної вищої освіти. Міжнародні законодавчі акти, що сприяють впровадженню інклюзивної освіти (Саламанська декларація, конвенції ООН, документи ЮНЕСКО). Українська законодавча база. Проблеми та перспективи.

Практичні основи інклюзії. Специфіка соціальної адаптації студентів з особливими потребами до умов навчання у ВНЗ.

Волонтерська робота як засіб самовиховання студентів. Педагогічні умови формування толерантності. Актуальність інклюзивної компетентності педагога в сучасних умовах.

Мета дисципліни - ознайомити студентів з основами інклюзивної освіти, сформулювати теоретичні та практичні знання, вміння та навички майбутнього педагога по впровадженню та реалізації інклюзивного навчання у вищій школі.

Для порівняння відповідей викладачів та студентів НГУ з дослідженням надамо приклади результати опитування, проведені в 2010 році О.М. Фудоровою, аспіранткою кафедри прикладної соціології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серед викладачів та студентів таких ВНЗ України: Харківський інститут бізнесу та менеджменту, Національний педагогічний університет імені Драгоманова (м. Київ), Харківський національний економічний університет, Херсонський державний університет, Житомирський економіко-гуманітарний інститут розвитку людини (141 викладач) [7], яке приведено в табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл відповідей на питання: «Студенти з особливими потребами повинні навчатися...», %

7. Студенти про освіту

Варіанти відповідей	Викладачі кафедри філософії НГУ м. Дніпропетровськ	Викладачі ВНЗ України	Студенти НГУ м. Дніпропетровськ	Студенти ВНЗ України
У звичайних ВНЗ разом із здоровими студентами	88	63	82	69
У спеціалізованому ВНЗ для осіб з обмеженими можливостями	0	11	7	15
На окремому факультеті у звичайному ВНЗ	12	7	11	9

Як бачимо з приведеного порівняння, відсоток відповідей за спільне (інклюзивне) навчання у студентів та викладачів НГУ набагато вищий, ніж в інших ВНЗ України.

Тому вважаю, що отримані результати дають змогу не погодитися з думкою О.М. Фудорової, яка робить висновок про «неможливість організації повністю інклюзивного університетського навчального процесу на сучасному етапі становлення української держави» [7].

Враховуючи дані власного дослідження, можна відзначити цілком позитивне ставлення суб'єктів освітнього процесу Національного гірничого університету (м. Дніпропетровськ) до впровадження інклюзивного навчання у вищій школі, незважаючи навіть на існування великої кількості труднощів, притаманних організації цього процесу в сучасних умовах.

Література:

1. Воеводина, Е.В. Социальная адаптация студентов с ограниченными возможностями здоровья к условиям высшего учебного заведения: социологический анализ [Текст]: автореф. дис...канд. соц. наук: 7.04.12 / Е.В. Воеводина; [ФГБОУ ВПО «Российский государственный университет туризма и сервиса»]. – М., 2012. – 24с.

2. Ярская-Смирнова, Е.Р. Доступность высшего образования для инвалидов [Текст] / Е.Р. Ярская-Смирнова, П.В. Романов // Высшее образование для инвалидов. – 2003. - №6. – С. 91 – 95.

3. Комар, Т.О. Особливості соціально-психологічної дезадаптації студентів з обмеженими можливостями та їх психокорекція [Текст]: дис...канд. психол. наук / Т.О. Комар. – Хмельницький, 2004. – 238 с.

4. Польовик, О.В. Модель соціальної адаптації студентів з особливими потребами до навчально-виховного процесу [Текст] / О.В. Польовик // Професійна освіта. – 2010. - №3. – С.57 – 61.

5. Камінська, О.В. Особливості адаптації студентів з особливими потребами до умов навчання в ВНЗ [Текст] / О.В. Камінська // Сучасні проблеми навчання. – 2011. - №7. – С. 32-35.

6. Конвенция по правам инвалидов [Электронный ресурс] / Веб-сайт ООН. – Режим доступа: www / URL: [http // www.un.org/ru/documents/dedconv/conventions/disobility.shtml/](http://www.un.org/ru/documents/dedconv/conventions/disobility.shtml/) - 13.12.2006 г.

7. Фудорова, О.М. Доступність університетської освіти для осіб з обмеженими можливостями в сучасній Україні [Текст] / О.М. Фудорова // Соціологія майбутнього. – 2010. - №1. – С. 84 – 94.

Хоменко Катерина

ПРОБЛЕМАТИКА ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В начале 90-х годов обучение бакалавров страны осуществлялось по остродефицитным специальностям юристов, экономистов, менеджеров.

Эти профессии считались высшей кастой, автоматически дающей пропуск в безбедную жизнь.

В настоящее же время ученые умы Украины с тревогой бьют в колокола и все чаще в вечернем выпуске новостей можно услышать о нехватке технарей.

Менеджеры и юристы в лучшем случае продают кредиты в банках, в худшем – работают в такси. В это же время рынок труда задыхается от недостатка квалифицированных технических кадров и чем дальше, тем больше.

Все свое детство от бабушки с дедушкой слышала рассказы о том, что «раньше» инженеры были на особом счету. Они получали повышенную зарплату, об их успехах знали даже школьники. Вместе с тем, я задаюсь вопросом: как выпускник школы может выбрать себе техническое образование, глядя на то, как один за другим закрываются крупные промышленные предприятия и идут повальные сокращения на них? Он будет думать о том, чтобы получить потенциально денежную профессию. А это уже, конечно, проблема рынка труда.

Мое мнение такое, что высшее образование – неотъемлемая часть нашего «рабочего» будущего. Учебное заведение должно нести ответственность за своих выпускников. И, прежде всего, отвечать самим себе: А все ли мы сделали для того, чтоб наш выпускник нашел работу? Достаточно ли вложили ему знаний? Как много мы сделали для того, чтоб он получил не только учебник с картинками в руки, но и в живую посмотрел на то, что его ждет на работе по специальности.

А как нам, студентам, устроиться на работу по специальности, если везде требуются специалисты с опытом работы.

Вытекающий вопрос: где получить этот самый опыт, если ВУЗ должным образом не организывает разного рода учебные практики.

Практиканты и их руководители сходятся на том, что достаточно отчета, придуманного совместным трудом.

В лучшем случае, если уже и приходишь на прохождение практики на предприятие, то ходишь из угла в угол, не зная чем себя занять, так как просто напросто тебя некому учить!

Есть вариант получить распределение, повезет немногим, ведь количество мест ограничено. Я, как девушка, сейчас вообще нахожусь в интересном положении, ведь нам дали места в основном на подземные работы (моя специальность – инженерная механика), конструктора никому не нужны. Недоумение.

Наверно как то в душе это предвидев или по каким то другим причинам мною было принято решение совмещать обучение на 5-м курсе с работой. Но я столкнулась с огромным количеством проблем на своем пути, и сейчас

7. Студенти про освіту

прожив семь місяців у страхі, що мене або вигонять з університету (хоча і в школі, і в технікумі, який я закінчила, і в університеті вчилася добре і завжди отримувала стипендію!), або звільнять з роботи, я розумію як це важко!

У нашій країні НЕВОЗМОЖНО поєднувати роботу з навчанням без «втрат». Бо деяких викладачів (я не маю на увазі головні предмети моєї спеціальності) не цікавить навчаний матеріал і зроблений вдома конспект. Деякі лекції, простіше сказати, настільки безкорисні, що зачет ставлять тільки за присутності! Я втрачаю час, за який могла б отримати гроші, сидячи на лекції дивлячись повторюваний ролик на проекторі, в той час як викладач розмовляє по телефону в коридорі.

Висновок один: студенти перебувають у замкнутому колі

Не можу знайти роботу, бо немає досвіду → немає досвіду, бо не можу знайти роботу.

Я не хочу узагальнювати все. Технікум і університет дали мені колосальні знання за спеціальністю, навчили УЧИТЬСЯ, користуватися літературою, да і взагалі навчили самоорганізації. Але деякі аспекти освіти, мені здається, потрібно переглянути. І я думаю, що цими питаннями повинні займатися не студенти.

Цюпа Валерія

РІЗНОВИДИ ФОБІЙ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація: В даній статті мова йде про можливі різновиди фобій у студентів вищих навчальних закладів. Як вони проявляються, можливі наслідки та декілька способів їх рішення, а саме про метод «впливу ситуацій» на студента. Тобто зустріч віч-на-віч з суттю проблеми людини.

Ключові слова: тривога, фобія, страх, студент, людина

Майже кожна людина має ірраціональний страх. Деякі нервують при думці про уколю. Інші кричать при вигляді миші. Третина відчувають дурман в голові, коли дивляться вниз з високого будинку. Для більшості людей такий страх є незначним. Але для деяких ці побоювання настільки серйозні, що вони викликають величезне занепокоєння і заважають нормальному життю людини.

Найчастіше термін 'тривога' використовується для опису емоційного стану, суб'єктивно характеризується відчуттям неспокою, похмурими відчуттями, а фізіологічно - симптомами активації вегетативної нервової системи. Стан тривоги виникає, якщо будь-який подразник або ситуація сприяє людині, котрі несуть у собі елементи небезпеки, загрози, шкоди.

Практично кожна людина протягом життя неодноразово переживає стан тривоги, якщо виявляється в якій-небудь складній життєвій ситуації, в якій відчуває брак часу та інформації для прийняття правильного, обдуманого рішення або не володіє знаннями про способи подолання конфліктів. Майже всім, здававшим іспити або проходили важливі для подальшої кар'єри

співбесіду, хорошо знайоме почуття тривоги. Це нормальна емоційна реакція. У здорового людини почуття тривоги є тимчасовим відчуттям. При патології воно стає постійним, не пов'язане з стресогенною ситуацією або неадекватно перевищує її по інтенсивності і тривалості.

Тривожність веде до відсутності у людини впевненості у своїх можливостях. Люди с високим рівнем тривожності схильні сприймати навколишній світ як загрозливий і небезпечний у значно більшій мірі, ніж особистість з низьким рівнем тривожності.

Соматичними симптомами є прискорене серцебиття, пітливість, холодні і вологі долоні, відчуття 'грудки' в горлі, почуття нестачі повітря, болі в грудях і животі, нудота, сухість у роті, запаморочення і перед непритомний стан, тремор, м'язові посмикування, здригуванням, напруга і болі в м'язах, прискорене сечовипускання, зниження лібідо.

Звідси виходить такий вид тривожності як фобія. Визначення терміну «фобії» зрозуміло кожній людині, але не будемо забувати що це страх. Отже, «фобія» - є ірраціональним, інтенсивним і постійним страхом щодо певних ситуацій, дій, речей, тварин або людей. У випадку тривоги фобії пов'язані з певними ситуаціями (ситуаційна тривога, що виникає у відповідь на пред'явлення подразника) і супроводжується реакцією уникнення. Існує три типи фобій: прості фобії, соціофобія, агорафобія.

К простим фобіям відноситься страх змій, павуків, темряви, грози, висоти і т.д. Із-за простих фобій пацієнти, як правило, не звертаються до лікаря, лікування зазвичай не потрібно.

Хворий з соціофобією постійно побоюється ситуацій, здатних зробити його об'єктом пильної уваги оточуючих. Він намагається уникати будь-яких дій, котрі можуть поставити його в принизливе або смішне становище. Таке відчуття виникає у людини в багатолюдних місцях. Труднощі, які зазнають страждаючі соціофобією особи, справляють істотний вплив на їх особисте і професіональне життя.

Прі агорафобії хворі уникають знаходитися далеко від дому, в багатолюдних місцях, в незнайомих приміщеннях; особливо важко вони переносять підземний транспорт - метро. Пацієнти з агорафобією побоюються виникнення панічної атаки, бояться втратити свідомість або просто втратити самовладання у вказаних місцях. Вони приходять до лікаря у супроводі родичів, їх соціальна активність різко обмежена у зв'язку з неможливістю перебувати не вдома.

У деяких випадках фобії, навпаки, зумовлюють ірраціональну емоційну реакцію, що супроводжується агресією, та стимулюють спроби раціонального обґрунтування, а також агресивні дії проти об'єктів фобії, як то ксенофобія та ін. Деякі дослідники вважають, що у таких випадках використання терміну «фобія» не є коректним.

7. Студенти про освіту

Тим самим підійдемо до суті проблеми, тобто до фобій, котрі можуть виникати у студентів вищих навчальних закладів. Як вже зазначалося раніше фобії є різними, але в даній статті буде йти мова про соціофобії. До соціофобій можна віднести такі фобії як глоссофобія, софофобія, гнозіофобія, аллодоксафобія. Всі ці фобії пов'язанні між собою.

Кожне відвідування навчального закладу стає для соціофоба тортурями. Аудиторії, лекції, викладачі викликають запаморочення, нервову тремтіння в руках, посилення потовиділення, страх.

Глоссофобія - це панічний страх перед сценою і публічними виступами. Страх сцени або публічних виступів супроводжується наступними симптомами - прискорене серцебиття, тремтіння в голосі і багато іншого. У певних випадках страх перед сценою може бути наслідком якогось іншого серйозного психологічного захворювання. Сьогодні є дуже багато людей, які відчувають сильний страх перед сценою і публічним виступом, при цьому вони не страждають від яких-небудь психологічних проблем. Але тим не менше саме страх перед сценою сьогодні є найбільш поширеним видом фобії.

Софофобія – страх перед навчанням. Страх може вселяти і побоювання невірно виконати домашнє завдання, що загрожує публічним осудженням в аудиторії. Плюс діти(студенти) найчастіше жорстокі один до одного. Так дитина з менш забезпеченої сім'ї може піддаватися глузуванням однокурсників, що викличе неприязнь до університету і навчання в цілому. Алгоритм, згідно з яким людська підсвідомість визначає той або інший об'єкт або явище як загрозове, роблячи його згодом предметом фобії, до цих пір не ясний. Однак безліч причин, описаних вище, можуть послужити поштовхом до розвитку фобії. З часом, причина забудеться, адже реальної загрози вона не несе, однак будь-які негативні емоції нервова система зв'яже з навчанням, що і визначається в психіатрії як фобія.

Гнозіофобія, також відома як епістемофобія, являє собою ненормальний, ірраціональний страх перед отриманням знань. Це не просто спосіб піти від навчання, вигаданий ледачими студентами, а дійсно серйозна хвороба, що перешкоджає будь отриманню будь-яких нових фактів.

За даними соціологічної статистики, на 2010 рік число людей, які страждають гнозіофобією, становило лише 5% населення, з тих пір ця кількість зросла. Причиною тому створена людиною соціальне середовище проживання, що суперечить його природним місцепроживанням. Величезний, безперервний навіть вночі, коли організм повинен відпочивати абсолютно від усього, щомиті потік інформації викликає сильний стрес. Накопичуючись з часом, не бачачи розрядки, стрес цей може призвести до сумних наслідків. Не дивно, що 70% гнозіофобов є жителями мегаполісів, або, як мінімум, великих міст, де в людини немає можливості сховатися від інформації. Коли організм починає бити тривогу, людина відчуває напади паніки, нестерпне бажання сховатися,

безліч нових знань викликає запаморочення, страх. Гнозіофобія перешкоджає нормальному ментальному розвитку людини, його просуванню в суспільстві, соціумі. Людина, боячись нового, має одне бажання - сховатися від інформації: ЗМІ, телебачення, спілкування, газет ... Все це викликає паніку.

Аллодоксофобія - це страх перед думками людей. Людина побоюється висловлювати власну думку перед людьми. Він, як, правило, воліє слідувати думкам чужих людей, ніж мати своє власне, як ніби боїться дотримуватися своєї думки та аргументувати його. Аллодоксофоби, як правило, бояться почути думки інших людей. При цьому вони також ухиляються від самовираження, тому що бояться критики і репресій. Ця фобія може вплинути на кар'єру і відносини.

Авжеж, крім цих фобій, у студентів можуть бути і інші, але вони не входять до соціофобій. Вони в свою чергу можуть відноситись до специфічних фобій, котрі поділяються на 4 типи: природне середовище, побоювання тварин, медичне побоювання та ситуативні побоювання.

Майже з усіма видами фобій кожна людина може побороти. Є безліч підходів для лікування фобій. Ефективність лікування залежить від людини й типу фобії. Найпоширенішим є процес лікування, коли пацієнт піддається впливу об'єкта страху для того, щоб допомогти йому перебороти свої страхи. Одним з видів такого лікування, є вплив ситуації, у якій пацієнт зіштовхується з об'єктом страху на тривалий термін, без можливості уникнути його. Ціль цього методу полягає в тому, щоб допомогти людині зустрітись віч-на-віч зі своїм страхом і зрозуміти, що об'єкт побоювання не шкодить йому.

Фобія - це діагноз, але не вирок. І яким би безглуздим не здавався об'єкт страху, страждання завжди реальні і болісні - в цьому немає нічого ганебного або смішного. Звернутися до психіатра в даному випадку означає не «визнати себе психом», а раз і назавжди позбутися від проблеми, яка заважає повноцінно жити. Як правило, самотійно люди вдаються до трьох способів боротьби з фобіями: уникають об'єкт фобії, влаштовують ритуали по боротьбі з ним або борються зі страхом за допомогою заспокійливих пігулок. Уникання об'єкта страху або ситуації, яка може його викликати, в деяких випадках дійсно допомагає, але у випадку з гідро- або агорафобією не митися чи не виходити на вулицю - сумнівний вихід. До того ж саме уникнення дозволяє фобії «закріпитися».

Література:

1. Газета 'Фармацевтичний вестник'
2. <http://www.fobies.ru/glossofobiya.html>
3. <http://www.fobies.ru/gnosiophobia.html>
4. <http://www.fobies.ru/allodoxaphobia.html>
5. <http://www.genezis.in.ua/problems/fobii-i-strahi/>

Часова Катерина

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Анотація. Стаття присвячена проблемі викладання іноземної мови у вищій школі. Визначено основні цілі навчання іноземній мові, обґрунтовано доцільність використання індивідуального підходу до навчання, задля формування у студентів мовної компетенції.

Ключові слова. Гуманна педагогіка, індивідуалізація навчання, мовна компетенція, мовний бар'єр, самореалізація, особистісно-психологічні особливості.

Annotation. The article is dedicated to the problem of a foreign language teaching in the higher school. The main aims of the foreign language teaching are defined. The usage of an individual approach of teaching to develop the language competence of students is justified.

Key words. Humane pedagogics, individualization of teaching, language competence, language barrier, selfrealization, personal-psychological peculiarities.

Аналіз досліджень. Багато дослідників підкреслюють необхідність реорганізації процесу навчання іноземній мові у вищій школі, зокрема підкреслюють важливість використання індивідуального підходу до кожного студента. Серед них можливо виокремити Н.С. Кемерову, Т.Я. Квасюк, Н.Д. Гальскову, М. Риверс, В.М. Козлову.

Мета дослідження. довести доцільність та ефективність використання індивідуального підходу при навчанні іноземній мові, що допомагає подолати студентам мовний бар'єр, самореалізуватися під час вивчення дисципліни.

На сучасному етапі розвитку суспільства особливої актуальності набуває проблема формування суспільно-активної, творчої, самобутньої особистості, яка самостійно генерує нові ідеї, приймає нестандартні рішення, здатна віднайти вихід з будь-якої ситуації. Без знання іноземної мови практично неможливо залишатися на високому рівні розвитку, враховуючи стрімке оновлення технологічного світу та вдосконалення суспільства в цілому. Іноземна мова, зокрема англійська, допомагає нам ділитися досвідом зі спеціалістами з усього світу, брати участь у міжнародних конференціях, вивчати іноземну літературу, необхідну для професійної діяльності, тобто розкриває величезні можливості перед людиною, що намагається пізнати світ, науку та генерувати у них свої ідеї.

Без сумніву, ефективно навчання іноземної мови потребує від викладача не тільки досконалого володіння мовою, а також професійної майстерності в організації навчальної діяльності студентів з оволодіння іншомовною діяльністю, урахування їх особливостей та особливостей їх мовленнєвого апарату. Процес навчання реалізується завдяки зусиллям двох його учасників – викладача і студента. Щодо керування цим процесом, визначення його стратегії і тактики, тут головна роль належить, безумовно, викладачеві, на якого покладається відповідальність за оволодіння студентами його предметом. Студент, у свою чергу, має бути зацікавлений у здобутті знань.

Специфіка навчання іноземної мови, на відміну від інших предметів, полягає в тому, що викладачеві потрібно сформулювати у студента новий

стереотип мовленнєвого спілкування, який додається до вже існуючого, тобто до рідномовного. Необхідно навчити студента висловлювати свої думки іноземною мовою не замислюючись, чи то над граматичною конструкцією, чи то над перекладом певного слова. Важливо навчити студента мислити на іноземній мові, а не здійснювати переклад фраз з рідної мови. Потрібно побороти у студентів острах здійснювати комунікативний акт на нерідній мові, а отже викликати цікавість до мови, що вивчається.

На сьогодні все більшої популярності набуває гуманна педагогіка, яка приходить на зміну авторитарній. Метою гуманної педагогіки є формування такої системи викладання та виховання особистості, за якої студент сам стає суб'єктом власного розвитку, а не об'єктом як це було раніше. Тут важливим є формування у студентів мотивації до пізнання, до самовдосконалення, до оволодіння предметом на вищому рівні. Якщо внутрішня мотивація у студента відсутня, завдання викладача – сформувати її, побудити жагу до пізнання. Педагог повинен створити необхідні умови для самореалізації студента, показати йому його прихований потенціал, створити умови для розвитку особистості. Все це можливо здійснити завдяки індивідуалізації навчання іноземній мові.

Багато педагогів-новаторів сьогодні використовують ігрові технології, технології індивідуалізації навчання, проблемне навчання та комунікативні технології [3, 6-8;]. Ці новітні технології здатні пробудити в студентах жагу до знань, до оволодіння предметом не тільки на рівні програми, тобто до самовдосконалення та навіть процесу безперервного навчання у подальшому.

Специфіка навчання іноземній мові дає викладачеві великі можливості для реалізації індивідуально зорієнтованого підходу у оволодінні мовленнєвими навичками, адже кожний студент має свої специфічні риси спілкування навіть на рідній мові. Отже викладання цієї дисципліни потребує від викладача активної позиції, задля розвитку у студентів необхідних навичок і вмінь.

Основними цілями навчання іноземної мови є: практична, виховна, освітня і розвиваюча. Виховна мета полягає у тому, щоб під час викладання дисципліни виховати високоморальну та гармонійно розвинену особистість. У цьому випадку все залежить від самої особистості викладача, від того, як він вчинить у тій чи іншій ситуації. Викладач повинен виховувати своїм прикладом, своїм ставленням до оточуючого світу в цілому та до окремих ситуацій, своєю життєвою позицією. Викладач – взірець, який хочеться наслідувати.

Освітня функція передбачає отримання знань про культуру, історію, літературу, звичаї та традиції країн, мова яких вивчається. Це не тільки розширює загальні знання студентів, але й допомагає краще зрозуміти мову, особливості іншомовного спілкування, що у майбутньому зменшить ризик непорозумінь під час спілкування з носіями мови, що вивчається.

Розвиваюча мета полягає насамперед у розвитку спеціальних навчальних умінь, наприклад, таких як уміння працювати самостійно із різноманітними засобами навчання, уміння працювати в різних режимах навчання й контролю, уміння логічного викладати свої думки не тільки рідною мовою, уміння аналізувати різноманітні ситуації та висловлювати своє відношення до них.

7. Студенти про освіту

Головною метою вивчення іноземної мови є практична, тобто – вміння використати здобуті знання на практиці, у реальному житті. Це, перш за все, вміння вільно володіти мовою, будувати діалог. Студент повинен вміти відібрати необхідні йому у певній комунікативній ситуації мовні та мовленнєві засоби, щоб зрозуміло висловити свою думку. Саме на досягнення практичної мети мають бути направлені інші цілі навчання іноземної мови, адже без здобуття якісних комунікативних навичок мова та мовлення втрачають своє практичне значення. Можна досконало володіти граматикою та лексичним матеріалом, але не вміти використати це на практиці. Отже, головна мета навчання іноземної мови – формування у студентів комунікативних навичок та реалізація їх у практичній діяльності [4].

При формуванні у студентів мовної компетенції необхідно враховувати їх індивідуальні особливості: особистісно-психологічні особливості, рівень підготовки, знання мови на початковому етапі навчання, загальні комунікативні навички при спілкуванні рідною мовою, рівень розвитку в цілому. Це дуже важко зробити, враховуючи обмеженість практичних занять. Крім того при вивченні іноземної мови важливу роль відіграє самостійна робота студентів. Це може бути самостійне прослуховування аудіозаписів, робота з іноземною оригінальною літературою, здійснення творчих перекладів.

Дотепер недооцінюється об'єктивна сутність навчання іноземних мов як процесу взаємодії (спілкування) його суб'єктів, хоча в методичній науці досить чітко представлена ідея про те, що процес навчання іноземних мов є в повному розумінні комунікативним, якщо в аудиторії створюється «мікросвіт навколишнього життя з усіма реальними, міжлюдськими відносинами і цілеспрямованістю в практичному використанні мови» [5, 99].

Процес навчання іноземних мов повинен виключати мало усвідомлену активність студентів на рівні мовної поведінки й розвивати здатність здійснювати комунікативну діяльність самостійно не тільки і не стільки на репродуктивному рівні, скільки на рівні продуктивному, творчому. Така здатність відрізняє лише особистість вільну, розкріпачену, що вміє діяти на власний розсуд, тобто таку, що вміє реалізувати свої особисті комунікативно-пізнавальні потреби.

Саме задля розкриття потенціалу кожного студента, розвитку комунікативної компетенції на високому рівні, варто використовувати індивідуальний підхід, особистісно-зорієнтоване навчання. Доцільним буде співпраця студентів з викладачем, створення індивідуальних завдань для кожного студента окремо, але за його участю. Так студент здатен сам керувати етапами своєї пізнавальної діяльності, скеровувати напрям особистісного розвитку та оволодіння мовою на необхідному для нього рівні.

Так студент сам може обрати більш цікаві для нього теми для усного спілкування, обрати собі пару для побудови діалогу та розкрити у ньому цікаве питання або проблему, підібрати найкращий спосіб запам'ятовування нового лексичного матеріалу (це може бути просто завчання, написання спеціальних карток з обома варіантами слова, запам'ятовування на слух чи при письмі, побудова речень з новими словами і т.д.). Тобто студент самостійно контролює

процес пізнання, обираючи оптимальний для нього шлях та визначаючи прогалини у своїх знаннях. Звісно, така діяльність відбувається під контролем викладача.

Викладач надає студентові необхідний для засвоєння матеріал, визначає кінцеву мету пізнання. Студент має звітувати про свої надбання на кожному етапі виконання роботи, задля вчасного коригування з боку викладача. При цьому викладач може розробити необхідний комплекс вправ для кращого засвоєння студентом матеріалу, порекомендувати літературу, враховуючи індивідуальні особливості кожного зі студентів, якщо необхідно, проаналізувати зі студентом вже виконаний обсяг роботи.

Таким чином, аналізуючи роботу кожного студента окремо, викладач здатен правильно побудувати аудиторні заняття, визначити найбільш цікаві для опрацювання теми та рівень оволодіння мовою кожного окремого студента, поділити студентів на пари для побудови діалогу тощо (враховуючи їх спільні риси), що практично неможливо здійснити без реалізації на практиці індивідуального підходу.

У кінці роботи студенти діляться своїми власними надбаннями та результатами, визначають рівень досягнення цілей, які вони самі визначають на початку курсу. Викладач при цьому визначає основні труднощі при освоєнні дисципліни кожного студента та групи в цілому, дає рекомендації щодо подальшої роботи для самовдосконалення. При цьому важливим є діалог викладача зі студентами, викладач виступає у якості порадирика, що скеровує діяльність кожного студента у необхідному напрямку, враховуючи його особливості. Викладач повинен допомогти студенту подолати бар'єр у спілкуванні, який часто властивий представникам технічних спеціальностей.

При розробці індивідуальної траєкторії навчання необхідно також враховувати майбутню професію студента, аби він міг реалізувати здобуті мовленнєві навички у професійній діяльності, скерувати їх у вірному напрямку.

Таким чином, можна зробити висновок, що тільки використовуючи індивідуальний підхід до кожного студента можливо у повному обсязі реалізувати основну мету навчання іноземній мові – формування у студентів мовної компетенції. Завдяки діалогічному спілкуванню студентів з викладачем, вони втрачають страх перед здійсненням комунікативного акту, розкривають весь свій мовний потенціал. Самостійно аналізуючи виконану роботу, студенти здатні заповнити прогалини у своїх знаннях у майбутньому.

Література:

1. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика. М.: Akademia, 2004. 334 с.
2. Козлова, В.М. Применение проблемного метода в обучении иностранному языку/ В. М. Козлова [Электронный ресурс]// Режим доступа: <http://www.fan-nauka.narod.ru/2007-2.html>
3. Мануйлов В. Современные технологи в инженерном образовании//ВОР.2003. №3. С. 117-123.
4. Общевропейские компетенции владения иностранным языком: Изучение, обучение, оценка. Страсбург: Cambridge Univ. Press, 2001. М.: МГЛУ, 2003. 256 с.
6. Риверс М. Десять принципов вивчення і навчання іноземних мов на основі взаємодії того, кого навчають, і викладача // Дивлячись у майбутнє. І-й рад.-амер. симпоз. з теор. проблем викладання й вивчення іноз.мов.- М.: РЕМН МГЛУ, 1992.

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. У статті піднімаються питання реформування системи вищої освіти в Україні під час трансформацій суспільства. Демократичний і економічний прогрес спонукає суспільство переглянути роль вищої освіти в цілому. Стан освіти в Україні характеризується поступовим розвитком освітнього потенціалу, якісними та кількісними змінами у структурі навчальних закладів. Робиться висновок, що для подальшого вдосконалення системи вищої освіти необхідне широке впровадження положень Болонської декларації

Annotation. The article raises the question of reforming the higher education system in Ukraine during the transformation of society. Democratic and economic progress makes society view the role of higher education in general. State education in Ukraine is characterized by the gradual development of educational potential, qualitative and quantitative changes in the structure of educational institutions. It is concluded that further improvement of the system of higher education needed widespread adoption of the Bologna Declaration

Аннотация. В статье поднимаются вопросы реформирования системы высшего образования в Украине во время трансформации общества. Демократический и экономический прогресс побуждает общество пересмотреть роль высшего образования в целом. Состояние образования в Украине характеризуется постепенным развитием образовательного потенциала, качественными и количественными изменениями в структуре учебных заведений. Делается вывод, что для дальнейшего совершенствования системы высшего образования необходимо широкое внедрение положений Болонской декларации

В Україні, як і в інших розвинутих країнах, освіта визнана основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [1].

Сучасний розвиток цивілізації, встановлення демократичних цінностей в суспільстві, підвищення ролі особистості, швидкий розвиток інноваційних технологій потребують створення умов, за яких на проблемах вищої освіти, як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях була б зосереджена увага та приймалися необхідні своєчасні рішення, що відповідають вимогам суспільства в умовах ринкової економіки, та сприяють формуванню сучасного ринку праці.

Реформування системи вищої освіти в Україні є особливо актуальним, адже ми живемо в час, коли вища освіта у всьому світі швидко змінюється як за змістом, так і за формою. В європейських країнах реформування освіти здійснюється вже давно і систематично.

У XXI столітті, за прогнозами ЮНЕСКО, відповідного світовим стандартам рівня національного благополуччя досягнуть лише ті країни, працездатне населення яких на 40-60 відсотків буде складатися з осіб із вищою освітою. Сьогодні Україна досягла лише половини цього показника [2].

Сьогодні, в період глобалізації найбільшого прогресу досягають країни з розвинутою системою освіти, підготовки та перепідготовки кадрів. Саме

країна, що вчиться, досягає значного зростання добробуту населення, саме народ, який вчиться, закладає основи для майбутнього розвитку національної економіки, науки і техніки. Економія на темпах зростання освіти призводить до падіння рівня продуктивності праці.

Демократичний і економічний прогрес тісно пов'язаний з переходом на нову ступінь розвитку, будівництвом суспільства знань, інформаційного суспільства, що і змушує нас переглянути свої уявлення про систему освіти в цілому [3].

Під час трансформацій, що відбуваються у сучасному суспільстві нового змісту набувають призначення вищої освіти, її масштаби, форми і методи організації та управління освітньою галуззю. Відбуваються такі перетворення:

- 1) змінюється розуміння сутності освіти, її місце і роль у житті людей;
- 2) все більш різноманітними стають форми організації навчального процесу;
- 3) зазнають змін і самі педагогічні технології, методи передачі знань та втілення навичок, умінь тощо.

За роки незалежності в системі організації освітньої діяльності відбулися зміни, основні напрями яких збігаються зі світовими тенденціями: перехід до ступеневої системи освіти; диверсифікація навчальних закладів; значне урізноманітнення як форм навчання, так і закладів післядипломної освіти; розвиток недержавного сектора освіти. В Україні створено законодавчу базу для функціонування навчальних закладів різних рівнів і напрямів підготовки, заснованих на різних формах власності.

Сучасний стан освіти в Україні характеризується поступовим розвитком освітнього потенціалу, якісними та кількісними змінами у структурі мережі навчальних закладів. Значно покращились умови для здобуття вищої освіти, суттєво збільшився контингент студентів, особливо у ВНЗ III-IV рівнів акредитації. Проте стан розвитку освіти ще не повною мірою задовольняє стрімко зростаючі потреби суспільства, відносно оновлення змісту навчання, конкурентоспроможності та визнання документів різних навчальних закладів, особливо з урахуванням пріоритетності напрямку євроінтеграції.

Для подальшого розвитку системи вищої освіти важливе значення має розвиток ступеневої освіти у відповідності з положеннями зафіксованими в Болонській декларації. Практика свідчить про необхідність вдосконалення діючих моделей підготовки, їх гнучкості щодо певних об'єктів праці і знарядь, що забезпечить більшу мобільність випускників, кращу адаптацію їх до різних умов праці. З цією метою запропонована професійно-орієнтована модель підготовки бакалавра та магістра з певної спеціальності.

З метою зміцнення Європейського простору вищої освіти та поширення європейської системи вищої освіти у світі було запропоновано реалізувати конкретні заходи, що мають принести відчутні результати на окресленому шляху, такі як:

- запровадження та розвиток системи освіти на основі двох ключових навчальних циклів: додипломного (бакалавр) та післядипломного (магістр);
- затвердження загальноприйнятої та порівнянної системи вчених ступенів, в тому числі шляхом запровадження стандартизованого Додатку до диплома;

7. Студенти про освіту

- застосування Європейської Кредитної Трансферної Системи (ECTS) як відповідного засобу сприяння більшій мобільності студентів;
- зближення систем контролю якості та акредитації з метою вироблення порівняльних критеріїв та методологій [4].

У ряді авторитетних міжнародних документів, таких як Лісабонська конвенція, Сорбоннська декларація, Болонська угода, у рішеннях Всесвітньої конференції ЮНЕСКО та інших, що працюють у напрямку визначення пріоритетів вищої освіти в міжнародному масштабі, значення якості пов'язують не тільки з навчальними досягненнями та навичками студентів, професійною майстерністю професорів, якістю дидактичного матеріалу та методичного забезпечення, а й із якістю роботи всієї системи вищої освіти загалом.

Значення категорії якості освіти на сьогодні є пріоритетним, оскільки Україна традиційно має високий рівень вищої освіти, який унаслідок процесів реформування і певних трансформацій не повинен бути втраченим. Національна вища освіта за взірць повинна обрати кращий європейський досвід, процес реформування повинен відбуватися послідовно, системно і цілеспрямовано з метою покращення якості вищої освіти, приведення її у відповідність до міжнародних зразків.

Усі зміни, які ми спостерігаємо сьогодні у вітчизняному освітньому просторі, підпорядковані основній меті - підвищенню якості освіти. Означена проблема ніколи не знімалася з порядку денного, однак у сучасних умовах вона постала надзвичайно гостро. Якість - це основний результативний чинник освіти, "міра досягнення поставлених в освіті цілей та завдань, а також міра задоволеності очікувань різних учасників процесу освіти від наданих освітніми установами освітніх послуг" [5].

Отже, проаналізувавши ситуацію, що склалася навколо вищої освіти, можна зробити висновок щодо необхідності продовження і прискорення системних реформ у вищій освіті, які відображають процеси її економічного розвитку і модернізації до суспільних вимог, відповідно до світових тенденцій.

Встановлено, що якість є невід'ємною складовою потенціалу вищої освіти, має міжнародне визнання і закладається в основу визнаних стратегій перспективного розвитку вищої освіти не тільки як філософська, а також і як політична категорія. Освіта прискорює процес розвитку і становлення не тільки людини як особистості, суб'єкта та індивідуальності, але і забезпечує розвиток держави в цілому. Подальше зростання економічного потенціалу України безумовно пов'язане і з розвитком освіти.

Література:

1. Закон України «Про освіту» / Голос України від 26.06.1991
2. Куклін О.В. Основні тенденції розвитку освітнього потенціалу. – Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. - С.-14
3. Лукашевич М.П. Соціологія. Загальний курс: Підручник. 2-е./ Лукашевич М.П., Туленков М.В. – К.: Каравела, 2008. – 408 с.
4. Бондарчук Б. Удосконалення форм і методів навчання відповідно до вимог Болонського процесу / Б. Бондарчук, Г. Чуйко, Н. Чуйко // Вища школа. — 2005. — №2.— С.35–41
5. Шишов С. Мониторинг качества образования в школе / Шишов С, Кальней В. - М.: Педагогическое общество России, 1999. - 320 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1	Алексєєв М.О., декан факультету інформаційних технологій, завідувач кафедри програмного забезпечення комп'ютерних систем ДВНЗ «НГУ»
2	Бардась А.В., декан факультету менеджменту ДВНЗ «НГУ»
3	Бесчастний А.В., доцент кафедри аерології та охорони праці ДВНЗ «НГУ»
4	Білан Н.В., доцент кафедри загальної та структурної геології ДВНЗ «НГУ»
5	Вдовиченко А.І., голова Спілки буровиків України
6	Вернер І.В., асистент кафедри основ конструювання механізмів і машин ДВНЗ «НГУ»
7	Волошенюк В.В., професор кафедри економічної теорії та основ підприємництва ДВНЗ «НГУ»
8	Волошина Яна, студентка ДВНЗ «НГУ»
9	Гаркуша І.П., завідувач кафедри фізики ДВНЗ «НГУ»
10	Голінько В.І., завідувач кафедри аерології та охорони праці ДВНЗ «НГУ»
11	Головченко Катерина, студентка ДВНЗ «НГУ»
12	Горова А.І., завідувач кафедри екології ДВНЗ «НГУ»
13	Горпинич О.В., доцент кафедри прикладної економіки ДВНЗ «НГУ»
14	Грищак С.В., декан юридичного факультету ДВНЗ «НГУ»
15	Грищенко Я.В., асистент, кафедри управління на транспорті ДВНЗ «НГУ»
16	Гуменюк Вікторія, студентка ДВНЗ «НГУ»
17	Дашковська О.В., завідувач сектору Інституту інноваційних технологій Міністерства освіти і науки України
18	Дедіков О.І., доцент кафедри економічного аналізу та фінансів ДВНЗ «НГУ»
19	Дігтяр Тетяна, студентка ДВНЗ «НГУ»
20	Дідик Р.П., завідувач кафедри технології машинобудування ДВНЗ «НГУ»
21	Дубіна Юлія, студентка ДВНЗ «НГУ»
22	Єрмошкіна О.В., професор кафедри економічного аналізу та фінансів ДВНЗ «НГУ»
23	Журавльова Т.В., доцент кафедри філософії ДВНЗ «НГУ»
24	Журунова О.В., методист навчального відділу ДВНЗ «НГУ»
25	Зіборов К.А., завідувач кафедри основ конструювання машин та механізмів ДВНЗ «НГУ»
26	Іванова М.І., доцент кафедри менеджменту виробничої сфери ДВНЗ «НГУ»
27	Іванова Л.В., методист Міжгалузевого інституту безперервної освіти ДВНЗ «НГУ»
28	Іконніков Ю.Р., доцент кафедри аерології та охорони праці ДВНЗ «НГУ»
29	Іконніков М.Ю., асистент кафедри аерології та охорони праці ДВНЗ «НГУ»
30	Ільїна А.В., методист Міжгалузевого інституту безперервної освіти ДВНЗ «НГУ»
31	Каргополов Юрій, студент ДВНЗ «НГУ»

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

32	Кірін Р.С., завідувач кафедри цивільного і господарського права ДВНЗ «НГУ»
33	Коваль Юлія, студентка ДВНЗ «НГУ»
34	Козловський Л.М., доцент кафедри загальної та структурної геології ДВНЗ «НГУ»
35	Коротенко Г.М., професор кафедри геоінформаційних систем ДВНЗ «НГУ»
36	Коротенко Л.М., доцент кафедри програмного забезпечення комп'ютерних систем ДВНЗ «НГУ»..
37	Кулина С.Л., викладач ДВНЗ «Червоноградський гірничо-економічний коледж»
38	Лагошна О.О., асистент кафедри автомобілів та автомобільного господарства ДВНЗ «НГУ»
39	Лагошний А.Ю., старший викладач кафедри прикладної математики ПДАБА
40	Леонова О.В., доцент кафедри конституційного та адміністративного права ДВНЗ «НГУ»
41	Лисицька С.М., доцент кафедри екології ДВНЗ «НГУ»
42	Лоздан Л.В., науковий співробітник бібліотеки ДВНЗ «НГУ»
43	Марченко-Іванюк Олена, студентка ДВНЗ «НГУ»
44	Медведовська Т.П., заступник директора Міжгалузевого інституту безперервної освіти ДВНЗ «НГУ»
45	Недайвода Т.А., науковий співробітник бібліотеки ДВНЗ «НГУ»
46	Нестерова О.Ю., асистент кафедри перекладу ДВНЗ «НГУ»
47	Нефедова О.Н., завідувач бібліотеки ДВНЗ «НГУ»
48	Ніколаєва Т.Г., професор кафедри маркшейдерії ДВНЗ «НГУ»
49	Ніколаєнко Юлія, студентка ДВНЗ «НГУ»
50	Новицький О.В., асистент кафедри управління на транспорті ДВНЗ «НГУ»
51	Павленко І.В. доцент кафедри філософії ДВНЗ «НГУ»
52	Павличенко А.В., доцент кафедри екології ДВНЗ «НГУ»
53	Пазинич Ю.Н., доцент кафедри філософії ДВНЗ «НГУ»
54	Пампуха С.І., доцент кафедри економічної теорії ДДФА
55	Пашенко О.А., доцент кафедри техніки розвідки родовищ корисних копалин ДВНЗ «НГУ»
56	Певзнер М.Ш., професор кафедри фізики ДВНЗ «НГУ»
57	Письменкова Т.О., асистент кафедри основ конструювання механізмів і машин ДВНЗ «НГУ»
58	Полякова Н.С., доцент кафедри геології та розвідки родовищ корисних копалин ДВНЗ «НГУ»
59	Приходченко В.Ф., декан геологорозвідувального факультету, завідувач кафедри геології та розвідки родовищ корисних копалин ДВНЗ «НГУ»
60	Приходько В.В., професор кафедри філософії ДВНЗ «НГУ»
61	Прокопенко В.І., завідувач кафедри прикладної економіки ДВНЗ «НГУ»

«Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України»

62	Прокоф'єва К.А. доцент документознавства та інформаційної діяльності НМетАУ
63	Проців В.В., професор кафедри основ конструювання машин та механізмів ДВНЗ «НГУ»
64	Раціна Т.В., методист Міжгалузевого інституту безперервної освіти ДВНЗ «НГУ»
65	Родіна О.В., директор Вільногірського технікуму Національної металургійної академії України
66	Розов С.В., асистент кафедри основ конструювання машин та механізмів ДВНЗ «НГУ»
67	Рябчій В.А., доцент кафедри геодезії ДВНЗ «НГУ»
68	Рябчій В.В., завідувач кафедри геодезії ДВНЗ «НГУ»
69	Саєнко Андрій, студент ДВНЗ «НГУ»
70	Салов В.О., директор науково-методичного центру ДВНЗ «НГУ»
71	Свіжевська С.А., завідувачка відділом ліцензування та акредитації ДВНЗ «НГУ»
72	Складановська М.Г., доцент кафедри філософії і політології ПДАБА
73	Скороход І.С., методист вищої категорії навчального відділу ДВНЗ «НГУ»
74	Соболь В.С., методист вищої категорії навчального відділу ДВНЗ «НГУ»
75	Стеханова З.С., доцент кафедри менеджменту виробничої сфери ДВНЗ «НГУ»
76	Таран І.О., завідувач кафедри управління на транспорті ДВНЗ «НГУ»
77	Тарасова Н.Ю., доцент кафедри філософії ДВНЗ «НГУ»
78	Тимофєєв Олександр, студент ДВНЗ «НГУ»
79	Тимошенко Л.В., доцент кафедри прикладної економіки ДВНЗ «НГУ»..
80	Фесенко О.С., викладач Дніпропетровського педагогічного коледжу Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара
81	Хоменко Катерина, студентка ДВНЗ «НГУ»
82	Хоменко Ю.Т., проректор з навчальної роботи, завідувач кафедри загальної та структурної геології ДВНЗ «НГУ»
83	Цюпа Валерія, студентка ДВНЗ «НГУ».
84	Часова Катерина, студентка ДВНЗ «НГУ»..
85	Чеберячко С.І., доцент кафедри аерології та охорони праці ДВНЗ «НГУ»..
86	Черкавська Т.М., доцент кафедри економічної теорії та основ підприємництва ДВНЗ «НГУ»
87	Черняк В.І., доцент кафедри менеджменту виробничої сфери ДВНЗ «НГУ»
88	Чорнобаєв В.В., асистент кафедри економічної теорії та основ підприємництва ДВНЗ «НГУ»
89	Шабанова Ю.О., завідувачка кафедри філософії ДВНЗ «НГУ»
90	Шаніна Є.Г., завідувачка кафедри кримінального права і кримінології ДВНЗ «НГУ»
91	Шаповал В.А., доцент кафедри прикладної економіки ДВНЗ «НГУ»

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

92	Швець В.Я., завідувач кафедри менеджменту виробничої сфери ДВНЗ «НГУ»
93	Шевченко С.О., професор кафедри філософії ДВНЗ «НГУ»
94	Шереметьєва І.В., доцент кафедри прикладної економіки ДВНЗ «НГУ»
95	Шкретко О.Л., доцент Петербурзького енергетичного інституту підвищення кваліфікації
96	Ярошенко Артем, студент ДВНЗ «НГУ»